

The Peniarth MS 22 *Brut y
Brenhinedd* and
continuation chronicle, and
its 15th century
Aberystwyth scribe, Dafydd
ap Maredudd Glais

Appendices A, B and C

Katherine Himsworth
Department of Welsh

2015

Appendix A

Transcription of Peniarth 22 with NLW 3036B shown above

The first page of Peniarth 22 is scarcely legible so the transcription begins on the second page – see below. The first two pages of 3036B (and three lines of page 3) are given in the original format; the text of 3036B is then shown in italics above the Peniarth 22 transcription.

Acknowledgement

The file of NLW 3036B has been kindly provided by the School of Welsh, Cardiff University.

Transcription principles

| in 3036B indicates separate words that are joined by the scribe. The difficulty of determining in P22 where words are intentionally joined and where not has meant that | has not been used in P22.

! indicates that a word that has been written as two words by the scribe.

[..] indicates letters are illegible. The number of dots indicates the number of letters.

[-] indicates that letters are illegible and it is not possible to identify the number of letters.

< > indicates marginal insertions.

() indicates deletions in 3036B; in P22 the scribe's use of under-dotting or strike-through is shown.

A (upper-case) has been used to represent the two-compartment 'a' used by the P22 scribe.

Where P266 has been used to fill gaps where P22 p.96 is illegible a different font has been used (see p. 25 of thesis).

Footnotes inserted in the source transcription of NLW 3036B have been omitted.

(3036B)

p. 1

1. **BR**ytaen oreu or ynyssoed yr hon a el/
2. wit gynt y wen ynys. y gellewina6l
3. eigya6n y r6g freinc ac | uwerdon y
4. ae g[.]ll[.....]
5. yn | y ~~hyt~~. A deu cant [...] llet. A pop peth
6. [.]ynhac a uo reit y dyn [.....]
7. [.]fr6ythlonder hi [.....]aeth [...] ygyt
8. [...]nny kyfla6n y6 o pop ni6yn a[....]al lle
9. [.....]a6n y6 [.....]ed llydan amhyl
10. [...]yeu [.....] adas y tir diwhyllodra
11. tr6y [.....]nt amryualyon genedloed
12. [.....] Y[...] heuyt y | maent coetdyd a ll6y/
13. [...] kyflawn o amgen genedloed anieueileit
14. [...]uileit. Ac ygyt a hynny amlaf genue/
15. [...]oed or guenyn [.....]
16. [...]lla6 ygyt [.....] hynny g6e[.]glod[.]ei[.]
17. [.....] vo yn | y [...]
18. [.....]gloy6 eglur or rei [.]hynny
19. [.....] llithrant g[.....]aer[.....]
20. [.....]ar6ystyl kerd[.....]
21. [.....]on glar[.....] a hynny [.....]
22. [...]oed kyfled [.....] mal gen[.....]
23. [...]ysca[.....] yndi. [...] A chyt y p[.....]
24. [.....]ffre[.....]auon bonhedic yss/
25. [...] sef [.]emys. a h[.....]. a hafren. Ar rei [...]
26. [.....]naent yn rannu [...]
27. [.....]s [.]on me[.....]//

p.2

1. ry ual gyfnewityeu or guladoed tramoroe[...]
2. ygyt a hynny yd oed yndi gynt. 6yth pri[...]
3. nas ar | hugeint yn | y theccau. A rei onadun[...]
4. di6 yssyd yn diffeith guedy diwreida6 y nun[...]
5. yn wallus. Ac ereill etwa yn seuyll yn iach. A | t/
6. emleu seint yndunt yn moli du6. A muroed a
7. chaeroed ardyrcha6c yn eu teccau. Ac yn | y tem/
8. leu kenueinhoed a ch6fenhoed o wyr a gur[...]
9. yn talu guassanaeth dylyedus yn amseroed
10. keugant y eu crea6dyr yn herwyd cristonog[.]
11. 6l fyd. Ac or diwed pump kenedyl yssyd yn | y
12. chyfanhedu. nyt amgen. nordinanyeit. A bry/
13. tanyeit. A saesson. A ffichteit. Ac yscotyeit. Ac[...]
14. rei hynny oll hagen yn gyntaf y bryttanyeit [...]
15. guledych6ys o vorud hyt y mor iwerdon. hyt p[...]
16. deuth dial y | gan du6 arnadunt am eu syberwyt
17. y | gan y fichteit ar saesson. A megys y deuthant [...]
18. gormessoed hynny; ni ae damllewych6n rac[...]
19. Yma y teruynha y proloc.
20. **EN**as ysc6ydwyn guedy daruot
21. ymladeu tro a distry6 y gaer a ffoes ac as/
22. canius y uab gyt ac ef. Ac a doethant ar logeu l[.]
23. ygwlaf yr eidyal. yr hon a elwir ar a6r hon gul[...]

24. Rufein. Ac yn yr amser h6nn6 yd oed latinus yn
25. vrenhin yn | yr eidyal. y | g6r a | aruolles enead yn
26. enrydedus; Ac yna pan welas Turn vrenhin r[...]
27. thyl hynny; kyghoruynu a | oruc a | llidya6 ac//

p. 3

1. ymlad ac ef. A goruot a | wnaeth enead. A llad
2. Turn brenhin ruthyl. A | chaffel yr eidyal. A laui/
3. nia merch latinus yn wreic ida6.

Start of P22, page 2.

(3036B) *Ac yna guedy eilenwi diwed buched enead. Ascanius y uab ynteu a | wnaethp6yt*
(P22) 2.1. [-] diwed buched [en...] Ascanius i vab ynteu a wnaethp6yt

yn vrenhin. A guedy dyrchhauei ascanius ar vrenhinya6l gyfoeth; ef a

2.2 [-] g6edy dyrchafael ascanius ar vrenhina6l gyfoeth ef a [-]

adeil6s dinas ar auon tyberis. A mab a anet ida6. Ac y dodet arna6 Siluius. Ar g6

2.3 [-]ys A mab a anet ida6 ac i dodet arna6 Siluius Ar g6/

as h6nn6 guedy ymrodi y ledrada6l odineb; gorderchu a oruc nith lauiny

2.4 [-] guedy ymrodi y ledrada6l odineb gorderchu a oruc nith [lauini]/

a ae beichogi. A guedy g6ybot o ascanius y tat ef hynny; erchi a oruc oe de

2.5 [-] gi A guedy g6ybot o ascanius i tat ef hynny erchi a oruc oe de/

winyon dywedut ida6 p6y a | ueichogassei y uor6yn. A guedy dewina6 o

2.6 [-] [dywed]ut ida6 p6y a ueichogassei y vor6yn A guedy dewina6 o/

nadunt. A chaffel g6ybot diheur6yd o hynny. 6ynt a dywedassant bot y uor

2.7 [-] [a] chaffel g6ybot diheur6yd o hynny 6ynt a dywedysant bot y vor/

6yn yn ueicha6c ar vab a | ladei y vam ae tat. A guedy darffei ida6 cr6ydra6

2.8 [-] h[.]og ar vab a lad[ei] y vam ae tat A guedy darffei ida6 cr6ydra6

llawer o wladoed y dayar. or diwed y da6 ar vlaenwed goruchel enryded. Ac

2.9 [-] o [wladoed] y daear or diwed ida6 [ar] vlaenwed goruchel enryded Ac

ny th6yll6ys eu dewindabaeth 6ynt can doeth. Ac yna guedy dyuot oet yr uo

2.10 ni th6yll6ys [..] dewindabeth 6ynt can doeth Ac yna guedy dyuot oet yr vo/

r6yn escor; y bu var6 hi y ar y hetiued. Ac yuelly y llada6d ef y uam. Ar mab a |

2.11 r6yn escor y bu var6 hi y ar i hetiued ac velly i llada6d ef i vam¹ Ar mab a

rodet ar uaeth ac y dodet brutus arna6. A guedy methrin y mab ae vot

2.12 ro[de]t ar [.]aeth ac i dodet brutus arna6 A guedy meithrin y mab ae vot

yn pymtheg ml6yd. Diwarna6t yd oed y (tat) guas yn canlyn y | tat 6rth hel6

2.13 yn pymtheg ml6yd diwarna6t yd oed y guas yn canlyn i tat 6rth hely

Ac val yd | oedynt uelly; nachaf car6 yn mynet heibya6. Sef a oruc brutus

¹ Oblique slash.

2.14 Ac val yd oedynt velly nachaf car6 yn mynet heibe²a6 Sef a oruc brutus

anelu b6a ac ell6g saeth. Ac yn keissa6 llad y kar6; y quant y tat ar saeth

2.15 anelu b6a a gell6g saeth ac yn keisya6 llad y car6 y quant i tat ar saeth

dan y vron. Ac y bu var6. Ac yuelly y llada6d ef y tat. A guedy mar6 y tat or

2.16 dan i vron ac y bu var6 Ac velly y lladawd ef y tat A guedy mar6 i tat or

ergyt h6nn6; y deholes guyr yr eidyal brutus. kanyt oed teil6g gantunt kymr

2.17 ergyt h6nn6 i deholes g6yr yr eidyal vrutus kanyt oed teil6g gantunt kymr/

yt yn vrenhin arnadunt g6r a wnelei kyflauan kymeint a llad y vam ae tat.

2.18 yt yn vrenhin arnadunt g6r a wnelhei gyflafan kymaint a llad i vam ae tat

A guedy y / dehol; yd aeth ynteu hyt ygroec ac y guelas yno guelygord o etiued ele

2.19 A guedy i dehol yd aeth³ ynteu hyt ygroeg ac y guelas yno guelygord o etiued ele/

nus vab priaf yg keithiwet y dan pandrasius vrenhin groec. Pir vab achyl a

2.20 nus vab priaf yg keithiwet y dan pandrasius vrenhin groec Pir vab achyl a

dugassei y / genedyl honno ganta6 guedy distry6 tro yn dial y tat. Ac ae guarch

2.21 dugassei y genedyl honno ganta6 guedy distri6 tro yn dial y tat Ac ae guarch/

aessei 6ynt yg keithiwet yn gyt a hynny o amser. Ac yna guedy guelet o vru

2.22 aessei 6ynt yg keithiwet yn gyt a hynny o amser Ac yna guedy guelet o vru/

tus y / genedyl. trygya6 a oruc gyt ac 6ynt. Ac yn / y lle guedy kyneuina6 brutus

2.23 tus y genedyl trigya6 a oruc gyt a 6ynt⁴ Ac yn y lle guedy kyneuina6 brut{us}

ac ymadnabot a pha6b ohona6; kymeint uu y da6n yn eu plith hyny oed

2.24 ac ymadnabot a pha6b ohona6 kymeint vu a da6n yn eu plith hyny oed

garedic a chymeredic y gan y brenhined ar tywyssogyon yn u6y no neb oe

2.25 garedic a chymeredic y gan y brenhined ar tywyssogyon yn u6y no neb oe

gyfoetyon. A hynny oed oe pryt ae de6red ae haelder ae daeoni ae vil6ryaeth

2.26 gyfoetyon A hynny oed oe bryt ae dewred ae haelder ae daeoni ae vil6ryaet[h]

ae glot. A Sef acha6s oed hynny. doethaf oed ym plith y doethon. de6rhaf ym

2.27 ae glot A sef acha6s oed hynny doethaf oed ym plith y doethyon de6raf y[.]/

plith yr ymladwyr. Ac ygyt a hynny beth bynhac a damweinhei ida6 nac

2.28 plith yr ymladwyr Ac ygyt a hynny beth bynac a damweinhei ida6 na[.]

eur nac aryant na meirch na dillat. hynny a / rodei ef oe gytuarchogyon.

2.29 [...] nac aryant na meirch na dillat hynny a rodei ef oe gytuarchogy[on]

Ac y pa6b or ae mynhei y / ganta6. A guedy ehedec y glot ef tros teruyneu gro

2.30 ac i pa6b or ae mynhei ganta6. A guedy ehedec i glot ef tros teruyneu gro/

ec; yd ymgynullyssant atta6 pa6b or a hanoed o genedyl tro. o pop lle hyt yd

² Sic.

³ *aeth* inserted above line.

⁴ Oblique slash..

2.31 ec yd ymgynnullasant atta6 pa6b or a hanoed o genedyl tro o pop lle hyt yd

oed teruyneu groec. Ac erchi ida6 ef bot yn tywyssa6c arnadu{n}t. Ac eu ry

2.32 [oed] teruyneu groec Ac erchi ida6 ef bot yn tywyssa6c arnadu{n}t Ac eu ry/

dhau o geithiwet guyr groec. A hynny a gedernheynt ac a dywedylt y allu

2.33 [dhau] [.] [gei]thiwet g6yr groec A hynny a gedernheynt ac a dywedylt y all[u]

yn ha6d. kanys kymeint oed eu niuer guedy ymgynnulla6 ygyt ac yd oe

2.34 [yn ha6d] kanys kymeint oed eu nifer guedy ymgynnulla6 ygyt Ac yd [..]/ //

(p 3)

dynt seith mil o wyr ymlad heb y guraged ar meibon. Ac ygyt a hynny yd oed

3.1 dynt seith mil o wyr ymlad heb y guraged ar meibon. Ac y gyt a hynny yd [-]

gyt ac 6ynt y / guas ieuanc bonhediccaf ygroec o parth y / tat. y vam ynteu a / han

3.2 gyt ac 6ynt y guas ieuanc bonhediccaf ygroec o parth i tat y vam ynteu a han/

oed o genedyl tro. Sef oed y en6 assaracus. A h6nn6 a oed yn kanhorth6ya6 kene

3.3 oed o genedyl tro. Sef oed i en6 Assaracus. A h6nn6 a oed yn kanhorth6ya6 kene/

dyl tro. Ac yn ymdiret yndunt. Ac yn gobeitha6 kaffel nerth ma6r y gant

3.4 dyl tro Ac yn ymdiret yndunt Ac yn gobeithia6 kaffel nerth m[a6]r i gant/

unt. Ac yssef acha6s oed hynny; guyr groec oed yn ryuelu arna6 ygyt a bra6t

3.5 unt. Ac sef acha6s oed hynny guyr groec oed yn ryuelu arna6 y!gyt a bra6t

vn tat ac ef. A mam h6nn6 ae tat a hanoed o groec. A ryuel a oed y rygtunt am

3.6 vn tat ac ef. A mam h6nn6 ae tat a hanoed o roec A ryuel a oed rygtunt am

tri chastell a ada6ssei y tat y assaracus yn / y uar6olyaeth yn ragor rac y ura

3.7 tri chastell a ada6ssei i tat i assaracu[s] yn y var6olyaeth yn ragor rac i vra/

6t. A rei hynny yd oed wyr groec yn keissa6 eu d6yn y arna6. 6rth na

3.8 6t. Ar⁵ rei hynny yd oed wyr groec yn keissya6 eu d6yn y Arna6 6rth na

hanoed y vam <ef> o roec. kanys mam a / that y vra6t a hanoed o roec. Ac 6rth h

3.9 hanoed i vam ef o roec. kanys mam a t⁶at i vra6t a hanoed o roec. Ac 6rth h/

yyny yd oed borthach guyr groec oe vra6t noc ida6 ef. Ac yna eissoes guedy

3.10 yyny yd oed borthach g6yr groec oe vra6t noc ida6 ef Ac yna eissoes guedy

gulet o vrutus amhylder y / g6yr ac eu heirif a gulet y kestyl cadarn yn

3.11 gulet o vrutus amhylder y g6yr ac eu heirif a gulet y kestyl cadarn yn

para6t ida6. ha6d uu ganta6 ufydhau udunt a / chym/ryt tywyssogaeth arnadunt.

3.12 para6t ida6 ha6d vu ganta6 ufydhau udunt a chymryt tywyssogaeth arnadu{n}t

AC yna guedy dyrchafel brutus yn tywyssa6c arnadunt. gal6 guyr

3.13 Ac yna guedy dyrchauel brutus yn tywyssa6c arnadunt gal6 g6yr

tro a / oruc o pop man a chadarnhau kestyl assaracus. Ac eu llenwi

⁵ Sic.

⁶ Sic.

3.14 tro oruc o pop man chadarnhau keystyll Assaracus. Ac eu llenwi

o wyr ac arueu a b6yt. A guedy daruot hynny; kychwyn a / oruc ynteu ef ac

3.15 o wyr ac arueu a b6yt. Ac guedy daruot hynny kychwyn a oruc ynteu ef ac

assaracus ar holl gynnulleitua or guyr ar guraged ar meibon ar anreitheu

3.16 assaracus ar holl gynnulleitua or g6yr ar g6raged ar meibon ar anreitheu

gantunt hyt yr ynyal6ch y diffeith ar coetdyd. Ac odynd yd anuones bru

3.17 gantunt hyt yr ynyAl6ch y diffeith coetdyd. Ac odynd yd anuones bru/

tus lythyr hyt ar pandrasius brenhin groec yn / y mod h6n.

3.18 tus llythyr hyt at pandrasius vrenhin groec yn y mod h6n:

BRutus tywyssa6c guedillon kenedyl tro yn anuon annerch y pan

3.19 Brutus tywyssa6c g6edillon kenedyl tro yn Anuon Annerch y pan/

drasius brenhin groec a / menegi ida6 nat oed teil6g atal yg kei

3.20 drasius vrenhin groec A menegi ida6 nat oed teil6g atal yg [...]

thiwet eglur vrenhina6l genedyl o lin dardan. nac eu keithiwa6 yn am

3.21 thiwet eglur vrenhina6l genedyl o lin dardan ac eu kaethwa6⁷ yn am/

gen noc y / dylyynt yn / herwyd eu bonhed. Ac 6rth hynny y / mae brutus

3.22 gen noc i dylyent yn herwyd eu bonhed. Ac 6rth hynny i mae brutus

yn menegi iti bot yn well gantunt 6y press6yla6 a / chartreuu yn y di

3.23 yn mynegi iti bot yn well gantunt 6y press6yla6 a chartreuu yn y [-]/

ffeith ac ymborth mal anieueileit ar kic amr6t a / llysseu gan rydit. Noc

3.24 [ffeith] ac ymborth mal anieueileit ar kic amr6t a llysseu gan rydit noc

yn / y kyfanhed ar wledeu a melyster y / dan geithiwet. Ac os codi goruch

3.25 yny kyfanhed ar wledeu a melyster y dan geithiwet. Ac os codi goruch/

elder dy vedyant ath gyfoeth a / wna hynny. na dot yn eu herbyn na

3.26 [e]lder dy vedyant ti ath gyfoeth a wna hynny na dot yn eu herbyn na/

myn madeu udunt. kanys anyan a dylet y6 y pop kaeth llafurya6 o

3.27 myn madeu udunt. kanys Anyan a dylet y6 i pop kaeth llafurya6 o

pop fford y ymhoelut ar y hen teilygda6t ae ryddit. Ac 6rth hynny yd ar

3.28 pop fford y ymhoelut ar y hen teilygda6t ae ryddit. Ac 6rth hynny yd [- -]/

ch6n ni dy trugared di. hyt pan ganhettych ti vdunt 6y press6yla6 yn / y

3.29 ch6n ni dy trugared di. hyt pan ganhettych ti udunt 6y press6y[- -]

coetdyd y ffoassant udunt gan rydit. neu ynteu ony edy hynny udunt yth tey

3.30 coetdyd y ffoassant udunt ryddit neu ynteu ony edy hynny [udunt] yth [-]/

rmas ti gan ryddit; ell6g 6ynt gan dy ganhat y wladoed y byt y / geissa6

3.31 rmas ti gan ryddit ell6g 6ynt gan dy ganhiat y wladoed y byt y geiss[- -]

⁷ Sic.

press6yluot heb geithiwet. A Guedy darllein y llythyr h6nn6 rac bron

3.32 *press6yluot heb geithiwet. A guedy darllain y llythyr h6nn6 rac bron*

pandrasius. gal6 a oruc ef atta6 y gyghorwyr. A sef a ga6ssant yn eu kyghor

3.33 *pendrasius gal6 A oruc ef atta6 y gyghorwyr ac sef a ga6sant yn eu kygh[or]//*

[p4] 3036 6.26

lluyda6 yn eu hol. Ac eu hymilit. kanys bl6g un⁸ gan wyr groec y | genedyl a | uuas

4.1 *[llu]yda6 yn eu hol ac eu hymilit kanys bl6g vu gan wyr groec i genedyl [a] uuas/*

sei y | sa6l ul6ydynded hynny yg keithiwet y | danadunt llafassu anuon y ry6 ly

4.2 *[sei] y sa6l vlynyded hynny yg keithiwet i danadunt lauassu anuon y ry6 ly/*

thyr h6nn6. attadunt na medylya6 onadunt keissa6 b6r6 gued geithiwet

4.3 *thyr h6nn6 attadunt na medylya6 o!nadunt keissya6 b6r6 g6ed geithiwet*

y | arnadunt. Ac 6rth hynny y kauas guyr groec yn eu kyghor lluyda6

4.4 *y arnadunt. Ac 6rth hynny y kauas g6yr groec yn eu kyghor lluyda6*

yn eu hol a | cheissa6 eu kymhell y eu keithiwet. Ac val yd oed pandra

4.5 *yn eu hol a cheissia6 eu kymhell i eu keithiwet. Ac val yd oed pendra/*

sius ae lu yn kyrchu y diffeith y tebygynt vot brutus ynda6. Ac yn myn

4.6 *sius a lu yn kyrchu i diffeith i tybygynt vot brutus ynda6. Ac yn myn/*

n

et heb la6 kastell a elwit sparatintus; eu kyrchu yn dirybud a | oruc brutus

4.7 *et heb la6 kastell a elwit Sparatint{us} eu kyrchu yn dirybud a oruc brut{us}*

udunt. A their mil o wyr arua6c ganta6. Ac ymlad ac 6ynt a oruc guyr

4.8 *udunt a their mil o wyr arua6c ganta6. Ac ymlad Ac 6ynt A oruc g6yr*

tro yn 6ychyr diafyrd6l. A llad aerua dirua6r y meint onadunt. A ffo yn

4.9 *tro yn 6ychyr diafyrd6l a llad aerua dirua6r i meint onadunt. A ffo yn*

gewilydyus a oruc pandrasius a guyr groec ygyt ac ef. y pop man or y

4.10 *gywile⁹di¹⁰us a oruc pandrasius a g6yr groec ygyt ac ef i pop man ar y*

tebyckynt gaffel dianc. A cheissa6 mynet tr6y auon a oed ger eu lla6. Sef

4.11 *tybyckynt gaffel dianc. A cheissa6 mynet tr6y auon a oed ger eu lla6 Sef*

oed y hen6 akalon. Ac yn keissa6 bryssya6 tr6y yr auon. y perigl6ys aneir

4.12 *oed i hen6 acalon. Ac yn keissa6 bryssya6 tr6y yr Auon i perigl6ys aneir/*

if onadunt. A | llawer a uodassant. A llawer or a diaghei heb eu bodi a ladei

4.13 *if onadunt. A llawer a uodassant a llawer or a diaghei heb eu bodi a ladei*

wyr tro ar y lan. Ac yn | y wed honno guneuthur deudyblyc aerua onadunt.

4.14 *wyr tro ar y lan. Ac yn y wed honno gneuthur deudyblic aerua onadu(n)¹¹t*

A guedy guelet o antigonus brawt y vrenhin groec hynny; dolurya6 a | wna

⁸ Probably error in transcription. All other DV MSS have *vu*.

⁹ Macron over *e*.

¹⁰ Macron over *i*.

¹¹ Macron over *u*.

4.15 A guedy guelet o antigon{us} bra6t brenhin groec hynny dolurya6 a wna/

eth yn u6y no meint. A gal6 y / getymdeithon guascaredic atta6. Ac eu

4.16 *eth yn v6y no maint. A gal6 y gytymdeithon g6ascaredic atta6 Ac eu*

bydina6 yn gyflym a chyrchu g6yr tro. kanys clotuorach oed ganta6 a / the

4.17 *bydino yn gyflym a chyrchu g6yr tro kanys clotuorach oed ganta6 a the/*

gach y lad gan gyrchu ac ymlad; noe uodi gan ffo yn ll6ch a thom.

4.18 *gach i lad gan gyrchu ac ymlad. noe vodi gan fo me6n ll6ch a thom*

Ac ymlad a / oruc ef ae getymdeithon yn 6ychyr ac yn 6ra6l. Ac ny dyg

4.19 *ac ymlad a oruc ef ae gytymdeithon yn 6ychyr ac yn 6ra6l. Ac ni dyg/*

rynoes udunt namyn bychydic. kanys para6t oed wyr tro ac eu harueu

4.20 *rynoes udunt namyn ychydic. kanys para6t oed wyr tro Ac eu harueu*

yn wiscedic. gyweir yn<i>danunt. A guyr groec noethon diaryfoedynt. Ac

4.21 *yn wiscedic gywair ymdanut A g6yr groec noython diaryf oedynt Ac*

6rth hynny gle6ach oed wyr tro. Ac yn / y wed honno ny orffowyssynt oc (ei) eu ll

4.22 *6rth hynny gle6ach oed wyr tro Ac yn y wed honno ni orf6yssynt o[c] eu ll/*

ad hyny daruu eu distry6 yn g6byl hayach. A dala antigonus bra6t pan

4.23 *ad hynny daruu i distri6 yn g6byl haeach a dala antigon{us} bra6t pan/*

drasius ac anacletus y / getymdeith. Ac ar hynny y uudugolyaeth a gafas brutus.

4.24 *drasius Ac anacletus i gytymdeith. Ac ar hynny y uudygolyaeth a gafas bru*

AC yna guedy caffel o vrutus y uudugolyaeth honno; gossot a oruc chwe

4. 25 **AC** *yna guedy caffel o vrut{us} y uudygolyaeth honno gossot a oruc ch[.]*

chant marcha6c y my6n kestyl assaracus. Ae gadarnhau or pethe

4.26 *chant marcha6c y me6n kestyl assaracus. Ac gadarnhau or peth[e]/*

u a uei reit ygyt a hynny. A chyrchu a oruc ynteu y / diffeith ar dryll oe

4.27 *u a vei reit y gyt a hynny A chyrchu a oruc ynteu y diffeith a dryll o[.]*

lu ganta6 yn / y lle yd oed yr anhedeu ar guraged ar meibon. Ar nos honno

4.28 *lu ganta6 ir lle yd oed yr anhedeu ar guraged ar meibon Ar nos honn[o]*

guedy hynny coffau a oruc pandrasius y ffo e / hun. A dolurya6 yn va6r ry

4.29 *guedy hynny coffau a oruc pandrasius i ffo e hun. A dolurya6 yn vaur*

lad y wyr a daly y vra6t. A chynnulla6 y ffoedigyon atta6 oc eu llechu

4.30 *llad i wyr a daly i vra6t A chynnulla6 y ffoetigyon atta6 oc eu llechu/*

aeu. A phan oleuha6ys y dyd tranoeth. kyrchu a oruc am pen y kastell. ka

4.31 *aeu. A phan oleuha6ys y dyd tranoeth kyrchu a oruc am pen y kestyl ka/*

nys yno y tebygei ry uynet brutus ar carcharoryon ganta6. A guedy e

4.32 *nys yno i tybygei vynet brutus ar carcharoryon ganta6. A guedy e/*

drych o!hona6 ansa6d y kastell yn graff. rannu y lu yn vydinoed a oruc

4.33 *drych o!hona6 ansa6d y kestyl y graff rannu i lu yn vydinoed a oruc*

yg kylch y kastell. Ac erchi y pa6b guarchad6 y ran. Ac ymlad ac ef o pop
4.34 [yg] kylch y castell ac erchi y pa6p g6archad6 i ran. Ac ymlad ac ef o pop

keluydyt or y gellit. Ac yuelly o pop keluydyt llauurya6 a / wnaethant y
4.35 keluedyt or i gellit. Ac uelly o pop keluydyt llauuria6 a wnaethant i

geissa6 y distry6 yn oreu y / gellynt. A guedy bydit yn / y wed honno yn
4.36 [gei]ssya6 i distri6 yn oreu i gellynt. Ac guedy bydit yn y wed honn[o yn]

treula6 y / dyd; y / gossodit rei ereill diulin y ymlad y nos ac ef. hyt tra
4.37 treula6 y dyd i gossodit rei erill diflin y ymlad y nos ac ef hyt [...]/

[p 5] 3036 9.1

uei y rei lludedic o ymlad y dyd yn gorffowys. Ac ereill diulin a ossodit. y 6yly6
5.1 uei y rei lludedic o ymlad y dyd yn gorfwys Ac erill d[iu]lin a ossodit i 6yly[a]6

y pebylleu rac ofyn kyrch deissyuyt y gan eu gelynyon. Ac or parth arall yd
5.2 y pebylleu rac ofyn kyrch dissyuyt i gan eu gelynyon. Ac or parth arall yd

oed wyr y castell yn amdiffyn eu ty ac eu heneiteu. Ac o pop keluydyt or y / gell
5.3 oed wyr y castell yn ymdiffyn eu ty ac eu heniteu ac o pop kyluydyt or i gell/

ynt 6ynteu g6rth6ynebu y / eu peiranheu 6ynteu. Guers gan taflu. guers
5.4 yn 6ynteu g6rth6ynebu i eu peiriane 6ynteu guers gan taflu guers

o saethu yd / ymledynt. A guers o v6r6 br6nstan todedic am eu pen. Ac
5.5 o saethu yn ymledynt. A guers o v6r6 br6mstan todedic am eu pen ac

yuelly yd ymdifferynt yn 6ra6l. Ac yna guedy gossot o wyr groec h6ch 6rth
5.6 vylly yd ymdifferynt yn 6ra6l Ac yna guedy gossot o wy[r] groec h6ch 6rth

y ty. A dechreu y gladu y dana6. Sef a wnaethant 6ynteu b6r6 d6fyr br6t
5.7 y ty a dechreu y gladu y dana6 Sef a wnaethant[.y]nteu b6r6 d6fyr br6t

a / than guyllt am eu pen 6y. Ac yuelly eu kymhell ar ffo y / 6rth y ty. Ac eissoes
5.8 a than guyllt am eu pen 6y Ac velly i kymhell ar ffo y 6rth y ty Ac eissoes

or diwed o / eisseu b6yt a / pheunyda6l ymlad yn eu blina6. anuon kennadeu
5.9 or diwed o eisseu b6yt a pheunyda6l ymlad yn eu blina6 Anuon kennadeu

a wnaethant hyt ar vrutus y erchi canhorth6y am rydit udunt. kanys ofyn oed
5.10 a wnaethant at vrutus i erchi canhorth6y am rydit udunt kanys ofyn oed

arnadunt eu guanhai o eisseu b6yt a goruot arnadunt rodi eu ty. A guedy
5.11 arnadunt eu guanhai o eisseu b6yt a goruot arnadunt rodi eu ty. A guedy

ke{n}nattau hynny y vrutus. medyly6 a oruc py wed y gallei eu rydhau. Ac of
5.12 ke{n}¹²nattau hynny i vrutus medyly6 a oruc py wed y gallei eu rydhau. Ac of/

ynhai a oruc yn va6r nas gallei rac ofyn colli y meint guyr a / oed ida6. ac
5.13 ynhai a oruc yn va6r nas gallei rac ofyn colli y meint g6yr a oed ida6 ac

¹² Macron over *en*.

nat oed ida6 ynteu eithyr hynny mal y / gallei rodi kat ar uaes y wyr groec.

5.14 nat oed ida6 ynteu eithyr hynny mal i gallei rodi kot¹³ ar uaes i wyr groec

A guedy medylia6 ohona6 pop peth; y kauas yn / y gyghor d6yn kyrch nos

5.15 A guedy medylia6 ohona6 pop peth i kauas yn y gyghor d6yn kyrch nos

am eu pen. A / cheissa6 t6ylla6 eu g6ylwyr. A chany allei ef hynny heb can

5.16 am eu pen a cheissa6 t6ylla6 eu g6ylwyr. A chany allei ef hynny heb gan/

horth6y rei o wyr groec. gal6 anacletus ketyndeith antigonus a oruc at

5.17 horth6y rei o wyr groec gal6 anacletus ketyndeith antigonus{us} a oruc at/

ta6. A dywedut 6rtha6 yn / y wed hon gan dispeila6 cledyf arna6. ha 6r

5.18 ta6 a dywedut 6rtha6 yn y wed hon gan dispeila6 cledyf arna6. ha 6r

ieuanc ony wney ti yn gywir ufyd yr hyn a archaf i itti. llyma teruyn dy

5.19 ieuanc oni wnei di yn gywir ufyd yr hyn a archaf i itti llyma teruyn dy

uuched ti ac antigonus ar cledyf h6n. Sef y6 hynny. pan uo nos heno y / me

5.20 vuched di ac antigonus ar cledyf h6n Sef y6 hynny pan vo nos heno i m[e]/

dylyaf i d6yn kyrch am pen guyr groec. mal y kaff6yf wneuthur aerua di

5.21 dyliaf i d6yn kyrch am pen g6yr groec mal i caff6yf wneuthur aerua di/

rybud onadunt. Ac yssef y / mynaf t6ylla6 o!honot titheu eu g6ylwyr

5.22 rybud ar!nadunt. Ac ysef y mynaf t6ylla6 ohonot titheu eu g6ylwyr

6y. ac eu guersylleu. kanys yndunt 6y yd oed reit yn gyntaf ymchoelut yr

5.23 6y ac eu g6erssylleu kanys yndunt 6y yd oed reit yn gyntaf ymchoelut yr

arueu mal y bei ha6s y / minheu kyrchu am pen y llu. Ac 6rth hynny g6na

5.24 [ar]ueu mal i bei ha6s i minheu gyrchu am ben yllu Ac 6rth hynny gwna

titheu megys g6r call doeth y / neges yd 6yf ui yn / y herchi it yn gywir ffyd

5.25 titheu megys g6r call doeth y neges yd 6yf i yn y erchi yt yn gywir ffyd/

la6n. Pan del y nos kertha parth ar llu. A p6y bynhac a gyfarffo a thi dyw

5.26 la6n. pan del y nos kertha parth ar llu A ph6y bynnac a gyfarfo a thi dyw/

et 6rtha6 yn gall. ry / d6yn antigonus ohonot o garchar brutus. Ae ry ada6 ohon

5.27 [.t 6rtha yn gall d6yn antigonus{us} ohonot o garchar brutus ac ada6 o!hon/

ot y my6n glyn dyrys coeta6c heb allu y / d6yn rac trymhet yr heyrn oed

5.28 [.f¹⁴] me6n glyn dyrys coeta6c heb allu i d6yn rac trymhet yr heyrn [-]

arna6 h6y no hynny. A guedy dywettych hynny; d6c ti 6ynt attaf i

5.29 arna6 h6y no hynny. Ac guedy dywettech hynny duc di 6ynt attaf [.]

mal y / gall6yf eu kaffel. 6rth vy ewyllis.

5.30 mal i gall6yf eu caffel 6rth vy ewyllis

¹³ Sic.

¹⁴ Sic.

AC yna pan welas anacletus y cledyf noeth uch y pen. A geireu y

5.31 *Ac yna pan welas anacletus y cledyf noeth uch i ben A geirieu [.]*

tywysa6c yn gogyfada6 y agheu. Ada6 a oruc gan tygu ll6

5.32 *tywysa6c yn gogyfada6 i angheu Ada6 a oruc gan tygu [-]*

wneuthur hynny. gan rodi y eneit ida6 ac <y> antigonus y getymdeith. A guedy

5.33 *[...t]hur hynny gan rodi i eneit ida6 ac i antigen{us} i gytymd[eith] A gu[edy]*

cadarnhau yr aruoll y rydunt pan dyfu yr a6r gyntaf or nos. kychwyn

5.34 *[.adarn]hau yr Aruoll [r]ydunt pan dyfu yr a6r gyntaf or nos kych[...]*

a / oruc anacletus parth ar llu. A guedy y / dyuot yn agos yr llu. nachaf

5.35 *A oruc anacletus parth ar llu A guedy i dyuot yn agos yr llu nach[.]*

y / g6ylwyr o pop parth yn / y arganuot ac yn ymgynull am y pen. Ac yn

5.36 *[y] g6ylwyr [o] parth yn y arganuot ac yn ymgynull am [i] ben Ac yn*

gofyn ida6 py ansa6d y ka6ssei dyuot o garchar brutus. A dywedut a

5.37 *gofyn ida6 [..]sa6d i ka6ssei dyuot o garchar b[ru]tus [-]*

[t 6] 3036 11.4

oruc ynteu nat yr bredychu ry dothoed. namyn yr dianc o garchar brutus. Ac

6.1 *oruc ynteu nat or bradychu y doethoed namyn er dianc o garchar Brutus Ac*

erchi udunt dyuot ygyt ac ef hyt y lle yd ada6ssei antigonus yn llechu gued

6.2 *erchi udunt dyuot gyt ac ef hyt y lle yd ada6ssei antigen{us} yn llechu gue/*

y y d6yn ohona6 o / garchar g6yr tro. hyt yno. kany allyssei y / d6yn bellach no h

6.3 *y d6yn ohona6 o garchar g6yr tro hyt yno kany elleis i d6yn bellach no h/*

ynny rac p6ys yr heyrn. Ac mal yd / oed rei onadunt yn amheu beth a

6.4 *ynny rac p6ys yr heyrn Ac mal yd oed rei o!nadunt yn amheu beth a*

dywedei ae guir ae geu. nachaf vn or g6ylwyr yn / y adnabot. Ac yn

6.5 *dywedei ae gwir ae geu nachaf vn or g6ylwyr yn y atnabot Ac yn*

menegi hynny oe getymdeithon. Ac yna heb pedrussa6 gal6 y / guer/ssyll

6.6 *mynegi hynny oe getmeythion. Ac yna¹⁵ heb pedrussa6 gal6 y g6ersyll*

eu a / wnaethant a / mynet ygyt ac ef hyt y lle y / dywedassei ada6 y / getym

6.7 *eu a wnaethant a mynet gyt ac ef hyt y lle i dywedassai ada6 i getym/*

deith. a guedy eu dyuot hyt yno. kyfodi a oruc brutus ae vydin gan

6.8 *theith A guedy eu dyuot hyt yno kyfodi a oruc Brutus ac vydin gan/*

ta6 yn arua6c. Ac eu llad yn ll6yr. Ac odynd kerdet a oruc parth ac ar y

6.9 *ta6 yn arua6c Ac eu llad yn ll6yr Ac odynd kerdet A oruc parth ar*

llu. A / rannu y lu yn teir bydin. A gorchymyn y pa6b kerdet yn dista6. a

6.10 *llu A ran{n}¹⁶u i lu yn teir bydin a gorchymyn i pa6b kerdet yn dista6 a*

¹⁵ *a* inserted above line.

¹⁶ Macron over *n*.

chyrchu o pop parth yr llu heb frost gan neb. Ac na ladhei neb vn g6r

6.11 *chyrchu o pop parth yr llu heb fr6st gan neb. Ac na ladhei neb vn g6r*

hyny elhei brutus hyt ym pebyll y brenhin yn gyntaf. Ac yna pan g

6.12 *hyny elhei vrutus hyt ym pebyll y brenhin yn gyntaf Ac yna pan g/*

lywynt y / gorn ef. g6nelhei pa6b y allu.

6.13 *lywynt i gorn ef guelhei pa6b i allu*

A Guedy eu dyscu velly o vrutus 6ynt. kerdet a wnaethant yn daw

6.14 *AC guedy eu dyscu velly o vrutus 6ynt kerdet a wnaethant yn da6/*

el reolus hyny doethant ymplith y lluesteu. pa6b yn / y gyfeir. Ac

6.15 *el reolus hynny doethant ym plith y lluesteu pa6b yn y gyfeir ac*

yuelly arhos yr ar6yd teruynedic a oed y rydunt ac eu hargl6yd. Ac yna

6.16 *velly arhos yr ar6yd teruynedic a oed rydunt ac eu hargl6yd Ac yna*

guedy dyuot brutus y dr6s pebyll y brenhin. y lle y damunassei dyuot.

6.17 *guedy dyuot brutus i dr6s pebyll y brenhin y lle i damunassei dyuot*

heb annot canu y corn yn ar6yd a oruc. Ac yna nyt annodes neb or g6yr nam

6.18 *heb annot canu y corn yn arwyd a oruc Ac yna nyt annodes neb or g6yr nam/*

yn mynet y my6n ar torr y kyscaduryeit a / rodi dyrnodeu agheua6l udunt. Ac

6.19 *yn mynet i me6n ar torr y kyscaturieit a rodi dyrnodeu agheuol udunt Ac*

yuelly cr6ydra6 y pebylleu ar lluesteu. Ac yna gan g6ynuan (y rei) a disgyryon y rei

6.20 *vylly cr6ydra6 y pebylleu ar lluesteu Ac yna gan g6ynuan a disgyryon yr*

meir6 y deffroei by6. A megys deueit ymplith bleideu heb 6ybot ford

6.21 *meir6 i dyffroei y rei by6 A megys deueit ym plith bleideu heb 6ybot ford*

y ffo yd arhoynt eu hageu. nyt oed udunt na6d. kany cheffynt o enhyt gu

6.22 *y fo yd arhoent eu hageu nyt oed udunt nawd kany chyffynt o enhyt g6*

isca6 eu harueu. Ny cheffynt 6ynteu ffo namyn redec yn noeth diaruot

6.23 *isca6 eu harueu ni cheffynt 6ynteu fo namyn redec yn noeth diaruot*

yimplith eu gelynyon arua6c ac y lledit. Ac o diaghei neb ac ychydic oe e

6.24 *ym plith eu gelynyon arua6c ac i lledit Ac o diaghei neb ac echydic oe e/*

neit ganta6. Rac meint y awyd y ffo briwa6 ac yssiga6 a / wnaei ar gerrec a / drein

6.25 *neit ganta6 rac i a6yd i ffo briwa6 ac yssiga6 a wnaei ar gerrec a drain*

a / mieri. Ac ygyt yuelly y / collynt eu guaet ac eu heneiteu. Ac o / darffei y / rei

6.26 *a mieri Ac ygyt velly i collynt eu guaet ac eu heneiteu ac o darffei i rei*

onadunt o nerth ae taryan ae arueu ereill caffel lle y ymgudya6. tr6y ty

6.27 *onadunt o nerth ae tarian ae arueu erill caffel lle i ymgudia6 tr6y dy/*

wyll6ch y nos ymplith y kerryc y / syrthynt hyny udynt uri6edic ana

6.28 *wyll6ch y nos ymplith y kerric i syrthynt hynny vydynt vriwedic ana/*

fus. Ac or diaghei neb or damwein tyghetuena6l h6nn6. y bodynt yn

6.29 fus Ac or diaghei neb or damwein tyghetuena6l h6nn6 i bodynt yn

y dyfred ger eu lla6. Ac yuelly abreid y / diaghei neb yn / dianaf or ry6 di

6.30 y dyfred ger eu lla6 Ac y velly abreid i diaghei neb yn dianaf or ry6 d[.]/

reit(i) damwein h6nn6. A phan 6ybu wyr y kastell bot eu hargl6yd yn

6.31 riatti damwein h6nn6. A phan 6ybu wyr y kastell bot eu hargl6yd yn

llad eu gelynyon yuelly. dyuot allan or kastell a / wnaethant 6ynteu. A deu

6.32 llad eu gelynyon velly dyuot allan or kastell a wnaethant 6ynteu A deu

damblygu aerua onadunt. A megys y / dywesp6yt uchoth kyrchu a oruc

6.33 damblygu aerua onadunt A megys i dywesp6yt uchoth kyrchu oruc

brutus pebyll y brenhin ae daly ac erchi y / garcharu. kanys m6y les a teby

6.34 brutus pebyll y brenhin ae daly ac i garcharu kanys m6y lles a dyby/

gei oe garcharu noc oe lad. y toryf hagen a oed gyt ac ynteu ny orffowwy

6.35 gei oe garcharu noc oe lad y toryf hagen a oed y gyt ac ynteu ni orff6y/

ssynt o lad heb trugared a gyfarfei ac 6ynt. Ac yn / y wed honno y treul6

6.36 ssynt o lad heb trugared a gyfarfei ac 6ynt ac yn y wed honno i treul6/

yt y nos hyny doeth y dyd. ynyd oed aml6c meint yr aerua a / wnathoed

6.37 yt y nos hyny doeth y dyd ynyd oed aml6c meint yr aerua a wnathoed

it. Ac yna llawenhau a oruc brutus. A rannu yr yspeileu y r6g y / wyr e /hu

6.38 [it] Ac yna llawenhau a oruc brutus a rannu yr yspeileu y r6g i wyr e hu/

n. A hyt tra yttoedit yn rannu yr yspeileu; Yd aethp6yt ar brenhin

6.39 [n] Ac hyt tra yttoedit yn rannu yr yspeileu yd aethp6yt ar brenhin

[p 7] 3036 13.7

ygkarchar yr castell. Ac yd erchis brutus cadarnhau y castell a / ch

7.1 ygkarchar yr castell a chladu y kyl¹⁷ Ac yd erchys brutus cadarnhau y castell [...]

ladu y kalaned. A guedy daruot hynny ymgynnulla6 a oruc brutus ae lu ygyt

7.2 ladu y kylaned A guedy daruot hynny ymgynnulla6 A oruc brutus ae lu y[...]/

gan dirua6r lewenyd a | budugolyaeth. A mynet yr diffeith yr lle yd oed yr anhe

7.3 gan dirua6r lewenyd a budugolyaeth A mynet ir diffeyth ir lle yd oed yr [...]

deu ar / guraged ar meibon.

7.4 deu ar guraged ar meibon. ~ ~

AC yna y / gelwis brutus y henhafguyr atta6 y ymgyghor ac 6ynt peth

7.5 AC yna i gelwis brutus i henafgwyr atta6 i ymgyghor [-]

a / wnelhit am pandrasius vrenhin groec. kanys hyt tra vei ef yn

7.6 a¹⁸elhit am pandrasius vrenhin groec kanys hyt tra vei ef y[n]

¹⁷ Scribe has jumped to next line.

¹⁸ No macron.

eu karchar h6y ac yn eu medyant. dir oed ida6 wneuthur a uynnynt. Ac yna y
7.7 *eu karchar h6y ac yn eu mediant dir oed ida6 wnethur A uynhynt Ac yna [i]*

rodet amryualyon gyghoreu. Rei a gyghorei erchi ran ida6 oe teyrnas gan
7.8 *rodet amryuaelyon gyghoreu rei a gyghorei erchi ran ida6 oe teyrnas [.]an*

rydit. Ereill a gyghorei erchi canhyat y vynet y ymdeith. Ar hyn a / uei reit ysu
7.9 *rydit erill a gyghorei erchi canhiat i vynet i ymdeith Ar hyn a vei [-]*

hynt gantunt. A guedy eu bot yn / yr amrysson h6nn6 (h) kyuodi a oruc vn y
7.10 *hynt gantunt A guedy eu bot yn yr amrysson h6nn6 kyuodi a o[-]*

vynynd sef oed y / en6 membyr. A dywedut bot yn oreu kyghor udunt ac yn
7.11 *vynynd sef oed i en6 membyr a dywedut bot yn oreu kyghor udunt [ac y.]*

ia6nhaf kymryt kanhat y vynet ymdeith o mynhynt iechyt udunt ac y eu
7.12 *ia6naf kymryt kanhiat i venet ymdeith o mynhynt iechyt udu{n}t a[c eu]*

hetiued guedy h6y. kanys o rydhehynt 6y y brenhin. a chymryt ran oe gy
7.13 *hetiued guedy h6y kanys o rydheynt h6y y brenhin a chymryt ran oe gy/*

foeth y ganta6 y bress6yla6 yndi ymplith guyr groec. Ef a tebygei
na cha
7.14 *uoeth y ganta6 i bress6yla6 yndi ymplith gwyr groec ef a tybygei [na -]/*

ffynt tragyda6l hed6ch yn eu plith or dyd hedi6 allan. kanys 6yryon a gor
7.15 *ffynt trag6yda6l heduch yn eu plith or dyd hedi6 allan kanys 6ryo a [...]/*

6yryon y rei lladedigyon a goffeynt eu gelynyaeth ac 6ynt yn tragywy
7.16 *6ryon y rei lladedigyon a goffeynt eu gelynyaeth ac 6ynt yn tragywyd/*

da6l. Ac eu hetiued 6ynteu. Ac o / darffei uot br6ydyr. y / rygtunt. nifer guyr groec
7.17 *da6l ac eu hetiued 6ynteu Ac o darffei bot br6ydyr rygtunt nifer gwyr groe[.]*

beunynd a amlaei. A nifer tro a leihaei. Ac 6rth hynny y / kyghorei kymryt
7.18 *beunynd a amylhaei A nifer tro a leihaei Ac 6rth hynny i kyghorei kymryt*

y verch hynhaf y pendrasius yr hon a / elwit enogen yn wreic y eu tywyssa
7.19 *y verch hynaf i pendrasius yr hon a elwit enogen yn wraic i eu tywyssa/*

6c. A llogeu a phop peth or a / uei reit udunt 6rth eu hynt. Ac os hynny a geff
7.20 *6c A llogeu a phop peth or a uei rait udunt 6rth eu hynt Ac os hynny a geff/*

it kymryt canhat y vynet y le y keffynt tragywyda6l hed6ch.
7.21 *it kymryt canhiat i vynet i le y keffynt tragywyda6l hed6ch ~ ~*

A Guedy daruot y vembyr teruynu yr ymadra6d h6nn6. ufydhau
7.22 *AC guedy daruot i vembyr teruynu yr amadra6d h6nn6 ufydhau*

a wnaeth yr holl gynnulleitua y6 gyghor. A d6yn pandrasius y berued
7.23 *a wnaeth yr holl gynnulleitua y6 gyghor d6yn pandrasius i ber[u]ed*

y / gunnulleitua a wnaethp6yt. A dywedut ida6 y / dihenyd yn diannot ony w
7.24 *y gynulleitua a wnaethp6yt a dywedut ida6 i dihenyd yn diannot on[-]/*

nelhei yr hyn yd oedynt yn / y adol6yn. A thra yttoedit yn dywedut 6rth

7.25 *nelhei yr hyn yd oedynt yn y adol6yn. A thra yttoedit yn dywedut 6rth/*

a6 yr ymadrodyon hynny; y dodet y / my6n kadeir oruchel mal y dyllyei vren

7.26 *a6 yr ymadrodyon hyny i dodet y me6n cadair oruchel mal i dyllyei [-]/*

hin. A guedy guelet ohona6 gogyuada6 y agheu; attem a oruc yn / y wed hon.

7.27 *hin a guedy guelet ohona6 gogyuada6 i agheu attem a oruc yn y wed [...]*

kanys y tyghetueneu an rodes ni yn a6ch medyant chwi; dir y6 in wne

7.28 *kanys y tyghetueneu an rodes ni yn a6ch mediant chwi. dir y6 in [-]/*

uthur a6ch mynnu chwi rac colli an buched. yr hon nyt oes a / uo guerthuo

7.29 *uthur a6ch mynnu chwi rac colli an buched. yr hon nit oes a uo g6erth[-]/*

rach na digrifach no hi yn / y byt h6n. herwyd y / guelir inni. Ac 6rth hynny (reit)

7.30 *rach na digrifach no hi yn y byt h6n herwyd i guelir inni Ac 6rth hynny*

nyt ryued y phrynu o / pop fford y / galler y / chaffel. A / chyt boet g6rth6yneb genh

7.31 *nyt ryfed i phrynu o pop fford i galler i chaffel A chyt boet g6rthwyneb ge[-]/*

yf i rodi vy merch. eissoes didan y6 genhyf y rodi y was ieuanc clotua6r

7.32 *yf i rodi vy merch eissoes didan y6 genhyf y rodi i was ieuanc clot ua[..]*

a / heny6 o / etiued priaf urenhin tro ac an chises. Ar bonhed yssyd ynda6 yn

7.33 *a heni6 o etiued priaf vrenhin tro ac Anchises. Ar bonhed isyd ynda6 [...]*

teu yn blodeua6. mal y gellir y wel(i)et yn eglur. A ph6y a allei ell6g kenedyl

7.34 *teu yn blodeua6 mal i gellir i welet yn eglur. A ph6y a allei ell6g [ke -]*

tro hedi6 yn ryd. yr hon ryuuassei y ssa6l vil o ul6ydynded ac amseroed y dan

7.35 *tro hedi6 yn ryd yr hon a uuassai y sa6l vil o vlynyded ac amseroed [-]*

vrenhined groec yg. keithiwet. neu p6y a geissei lafurya6 gyt ac 6ynt.

7.36 *vrenhined groec yg keithiwet neu p6y a geissei lafuria6 gyt [-]*

y / geissia6 rydit a guaret o ry6 geithiwet honno. A chan gall6ys y guas

7.37 *y geissia6 rydit a guaret or ry[.] geithiwet honno a chan gall6ys y [guas]//*

[t 8] 3036 15.9

ieuanc h6n hynny; minheu a rodaf vy merch ida6 ef yn llawen. ac eur ac aryant

8.1 *[-] hynny minheu [a] rodaf vy merch ida6 ef yn llawen ac eur ac aryant*

a llogeu. A phop peth or a / uo reit y hynt 6rtha6. Ac o byd guell genh6ch p

8.2 *a llongeu a phop peth or a uo reit y6 hynt 6rtha6. Ac o byd guell genh6ch p/*

ress6yla6 gyt a guyr groec; mi a / rodaf i6ch trayan vyg kyfoeth yn ryd

8.3 *[ress6yla6 gyt a] g6yr groec mi a rodaf iwch traean vyg kyfoeth yn ryd*

tr6y hed6ch y6 gyfanhedu. Ac ony mynn6ch namyn mynet ymdeith m

8.4 *[tr6y hed6ch] y6 gyfanhedu Ac oni myn{n}¹⁹6ch namyn mynet ymdeith m/*

¹⁹ Macron over *yn*.

al y bo hyfrydach genh6ch mi a / trigyaf gyt a chwi megys g6ystyl hyny
8.5 [-] hyfrydach genh6ch mi a trigyaf gyt a chwi megys g6ystyl hyny

uo para6t pop peth or a / edewit i6ch. A guedy daruot cadarnhau yr amo
8.6 [uo para6t] pop peth or a e²⁰dewit iwch A guedy dar²¹uot cadarnhau yr amo/

t yuelly y rydunt; yd anuonet y pop porthua or a oed ygkylch teruyneu
8.7 [-] y rydunt yd anuonet i pop pa²²rthua or a oed ychylch teruyneu

groec y / gynnulla6 eu llogeu. A guedy eu d6yn oll y vn lle; eu llenwi a
8.8 [-] gynnulla6 eu llogeu a guedy eu d6yn oll i vn lle. eu llenwi a

wnaethp6yt o pop peth or a uei reit 6rth hynt. A rodi y uor6yn a / w
8.9 wnaethp6yt o pop peth or a uei rait 6rth hynt a rodi y vor6yn a w/

naethp6yt y vrutus. Ac y pa6b ar neilltu y rodet yn herwyd e vonh
8.10 naethp6yt i vrutus²³ Ac i pa6b ar neilltu i rodet yn herwyd i vonh/

ed ae teilygda6t eur ac aryant a thlysseu. A mein ma6rweirtha6c
8.11 ed ae teilygda6t eur ac aryant a thlysseu a main ma6rweirtha6c

yn amhyl. A guedy daruot hynny yd ellyg6yt y brenhin oe garchar.
8.12 yn amhyl²⁴ A guedy daruot hynny yd ellyg6yt y brenhin oe garchar

Ac yd aeth guyr tro y / eu llogeu yn ryd o geithiwet <guyr groec.>
8.13 ac yd aeth g6yr tro i eu llogeu yn ryd o geithiwet g6yr groec

AC yna y gossodet y uor6yn yr hon a elwit [.]ogen gureic vrutus
8.14 AC yna i gossodet y vor6yn yr hon a elwit enogen g6raic vrutus

yn / y k6r ol yr llog ac ie[.] uon a / ch6ynuan a gymyrth erni am ad
8.15 yn y k6r ol yr llog²⁵ Ac iguAn²⁶ a ch6ynuan a gymerth erni am ad/

a6 y ryeni ae chenedyl ae gulat. Ac ny throssei y llygeit y / ar y / g6lat
8.16 a6 i rieni ae chenedyl ae g6lat²⁷ Ac ni throssei i llygeit y ar i gulat

hyny gudy6ys y weilgi y traeth. Ac yn hynny o yspeit yd oed vrutus
8.17 hyny gudy6ys y weilgi y traeth Ac yn hynny o yspeit yd oed vrut{us}

yn / y didanu hitheu. Ac yn dywedut 6rthi yn glaer. Ac yr hynny ny th
8.18 yn i didanu hitheu ac yn dywedut 6rthi yn glaer Ac er hynny ny th/

awei hi hyny dyg6yd6ys cyscu arnei. Ac yuelly y kerdassant deu dyd
8.19 awei hi hynny dyg6yd6ys gyscu arnei Ac velly i kerdassant deu dyd

a nosweith ar guynt yn r6yd vnya6n yn eu hol. Ac yna y doethant

²⁰ e inserted above line.

²¹ r inserted above line.

²² Sic.

²³ Oblique slash.

²⁴ Oblique slash.

²⁵ Possible stop

²⁶ See note on ygvon, Lewis (1942:210).

²⁷ Oblique slash.

8.20 a nosweith ar gŷynt yn rŷyd vnïa6n yn eu hol Ac yna i doethant

hyt yn ynys a elwit leogetia. Ar ynys honno diffeith oed yna guedy y ha

8.21 *hyt yn ynys a elwit leogetia*²⁸ *Ar ynys honno diffeith oed yna guedy i ha/*

nreitha6 gyn no hynny yn ll6yr o genedyl a / elwit y piratas. Ac yna

8.22 *nreitha6 gyn no hynny yn ll6yr o genedyl a elwit y piratas*²⁹ *Ac yna*

ell6g try chanh6r aruavc y edrych py ry6 tir oed h6nn6. A phy ry6 ge

8.23 *gell6g try chan6r arua6c i edrych py ry6 tir oed h6nn6 a phy ry6 ge/*

nedyl ae press6ylei. Ac wedy na welsant g[.....] yndi. namyn yn gy

8.24 *nedyl ai press6ylei*³⁰ *A guedy nA welsant gyfanhed yndi namyn yn gy/*

fla6n o amryfal genedyl aniueileit a b6ystuilet. llad llawer a / wnae

8.25 *fla6n o amryfal genedyl aniueileit a b6ystuilet*³¹ *llad llawer a wnae/*

thant or rei hynny. Ae d6yn gantunt y / my6n. Ac yna y doethant y hen

8.26 *thant or rei hynny ae d6yn gantunt i me6n*³² *Ac yna i doethant i hen*

dinas diffeith oed yn | y [.....] A / themhyl y diana <d6yes> yr hely ynda6. A

8.27 *dinas diffeith a oed yn yr ynys a themyl i diana d6yes yr hely ynda6 A/*

c yno yd oed del6 diana yn rodi ateb y pa6b or a ofynynt idi. Ac y doeth

8.28 *c yno yd oed del6 diana yn rodi ateb i ba6b or a ofynynt idi Ac i doeth*

y / guyr hynny a g6rthtr6m veicheu arnadunt or aniueileit y eu llogeu.

8.29 *y g6yr hynny a g6rthtr6m veicheu arnadunt or aniueileit i eu llogeu*

A menegi a 6naethant y vrutus ae getymdeitheu ansa6d yr ynys. A

8.30 *A mynegi a wnaethant i vrutus ae getymdeithyon ansa6d yr ynys A*

chyghori a / wnaethant y vrutus mynet yr temhyl. Ac aberthu yr d6y

8.31 *chyghori a wnaethant i vrutus mynet yr temhyl ac Aberthu yr d6y/*

es. Ac y / ouyn py wlat [...]ei press6yluot y chyfanhedu yn tragywed

8.32 *es Ac i ouyn py wlat i kaffeï press6yluot i chyfanhedu yn dragwyd/*

a6l ida6 ef ae etiued. Ac o gyt gyghor y kyn[.....] brutus geuyen dewin

8.33 *a6l ada6 ef ae etiued Ac o gytgyghor i kymert brutus Geiryon dewin*

a / deudec oe henhaf guyr gyt ac ef. Ac yd aethant hyt y temhyl. Ac y duc

8.34 *a deudec oe hynaf g6yr gyt ac ef ac yd aethan*³³ *hyt y temhyl Ac i d[uc]/*

sant pop peth or a oed reit udunt herwyd eu deua6t 6rth aberthu ga

8.35 *sant pop peth or A oed rait udunt herwyd eu deua6t 6rth Aberthu ga{n}*³⁴*/*

²⁸ Oblique slash.

²⁹ Oblique slash.

³⁰ Oblique slash.

³¹ Oblique slash.

³² Oblique slash.

³³ Sic.

³⁴ Macron over *a*.

ntunt. A guedy eu dyuot yr temhyl. [...] guisca6 a / wnaethp6yt coron o win
8.36 tunt³⁵ A guedy eu dyuot yr temhyl g6isca6 a wnaethp6yt coron o win/

wyd am pen brutus. Ac yn herwyd eu kyneua6t teir kynneu a wn
8.37 [...]den am ben brutus³⁶ Ac yn herwyd eu kyneua6t teir kynneu a wn/ //

[p 9] 3036 17.8

aethant yr tri du6. nyt amgen. y iubiter. A mercurius a diana. Ac aberthu y pop
9.1 aethant ir tri du6 nit amgen i iubiter a mercurius a diana Ac aberthu [-]

vn o!nadunt ar lleilltu. Ac odynd yd aeth brutus e / hun rac bron alla6r diana. A lle
9.2 vn onadunt ar lleilltu³⁷ Ac odynd yd aeth brutus i hun rac alla6r diana [a] lle/

styr yn / y la6 yn lla6n gwin a / gwaet ewic wen. A drychafel y 6yneb a oruc gyf
9.3 stri yn i la6 yn lla6n o win a g6aet ewic wen a drychael i 6yneb a oruc gyf/

ar6yneb ar d6yes a / dywedut 6rthi val hyn.
9.4 ar6yneb ar d6yes a dywedut 6rthi val hyn ~ ~ ~

O Tydi d6yes gyfoetha6c; ti yssyd aruthred yr beid coet. ytti y / mae ca
9.5 O Tydi d6yes gyfoetha6c. ti yssyd aruthred [...] beid coet itti mae ca/

nhat treigla6 awyr ol[.....]or l6ybreu. Ac ell6g eu dylyet y dayero
9.6 nhath treigla6 awyrolion l6ybreu a gyll6g eu dylyet i daear[.]/

lyon ac uffernolyon tei. dywet ti imi py dayar y press6yllhet yndi yn di
9.7 lyon ac uffernolyon tei dywet ti imi py daear i press6yllaf yndi yn d[.]/

heu. A phy eistedua y hanrydedh6yf i tydi tr6y yr oessoed o temleu a / guery
9.8 heu. A py eistedua i hanrydedh6yf i tydi tr6y yr oessoed o temleu a g6er[.]/

na6l [...] A g6edy dywedut hynny ohona6 hyt ym pen [...]6eith troi
9.9 na6l coreu A guedy dywedut hynny ohona6 hyt ym pen na waith tr[.]/

yg kylch yr alla6r a oruc pedeir gueith. A dineu y / g[.]n oed yn / y la6 y / my
9.10 ygkylch yr alla6r a oruc pedeir gueith a dineu y g6in a oed yn i la6 y me/

6n y [...] A thannu croen yr ewic wen rac bron yr alla6r ac ar h6n
9.11 6n y gynneu. A thannu croen yr ewic wen rac bron yr alla6r ac ar h6n/

n6 gorwed. Ac am y tryded ran or nos pan oed [...]n6ytha6 ganta6 y hun
9.12 n6 gorwed. Ac am y tryded ran or nos pan oed esm6ytha6 ganta6 i hun

y guelir y / d6yes yn seuyll rac y vron. Ac yn dydut 6rtha6 val hyn.
9.13 i guelei y d6yes yn seuyll rac i vron ac yn dywedut 6rtha6 val hyn

Brutus heb hi y mae ynys y parth h6nt y ffreinc yn gatwedic or mor
9.14 Brutus heb hi y mae ynys y parth h6nt i frainc yn gatwedic or mor

o pop tu idi. A / uu ge6ri gynt yn / y chyfanhedu. yr a6r hon diffeith
9.15 o pop tu iddi³⁸. A 6y gewri gynt yn y chyvAnheddu yr Awr hon diffeith

³⁵ Oblique slash.

³⁶ Oblique slash.

³⁷ Oblique slash.

y6 ac adas yth genedyl ti. kyrch(i) honno. hi a / uyd tragywyda6l eistedua it.

9.16 yw Ac AddAs yth kenedl di kyrch honno hi a vyd tragywawl eistvA yt

Ac a uyd eil tro yth lin di. yno y genir brenhined oth lin ti. y rei y byd

9.17 ac a vyd eil tro yth lin di³⁹ yno y genir brenhined oth lin y rei y Byd

darystygedic amgylch y dayar.

9.18 dArestungedic Amgyl⁴⁰ y ddAyAr ~ ~ ~

A Guedy y weledigaeth honno deffroi a oruc brutus. A phedrussa6

9.19 A gwedy y weledigAeth honno deffroi a oruc Brutus a phetrussaw

beth ar welsei ae breud6yt. Aer d6yes yn menegi ida6

9.20 beth a!r y welsei ae breuddwyt ar dduwyes y menegi iddaw

y lle a / bress6ylei. A gal6 y getymdeithon atta6 a oruc a menegi

9.21 y lle a bressuylei. A gAlw y gedymeithon AttAw a oruc A menegi

udunt y weledigaeth. A dirua6r lewenyd a gymersant yndunt.

9.22 uddunt y weledigAeth A dir6Awr lewenyd A gymerssAnt yndunt

Ac annoc mynet yr llogeu. Ac ar y g6ynt kyntaf a / geffynt yn

9.23 Ac Annoc mynet yr llogeu Ac Ar y gwynt gyntAf A geffynt y[n]

hyr6yd; h6ylya6 y geissa6 y wlat a ada6ssei y / d6yes udunt.

9.24 hyrwyd hwylyA6 y geissaw y wlat A AddAwsei y ddwyes uddunt

A chychwyn a wnaethant y eu llogeu. A dyrchafel h6ylyeu.

9.25 a chychwyn A wnaethAnt y eu llogeu. A drychAuel hwylyeu

A chyrchu y diffeithuor. A dec niwarna6t ar / hugeint y buant

9.26 a chyrchu y diffeith6or A deg niwArnAwt Ar ugeint y buAnt

yn kerdet hyt yr affric Ac odynd y doethant hyt ar alloryeu phi

9.27 yn kerddet hyt yr affric ac o!ddyno y doethant hyt allory[-]

listeor[.]. A / hyt yn llyn yr / helyc. Ac odynd yd aethant hyt y / r6g

9.28 listeor ac hyt yn llyn yr helic ac oddyna ydd AethAnt hyt [-]

ruscan a mynyd azaras. Ac yna y bu ymlad ma6r arnadunt

9.29 r⁴¹uscAn a mynyd AssArAs ac yna y bu ymlad mAwr Ar[-]

gan genedyl y piratas. A guedy goruot onadunt 6y. kymryt

9.30 gAn genedl y pirAtAs A guedy gor6ot o!nAddunt hwy kym[ryt]

llawer o yspeileu y / piratas a / wnaethant. Ac odynd y kerdassant

³⁸ Change of scribe. For the rest of the page the form of *d* changes; lower case *a* becomes two-compartment in most cases until 9.31, *e*, *r*, and *v* change, first use of double *dd* and some letters (e.g. *d*, *w*) become more angular. These changes become less pronounced towards the bottom of the page. See thesis chapter 3 p. 28.

³⁹ Oblique slash.

⁴⁰ Oblique slash.

⁴¹ First use of long *r*.

9.31 llawer o yspeilie6 y piratas a wnaethant Ac oddynA y kerdd[-]

tros auon malif. hyny doethant hyt yma6ri tan. Ac y bu reit

9.32 tros a6on malif hyny doethant hyt ym Mawritan Ac y bu [-]

udunt o tlodi b6yt a dia6t yna mynet yr tir. Ac anreitha6

9.33 uddunt o dlodi bwynt a diawt yna mynet yr tir Ac anreith[a6]

y wlat a wnaethant or mor y / gilyd. A guedy llan6 eu llogeu. y

9.34 y wlat a wnaethant or mor y gilyd A guedy llanw y llogeu y

doethant hyt yg colofneu erc6lf. Ac yna yd ymdangosses y

9.35 doethant hyt yg kyflofne6 erkwlf Ac yna yd ymdangosses y

[p 10] 3036 19.2

moruorynyon udunt a / chylchynu eu llogeu. Ac y bu agos eu sodi o g6byl. Ac odyne

10.1 moruorynyon udunt a chylchynu eu llogeu ac i bu agos ai sodi o g6byl Ac odyne

y / doethant hyt y mor tyren. A cheir lla6 y / mor h6nn6 y ka6ssant pedeir kenedyl

10.2 i doethant hyt y mor tyren A cherlla6 y mor h6nn6 i ka6ssant pedeir kenedyl

o alltudyon tro. o rei a / ffoassei gyt ac antenor o tro. Ac yn / tywyssa6c

10.3 o alltudion tro o rei a ffoassei gynt gyt ac Antenor o tro Ac yn tywyssa6c

arnadunt Corineus. g6r hyna6s oed h6nn6. goreu y / gyghor or g6yr. m6y

10.4 arnadunt corineus g6r hyna6s oed h6nn6 goreu i gyghor or gwyr m6y/

haf y / nerth ae le6der ae gedernyt. Pei ymtrechei a / cha6r. ef ae byrei mal

10.5 af i nerth ae lewder ae gedernit pei ymdrechei a cha6r ef ae byrrei mal

y mab lleihaf. A guedy ymadnabot o!honunt. g6rhau a oruc corineus y vrutus

10.6 [.] mab lleihaf G6edy ymadnabot ohonut g6rhau oruc Corineus i vrut{us}

ar pobyl a / oed gyt ac ef. A h6nn6 ym pop lle or y bei reit 6rth 6r a ganh

10.7 ar pobyl a oed gyt ac ef A h6nn6 ym pop lle ar i bei rait 6rth 6r a ganh/

orth6yei vrutus. Ac odyne y / doethant hyt ym porth ligeris y g6ascw

10.8 [.]rth6yei vrutus Ac odyne i doethant hyt ym porth ligeris yn gascw/

yn. A b6r6 agoreu yna. Ac yna y gorffowysysant y edrych ansa6d y / wlat seith nieu.

10.9 yn A b6r6 agoreu yno Ac yna i gorff6yssysant i edrych ansa6d i wlat saith nieu.

AC yn yr amser h6nn6 yd oed goffar fichti yn vrenhin

10.10 AC yn yr amser h6nn6 yd oed goffar fychti y{n}⁴² vrenhin

y g6asg6yn a / pheita6. A guedy clybot o h6nn6 discynnu estra6n ge

10.11 y gasc6yn a pheita6 A guedy clybot o h6nn6 discunu estra6n ge/

nedyl yn / y wlat. Anuon a / oruc attunt y / 6ybot beth a / uynnynt ae ryfel ae

10.12 nedyl yn y wlat anuon a oruc attunt i 6ybot beth a vynnynt ae ryfel ae

hed6ch. Ac val yd oed kennadeu goffar yn dyuot; y kyfaruuant a / chorineus

10.13 hed6ch Ac val yd oed kennadeu goffar yn dyuot i kyuaauant a chorine{us}

⁴² Macron over y.

ar y / deu canvet yn hely fforest y brenhin. A / gouyn a / wnaethant p6y a ga
10.14 *ar i deu canuet yn hely fforest y brenhin a gouyn a wnaethant p6y a ga/*

nhatassei ida6 hely forest y brenhin. kanys hen deua6t y6 yr y dechreu; na
10.15 *nhatassei ida6 hely fforest y brenhin kanys hen deua6t y6 er y dechreu na*

dylyei neb hely forest y / brenhin na llad y anieueileit heb y / ganhat. Ac y dy
10.16 *dylyei neb hely fforest y brenhin na llad i anieueileit heb i ganhiat Ac dy/*

wa6t corineus na cheissassei ef eiroet ganhat am y kyfry6 h6nn6. Ac yn
10.17 *wat corineus na cheissassei ef eiroet ganhiat am y kyfry6 h6nn6 Ac yn/*

a sef a oruc vn or kennadeu sef oed y en6 imbert anelu b6a a / b6r6 corineus
10.18 *a sef a oruc vn or kennadeu sef oed i en6 imbert anelu b6a a b6r6 Corinue{us}*

a saeth. Sef a oruc corineus gochel y saeth. Ac ysclyfyeit y b6a o la6 imbert
10.19 *a saeth Sef a oruc Corine{us} gochel y saeth ac ysclyfyeit y b6a o la6 imbert*

a briwia6 y pen ac ef hyny yttoed y emenhyd am y deu glust. A dechreu
10.20 *a briwia6 i ben ac ef hyny yttoed i emenhyd am i deu glust a dechreu*

ffo a oruc y rei ereill. Ac o vreid y diaghassant y / ganta6. Ac y / managassant hy
10.21 *ffo a oruc y rei erill Ac vreid i diaghassant ganta6 Ac i managassant hy/*

nny y eu hargl6yd. A thristau a oruc y / brenhin yn ua6r. A chynnulla6 llu y di
10.22 *nny i eu hargl6yd a thristau A oruc y brenhin yn va6r A chynnulla6 lu i di/*

al agheu y / gennat arnadunt. Ac g6edy guelet o vrutus hynny; cadar
10.23 *al agheu i genhadeu ar!nadunt. A guedy guelet o vrutus hynny cadar/*

nhau a oruc ynteu y logeu a gossot y guraged ar meibon yndunt. Ac
10.24 *nhau a oruc ynteu i logeu a gossot y g6raged Ar meibon yndunt Ac*

ynteu ar holl gynnulleitua or guyr a aethant yn erbyn y brenhin. A gue
10.25 *ynteu ar holl gynnulleitua or g6yr a aethant yn erbyn y brenhin A gue/*

dy bydina6 o pop parth ymlad a wnaethant yn galet ac yn greula6n.
10.26 *dy bydina6 o pop parth ymlad a wnaethant yn galet ac yn greula6n*

A guedy treul(a)a6 llawer or dyd yn / y wed honno. kewilydya6 a oruc cori
10.27 *A guedy treula6 llawer or dyd yn y wed honno kywilydya6 a oruc cori/*

neus h6yret yd oedynt yn kaffel y / uudugolyaeth. Ac am lauassu or ffi
10.28 *[n]eus h6yret yd oedynt yn caffel y vudygoleaeth Ac am lauassu or fi/*

chteit bor mor le6 a hynny yn eu herbyn. Ac yna sef a oruc corineus ga
10.29 *chteit bot mor le6 a hynny yn eu herbyn Ac yna⁴³ sef a oruc corine{us} ga/*

l6 y le6der atta6 a chymryt y wyr e / hun ygyt ac ef a mynet ar lleilltu
10.30 *l6 le6der atta6 a chymryt i wyr e hun i gyt ac ef a mynet ar neilltu*

yn / y parth deheu yr ymlad. A guedy keweira6 y vydin o!hona6. kyrchu

⁴³ Two-compartment *a* inserted above line.

10.31 yn y parth deheu ir ymlad A guedy kyweiryā6 i vydin ohonā6 kyrchu

y elynyon a oruc hyny aeth e / hun yn eu perued. Ac ny orffowyss6ys hyn

10.32 i elynyon a oruc hyny aeth e hun yn eu perued Ac ni orf6yss6ys hyn/

ny cymhell6ys ar ffo. A g6edy colli y / gledyf y damwein6ys ida6 kaffel

10.33 y kymhell6ys ar ffo A guedy colli i gledyf i damh6ein6ys ida6 gaffel

b6ell deu vinya6c. Ac a honno y / guahanei a gyfarffe<i> ac ef o warth

10.34 b6yell deu vinya6c Ac a honno i g6ahanei a gyffarfei ac ef o warth/

af y pen hyt yg wadyn y / troet. A ryfed oed gan pa6b or ae guelhei; de6r

10.35 [af i b]en hyt yg wadyn i troet A ryfed oed gan ba6b or Ae g6elhei de6[.]/

ed y / g6r a<e> gryfder ae gedernyt gan yscytweit b6ell deu vinya6c

10.36 [-] ae [gry]fder ae gedernyt gan yscytweit b6yell deu vinya6[c]//

[p 11] 3036 21.1

y gyrreri ofyn a ffo ar y elynyon. gan ymadra6d ac 6ynt val hyn. Py le wyr ofna6c

11.1 i gyrreri of[y]n a ffo ar i elynion gan ymadra6d ac 6ynt val hyn py le wyr ofna[6c]

llesc y ffo6ch i. ymhoel6ch ac ymled6ch a / chorineus. Guae chwi druein rac kewilyd.

11.2 lesc i ffo6⁴⁴ch i ymhoel6ch ac ymled6ch a chorine{us} Guae chwi druein rac kywilyd

y sa6l uilyoed yd ydy6ch yn ffo rac vn g6r. A chymer6ch yn lle didan hagen

11.3 y sa6l uilioed yd ydy6ch yn ffo ro⁴⁵c vn g6r A chymeruch yn lle didan hagen

gaffel fo ragof / ui. kan kymhelleis i y creula6n ge6ri ar / ffo ragof. Ac ae lled

11.4 gaffel fo ragoff i kanys kymhelleis i y creula6n ge6ri ar ffo ragoff Ac i lled/

eis pop tri pop petwar. AC 6rth hynny sef a oruc suardus tywyssa6c ky

11.5 eis pop tri pop petwar [A]C 6rth hynny sef a oruc suardus tywyssa6c ky/

mryt try chanh6r ygyt ac ef. A chyrchu corineus a gossot arna6. Ac erbynyeit y

11.6 mryt tri chan6r gyt ac ef A chyrchu corine{us} a gossot arna6 Ac erbynieit y

dyrna6t a oruc corineus ar y taryan. A gossot arna6 ynteu a b6yall ar warthaf y

11.7 dyrnot a oruc corineus ar i tarian a gossot arna6 ynteu a b6yall ar warthaf i

helym hyny holltes yr helym ar penfestin ac a oed o hynny hyt y lla6r. A gu

11.8 helym hynny holltes yr helym ar penfestin ac a oed o hynny hyt y lla6r A g6/

neur aerua diga6n y / meint or rei ereill. Ac ny orfowyss6ys corineus or ruthyr

11.9 neuthur aerua digan i maint or rei erill Ac ni orf6yss6ys corineus or ruthur

honno hyny oed can / m6yhaf y / elynyon yn anafus ar ny las onadunt. Ac yuelly

11.10 ho⁴⁶{n}no hynny oed gan m6yaf i elynion yn anafus ar rei ni las onadunt Ac velly

yd oed corineus e / hun yn erbyn pa6b. A / pha6b yn / y erbyn ynteu. A phan we

11.11 yd oed corineus e hun yn erbyn pa6b a pha6b yn i erbyn ynteu A phan we/

⁴⁴ 6 inserted above line.

⁴⁵ Sic.

⁴⁶ Macron above o.

las brutus hynny. kyffroi o garyat (y garyat) y gŵr a oruc a chyrchu ae vydin yn ganhorth
11.12 *las brutus hynny kyffroi o gariat y gŵr a oruc a chyrchu ae vydin yn gAnhorth/*

6y y / gorineus. Ac yna y / dodet y / lleuein maŵr ar gorderi. Ac y bu aerua drom o
11.13 *6y i gorine{us} Ac yna i dodet y lleuein maŵr ar gortheri ac i bu aerua drom o*

pop parth. Ac yna heb ohir y kafas guyr tro y uudugolyaeth ac y kymhell6yt
11.14 *pop parth Ac yna heb ohir i kauas gwyr tro y vudigolyaeth ac i kymhell6yt*

y ffichteit ar ffo. A guedy ffo goffar hyt yn teruynau ffreinc. y c6yn6ys 6rth y /
11.15 *y fichtieit ar ffo Ac guedy ffo goffar hyt yn teruynau ffreinc i c6yn6s 6rth i*

getymdeithon rac yr estra6n genedyl a ymladassei ac ef. Ac yna yd oed deu
11.16 *getymdeithion rac yr estra6n genedyl a ymladassei ac ef Ac yna yd oed de[.]/*

dec brenhin ar ffreinc yn aruer o vn teilygda6t ac vn gyfreith. Ar rei hynny
11.17 *dec brenhin ar frainc yn aruer o vn deilygda6t ac vn gyffreith Ar rei hynny*

a ada6ssant o gyt duundeb mynet ygyt ac goffar y / dial y / sarhaet ae gewilyd ae go
11.18 *a ada6ssant o gytuundeb mynet y gyt ac goffar i dial i sarhaet ae g6ilyd ae go/*

llet. Ac y / 6rthlad yr estra6n genedyl o teruyn(e) y wlat.
11.19 *llet ac i 6rthlad yr estra6n genedyl o teruynau y wlat ~ ~ ~.*

A Guedy y / ur6ydyr honno ar / uudugolyaeth. llawenhau a oruc brutus
11.20 *AC guedy y vr6ydyr honno ar vudygolyaeth llawenhau a oruc brutus*

ae getymdeithon A chyfoethgi y / wyr o da y rei lladedigyon. A diffeith
11.21 *ae gytymdeithion a chyffoethgi y wyr o da y rei lladedigyon a diffeith/*

a6 y wlat ae llosci a llenwi y logeu oe da. A guedy distry6 onadunt y / genedyl
11.22 *ya6 y wlat ae llosgi a llenwi y lon⁴⁷geu o da A guedy distri6 onadunt y genedyl*

honno ar / wlat y velly. y / doethant hyt yn dinas turon yr h6n a / dyweit omyr y m
11.23 *honno ar wlat y velly i doethant hyt yn dinas turon yr a dyweit omyr y [m]/*

ae ef ae hadeil6ys yn gyntaf. A guedy guelet yno lle cadarn. A!deilat yno
11.24 *ae ef ai hadeil6ys yn gyntaf Ac guedy guelet yno lle cadarn adeilyat yno*

castell a oruc. o bei reit ida6 kyrchu diogel6ch mal y kaffei yn bara6t. kanys ofyn
11.25 *castell a oruc o bei reit ida6 kyrchu diogel6ch mal caffei yn bara6t kanys ofy[n]*

oed ganta6 dyuot goffar a / thywyssogyon ffreinc a / llu arua6c gantunt y ymlad
11.26 *oed ganta6 dyuot goffar a thywyssogion ffreinc a llu arua6c gantunt i ymla[.]*

ac ef. A guedy g6neuthur y kastell y bu deu dyd yn arhos dyuot goffar ae / lu tr6y
11.27 *ac ef A guedy gwnethur y kastell i bu deu dyd yr arhos dyuot goffar ae lu tr6y*

ymdiret y/n / y le6der ae ieuencitit. A guedy clybot o goffar bot guyr tro yn castellu
11.28 *ymdiret yn y le6der ae ieuencitit Ac guedy o goffar bot g6wr tro yn castell[.]*

yn / y gyfoeth. ny orffowyss6ys na dyd na nos hyny doeth yno. A guedy guelet
11.29 *yn y gyffoeth ni orf6ys6ys na dyd na nos hynny doeth yno A guedy guel[..]*

⁴⁷ n inserted in P22 (though not present in 3036).

kestyll brutus gan edrych yn agar6 arnunt y dywa6t val hyn. Och atristyon tyg
11.30 *kestyll brutus gan edrych yn agar6 arnut i dywat val hyn Och tristy[.] tyg/*

hetueneu; llafassu o alltudion castelli ym perueth vyg kyuoeth val hyn. Guisc
11.31 *hetueneu lafassu o alltudion castelli ym perueth vyg kyuoeth val hyn G6isc/*

6ch a6ch arueu wyr a bydin6ch. A chyrch6ch yr hanher guyr racco megys
11.32 *6ch a6ch arueu wyr a bydin6ch a chyrch6ch yr hanner gwyr racco megys*

deueit. A renn6ch 6ynt yn geith ar hyt y kyfoeth. A guisca6 eu harueu a / wnae
11.33 *deueit A renn6ch 6ynt yn geith ar hyt y kyffoeth a gwisca6 i harueu a wnae/*

than yn erbyn eu gelynyon. A g6neuthur deu!dec bydin. Ac or parth arall yd oed
11.34 *thant yn erbyn eu gelynyon a gweuthur deudec bydin Ac or parth arall yd oed*

brutus yn bydina6 nyt yn wreica6l. namyn dyscu y vydinoed yn / trybelit br
11.35 *brutus yn bydina6 nit yn wreiga6l namyn dyscu y vydinoed yn trybelit [..]/*

ud mal y dylynt kyrchu nev gilhya6. A heb annot ymlad yn drut ac yn galet
11.36 *ud ma i dylyent gyrchu neu gilya6 A heb annot ymlad yn drut ac yn ga[-]*

a wnaethant. Ac aerua diga6n y meint a wnaeth g6yr tro oc eu gelynyon hyt ar d6y vil
11.37 *a wnaethant Ac Aerua diga6n i maint a wnaeth gwyr tro ar eu gelynyon [-]*

hayach gan eu kymhell ar ffo. Ac yn / y lle m6yhaf uo y nifer; mynychaf y6 damei
11.38 *haeach gan eu kymhell ar ffo Ac yn y lle m6yaf y nifer mynychaf y6 damw[-]/*

[t 12] 3036 23.9

na6 y / uudugolyaeth. A chanys m6y teir gueith oed lu freinc noc vn brutus. kyt
12.1 *[n]a6 y [.]udygolyaeth A chanys m6y teir gwëith oed⁴⁸ lu frein noc vn brutus kyt/*

rybylit 6ynt or dechreu; or diwed ymgyweira6 a wnaethant a chyrchu
12.2 *rybylit 6ynt or dechreu or diwed ymgyweira6 a wnaethant a chyrchu*

guyr tro a llad llawer onadunt ac eu kymhell yr kastell tra chefyn. A / me
12.3 *gwyr tro a llad llawer onadunt ac eu kymhell yr cestyll trachefyn A me/*

dylya6 a wnaethant eu guarchae yno hyny vei reit udunt tr6y new
12.4 *dylia6 a wnaethant eu g6archae yno hynny vei reit udunt tr6y new/*

yn ymrodi yn ewyllis y ffreinc. A guedy dyuot y / nos y kafas g6yr tro
12.5 *yn ymrodi yn ywyllys y frainc A guedy dyuot y nos i kauas gwyr tro*

yn eu kyghor mynet corineus ae wyr ganta6 allan hyt y / my6n ll6yn coet
12.6 *yn eu kyghor mynet corine{us} ae wyr ganta6 allan hyt y me6n ll6yn coet*

a oed ger lla6. A llechu yno hyt y dyd. A phan vei dyd mynet brut{us} ae lu
12.7 *a oed ger lla6 a llechu yno hyt y dyd A phan vei dyd mynet brutus ae lu*

allan y ymlad ae elynyon. A phan vei gatdarnhaf yr ymlad. dyuot corineus
12.8 *allan i ymlad ae elynion A phan 6ei gadarnhaf yr ymlad dyuot corine{us}*

⁴⁸ d inserted above line; dots under t and h.

ae vydin ganta6 or parth yn ol y elynion ac eu llad. Ac megys y / dywedassa
12.9 *ae vydin ganta6 or parth yn ol i elynion ac eu llad A megys i dywedysa/*

nt; yuelly y g6naethant o gyttuundeb. A thrannoeth pan doeth y dyd. byd
12.10 *nt y uelly i gwnaethant o gyttuundeb A thrannoeth pan dd⁴⁹oeth y dyd byd/*

ina6 a wnaeth brutus a mynet allan yr ymlad. Ar ffreinc a gyfodes yn h
12.11 *ina6 a wnaeth brutus a mynet allan yr ymlad Ar freinc a gyffodes yn y*

erbyn. Ac yn / y lle y syrth6ys ac y brath6yt llawer o pop parth. Ac yna y / lla
12.12 *erbyn Ac yn y lle i syrth6ys ac i brath6yt llawer o pop parth Ac yna i lla/*

da6d guas ieuanc o tro nei y brenhin turn oed y en6. Ae vn cledyf. whech ch
12.13 *d6yt gwas ieuanc o tro nai ir brenhin turn oed i en6 Ac vn cledyf chwe ch/*

anh6r. nyt oed hagen yn / y llu eithyr corineus was de6rach no h6nn6. Ac eissoes
12.14 *an6r nyt oed hagen yn y llu eithyr corine{us} was de6rach no h6nn6 a eissoes*

y damgylchyn6ys lluosogr6yd oe elynion ef. ac y llas turn. Ac oe en6 ef y / gelwir
12.15 *i damgylchyn6ys lluosogr6yd oe elynion ef ac i llas ac oe en6 ef i gelwir*

y lle h6nn6 yr hynny hytt hedi6 turon. Ac ar hynny y / doeth corineus a / their
12.16 *y lle h6nn6 er hynny hyt hedi6 turon Ac ar hynny i doeth corine{us} a their*

mil o / wyr arua6c ganta6 yn ol y ffreinc yn diar6ybot. A / guneuthur aerua
12.17 *mil o wyr arua6c ganta6 yn ol y ffreinc yn diar6ybot a gneuthur aerua*

drom o!nadunt. A phan weles y ffreinc hynny; kymra6 a wnaethant o te
12.18 *drom onadunt. A phan welas y ffreinc hynny kymra6 a wnaethant o ty/*

bygu bot yn u6y y / llu noc yd oed. A chymryt eu ffo. Ac eu hymlit a oruc guyr
12.19 *bygu bot yn u6y y llu noc yd oed A chymryt i ffo ac eu hymlit a oruc g6yr*

tro ac eu llad ac eu guascaru yny ga6ssant y uudugolyaeth. A chyt bei ma6r de
12.20 *tro ac eu llad ac eu g6ascaru yny ga6ssant y vudigolyaeth A chyt bei va6r de/*

fnyd llewenyd brutus o acha6s y / uudugolyaeth honno. trist oed eissoes am
12.21 *ffnyd llewenyd brutus o acha6s y vudygolyaeth honno trist oed eissoes am*

agheu y / nei. A bot y / nifer beunyd yn lleihau ae elynion yn amlau. Ac yn
12.22 *agheu i nai a bot y nifer beunyd yn lleihau ae elynion yn amlhau Ac yn*

petrus ganta6 or diwed py di6 y / damweinei y uudugolyaeth. Sef a gafas
12.23 *petrus ganta6 or diwed py di6 i damweinei y vudygolyaeth sef a gafas*

yn / y gyghor tra vei y / ran u6yhaf oe lu ganta6 yn iach mynet yn / y llogeu
12.24 *yn i gyghor tra vai y ran u6yaf oe lu ganta6 yn iach mynet yn y llogeu*

gan glot y uudugolyaeth honno. Ac o gyt gyghor yd aethant y / eu llogeu. A llenwi
12.25 *gan glot y vudygolyaeth honno Ac o gyt gyghor yd aethant i eu logeu a llenwi*

eu llogeu o pop ry6 da a / golut. A chan hyrr6yd wynt y doethant yr ynys a o
12.26 *eu logeu o pop ry6 dda a golut A chan hyrr6yd wynt i doethant yn ynys a o/*

⁴⁹ First use of *dd* after p. 9.

ed ada6edic udunt tr6y d6ywa6l attem y / porth t6tneis yr tir.
12.27 ed adawedic udunt tr6y d6ywa6l attem i porth t6tneis yr tir. ~ ~ ~

AC yn yr amser h6nn6 y / gelwit hi y wen ynys A diffeith oed eithyr ychyd
12.28 AC yn yr amser h6nn6 i gelwit hi y wen ynys a diffeith oed eithyr echyd/

ic o ge6ri yn / y chyuanhedu. tec hagen oed y hansa6d o auonoed tec a / ph
12.29 ic o ge6ri yn y chyffAnhedu tec hagen oed i hansa6d o Auonoed tec a ph/

yisca6t yndunt. A choedyd a b6ystuilet amhyl yndunt. A bodla6n uuant yr lle
12.30 yisca6t yndunt A choedyd a b6ystuilet amhyl yndunt A bodla6n vuant yr lle

y press6yla6 ynda6. A phan weles y ke6ri 6ynt yn damgylchynu yr ynys.
12.31 y press6yla6 ynda6 A phan welas y ke6ri 6ynt yn damgylchynu yr ynys

ffo a / wnaethant y ogofeu y / mynyded. Ac yna gan ganhat brutus y rann6yt
12.32 ffo a wnaethant i ogofeu y mynyded Ac yna gan ganhyat brutus i rann6yt

yr ynys. Ac y dechreu6yt diwhylla6 y tired. Ac adeilat y tei. Ac yn ychydic o am
12.33 yr ynys Ac i dechreu6yt diwhylla6 y tired ac adeilat y tei Ac yn ychydic o am/

ser g6neuthur dirua6r gyfanhed yndi. Ac y / mynn6ys brutus gal6 yr ynys oe e
12.34 ser gwnethur dirua6r gyffanhed yndi A i mynn6ys brut{us} gal6 yr ynys oe [e]/

n6 ef brytaen. Ar genedyl yn vrytanyeit. Ac o hynny allan y ieith a elwit gy
12.35 [..]6 ef brytaen ar genedyl yn vrytanyeit Ac o hynny allan y ieith a elwit gy/

nt ieith tro neu ynteu cam roec. A elwit guedy hynny brytannec. Ac or dysc
12.36 [n]t ieith tro neu ynteu cam roec a elwit g6edy hynny brytannec Ac or dys[.]

h6nn6 y mynn6ys corineus gal6 y / ran ynteu or ynys; kerny6. Ar pobyl yn cornei
12.37 [..]nn6 i mynn6ys corineu{us} gal6 i ran ynteu or ynys kerni6 ar bobyl yn cornei/

tit. kanys pan rann6yt yr ynys; y kafas corineus dewis. Ac y dewiss6ys y / ran honno.
12.38 [..]t kanys pan rann6yt yr ynys i kafas corine{us} dewis ac i dewiss6ys y [-]/

[p 13/6] 3036 25.15

kanys yno yd oed amlaf y ke6ri. Ac nyt oed dim digrifach ganta6
13.1 kanys yno yd oed amylhaf y ke6ri ac nyt oed dim digrifach [-]

ynteu noc ymlad ar ke6ri. Ac ym plith y / rei hynny yd oed vn
13.2 ynteu noc ymlad ar ke6ri ac ym plith y rei hynny yd oed [vn]

antyghetuena6l y veint. A deu!dec kuffyt yn / y hyt. A chymeint oed y ang
13.3 Antyghetuena6l i veint a deudec kuppyt yn i hyt A chymeint oed [-]

erd ac y / tynnei derwen oe gureid megys gyalen vechan gan y hyscyt
13.4 erd ac i tynnei derwen oe g6raid megys g6yalen vech[an] gan [. yscyt]/

weit vn weith. Ac val yd oed vrutus diwarna6t yn aberthu y diana yn / y
13.5 weit vn waith Ac val yd oed vrut{us} diwarna6t yn aberthu i diana [yn y]

porthua y discynnassei yndi. nachaf h6nn6 yn dyuot ar y vgeinuet o ge6ri

13.6 porthua i discynnassei yndi nachaf h6nn6 yn dyuot ar [.geinut] o ge6[...]

ereill. Ac yn g6neuthur creula6n aerua or brytanyeit. Ac eu damgylchynu

13.7 erill ac yn gwnethur creula6n aerua or brytanieit Ac eu damgulchyn[.]

a oruc y brytanyeit ac eu llad oll eithyr y ka6r ma6r e / hun a archassei vru

13.8 a oruc y brytanieit ac eu llad oll eithyr y ka6r ma6r e hun a archassei vru/

tus y gad6 y welet ymdrech y rygta6 a chorineus. kanyt oed dim digrif

13.9 tus i gad6 i welet ymdrech i rygta6 a chorine{us} kan nyt oed dim digrif/

ach ganta6 no gwelet y ry6 gatwent honno. Ac y ymdrech yd aeth cor

13.10 ach ganta6 no gwelet y ry6 gatwent honno Ac i ymdrech yd aeth cor/

ineus ar ka6r. A phop vn o!nadunt a / gymyrth gauel ard6rn ar y gilyd. Ac

13.11 ineus ar ka6r A phop vn onadunt a gymerth gauel ard6rn ar i gilyd ac

ymtrauodi A guascu a wnaeth y ka6r corineus atta6. A thorri teir assen yn

13.12 ymdrauodi a gwascu a wnaeth y ka6r gorine{us} atta6 a thorri teir assen yn/

da6. vn yn / yr ystlys deheu. A d6y yn yr ystlys asseu. A llidya6 a oruc corineus.

13.13 da6 vn yn yr ystlys deheu a d6y yn yr ystlys asseu a llitia6 a oruc corine{us}

A dyrchafel y ka6r ar y ysc6yd a chyrchu pen karrec uchel. A b6r6 yr aghyn

13.14 a dyrchafel y ka6r ar i ysc6yd a chyrchu pen karrec uchel a b6r6 yr aghyn/

uil h6nn6 y ar y ysc6yd tr6y yscithred kerrye y mor. hyny uu yn drylle

13.15 uil h6nn6 y ar i ysc6yd tr6y yscithred kerric y mor hyny uu yn dryllie/

u. hyny goches y tonneu gan y waet. Ac yr hynny hyt hedi6 y gelwir y lle h6nn6. llam y ka6r.

13.16 u hynny goches y tonneu gan i waet Ac er hyny hyt hedi6 i gelwir llam y ka6r

AC yna guedy rannu o Vrutus y teyrnas y / r6g y wyr ynteu. yd (ateil6ys) edrych

13.17 AC yna g6edy rannu o vrut{us} y teyrnas i r6g i wyr ynteu yd edrych/

6ys ynteu lle y bei teil6g ganta6 adeilat dinas ida6. Ac y doeth hyt ar a

13.18 6ys lle i bai teil6g ganta6 adeiliat dinas ida6 Ac i doeth hyt ar a/

uon temys. Ac yno y kafas lle a uu adas ganta6 y adeilat. Ac yno yd adeil6ys

13.19 uon temys ac yno i kauas a uu adas ganta6 i adeiliat ac yno yd adeil6ys

dinas. Ac y gelwis ef tro newyd. Ar en6 h6nn6 a / para6ys arna6 hyt

13.20 dinas Ac i gelwis ef hi tro newyd Ae en6 h6nn6 a barhA6ys e⁵⁰rna6 hyt

yn oes llud vab beli bra6t y / gaswalla6n vab beli. y / g6r ay ymlad6ys ac vlkes

13.21 yn oes llud vab beli bra6t i gaswalla6n vab beli y g6r a ymlad6ys ac vlkes/

sar amhera6dyr rufein. A guedy kaffel o lud y vrenhinyaeth; y katarnha6ys

13.22 sar amhera6dyr rufein a guedy caffel o lud y vrenhinyaeth i cadarnha6ys

ynteu y dinas o gearyd. a / thyreu enrydedus. Ac y / gelwis oe en6 e / hun kaer

13.23 ynteu y dinas o gearyd a thyreu anrededus ac i gelwis oe en6 e hun kaer

⁵⁰ Sic.

lud. Ac or acha6s h6nn6 y bu teruysc y ryda6 a / nynhya6 y (va) vra6t am geissa
13.24 lud ac or acha6s h6nn6 i bu teruysc i ryda6 a nynhya6 i vra6t am geiss[a]/

6 diffodi en6 tro oc eu g6lat. A chanys traeth6ys gildas o hynny yn ll6yr.
13.25 6 diffodi en6 tro oc eu gwlat A chanys traeth6ys Gildas o hynny yn ll6yr

y / peideis i. inheu rac hacrau om tla6t ethrylith i ymadra6d g6r mor hua6d6l gyfr6ys a h6nn6.
13.26 i peidies inheu rac haccrau om tla6t ethrylith i ymadra6d g6r mor hu[a6]dyl gyffr6ys a [h6...]

A Guedy daruot y urutus adeilat y / dinas megys
13.27 AC guedy daruot i vrutus adeiliat y dinas megys

y / dywesp6yt ucho. gossot ki6ta6twyr a oruc ynda6. A rodi kyfreith
13.28 y dywesp6yt ucho gossot ki6ta6twyr a oruc ynda6 a rodi kyffreit[h]/

eu a / breinheu vdunt. tr6y y / rei y gellynt buchedocau tr6y hed6ch a thag
13.29 eu a breinheu udunt tr6y y rei i gellynt buchedocau tr6y hed6ch a thag/

nefed. Ac yn yr amser h6nn6 yd oed heli effeirat a silo ymlaen pobyl yr isra
13.30 nefed ac yn yr amser h6nn6 yd oed heli effeiriad a silo ymlaen pobyl y[r] isra/

el yg wlat iudea. Ac yd oed archystauaen yg keithiwet y philisteisson. Ac yd
13.31 el yg wlat iudea ac yd oed archystauaen yg keithiwet i philisteisson ac yd

oedynt yn guledychu tro meibon ector guedy ry / dehol plant antenor o!hon
13.32 oedynt yn g6ledychu tro meibon ector guedy ry dehol plant Antenor ohon/

ei y ymdeith. Ac yn yr eidyal yd oed siluius enead yn / trydyd brenhin guedy
13.33 ei i ymdeith ac yn yr eidyal yd oed siluius enead yn trydyd brenhin guedy

eneas ewythyrr y vrut{us} bra6t y tat.
13.34 enead ewythyrr i vrutus vra6t i tat ~ ~ ~

AC yna guedy llunyaethu pop peth ar hyt yr ynys yn tagnofedus Ac ade
13.35 AC guedy lluniaethu pop peth ar hyt yr ynys yn tagnofedus ac ade/

ilat y gaer ar dinas; kyscu a / oruc brutus gan y wreic. A thri meib a
13.36 iliat y gaer ar dinas kyscu A oruc brutus gan i wraic a thri meib [a]

anet ida6 o!honei. Sef oed eu henweu. locrinus. kamber. albanactus. Ac ym
13.37 [an]et ida6 ohonei sef oed eu henweu locrinus kamber Albanactus ac y[.]

pen y petwared vl6ydyn ar / hugeint guedy y / dyuot yr ynys hon y bu uar6
13.38 [pen] y petwared vl6ydyn ar hugeint guedy i dyuot yr ynys hon bu [...]/

[p 14/8] 3036 27.20

ac y clad6yt yn / y gaer a ateillassei e / hun yn enrydedus. Ac yna y ra
14.1 ac i cladvyt yn y gaer a adeillassei e hun yn enrydedus Ac yna i ra/

nnasant y veibon yr ynys y / rydunt. Ac y locr<i>nus kan oed hynhaf

14.2 nnassant i veibio[n] yr ynys rydunt ac i loc{ri}⁵¹n{us} kanys oed hynaf

y doeth y ran perued or ynys. yr hon a elwit oe en6 ef lloegyr. Ac y kymy

14.3 i doeth y ran perueth or ynys yr hon a elwir oe en6 ef lloegyr Ac i kyme/

rth kamer or tu arall y hafren y ran a elwir oe en6 ynteu kymry. Ac y

14.4 rth kamer or tu arall i hafren y ran a elwir oe en6 ynteu kambry Ac i

kymyrth alban!actus y gogled y / ran a / elwis ynteu oe en6 ef yr alban. A

14.5 kymyrth Albanactus y gogled y ran a elwis ynteu oe en6 ef yr alban Ac

guedy eu bot y uelly yn / tagneuedus tr6y hir amser. y / doeth humyr vren

14.6 guedy eu bot y velly yn tygnefedus tr6y hir amser i doeth humyr vren/

hin (d)<h>una6t a / llyghes ganta6 hyt yr alban. A guedy ymlad ac albanactus

14.7 hin h[u]na6t a llyges ganta6 hyt yr alban A guedy ymlad ac albanactus

y lad a / oruc. A chymhell y pobyl ar ffo hyt ar locrinus. A guedy g6ybot o locri

14.8 i lad a oruc a chymhell y popyl ar ffo hyt ar locrinus A guedy g6ybot o loc{ri}/

nus y / gyfranc honno. kymryt kamer y vra6t a oruc gyt ac ef. A chynnulla6 eu

14.9 nus y gyffranc honno kymryt kamer i vra6t a oruc gyt ac ef A chynnulla6 eu

llu a / mynet yn erbyn humyr vrenhin huna6t hyt y glan yr auon a elwir

14.10 llu a mynet yn erbyn humyr vrenhin huna6t hyt y glan yr auon a elwir

<humyr> ac ymlad ac ef yno. ae gymhell ar ffo. Ac ar y ffo h6nn6 y bodes yn

14.11 humyr ac ymlad ac ef yno ae gymhell ar ffo Ac Ar y ffo h6nn6 i bodes yn

yr auon. Ac yd edewis y en6 ar yr auon yr hynny (hynny) hyt hedi6. A guedy caffel

14.12 yr auon ac yd edewis i en6 ar yr auon er hynny hyt hedi6 A guedy caffel

o locrinus y / uudugolyaeth honno. rannu yr yspeil a oruc r6g y getymdeithon

14.13 o loc{ri}n{us} y vudygolyaeth honno rannu yr yspeil a oruc r6g i getymdeithon

heb ada6 ida6 e / hun dim eithyr teir mor6yn anryued eu pryt ac eu teg6ch

14.14 heb ada6 ida6 e hun dim eithyr teir mor6yn Anryuet eu pryt ac eu teg6ch

a gafas yn / y llogeu. Ar penhaf or teir mor6yn hynny oed verch y vrenhin

14.15 a gafas yn y llogeu Ar penhaf or teir mor6yn hynny oed verch i vrenhin

Germania. Ac a ducsei humyr ganta6 pan uuassei yn anreitha6 y wlat hon

14.16 Germania ac a ducsei humyr ganta6 pan uuassei yn anreitha6 y wlat ho/

no. Sef oed en6 y / uor6yn; essayllt. Ac nyt oed ha6d kaffel dyn kyn decket a hi

14.17 ⁵² no sef oed en6 y vor6yn essayllt⁵³ Ac nyt oed ha6d kaffel dyn kyn decket a hi

yn yr holl vyt. Guynnach oed y chna6t nor echtynnedic asc6rn moruil. Ac

14.18 yn yr holl vyd G6ynnach oed i chna6t nor echtynnedic asc6rn moruil ac

no dim or a ellit diarhebu ohona6. A dirua6r serch a charyat a / dodes locrinus

⁵¹ First use of ^ over c.

⁵² *essayllt* inserted in margin.

⁵³ *essayllt* underlined.

14.19 no dim or a ellit diarhebu ohona6 A dirua6r serch a chariat a dodes loc{ri}nus

erni. A mynnu y / chymryt yn wreic guely ida6. A guedy g6ybot hynny o go

14.20 erni A mynnu i chymryt yn wraic guely ida6 a guedy g6ybot hynny o go/

rineus. llitya6 a oruc. kanys kyn no hynny ry / wnaethoed locrinus amot y / gym

14.21 rine{us} llitia6 a oruc kanys kyn no hyn ry wnaethoed locrinus amot i gym/

ryt y verch ef yn wreic ida6. A dyuot a oruc corineus dan treigla6 b6ell deu

14.22 ryt i verch ef yn wraic ida6 a dyuot a oruc Corine{us}⁵⁴ dan treigla6 b6yall deu

vinya6c yn y la6 deheu at locrinus gan dywedut yr ymadra6d h6n. Ae velly

14.23 vinya6c yn y la6 deheu at loc{ri}n{us} gan dywedut yr amadra6d h6n Ae velly

locrinus y tely di imi y / sa6l vratheu a guelieu a gymereis dros dy tat tra uum

14.24 loc{ri}n{us} i tely di im y sa6l vratheu a g6elieu a gymereis dros dy tat tra uum

yn kynydu ida6. kymryt alltudes hedi6 yn wreic it ny 6dost o py le pan he

14.25 yn kynydu ida6 kymryd alltudes hedi6 yn wraic it ni 6d6st o py le pan he/

ny6. A g6rthot vy merch inheu. Ednebyd hagen nat prytuerth it hyn

14.26 ni6 A g6rthot vy merch inheu Ednebyd hagen nat prytuerth it hyn/

ny. ac nat diprit. tra uo y nerth yn / y vreich deheu hon. yr hon a / lada6d y

14.27 ny ac nat diprit tra uo y nerth yn y vreich deheu hon yr hon a lada6d y

sa6l gewri ar traetheu ynys prydein. Ac yuelly y ogyuada6 yn vynychn dan

14.28 sa6l g6fri ar traetheu ynys prydein Ac velly i ogyfada6 yn vynychn dan

treigla6 y u6yall. Ac eissoes yd aeth ketymdeithon y rydunt. Ac y tagnof

14.29 treigla6 y v6yall Ac eissoes yd aeth ketymdeithion rydunt ac i tygnof/

ed6yt. A chymhell ar locrinus kymryt merch corineus yn wreic ida6. Ac y kysc

14.30 ed6yt A chymell ar loc{ri}n{us} kymryt merch corine{us} yn wraic ida6 Ac i kysc/

6ys locrinus gan wendoleu merch corineus. Ac yr hynny eissoes ny leiha6ys

14.31 [6]ys loc{ri}n{us} gan wendoleu merch corineus Ac er hynny eissoes ni leiha6ys

caryat essayllt ganta6. namyn y gossot y / my6n daerty yn llundein. Ac ann6

14.32 cariat loc{ri}n{us} ar essayllt namyn i gossot me6n daerdy yn llundein ac ann6/

yleit ida6 y / guassanaethu yn dirgel Ac y chad6 yn diwall. Ac yno y doei

14.33 yleit ida6 i gwassanaethu yn dirgel Ac i chad6 yn ddiwall Ac yno i doei

ynteu attei hi yn gudyadan. Ac yuelly y bu yn mynychau attei seith mlyned heb

14.34 ynteu etti hi yn gudiadan Ac velly i bu yn mynychu etti seith mlyned he[b]

6ybot y neb eithyr y ann6yleit. namyn yn rith aberthu yr d6yeu yn dirgel

14.35 6ybot i neb eithyr i ann6yleit namyn yn rith aberthu ir d6yeu yn dirgel

yd aei ef yno. A beichogi a gafas essayllt. A merch a uu idi. Ac ar honno y dodet ha

14.36 yd ai ef yno A beichogi a gafas essayllt a merch a uu idi ac ar honno i dodet h[a]/

⁵⁴ *Corineus* underlined.

fren. A beichogi a / gauas guendoleu. A mab a anet idi hitheu. Ac ar h6nn6 y dodet
14.37 *fren A beichogi a gafas guendoleu a mab anet idi hitheu Ac ar h6nn6 i dodet//*

[15] 3036 29.23

mada6c. Ac y / rodet ar corineus y hen tat ar uaeth. Ac ympen yspeit guedy ma
15.1 *Mada6c ac i rodet at corineus i hen tat ar vaeth ac ym pen yspeit guedy ma/*

r6 corineus ymada6 a oruc locrinus a guendoleu. A drychafel essayllt yn vrenhi
15.2 *r6 corineus ymada6 a oruc locrin{us} a guendoleu A drychafel essayllt yn vrenhi/*

nes. A llitya6 a oruc guendoleu eithyr mod. A / mynet hyt yg kerny6. A chynnull
15.3 *nes A llitia6 a oruc guendoleu eithyr mod a mynet hyt yg kerni6 A chynnull/*

a6 y llu m6yhaf a all6ys y / gaffel a ryuelu ar locrinus. Ac ar lan yr auon a elwit stur
15.4 *a6 llu m6ya⁵⁵f a all6ys i gaffel a ryuelu ar loc{ri}n{us} Ac ar lan yr auon a elwir stur/*

am ymgyuaruot. Ac o ergyt saeth llad locrinus. Ac yna y kymyrth guendoleu ll
15.5 *am ymgyffaruot Ac o ergyt saeth llad loc{ri}n{us} Ac yna i kymyrth guendoleu ll/*

ywodraeth y teyrnas. yn / y lla6 e / hun. Ac arueru oe thada6l greulonder ac er
15.6 *ywodraeth y teyrnas yn i lla6 e hun Ac arueru oe thada6l greulonder Ac er/*

chi a oruc bodi essayllt ae merch yn yr auon honno. Ac y dodet ar yr a
15.7 *chi a oruc bodi essayllt yn yr auon honno ae merch gyt a hi Ac i dodet ar yr a/*

uon hafren o en6 y uor6yn yr hynny hyt hedi6. A pymthec mlyned y / gule
15.8 *uon hafren o en6 y vor6yn er hynny hyt hedi6 A phymtheg mlyned i g6⁵⁶le*

dych6ys guendoleu guedy llad locrin{us}. A dec mlyned y buassei locrinus yn vre
15.9 *dych6ys guendoleu guedy llad loc{ri}n{us} a deg mlyned i buassei locrin{us} yn vre/*

nhin kyn noe lad. A guedy guelet o wendoleu Mada6c y mab yn oetran
15.10 *nhin kyn noe lad A guedy guelet o wendoleu mada6c i mab yn oetran*

y gallei bot yn vrenhin. gell6g y vrenhinyaeth ida6 a / oruc. A chymryt o!heni
15.11 *i gallei bot yn vrenhin gell6g y vrenhinyaeth ida6 a oruc A chymryt oheni*

hitheu kerny6 yn ymborth idi. Ac yn yr amser h6nn6 yd oed samuel yn
15.12 *hitheu gerni6 yn ymborth idi Ac yn yr amser h6nn6 yd oed samuel yn*

proff6yt yn iudea ac yn / y guledychu. A silinus enead yn yr eidal. Ac omyr etwa yn traethu y / ga<thleu.
15.13 *proff6yt yn iudea ac yn g6ledychu a siluius enead yn yr eidal Ac omyr etwa yn traethu i gathleu.*

AC yna guedy urda6 mada6c yn vre{n}nhin.
15.14 *Ac yna guedy urda6 mada6c yn vrenhin*

gureic a gymyrth. A deu vab a uu ida6 o!honei. Sef oed y / rei hynny; Me
15.15 *gwraic a gymyrth a deu vab a uu ida6 ohonei sef oed y rei hynny m[e]/*

mbyr. a Mael. A deu vgein mlyned y bu vada6c yn guledychu tr6y duundeb

⁵⁵ a inserted above line.

⁵⁶ 6 inserted above line.

15.16 mbyr a Mael a deugein mlyned i bu vada6t yn g6ledychu tr6y duundeb

a hed6ch. A guedy mar6 mada6c; teruysc a gyfodes y / r6g y deu vab am

15.17 a hed6ch A guedy mar6 mada6c teruysc a gyffodes y r6g i deu vab am

y kyfoeth. A membyr eissoes a / wnaeth ae vra6t ar uessur tagnouedu ac ef.

15.18 y kyffoeth A membyr eissoes a wnaeth ae vra6t ar uessur tagnofedu ac ef

Ac yna y peris ef llad Mael y vra6t. A guedy llad Mael; creulonder a gym

15.19 Ac yna i peris ef llad Mael i vra6t A guedy llad Mael creulonder [a g]ym/

yrth Membyr ynda6. hyny lada6d ef hayach holl dylsetdogyon y / teyrnas

15.20 erth Membyr ynda6 hynny lada6d ef haeach holl dyletogyon y deyrnas

or a / tebygei ef keissa6 kyuodi yn / y erbyn. Ac ymada6 ae wreic pria6t mam

15.21 or a tybygei ef keissa6 kyuodi yn y erbyn Ac ymada6 a wraic pria6t mam

efra6c cadarn y vab. A A chyda6 a / guyr yn erbyn anyan. yr hyn oed gassach

15.22 effra6c cadarn i vab A chydia6 a gwyr yn erbyn Anyan yr hyn oed gassach

gan du6 no dim arall. Ac val yd oed yn hela diwarna6t yn yr vgeinuet

15.23 gan du6 no dim arall Ac val yd oed yn hela diwarna6t yn yr vgeinuet

ul6ydyn oe argl6ydiaeth. y 6rth y / getymdeithon y my6n glyn coeda6c.

15.24 vl6ydyn oe argl6ydiaeth y 6rth y gytymdeithion me6n glyn coeta6c

y doethant am y pen lluosogr6yd o vleideu kyndeira6c. Ac yn truanhaf

15.25 i doethant am i pen lluosogr6yd o vleideu kyndeiria6c ac yn truanhaf

y llyncassant ef. [.....] Saul. euristeus.

15.26 i llyncassant ef Saul euriste[.]

AC yna guedy mar6 membyr yd vr

15.27 Ac yna guedy mar6 membyr yd vr/

d6yt efra6c y uab ynteu yn vrenhin. y g6r kyntaf guedy brutus a

15.28 d6yt effra6c i vab ynteu yn vrenhin y g6r kyntaf guedy brutus a

aeth y ffreinc a / llyghes ganta6. A guedy llawer o ymladeu a / llad y bobyl.

15.29 aeth i ffreinc a llyges ganta6 A guedy llawer o ymladeu a llad y bobyl

dyuot atref a oruc gan uudugolyaeth ac amhylder golut ganta6. A guedy

15.30 dyuot atref a oruc gan vudygolyaeth ac amhilder golut ganta6 A guedy

hynny yd adeila6d dinas or parth tra6 y humyr. Ac y / gelwis oe en6 e /

15.31 hynny yd adeilia6d dinas or parth dra6 i humyr Ac i gelwis oe en6 e

hun kaer efra6c. Ac yn / yr amser h6nn6 yd dauyd proff6yt yn vre

15.32 hun kaer effra6c Ac yn yr amser h6nn6 yd oed david proff6yt yn vre/

nhin yg kaerussalem. A Siluius latinus yn vrenhin yn yr eidal. A Gad. A Na

15.33 nhin yg kaerussalem a⁵⁷ Siluius latin{us} yn vrenhin yn yr eidyal a Gad a [Na]

⁵⁷ a inserted above line.

than. Ac assaff yn proff6ydi yn yr israel. Ac odynd yd adeil6ys efra6c
15.34 *than ac assaff yn proff6idi yn yr israel Ac odynd yd adeilia6d effra6c*

kaer alclut. kyuerbyn ac yscotlont. A chastell mynyd agnet. yr h6n a el
15.35 *kaer Alclut kyferbyn ac yscotlont A chastell mynyd agnet yr h[-]*

wir yr a6r hon kastell y | morynyon ar vynynd dolurus. A guedy hynny y
15.36 *wir yr a6r hon kastell y morynyon ar vynynd dolurus A guedy hynny [.]*

ganet ida6 vgein meib o vgein wraged oed ida6. A dec merchet ar hu
15.37 *ganet ida6 vgein meib o vgein wraged a oed ida6 a deg merchet ar [hu]*

geint. A deugein mlyned y | bu yn guledychu yn 6ychyr. Sef oed enweu y veibon.
15.38 *geint a deugein mlyned i bu yn gwledychu yn 6ychyr sef oed enweu y⁵⁸*

[16/9] 3036 31.23

Brutus taryan las oed y mab hynaf ida6. Maredu. Seissyll. Rys. Morud. Bleidut.
16.1 *Brutus⁵⁹ tarian las oed y mab hynaf ida6 Mareduth/⁶⁰ Seissyllt/ Rys/Morud/ Bleidut*

Iago. Botlan. Kyngar. Yspadaden. Gua6l. Dardan. Eidal. Iuor. Hector. Kyngu. Gereint.
16.2 *iago/ Botlan/ Kyngar/ yspadaden/ Gua6l/ dardan/ eidal/ iuor/ hector/ kyngu/ Gereint*

Run/ Asser. Howel. A sef oed enweu y verchet; Gloegein. Inogen. Euda6s. G[.....] 6rdud. Agharat.
16.3 *[.]un Asser/ Howell/ Ac sef oed enweu i verchet Goleugein⁶¹ Gua6rduy Agharat*

Guendoleu. Tagh6ystyl[...] Medlan. Methael. Ofrrar. Maelure. Camreda[.]
16.4 *Guendoleu/ Tagh6ystyl/ Gorgon/ Medlan/ Methael/ Offrar/ Maelure/ Camredi/*

Guael. Ecub. Nest. Kem. Stadut. Ebren. Blangan Auallach. Ar gaes. Gala
16.5 *[Ra]gau/ Guael/ Ecub/ Nest/ Kem/ Stadut/ Ebren/ Blangan/ Auallach/ Angaes/ Gala/*

es. Teccaf mor6yn oed honno yn vn ynys a hi. Gueiruy. Perweur. Eurdrec. Edra.
16.6 *es teccaf mor6yn oed honno yn vn ynys a hi G6eiruil/ Perweur/ Eurdrec/ Edra*

Anor. Staidallt. Egron. A rei hynny a | a[.]Juones efra6c ar Siluius y | gar oed vrenhin
16.7 *Anor/ Staidallt/ Egron/ Ar rei hyn a anuones effra6c at Siluius i gar oed vrenhin*

yn | y[.] eidal. Ac y rodet yno 6ynt y wyr bonhedic dyleda6c. Ar meibon a aethant
16.8 *yn yr eidyal Ac i rodet yno 6ynt i wyr bonhedic dylyeda6c Ar meibion a aethant*

a | llyges gantunt y Germania. Ac assere eu bra6t yn tywyssa6c arnadunt. Ac o ganh
16.9 *a llyges gantunt i germania Ac assere eu bra6t yn tywyssa6c arnadunt Ac o ganh/*

orth6y Siluius y guerescynnasant y wlat honno ae phobyl. A brutus taryan las e | h
16.10 *orth6y Siluius i gorescynnasant y wlat honno ae phobyl A brutus tarian las e h/*

un a | trigy6ys yn yr ynys hon. 6rth lywa6 y kyfoeth guedy y tat. A deudec mly

⁵⁸ Sic.

⁵⁹ Proper names in first seven lines of p.16 highlighted in red.

⁶⁰ Oblique slashes in red.

⁶¹ Insertion of 'Inogen Euda6s Guenllian' at top of page, referenced with a cross.

16.11 un a trigy6ys yn yr ynys hon 6rth lywia6 y kyffoeth guedy i tat a deudec mly/

ned y guledych6ys enteu guedy y tat. Ac yn ol brut{us} y doeth lleon y vab ynteu.

16.12 ned i g6ledyc6ys ynteu guedy y tat Ac yn ol brut{us} y doeth lleon i vab ynteu.

G6r a gar6ys hed6ch uu h6nn6. A guedy guelet o!hona6 y gyfoeth yn tagnouedus; ef a

16.13 g6r a gar6ys hed6ch uu h6nn6 A guedy guelet⁶² ohona6 i gyffoeth yn tygnofedus ef a

adeil6ys dinas yg gogled yr ynys. Ac ae gelwis oe en6 e / hun kaerlleon. Ac

16.14 adeil6ys dinas yg gogled yr ynys Ac Ae gelwis oe en6 e hun kaer lleon. Ac

yn diwed y oes y llesc6ys. Ar amser h6nn6 y[...] reuis selyf ab dauyd adeil

16.15 yn diwed i oes i llesc6ys Ar amser h6nn6 i dechre6ys selyf ap dauid adeili/

at temhyl yg ka[...]salem. Ac y doeth brenhines saba y[....] doethinab.

16.16 at temhyl yg kaerussalem ac i doeth brenhines saba i waranda6 i doethineb

Ac yd aeth siluius epitus yn vren[...] yn lle y tat. Ac yna val y dywesp6yt

16.17 Ac yd aeth syluius epitus yn vrenhin eidyal yn lle i tat Ac yna val i dywesp6yt

uchot w[...] llescu lleon; y kyuodes teruysc r6g y ki6ta6t[...]

16.18 uchot wedy llescu lleon i kyffodes teruysc r6g y ki6ta6twyr e hun.

A guedy mar6 lleon y doeth Run paladyr bras y vab ynteu yn vre

16.19 AC yna guedy mar6 lleon i doeth Run paladyr bras i vab ynteu yn vre/

nhin. Ac vn vl6ydy eisseu <o deu> [...] vgeint y bu yn guledychu. Ac h6nn6 a / duc

16.20 nhin Ac vn vl6ydy eisseu o deugein i bu yn g6ledychu A h6nn6 a duc

pobyl oc eu teruysc ar duundeb. Ac ef a adeil6ys kaergeint. A chaer wynt. A ch

16.21 y bobyl oc eu teruysc ar duundeb Ac ef a adeili6ys kaer geint A chaer wynt a ch/

aer vynydd paladur. yr / hon a elwir kaer septon ar a6r hon. yn / y lle y bu yr eryr yn

16.22 [aer] vynydd paladyr yr a elwir kaer septon yr a6r hon yn y lle i bu yr eryr yn

dywedut daroganeu tra adeil6yt y / gaer. Ac yn yr amser h6nn6 yd oed capis

16.23 dywedut daroganneu tra adeil6yt y gaer Ac yn yr amser h6nn6 yd oed capis

siluius yn vrenhin yn / y[...] eifft. Ac ageus ac amos a hieu a iohel ac azanas yn proff6ydi yn yr israel.

16.24 siluius yn vrenhin yn yr reifft Ac ageus ac amos a hieu a iohel ac azarias yn proff6ydi yn yr israel:

A Guedy mar6 Run; y doeth bleidut yn

16.25 AC guedy mar6 Run i doeth bleidut yn

vrenhin y uab ynteu. Ac y bu vgein mlyned yn guledychu. Ar g6r h6nn

16.26 vrenhin i vab ynteu Ac i bu vgein mlyned yn g6ledychu ar g6r h6nn/

6 a adeil6ys kaer vad6n. Ac a wnaeth yno yr enneint t6ymyn yr medeginy

16.27 6 a adeil6ys kaer vadon ac a wnaeth yno yr enneint t6ymyn yr medyginy/

aeth y / rei marwa6l. Ar gueith h6nn6 a aberth6ys ef yr d6yes a elwit miner

⁶² guelet inserted above line.

16.28 aeth ir rei marwa6l Ar gueith h6nn6 a aberth6ys ef ir d6yes a elwit miner/

ua. Ac y dan yr / enneint h6nn6 a ossodes tan heb diffodi. Ar amser h6{n}n6 y gue

16.29 ua Ac y dan yr enneint h6nn6 a ossodes tan heb diffodi Ar amser h6nn6 i gue/

di6ys helias proff6yt hyt na delhei la6. Ac ny bu la6 ynteu chwe mis a / their

16.30 di6ys helias proff6yt hyt na delhei la6 Ac ni bu la6 ynteu chwe mis a their

blyned ygwlat kaerussalem. Ar bleidut h6nn6 a | wnaeth nigro[...]s yn gynt

16.31 blyned yg wlat kaerussalem Ar bleidut h6nn6 a wnaeth nigromas yn gynt/

af yn yr ynys hon. Ac ny orffowyss6ys o dechymygu kywreinr6yd hyny wna

16.32 af yn yr ynys hon Ac ni orf6yss6ys o dychymygu kywreinr6yd hynny wna/

eth adaned ida6 e hun a phroui ehedec. Ac yn hynny [...] syth6ys ar temhyl ap

16.33 eth adanet ida6 e hun a phrofi ehedec Ac yn hynny i syth6ys ar temhyl ap/

pollo yn / llundein. Ac yd [...]ss[.]g6ys oll. Ac yno y clad6yt

16.34 pollo yn llundein ac yd yssig6ys oll ac yno i clad6yt

AC yna guedy mar6 bleidut. y dyrchau6yt llyr y vab enteu yn vren

16.35 AC yna guedy mar6 bleidut i dyrchaff6yt ll[.]r i vab ynteu yn vren/

hin. A / thrugein mlyned y bu yn llywya6 y teyrnas yn 6ychyr ac yn

16.36 hin A thrugein mlyned i bu yn llywya6 y teyrnas yn 6ychyr ac y[.]

6ra6l. Ac yd adeil6ys dinas ar auon soram. Ac y gelwis kaer lyr. Ac yn sa

16.37 [6ra6l] Ac yd adeil6ys dinas ar auon soram ac i gelwis kaer lyr Ac yn [..]

esnec y / gelwir leircestyr. Ac ny bu y lyr vn mab. namyn teir merchet. Sef

16.38 [...ec] i gelwir leircestyr Ac ni bu i lyr vn mab namyn teir merchet sef

[17/9] 3036 34.3

oed enweu y verchet. Goronilla. Raga6. Cordeila. A dirua6r y karei eu tat 6ynt. A

17.1 oed enweu i verchet Goronila Raga6 Cordeila a dirua6r i karei eu tat 6ynt A

m6yhaf y karei ef eissoes y verch ieuaf ida6 cordeila. A phan yttoed ef yn llithra6 p

17.2 m6yaf i karei ef eissoes y verch ieuaf ida6 Corde⁶³ila A phan yttoed ef yn llithra6 p

arth a heneint. medylyaf a oruc py wed yd adawei ef y / gyfoeth guedy ef ae ver

17.3 arth a heneint medylyaf a oruc py wed yd adawei ef i gyffoeth guedy ef ae ve[r]

chet. Sef a wnaeth proui p6y u6yhaf oe verchet ae karei. 6rth rodi idi y ran oreu

17.4 chet sef a wnaeth proui p6y v6yaf oe verchet ae karei 6rth rodi idi y ran oreu

or kyuoeth gan 6r. A gal6 atta6 Goronila a oruc y verch hynaf ida6. A gouyn idi py

17.5 or kyffoeth gan 6r A gal6 atta6 Goronila a oruc y verch hynaf ida6 A gouyn idi py

veint y karei hi ef. A / thygu a oruc hitheu bot yn u6y y karei hi euo. noe heneit e / hun.

17.6 veint i karei hi ef A thygu a oruc hitheu bot yn v6y i karei hi euo noe heneit e hun

A chredu a wnaeth ynteu hynny. A dywedut a oruc 6rthi. kan oed kymeint y karei

17.7 A chredu a wnaeth ynteu hynny a dywedut a oruc 6rthi kan oed kymeint i karei

⁶³ e inserted above line.

hi euo a / hynny; y rodei ynteu hi yr gŵr a dewissei yn ynys prydein. A thrayan y / gyf
17.8 *hi euo a hynny i rodei ynteu hi yr gŵr a dewissei yn ynys prydein A thraean i gyf/*

oeth genti. Ac yn ol honno gal6 a oruc Raga6 y verch eil hynaf. A gouyn idi py ve
17.9 *oeth genti Ac yn ol honno gal6 a oruc Raga6 i verch ail hynaf A gouyn idi py ve/*

int y karei hitheu ef. A thygu a oruc hitheu y gyuoetheu nef a dayar na allei hi dy
17.10 *int i karei hithau ef A thygu a oruc hitheu i gyfoetheu nef a daear na allei hi dy/*

wedut ar y thaua6t leueryd py veint y karei hi euo. A chredu a / wnaeth ynteu
17.11 *wedut ar i thaua6t leueryd py veint i karei hi euo A chredu a wnaeth ynteu*

hynny. Ac ada6 idi hitheu y / rodi yr gŵr a dewissei. ar trayan arall genti oe gyfoeth.
17.12 *hynny ag ada6 idi hitheu i rodi ir gŵr a dewissei ar traean arall genti oe gyfoeth*

Ac yna y / gelwis ef Cordeila y uerch ieuaf ida6 atta6. A gofyn idi py veint y
17.13 *Ac yna i gelwis ef Cordeila y verch ieuaf ida6 atta6 A gouyn idi py veint i*

karei hi ef. Ac yna adnabot a oruc cordeila ry credu oe that yr ymadrodyon
17.14 *karei hi ef Ac yna atnabot a oruc Cordeila ry credu oe that yr ymadradyon*

hanhyedus tŷyllodrus a dywedassei y / chwioryd 6rtha6. A phroui y / that. A gŵrth
17.15 *hanhyedus tŷyllodrus a dywedassei i chwioryd 6rtha6 A phroui i that A gŵrth/*

eb ida6 yn amgen noe chwioryd ar y wed hon. Ny chredaf ui bot merch a allo
17.16 *eb ida6 yn amgen noe chwioried ar y wed hon Ni chredaf i bot merch a allo*

caru y that yn u6y noc y dylho y garu. nac ae dyweto onyt tr6y gellweir gan g
17.17 *caru i that yn u6y noc i dylho i garu nac ae dywetto onyt tr6y gellweir g/*

elu guiryoned. Ac 6rth hynny; miui ath gereis ti eiroet megys tat. Ac etwa heb
17.18 *elu guiryoned Ac 6rth hynny myui ath gereis ti erioet megys tat Ac etto heb*

peida6 or aruaeth h6nn6. Ac o cheissy ti m6y no hynny; guaranda6 di diheur6yd
17.19 *peidia6 or aruaeth h6nn6 Ac o cheisy ti m6y no hynny g6randa6 ti diheur6yd*

meint dy garyat ti genhyf / i. A gossot teruyn yt orcheston. Sef y6 hynny. yn / y
17.20 *meint dy gariat ti genhyf i A gossot teruyn yth orcheston Sef y6 hynny yn y*

veint y bo dy gyuoeth ath iechyt ath de6red; yn / y veint honno y caraf / i ti. Ac
17.21 *veint i bo dy gyffoeth ath iechyt ath de6red yn y veint honno i caraf i ti Ac*

yna llitda6 a oruc y / that 6rthi gan tebygu y / mae o dihwyt y challon y / dywedas
17.22 *yna llitia6 a oruc i that 6rthi gan tybygu y mae o dihwyt i challon i dywedas/*

sei hi / hynny. A dywedut 6rthi val hyn. Kanys yn / y ueint honno y tremygeisti hene
17.23 *sei hynny a dywedut 6rthi val hyn kanys yn y veint honno i tremygeist hene/*

int dy tat. hyt na charut ti ef megys dy chwioryd. minheu ath diuarnaf ti heb
17.24 *int dy tat hyt na charut ti ef megys dy chw⁶⁴ioried mynheu ath diuarnaf ti heb*

ran ygyt ac 6ynt o ynys prydein. Ny dywedaf ui can 6yt merch ti imi na

⁶⁴ w inserted above line.

17.25 ran ygyt ac bynt o ynys prydein. Ni dywedaf ui can byt merch ti imi na

rodh6yf ti y 6r ny hanfei or ynys hon os y tyghetuen. a damweinha hynny

17.26 rod6yf ti i 6r ni hanfei or ynys honno os y tyghetuen a damweinha hynny

heb argyfreu. hyn hagen a / dywedaf / i na bydy vn anryded ath whioryd.

17.27 heb argyffreu hyn hagen a dywedaf i na bydy vn anryded ath chwired

kanys m6y eiroet y kereis i tidi noc bynt6y. A thiteu ym caru i yn llei

17.28 kanys m6y erioet i kereis i tydi noc bynt6y A thitheu ym caru inheu yn llai

noc bynteu. A heb vn gohir o gyghor y wyrda y / rodes y d6y verchet hynhaf ida6

17.29 noc bynteu A heb vn gohir o gyghor i wyrda i rodes y d6y verchet hynaf ida6

y tywyssogyon yr alban a cherny6. A hanher y / gyfoeth gantunt tra vei uy6

17.30 i tywyssogyon yr alban a cherni6 A hanher i gyffoeth gantunt tra vei vy6

ef. A guedy bei var6 ynteu; y kyuoeth o g6byl yn deu hanher y rydunt. Ac

17.31 ef A guedy bei var6 ynteu y kyuoeth o g6byl yn deu hanher rydunt Ac

yna guedy clybot o aganipus brenhin freinc clot a / phryt a / theg6ch cor

17.32 yna guedy clybot o aganipus brenhin ffrainc clot a phryt a theg6ch cor/

deila. Anuon kennadeu a / wnaeth hyt ar lyr y that oe herchi yn wreic ida6.

17.33 deila Anuon kennadeu a wnaeth hyt at lyr i that oe herchi yn wreic ida6

Ac y / dywa6t ynteu lyr y rodei y verch ida6 ef heb argyfreu a heb da genti yn

17.34 Ac i dywat ynteu lyr i rodei i verch ida6 ef heb argyfreu a heb da genti yn

llawen. kan daroed ida6 rodi y / gyuoeth ae eur ae aryant yr d6y uerchet ere

17.35 llawen kan daroed ida6 rodi i gyffoeth ae aur ae aryant ir d6y verchet er/

ill. A guedy menegi hynny y aganipus. o garyat y uor6yn ef a anuones y / ge

17.36 ill A guedy menegi hynny i aganipus o gariat y vor6yn ef a anuones i g[.]

nnadeu eilweith trachefyn. A dywedut bot ida6 diga6n o eur ac aryant

17.37 nhadeu eilweith trachefyn a dywedut bot ida6 diga6⁶⁵ o eur ac ariant

a chyfoeth. Ac nat oed reit ida6 ef 6rth dim namyn kaffel gureic von

17.38 a chyffoeth Ac nat oed rait ida6 ef 6rth dim namyn caffel g6raic von/

hedic teledi6 dylveda6c y kaffei etiued o!honei a gynhalei y kyuoeth gue

17.39 hedic teledi6 dylveda6c i kaffei etiued ohonei a gynhalei i gyffoeth [-]/

[18/10] 3036 36.9

dy <ef>. kanys ef bioed y / tryded ran o freinc. Ac yn diannot cordeila a / rodet y aganipus.

18.1 dy ef kanys ef bioed y tryded ran o freinc Ac yn diannot cordeila a rodet i ganipus.

AC ym pen yspeit yg kylch diwed oes lyr y / guerescynn6ys y deu da6 arna6 y

18.2 AC ym pen yspeit yg kylch diwed oes llyr i gorescynn6ys i deu da6 arna6 y

⁶⁵ Sic.

gyfoeth a / gynhalassei ef yn bra6l tr6y hir amser. Ac ae ranassant y ryd
18.3 *gyffoeth a gynhalassei ef yn bra6l tr6y hir amser ac ae rannassant y ryd/*

unt yn deu hanher. Ac o gymotloned eissoes. magla6n tywyssa6c yr alban a
18.4 *dunt yn deu hanher Ac o gymotloned eissoes magla6n tywyssa6c yr alban a*

gymyrth llyr atta6 ar y deugeinuet marcha6c. rac y bot yn gewilyd ganta6 uot
18.5 *gymerth llyr atta6 ar i deugeinuet marcha6c rac bot yn gywilyd ganta6 uot*

heb varchogyon 6rth y oscord. A guedy bot llyr uelly gyt a magla6n yspeit
18.6 *heb varchogyon 6rth i osgord A guedy bot llyr velly gyt a magla6n yspeit*

d6y vlyned; llitya6 a oruc Goronila y verch 6rtha6 rac meint a oed o varchogy
18.7 *d6y vlyned llitia6 a oruc Goronila i verch 6rtha6 rac meint a oed o varchogy/*

on ygyt ac ef. A rac eu guassanaethwyr yn teruyscu y llys. A dywedut a wnaeth
18.8 *on gyt ac ef A rac eu wassanaethwyr yn teruyscu y llys A dywedut a wnaeth*

6rth y g6r bot yn diga6n vgeint marcha6c y gyt ae that. Ac ell6g y rei ereill y ymdeith.
18.9 *6rth y g6r bot yn diga6n vgein marcha6c y gyt ae that Ag ell6g y rei y ymde[-]*

A guedy dywetut hynny 6rth lyr. llitya6 a oruc. Ac ymada6 a magla6n. A mynet
18.10 *A guedy dywedut hynny 6rth lyr llitia6 a oruc ac ymada6 a magla6n A mynet*

hyt ar henwyn tywyssa6c kerny6 yda6 y llall. Ae erbynyeit o h6nn6 ef yn anryde
18.11 *hyt at henwyn tywyssa6c kerni6 ida6 arall Ae erbyniet o h6nn6 ef yn anryde/*

dus lawen. Ac ny bu pen y vl6ydyn yny daruu teruysc y r6g eu guassanaethwyr. Ac
18.12 *dus lawen Ac ni bu pen y vl6ydyn hynny daruu teruysc r6g i guassanaethwyr Ac*

6rth hynny y sorres Raga6 y verch 6rtha6. Ac erchi ida6 ell6g y varchogyon oll y 6rth
18.13 *6rth hynny i sorres Raga6 i verch 6rtha6 Ac erchi ida6 ell6g i varchogyon oll y 6rtha/*

a6 eithyr pump marcha6c ae guassanaethei. A thrista6 a oruc llyr eithyr mod. A ch
18.14 *a6 eithyr pu{m}⁶⁶p marcha6c ae guassanaethei A thristau a oruc llyr eithyr mod A ch*

ychwyn odynd elch6yl hyt ar y verch hynhaf ida6 o tebygu trugarhau o honno
18.15 *ychwyn odynd elch6yl hyt at y verch hynaf ida6 o tybu⁶⁷gu trugarahu⁶⁸ o honno*

6rtha6. A chynhal gyt ac ef y varchogyon. Sef a wnaeth hitheu tr6y y llit tygu y / gyfo
18.16 *6rtha6 A chynhal gyt ac ef i varchogyon sef a wnaeth hitheu tr6y i llit tygu y gyf/*

etheu nef a dayar na chaffei ohir yno onyt ellyghei oll y varchogyon y ymdeith ei
18.17 *etheu nef a daear na chaffei ohir yno onyt ellyghei oll i varchogion ymdeith ei/*

thyr vn ae guassanaethei. A dywedut a / wnaeth heuyt nat oed reit y 6r kyfoet
18.18 *thyr vn ae guassanaethei A dywedut a wnaeth heuyt nat oed reit i 6r kyfoet*

ac ef na theulu na lluosogr6yd ygyt ac ef onyt vn g6r ae guassanaethei. A
18.19 *ac ef na theulu na lluosogr6yd ygyt ac ef onyt vn g6r ae guassanaethei Ac*

⁶⁶ Macron inserted over *u*.

⁶⁷ Sic.

⁶⁸ Sic.

guedy na chaffei dim or a geissei gan y verch. ell6g y uarchocyon oll y ymde
18.20 *guedy na chaffei dim or a geissei gan y verch gell6g i varchogyon oll y ymde/*

ith eithyr vn a / trigy6ys gyt ac ef. A guedy y uot uelly rynna6d ef. d6yn ar gof
18.21 *ith eithyr vn a trigy6ys gyt ac ef A guedy i uot velly rynna6d d6yn ar goff*

a oruc y gyfoeth ae hen / teilygda6t ae enryded ae vedyant. A thristau yn ua6r.
18.22 *a oruc i gyffoeth ae hen teilygta6t ae enryded ae vedian A thristau yn va6r*

A medylya6 am veint y trueni yr / dyg6ydassei ynteu ynda6. A medylya6 gou6y
18.23 *A medylyia6 am veint y trueni i dyg6ydassei ynteu ynda6 A medylyia6 gouy/*

y / uerch a athoed ida6 y ffreinc. Ac ouynhau hynny heuyt a oruc. rac mor
18.24 *n y verch a aethoed ida6 i ffreinc Ac ouynhau hynny heuyt a oruc rac mor*

digarat y / gellygassei y / 6rtha6. Ac eissoes ny all6ys ef a uei h6y diodef eniuig
18.25 *digariat i gellygassei y 6rtha6 Ac eissoes ni all6ys ef a uei h6y diodef eniuig/*

et ar amharch a oed arna6. A chychwyn parth a ffreinc a oruc. A phan yttoed yn
18.26 *et ar amharch a oed arna6 A chych6yn parth a ffreinc A oruc A phan yttoed yn*

mynet yr llog. ac na welei neb 6rth y oscord namyn ar y eil. gan 6yla6 y dyw
18.27 *mynet ir llog Ac na welei neb 6rth i osgord namyn ar i eil gan 6ylyia6 i dyw/*

a6t yr yma<dra6d h6n.> O chwi chwi yr atalwedigyon tyghetueneu; py le y kerd6ch
18.28 *at yr amadra6d h6n O chi chi yr atalwedigyon tyghetueneu py le i kerd6ch*

i dros a6ch gnotaedigyon hynteu. py acha6s y / kyffroyssa6ch i uiui eiroet y ar
18.29 *ch6i dros a6ch gnotaedigyon hynteu py acha6s i kyffroyssa6ch uyui eirioet y ar*

vyg guastat detwydyt. kanys m6y poen y6 coffau kyfoeth a / phrytuerth6ch g
18.30 *vyg guastat detwydyt kanys m6y poen y6 koffau kyfoeth A phrytuerth6ch g/*

uedy coller. noget diodef aghennocit heb ordyfneit esm6ythter kyn no hy
18.31 *uedy coller noget diodef aghennocit heb ordyfneit esm6ythter kyn no hy/*

nny. M6y poen y6 genhyf yr a6r hon coffau vyg kyfoeth am henryded. yn yr
18.32 *nny M6y poen y6 genhyf yr a6r hon coffau vy kyfoeth am enryded yn yr*

amser yd oed6n i damgylchynedic or sa6l (uilyoed) can mil o varchogyon yn kerdet
18.33 *amser yd oed6n i damgylchynedic or sa6l can mil o varchogion yn kerdet*

y gyt a mi. Pan uyd6n ar kestyll ac ar dinassoed. Ac yn anreitha6 kyfoeth vy ge
18.34 *gyt a mi pan vyd6n ar gestyll ac ar dinassoed ac yn anreitha6 kyfoeth vy ge/*

lynion. no diodef y poen ar aghenocit a wnaeth y guyr hynny imi y rei a
18.35 *lynion no diodef y poen ar aghenocit a wnaeth y gwyr hynny imi y rei a*

udynt yna y dan vyn traet. Oi a d6yeu nef a dayar py bryt y / da6 yr amser y / g
18.36 *[..]dynt yno dan vyn traet [...] d6yeu nef a daear py bryt i da6 yr amser i g/*

all6yf ui talu y / chwyl yn / y g6rth6yneb yr guyr hynny. y / rei a / oruc i / minheu
18.37 *[-]6yf i talu y chwyl yn y g6rth6yneb yr gwyr hynny y rei A oruc i minheu*

dyuot yn yr aghennocit h6n. Och cordeila vyg karedic verch i mor wir yr

18.38 [-] yn yr aghennoctit h6n Cordeila vy karedic verch i mor wir yr

yadra6d teu di. Pan dywedeisti pan y6 val y bei vy gallu am med

18.39 [y]madra6d teu di pan dywedai⁶⁹ st pan y6 val i bei vy gallu am med/ //

[p 19/10] 3036 38.18

yant am kyfoeth am ieuegtit pan y6 uelly y carut ti viui. Ac 6rth hynny tra uu vyg kyfo

19.1 Ant am kyfoeth am ieuegtit pan y6 velly i carut ti vyui Ac 6rth hynny tra uu vy kyfo/

eth a gallu rodi rodyon. pa6b am ka(r)rei. Ac nyt mi hagen a | gerynt [...] namyn uy rodyo

19.2 eth am gallu rodi rodyon pa6b am karei Ac nyt mi hagen a gerynt namyn vy rodio/

n am donyeu. A phan gily6ys y | rei hynny; y kilyassant 6ynteu. Ac 6rth hynny vyg karedic

19.3 n am donieu A phan gily6ys y rei hynny i kiliassant 6ynteu Ac 6rth hynny vy keredic⁷⁰

verch i. py furyf y | gallaf i rac kewilyd adol6yn nerth na chanhorth6y y | genhyt ti. 6r

19.4 verch i py furuf i gallaf i rac kywilyd adol6yn nerth na chanho[...]6y i genhyt ti 6r/

th ry sorri o!honaf | i 6rthyt ti am dy doethineb ti. Ath rodi y | 6r mor tremygedic gan | 19.5

th ry sorri ohonof i 6rthyt ti am dy doethineb ti ath rodi i 6r mor [...]mygedic gan ty/

bygu bot yn waeth dy diwedi not d6y chwioered. A thitheu yn well ac yn doetha

19.6 bygu bot yn waeth dy dywedi noth d6y chwioered A thitheu yn well ac yn doetha/

ch noc 6ynt6y. kanys guedy a rodeis i o da a chyuoeth udunt 6y; y | gunaethant 6y

19.7 ch noc 6ynt6y kanys guedi a rodeis i o da a chyfoeth udunt 6y i gunaethant 6y

uiui yn alltut om gulat am kyuoeth ac yn aghena6c. Ac y dan g6yna6 y | aghen

19.8 uyui yn alltut om g6lat om kyuoeth ac yn aghenoc Ac y dan g6yna6 i aghen/

octit ae aghyfnernth y velly. ef a doeth hyt yg kariz y | dinas yd oed y | uerch ynda6.

19.9 noctit ae agkyfnernth y velly ef a doeth hyt yg kariz y dinas yd oed i verch ynda6

Ac anuon a | wnaeth ar y verch y dywedut y ry6 aghyfnernth ar gyuaroad ac ef. Ac

19.10 Ac anuon a wnaeth at i verch i dywedut y ry6 agkyfnernth ar gyfaroed ac ef Ac

nat oed na b6yt na dillat. Ae vot ynteu yn keissa6 y thrugared hitheu. A phan gig

19.11 nAt oed na b6yt na dillat ae vot ynteu yn keissa6 i thrugared hitheu A phan gig/

leu y verch yr ymadrodyon hynny. 6yla6 a oruc. A gouyn py sa6l mar-cha6c a

19.12 leu y verch yr ymadrodion hynny 6yla6 A oruc a gouyn py sa6l marcha6c a

oed gyt ac ef. A guedy dywedut or gennat nat oed gyt ac ef namyn vn yswa

19.13 oed gyt ac ef A guedy dywedut or gennat nat oed gyt ac ef namyn vn yswa/

in. Sef a wnaeth anuon amhylder o | eur ac aryant ac erchi oe that mynet o

19.14 in Sef a wnaeth anuon amhylder o eur ac aryant ac erchi oe that mynet o/

dyno hyt y my6n dinas arall. A chymryt arna6 y | uot yn glaf. A gneuthur en

19.15 dyno hyt me6n dinas arall a chymryt arna6 i uot yn glaf A gneuthur en/

⁶⁹ i inserted above line.

⁷⁰ Sic.

nein ida6. Ae ardymheru. A symuda6 y / dillat. A chymryt atta6 deu vgeint march
19.16 *neint ida6 ac ardymheru a symudat i dillat A chymryt atta6 deugein march/*

a6c. Ac eu kyweira6 yn hard syber6 o veirch a dillat ac arueu. A guedy d
19.17 *a6c Ac eu kyweria6 yn hard syber6 ~~yn~~⁷¹ o veirch a dillat ac arueu A guedi d/*

arffei hynny; anuon oe ulaen ar a!ganipus vrenhin ac ar y verch y uot yn dy
19.18 *arffei hynny anuon oe vlaen at aganipus vrenhin ac at i verch i uot yn dy/*

uot. A guedy daruot g6neuthur kymeint a hynny. Anuon a oruc llyr ar y b
19.19 *uot A guedy daruot gwneuthur kymeint a hynny Anuon a oruc llyr at y b/*

renhin ac ar y verch y uot yn dyuot ar y deu vgeinuet marcha6c. guedy y / dehol
19.20 *renhin ac at i verch i uot yn dyuot ar i deugeinuet marcha6c guedy i dehol*

oe deu da6 o ynys prydein yn dyuot y / geissa6 porth gantunt y / orescyn y / gyf
19.21 *oe deu da6 o ynys prydein yn dyuot i gessia6 porth ganta6 i orescyn i gyf/*

oeth trachefyn. A phan gogleu y brenhin hynny; kychwyn a wnaeth ef ae
19.22 *oeth trachefyn A phan gogleu y brenhin hynny kychwyn a wnaeth ef ae*

wreic ae teulu yn / y erbyn yn enrydedus. mal yd oed teil6g erbynyeit g6r a
19.23 *wraic ae teulu yn y erbyn yn enrydedus mal yd oed teil6g erbynieit g6r a*

uei vrenhin ar ynys prydein gyhyt ac ef. A hyt tra uu yn ffreinc; y rodes y bre
19.24 *uei vrenhin ar ynys prydein gyhyt ac ef A hyt tra uu yn freinc i rodes y bre/*

nhin llywodraeth y / gyuoeth ida6. mal y bei ha6s ida6 gaffel porth a nerth y ore
19.25 *nhin llywodraeth i gyfoeth ida6 mal i bei ha6s ida6 gaffel porth a nerth i ore*

scyn y gyuoeth trachefyn.
19.26 *scyn i gyfoeth trachefyn ~ ~ ~*

AC yna yd anuonet guys tros 6yneb y teyrnas freinc y / gynnulla6 holl de6red
19.27 *AC yna yd anuonet g6ys tros 6yneb teyrnas freinc i gynnulla6 holl de6[red]*

6rth eu goll6g y gyt a llyr y / orescyn y / gyfoeth trachefyn. ida6. A guedy
19.28 *6rth eu goll6g y gyt a llyr i orescyn i gyffoeth trachefyn ida6 A guedy*

bot pop peth yn para6t. kychwyn a oruc llyr a chordeila y verch ar / llu h6nn6
19.29 *bot pop peth yn para6t kychwyn a oruc llyr a chordeila i verch ar llu h6nn6*

gantunt A cherdet yny doethant y ynys prydein. Ac yn diannot ymlad ae
19.30 *gantunt A cherdet yny doethant i ynys prydein Ac yn diannot ymlad ae*

dofyon. A chaffel y uudygolyaeth. A guedy guedu pa6b ida6 or ynys y bu uar6
19.31 *dofyon A chaffel y uudygolyaeth A guedy guedu pa6b or ynys ida6 y bu var6*

llyr yn / y tryded vl6ydynd. Ac y bu var6 aganipus brenhin freinc. Ac yna y ky
19.32 *llyr yn y tryded vl6ydynd Ac i bu var6 aganipus vrenhin freinc Ac yna i ky/*

myrth cordeila llywodraeth y teyrnas yn / y lla6 e / hun. Ac y clad6yt llyr y / my6n
19.33 *merth Cordeila lowodraeth y teyrnas yn y lla6 e hun Ac i clad6yt llyr me6n*

⁷¹ *yn* underdotted.

daerty a / wnathoed e / hun dan auon soram. Ar temhyl honno ry wnathoed
19.34 daerty a wnaethoed e hun dan auon soram Ar temhyl honno a wnaethoed

ef yn enryded yr du6 biffrontis ianij. A phan delhei 6ylua y temhyl honno;
19.35 ef yn enryded yr du6 bifrontis ianij A phan delhei 6ylua y temhyl honno

y deuei holl greftwyr y dinas ar wlat oe enrydedu. Ac y dechreuynt pop
19.36 i deuei holl greftwyr y dinas ar wlat oe enrydedu Ac i dechreuynt pop

gueith or a dechreuit hyt ym pen y vl6ydyn. A guedy guledychu pum mly
19.37 gueith or a dechreuyt hyt ym pen y vl6ydyn A guedy g6ledychu pum mly/

ned o cordeila yn tagnouedus y kyuodes y deu nyeint yn / y herbyn; margan
19.38 ned o cordeila yn tygnofedus i kyuodes i deu neieint yn y herbyn Mar[...]/

[20/11] 3036 40.24

vab magla6n tywyssa6c yr alban. A chuneda vab henwyn tywyssa6c kerny6
20.1 vab magla6n [tyw]yssa6c yr alban A chuneda vab henwyn tywyssa6c kerni6 a llu ar/

ae dala ae charcharu. Ac yn / y carchar h6nn6 o dolur colli y y chyuoeth
20.2 ua6c gantunt [-]a ae charcharu Ac yn y carchar h6nn6 o dolur colli y chyfoeth

y gunaeth e / hun y / lleith. Ac y / ranassant 6ynteu y kyfoeth y rydunt. Ac y doeth y varg
20.3 i gwaeth e hu [-] eith ac i rannassant 6ynteu y kyfoeth y rydunt ac i doeth i varg/

an or tu dra6 y humyr y gogled dan y theruyn. Ac y doeth y / guneda y parth yma y hu
20.4 an or tu dra6 i [-] y gogled dan i theruyn Ac i doeth y guneda i parth yma i hu/

myr. lloegyr a / chymry a / cherny6. A chyn pen y / d6y ulyned y kyfodes annuundeb y
20.5 myr loegyr a c[hymr]y a cherni6 A chyn pen y d6y vlyned i kyfodes Annuundeb y

rydunt 6ynteu am vot pen dogyn y kyfoeth gan guneda ac ef yn ieuhaf. A mar
20.6 rydunt 6yteu am vot pen dogyn y kyfoeth gan guneda ac ef yn ieuhaf A mar/

gan yn hynaf ac yn lleihaf y ran. A chynulla6 llu a wnaeth margan. Ac anrei
20.7 gan yn hynaf ac yn lleihaf i ran A chynulla6 llu a wnaeth margan Ac anrei/

tha6 kyuoeth cuneda o tan a / chledyf. A dyuot a oruc cuneda yn / y erbyn. Ae erlit
20.8 tha6 kyfoeth cuneda o tan a chledyf A dyuot a oruc Cuneda yn y erbyn ae yrlit

o / pop lle hyny doeth hyt yg kymry. Ac ar uaes ma6r ymgyuaruot. Ac yna y llas
20.9 o pop lle hyny doeth hyt yg kymry Ac ar uaes ma6r ymgyfaruot Ac yna i llas

margan. Ac oe en6 ef y / gelwir y lle maes margan. Ac yno y / mae manachloc
20.10 margan Ac oe en6 ef y gelwir y lle maes margan Ac yno i mae manachloc

vargan. A guedy y uudugolyaeth honno y kymyrth cuneda holl lywodraeth y
20.11 vargan A guedy y uudygolyaeth honno y kymyrth cuneda holl lowodraeth y/

nys prydein. Ac y / guedych6ys yn tagnouedus dec mlyned ar / hugeint. Ac yn yr
20.12 nys prydein ac i guledych6ys yn tygnofedus dec mlyned ar hugeint Ac yn yr

amser h6nn6 yd oed ysaias yn proff6yt yg kaerussalem. Ac yn yr vn amser h6

20.13 amser h6nn6 yd oed ysayas yn proff6yt yg kaerusalem Ac yn yr vn amser h6/

nn6 yd adeil6yt rufein y / gan y deu vroder. remus a romulus deu dyd ac 6ythnos kyn kalan mei.

20.14 nn6 yd adeili6yt rufein y gan y deu vroder remus a romulus deu dyd ac 6yth nos kyn kalan mei

A Guedy mar6 cunedu y doeth riwalla6n y vab

20.15 AC guedy mar6 cunedu y doeth riwallon y vab

ynteu yn vrenhin. Ac yn oes y / g6r h6nn6 y bu y / gla6 gwaet. Ac y bu va

20.16 ynteu yn vrenhin Ac yn oes y g6r h6nn6 y bu y gla6 gwaet ac i bu va/

r6 y dynyon gan y kack6n yn eu llad tr6y y / gla6 gwaet. Ac yn ol h6nn6 y doeth

20.17 r6 y dynion gan y kack6n yn eu llad tr6y y gla6 gwaet Ac yn ol h6nn6 y doeth

Gor6st. Ac yn ol gor6st. y / doeth Seissyll. Ac yn ol seissyll y doeth iago. vab gor6st.

20.18 Gorust Ac yn ol Gorust y doeth Seissyll Ac yn ol Seissyll y doeth iago vab Gorust

y / nei ynteu. Ac yn ol iago y doeth kynuarch vab seissyll. Ac yn ol kynuarch y doeth G

20.19 y nai ynteu yn ol iago y doeth kynuarch vab Seissyll yn ol kynuarch y doeth G/

oron6 digu. Ac y h6nn6 y bu deu vab porrex. a fferuex. A guedy mar6 eu tat y

20.20 oron6 digu ac i h6nn6 i bu deu vab porrex a fferuex A guedy mar6 eu tat y

kyfodes teruysc y rydunt am y urenhinyaeth. A cheissa6 o porrex llad feruex

20.21 kyuodes teruysc y rydunt am y vrenhinyaeth A cheissa6 o porrex lad feruex

o vrat. A guedy g6ybot hynny; o feruex ffo hyt yn ffreinc a oruc. A dyuot a / ph

20.22 o vrat a guedy g6ybot hynny o feruex ffo hyt yn freinc A oruc A dyuot a ph/

orth y gan suardus vrenhin freinc ac ymlad a phorrex y ura6t. Ac yna y llas

20.23 orth y gan suardus vrenhin freinc ac ymlad a porrex i vra6t Ac yna i llas

ef ar gynnulleitua a doeth ganta6. A guedy g6ybot oe vam llad y mab. Sef a w

20.24 ef ar gynnulleitua a doeth ganta6 A g6ydy g6ybot oe vam llad i mab sef a w/

naeth hitheu keissa6 llad y mab by6 yn lle y / mab mar6. A guedy y / gaffel yn

20.25 naeth hitheu keissa6 llad y mab by6 yn lle y mab mar6 A guedy i gaffel yn

kyscu o!honei yd aeth hi ae morynyon ae lad. Ac yna y rann6yt yr ynys yn pypm

20.26 kyscu ohonei yd hi ae morynnion Ae lad Ac yna y rann6yt yr ynys yn pypm

ran tr6y duundeb y guyrda.

20.27 ran tr6y duundeb y Gwyrda: (insertion – ‘Eissos pimer oedd 6renhin lloeger’)

AC ympen guers y kyuodes guas clotua6r. Sef oed y en6 dyfynwal moel

20.28 Ac yn pen guers i kyfodes guas clotua6r sef oed i en6 dyfynwall moel.

mut mab clydno tywyssa6c kerny6. A guedy mar6 clydno a chaffel o

20.29 mut mab clyt⁷²no tywyssa6c kerni6 A guedy mar6 clydno a chaffel o

dyfynwal y gyuoeth; ryuelu a oruc ar pymer brenhin lloegyr. A guedy llad

⁷² Both *t* and *d* appear, one over the other.

20.30 dyfynwal i gyfoeth ryuelu a oruc ar pymer brenhin lloegyr A guedy llad

pymer; y duunassant yn / y erbyn. Nidya6c brenhin kymry. Ac statter bren

20.31 pymer i duunassant yn y erbyn Nidya6c vrenhin kymry ac y statter vren/

hin y gogled. A dechreu llosci kyuoeth dyfynwal ae anreitha6. A dyuot a

20.32 hin y gogled a dechreu llosgi kyfoeth dyfynwall ae anreitha6 A dyuot A

oruc dyfynwal a deg mil o wyr arua6c ganta6 yn eu herbryn a rodi kat

20.33 oruc dyfynwal a deg mil o wyr arua6c ganta6 yn eu herbryn a rodi kat

ar uaes udunt. A guelet o dyfynwal h6yret yd oed yn kaffel y uudugol

20.34 ar uaes udunt a guelet o dyfynwal h6yret yd oed yn caffel y uudygol/

yaeth. d6yn atta6 whechanh6r or guyr de6rhaf ida6 a oruc A guisca6 ymdan

20.35 yaeth d6yn atta6 chechan6r or guyr de6raf ida6 a oruc A guisca6 amdan/

unt arueu y / guyr a / ladyssit oc eu gelynyon a / cherdet tr6y eu gelynyon yn

20.36 unt arueu y g6yr a ladyssit oe gelynyon A cherdet tr6y eu gelynyon yn

rith ketymdeithon vdunt hyt y lle yd oed nidya6c ac stater. Ac ym

20.37 rith ketymdeithion vdunt hyt y lle yd oed Nidya6c ac stater Ac yn

perued eu bydin eu llad. Ac yna y diotassant yr arueu hynny. Ac y /

20.38 perued eu bydin eu llad Ac yna i diotassant yr arueu hynny Ac i//

[21/11] 3036 43.1

guiscassant yr eidunt e / hun rac ofyn eu guyr e / hun yn arueu y gelynyon. Ac yna y

21.1 Guiscassant yr eidunt e hun rac ofyn eu g6yr e hun yn arueu gelynyon Ac yna y/

mchoelut ar y eu gelynyon. A / chaffel y uudugolyaeth. A gorescyn yr ynys a oruc ae

21.2 mchoelut ar eu gelynyon A chaffel y uudygolyaeth a gorescyn yr ynys a oruc ae

d6yn ar y theilygda6t. A guneuthur coron eur a mein guerthua6r yndi ida6.

21.3 d6yn ar i theilygda6t A gneuthur Coron eur a mein g6erthua6r yndi ida6

A gossot kyfreitheu yr ynys. or rei y mae y / saesson etwa yn aruer. A rodi nodua

21.4 a gossot kyfreith yn yr ynys or rei y mae y saesson etto yn aruer A rodi noydua/

eu yr dinassoed ar temleu mal y / gallei pa6b or a uei reit udunt kyrchu yno di

21.5 eu ir dinassoed ar temleu mal i gallei pa6b or a uei reit udunt kyrchu yno di/

ogel6ch. Ac y rodes y breint h6nn6 yr priffyrd a gyrchei y dinassoed. Ac yr ereid

21.6 ogel6ch ac i rodes y braint h6nn6 ir priffyrd a gyrchei y dinassoed ac yr eryid/

yr allan ar y messyd. yn vn furyf ac yr temleu. A hyt tra para6ys dyfynwal;

21.7 yr allan ar y meysyd yn vn furyf ac ir temleu. A hyt tra para6ys dyfynwal

y pyl6ys cledyueu y lladron ar / treiswyr ar cribdeilwyr. Ac yn / y dyd ef ny la

21.8 y pyl6ys cledyfeu y lladron ar treiswyr ar cribdeilwyr Ac yn i dyd ef ni ly/

uassei neb treissa6 y / gilyd. Ac ym pen deu vgein mlyned guedy (coron) kymryt y

21.9 uassei neb treissa6 i gilyd Ac ym pen deu vgein mlyned guedy kymryt y

goron y bu var6. Ac y / clad6yt gerlla6 temhyl a / wnathoed e / hun yn / y uywyt

21.10 goron i bu var6 ac i clad6yt gerlla6 temyl a wnaethoed e hun yn y vywyty

yn enryded yr d6yes a / elwit kyduundeb.

21.11 yn enryded ir d6yes a elwit kytuundeb: ~ ~ ~

A Guedy mar6 dyfynwal y kyuodes teruysc y r6g beli a bran y deu v

21.12 AC guedy mar6 dyfynwal i kyfodes teruysc r6g beli a bran i deu v/

ab ynteu am y gyfoeth. A guedy llawer o / gynhen a dadleu y kymodet

21.13 ab ynteu am y kyfoeth A guedy llawer o gynhen a datleu i kymodet

tr6y getymdeithon. gan amuot gadu y veli coron y teyrnas can oed hynhaf.

21.14 tr6y getymdeithon gan amot gadu i veli goron y teyrnas can oed hynaf

A lloegyr a / chymry a / cherny6 genthi. kan oed dylyodoccaf gadu yr hynhaf yn vre

21.15 a lloegyr a chymry a cherni6 genthi kan oed dylyedoccaf yr hynaf yn vre/

nhin. A gadu y vran or parth arall y humyr A bot yn darystygedic oe vra

21.16 nhin A gadu i vran or parth arall i humyr a bot yn darestyngedic oe vra/

6t. A guedy eu tagnouedu yn / y wed honno. pump blyned y buant tr6y hed6ch

21.17 6t A guedy eu tegnofedu yn y wed honno pum mlyned i buant tr6y hed6ch

yn llywya6 eu kyfoeth. Ac yna y doeth meibon anuundeb y / teruyscu y / rygtunt ac y /

21.18 yn llywia6 eu kyfoeth Ac yna i doeth meibion Anundeb i teruyscu rygtunt ac

warad6yda6 bran am y uot yn darystygedic oe vra6t. Ac 6ynt yn vam vn tat

21.19 warad6yda6 bran am i vot yn darestygedic oe vra6t ac 6ynt vn vam vn tat

ac yn vn dylyet ac yn gy de6ret. Ac yn gyn deccet. Ac yn gyn haelhet. A choffau

21.20 ac yn vn dylyet ac yn gy de6ret ac yn gyn teccet Ac yn gyn haelet a choffau

ida6 or dothoed tywyssogyon ereill y ryuelu ac ef ry / oruot o!hona6. A chan oed kys

21.21 ida6 or dothoed tywyssogyon erill i ryuelu ac ef oruot ohona6 A chan oed kys/

tal y / defnyd a hynny; erchi ida6 torri ae vra6t yr amot a oed waratwyd ida6

21.22 tal i defnyd a hynny erchi ida6 torri ae vra6t yr amot a oed warad6yd ida6

y uot y rydunt. Ac erchi ida6 kymryt merch helsyn vrenhin llychlyn yn wre

21.23 y uot rydunt Ac erchi ida6 kymryt merch helsyn vrenhin llychlyn yn wra/

ic ida6. hyt pan vei tr6y porth h6nn6 y / gallei kaffel y / gyfoeth ae dylyet. A ch

21.24 ic ida6 hyt pan vei tr6y porth h6nn6 y gallei gaffel y gyfoeth ae dylyet A ch/

ymryt kyghor yr anhyedwyr t6yllodrus a oruc bran. A mynnu y uor6yn

21.25 ymryt kyghor yr anhyedwyr t6yllodrus a oruc bran A mynnu y vor6yn

yn wreic ida6. A thra yttoed ef yn llychlyn. dyuot beli hyt y gogled. a lla

21.26 yn wraic ida6 A thra yttoed ef yn llychlyn dyuot beli hyt y gogled a lle/

n6 y kestyll ar dinassoed oe wyr e / hun. Ac eu kadarnhau o pop peth or a u

21.27 nwi y kestyll ar dinassoed oe wyr e hun ac eu cadarnhau o pop peth or a u/

ei reit. A phan doeth ar vran hynny. kynnulla6 y llychlynwyr a oruc ynteu a

21.28 ei rait A phan doeth at vran hynny kynnulla6 y llychlynwyr a oruc ynteu a

chyweira6 llyghes dirua6r y meint. A chyrchu tu ac ynys prydein. A phan

21.29 chyweria6 llyges dirua6r i maint A chyrchu tu ac ynys prydein [-]

oed lonydaf ganta6 yn r6yga6 moroed. nachaf g6ythlach bren

21.30 oed lonydaf ganta6 yn r6yga6 mored Nachaf G6ythlach vren/

hin den!marc a llyges ganta6 yn / y erlit o acha6s y uor6yn.

21.31 hin denmarc a llyges ganta6 yn y erlit o acha6s y vor6yn

A guedy ymlad o!nadunt o damwein y kauas g6ythlach

21.32 A guedy ymlad onadunt o damwein y kauas g6ythlach

y llog yd oed y uor6yn yndi ae thynnu a bacheu ymplith y logeu e / hun. Ac

21.33 y llog yd oed y vor6yn yndi Ae thynnu a bacheu ym!plith i logeu e hun [Ac]//

[p 22/12] 3036 44.24

ual yd oedynt uelly nachaf wynt kythra6l g6rth6yneb yn eu guascaru pa6b y

22.1 ual yd oedynt velly nachaf wynt kythra6l g6rth6yneb yn eu guascaru pa6b y

6rth y gilyd onadunt. Ac or ry6 damwein y byr6yt llog 6ythlach ar uor6yn y gyt ac

22.2 6rth i gilyd onadunt Ac ry6 damwein i byri6yt log guythlach ar vor6yn gyt ac

ef y tir y gogled yn / y lle yd oed beli yn arhos dyuotedigaeth bran y vra6t. Pedeir

22.3 ef i tir y gogled yn y lle yd oed beli yn arhos dyuotedigaeth bran y vra6t pedeir

llog y / doethant. Ar petwared a hanoed o lyghes vran. A phan datgan6yt hynny y

22.4 llog i doethant Ar bedwared a hanoed o lyges bran A phan datgan6yt hynny y

veli; llawen uu o drysset damwein bran.

22.5 veli llauwen uu o drysset damwein bran: ~ ~ ~

A Guedy yspeit ychydic o diwed guedy dy!uot bran yr tir ae lyghes. Erchi

22.6 Ac guedy yspeit ychydic o dieuod guedy dyuot bran yr tir a lyges Erchi

a wnaeth tr6y gennadeu y veli eturyt y / gyfoeth ida6 ae wreic ry / dalassei

22.7 a wnaeth tr6y gennadeu y veli eturyt i gyfoeth ida6 ae wraic a dalassei

ynteu. gan uygythia6 onys atuerhei yn diannot o chaffei le ac amser y lladei y p

22.8 ynteu gan vygythia6 onys atuerhei yn diannot o chaffei l⁷³e ac amser i lladei y p/

en. A guedy y / naccau o veli o pop peth o hynny. kynnulla6 ymladwyr ynys pryde

22.9 en A guedy i naccau o veli o pop peth o hynny kynnulla6 ymladwyr ynys pryde/

in a oruc y dyuot y ymlad a bran ac ar llychlynwyr oed gyt ac ef. A dyuot a

22.10 ein a oruc a dyuot i ymlad a bran ac ar llychlynwyr oed gyt ac ef A dyuot A

oruc bran ae lu ynteu hyt yn ll6yn y kalatyr 6rth ym!gyfaruot. A guedy eu dy

22.11 oruc bran ae lu ynteu hyt yn ll6yn y kalatyr 6rth ymgyfaruot A guedy eu dy/

uot ygyt. llawer o greu a guaet a ellyg6yt o / pop parth. A chynhebic y / dyg6ydei

22.12 uot ygyt llawer o greu a guaet a ellyg6yt o pop parth A chy{n}⁷⁴hebic i dyg6ydei

⁷³ Forked ascender on the l.

y / rei brathedic. y ytgan uedelwyr kyflym. A goruot a / wnaeth y brytanyeit.

22.13 y rei brathedic i ytgan vedelwyr kyflym a goruot a wnaeth y brytanieit

A chymhell y llychlynwyr y eu llogeu. Ac yna y dyg6yd6ys pymthec mil o

22.14 A chymhell y llychlynwyr i eu llogeu Ac yna i dyg6yd6ys pymthec mil o

wyr bran. ny dieghis hagen hayach o!nadunt yn difri6 dianaf. Ac yna o vre

22.15 wyr bran ni diegys hagen haeach onadunt yn difri6 dianaf Ac yna o vre/

id y kauas bran vn llog o damwein ac yd h6yl6ys parth a ffreinc. y getymd

22.16 id y kauas bran vn llog o damwein ac yd h6ili6ys parth a ffreinc i getymd/

eithon ynteu y lleill mal y dyccei eu tyghetuen y ffoassant.

22.17 eithyon y lleill mal y dycke i eu tyghetueuen y ffoassant

A Guedy caffel o veli y uudugolaeth honno a dyuot hyt yg kaer (wynt) efra

22.18 Ac guedy caffel o veli y uudygolyaeth honno a dyuot hyt yg kaer efra/

6c. O gyt gyghor y wyrda yd ellyg6yt brenhin denmarc ae orderch

22.19 6c o gyt gyghor y wyrda yd ellyg6yt brenhin denmarc Ae orderch

yn ryd gan tragywyda6l darystygedigaeth. A theyrnget a g6ryogaeth y g

22.20 yn ryd gan tragywyda6l darestygedigaeth a theyrnget a g6riogaeth y g/

an vrenhined denmarc. y ynys prydein. Ac yna guedy nat oed neb a elhei yn

22.21 an vrenhined denmarc ynys prydein Ac yna guedy nat oed neb a elhei yn

erbyn beli yn y teyrnas. kadarnhau a / oruc kyfreitheu y tat a gossot ereill o

22.22 erbyn beli yn y teyrnas cadarnhau a oruc kyfreitheu y tat a gossot ereill o

newyd. Ac yn penhaf yr temleu ar dinassoed ar ffyrd. Ac y peris g6neuth

22.23 newyd ac yn penhaf yr temleu ar dinassoed ar ffyrd ac i peris wneuth/

ur ffyrd breinha6l o vein a chalch ar hyt yr ynys. o penryn kerny6 hyt

22.24 ur fyrd brenhina6l a vein a chalch ar hyt yr ynys o penryn kerni6 hyt

yn traeth catneis ym prydein. Ac yn vnya6n tr6y dinassoed a gyfarfei

22.25 yn traeth catneis ym predein Ac yn vnya6n tr6y y dinassoed a gyfarfei

*a hi. A fford arall ar y llet o vyny6 hyt yn norhamt6n yn vnya6n
tr6y y dinassoed*

22.26 a hi a fford arall ar y llet o vyny6 hyt yn Southhampton tr6y y dinassoed

a gyfarffei a hitheu. A d6y fford erreill yn amrysgoy6 yr dinassoed a gyfarffei

22.27 a gyfarfei a hitheu A d6y ford erill yn amrysgoy6 yr dinassoed a gyfarfei

ac 6ynteu. Ac eu kyssegru a rodi breint a nodua udunt mal y rodassei y tat.

22.28 ac 6ynteu Ac kyssegru a rodi braint a nodua udunt mal i rodassei y tat

A ph6y bynhac a uynho g6ybot y breinheu hynny. darlleet kyfreitheu dyfynwal.

22.29 A ph6y bynnac a uynho g6ybot y breinheu hynny darlleet gyfreitheu dyfynwal

⁷⁴ Macron over y.

AC val y dywesp6yt uchot y doeth bran y ffreinc

22.30 *Ac val y dywesp6yt uchot y doeth bran y freinc*

yn gyfla6n o pryder a gofal. Am y dehol yn warad6ydus

22.31 *yn gyfla6n o pryder A gofal am i dehol yn warad6ydus*

o tref y tat y alltuded. Ac nat oed obeith gallu ennill y teilyg

22.32 *o tref i tat y alltuded ac nat oed obeith gallu ennill y teilyg/*

da6t tracheffyn. A guedy menegi y pop vn o tywyssogyon

22.33 *da6t tracheffyn A guedy menegi y pop vn o tywyssogyon*

ffreinc ar / neilltu. Ac na chauas na phorth na nerth. or diwed y doeth

22.34 *frainc Ar neilltu Ac na chafas na phorth na nerth or diwed y doeth//*

[23/12] 3036 p 46.20

hyt ar segyn tywyssa6c b6rg6in. A guedy g6rhau y h6nn6 o!hona6; kymeint a ga

23.1 *hyt at segyn tywyssa6c b6rg6yn a guedy g6rhau i h6nn6 ohona6 kymeint a ga/*

uas o garyat a chetymdeithas y / gan segyn a guyrda y teyrnas. Ac nat oed yr eil

23.2 *fas a gariat a chetymdeithias y gan segyn a g6yrda y teyrnas ac nat oed yr eil*

g6r nes noc ef yr tywyssa6c hyny oed euo a / lunyaethei negesseu y / teyrnas. Ac a

23.3 *g6r nes noc ef yr tywyssa6c hynny oed euo a lunyaethei negesseu y teyrnas ac a*

dosparthei y dadleueu. Sef (lyl) kyfry6 6r oed vran Tec oed o pryt a gosced. A doeth a

23.4 *dosparthei y datleueu sef kyfri6 6r oed vran tec oed o pryt a gosced a doeth a*

chymhen a doosparthus oed. Ac ethrylithus 6rth hely a / ch6n ac adar. mal y dy

23.5 *chymhen a doosparthus oed Ac ethrylithus 6rth hela a ch6n ac adar mal y dy/*

lyei teyrn. Ar tywyssa6c a gauas yn / y gyghor rodi vn verch oed ida6 yn wre

23.6 *lyhei teyrn Ar tywyssa6c a gauas yn y gyghor rodi vn verch a oed ida6 yn wra/*

ic y vran. Ac ony bei ettiued o was. kanhyadu y vran y / gyfoeth gan y verch o bei

23.7 *ic i vran Ac oni bei ettiued a was kanhiadu i vran y gyfoeth gan y verch o bei*

hyn noc ef. Ac o bei ida6 ynteu. Ada6 porth y vran y / orescyn y / gyfoeth e / hun. Ac

23.8 *hyn noc ef Ac o bei ida6 ynteu ada6 porth i vran y orescyn y gyfoeth e hun Ac*

odyna ny bu pen y vl6ydyn mar6 segyn tywyssa6c b6rguin. Ar guyr a ga

23.9 *odyna ni bu pen y vl6ydyn mar6 segyn tywyssa6c b6rg6yn ar g6yr a ga/*

rei vran gynt yn va6r o / getymdeithas. ny bu anha6d gantunt darest6g oe

23.10 *rei vran gynt yn va6r o getymdeithias ni bu anha6d gantunt darest6g [-]*

6ryogaeth. A guedy tynnu pa6b yn vn ued6l ac ef. medylya6 a oruc dial ar

23.11 *6riogaeth A guedy tynnu pa6b yn vn ved6l ac ef medylyia6 a oruc dial ar*

veli y vra6t y sarhaet. Ac yna heb annot tr6y gyghor y wyrda kygreira6 a ffre

23.12 *veli y vra6t i sarhaet Ac yna heb annot tr6y gyn⁷⁵hor i wyrda kygreira6 a ffre/*

inc. val y kaffei yn hed6ch kerdet tr6y ffreinc ae lu hyt yn traeth flandrys

⁷⁵ Sic.

23.13 inc val i kaffei yn hed6ch kerdet tr6y ffreinc ae lu hyt yn traeth fflandrys

y lle yd oed y logeu yn / para6t. A guedy eu dyuot yno h6ylya6 hyny doethant

23.14 y lle yd oed i logeu yn para6t A guedy eu dyuot yno h6ylyia6 hyny doethant

ynys prydein. A phan doeth y / chwedyl ar veli. kynnulla6 a oruc ynteu ieuenc

23.15 ynys prydein A phan doeth y chwedyl at veli kynnulla6 a oruc ynteu ieuen/

tit a de6red ynys prydein yn / y erbyn ef. A phan weles tanwen mam y g

23.16 tit a de6red ynys prydein yn y erbyn ef A phan welas tanwen⁷⁶ mam y [g]/

ueisson y bydinoed yn para6t ac yn chwanha6c y ymgyfaruot. bryssya6 a

23.17 6eisson y bydinoed yn para6t ac yn chanha6c ymgyfaruot bryssia6 [a]

oruc hitheu tr6y ergrynyedigyon gameu hyt y lle yd oed vran y mab. a

23.18 oruc hitheu tr6y ergrynyeidigyon gameu hyt y lle yd oed vran i mab a

oed damunedic genthi y welet. A noethi y / d6y vron tr6y dagreu ac icuon.

23.19 oed damunedic genthi y welet A noethi i d6y vron tr6y dagreu ac icuon

Ac erchi ida6 coffau pan y6 yn / y challon hi y / cre6yt yn dyn o peth nyt oed

23.20 Ac erchi ida6 coffau pan y6 yn y chalon hi y cre6yt yn dyn o peth nyt oed

dim. Ac erchi y / charedic vab coffau y / poen ar gouit a / ga6ssei yn / y ymd6

23.21 dim Ac erchi oe charedic vab coffau y poen ar gouyt a ga6ssei yn y ymd[.]/

yn na6 mis yn / y challon. A chan hynny erchi ida6 madeu y vra6t y llit ar bar

23.22 yn na6 mis yn y chalon A chan hynny erchi ida6 madeu y vra6t y llit ar ba[.]

a oed ganta6 6rtha6 kany wnathoed ef defnyd llit ida6 ef. kanyt beli ae

23.23 a oed ganta6 6rtha6 kany wnaethoed ef defnyd llit ida6 ef kanyt beli ae

deholassei ef o ynys prydein. namyn y / gamwed ae aghymenda6t e / hun. Pan

23.24 deholassei ef o ynys prydein namyn y gamwed ae aghymenda6t e hun pan

duc brenhin llychlyn am pen y ura6t y / geissia6 y / digyuoethi. Ac ar hynny sef

23.25 duc brenhin llychlyn am pen i vra6t i geissia6 i digyfoethi Ac ar hynny ef

a oruc bran hedychu ac ufudhau y vam. A / b6r6 y arueu. A dyuot hyt ar y ur

23.26 a oruc bran hedychu ac ufudhau y vam A b6r6 y arueu a dyuot hyt ar y ur/

a6t. A phan weles beli bran yn dyuot atta6 tr6y ar6yd tagneued. diot y aru

23.27 a6t A phan welas beli vran y dyuot atta6 tr6y ar6yd tegneued diot i aru/

eu a / oruc ynteu A mynet d6y la6 myn6gyl ell deu a chymodi y deu lu ygyt. A dyuot ygyt y lundein.

23.28 eu a oruc ynteu a mynet d6y la6 myn6gyl ell deu A chymodi y deu lu ygyt A dyuot ygyt i lund[ein]

AC ym pen yspeit guedy eu bot y gyt yn ynys

23.29 AC yn pen yspeit guedy eu bot y gyt yn ynys

prydein. oc eu kyt gyghor y kychwynnassant parth a / freinc a / llw dirua

⁷⁶ tanw underlined.

23.30 prydein oe kytkyghor y kychwynnassant part⁷⁷ a ffreinc a llu dirua/

6r y ueint gantunt. A chyt bei tr6y lawer o ymladeu y kymhellasant holl ty

23.31 6r i veint gantant a chyt bei tr6y lawer o ymladeu i kymhellasant holl [ty]/

wyssogyon freinc yn weda6l darystygedic udunt. A chan uudugolyaeth

23.32 wyssogyon freinc yn weda6l darystygedic udunt A chan uudygolyaeth

ar freinc gyt ac 6ynt kyn pen y ul6ydyn y kyrchassant parth a / rufein

23.33 ar freinc gyt ac 6ynt kyn pen y vl6ydyn i kyrchassant parth a rufein

dan anreitha6 a / 6rth6ynepei udunt heb trugared.

23.34 dan anreitha6 a 6rth6yneppei udunt heb drugared://

[24/13] 3036 48.19

AC yna yd oed Gabius a phorcenna yn amherotron yn rufein. A phan we

24.1 Ac yna yd oed gabius a phorcenna yn amherodron rufein A phan we/

les y guyr hynny na ellynt ymerbynyeit a beli a bran. dyuot yn

24.2 les y gwyr hynny na ellynt ym!erbynyeit a beli a bran dyuot yn

ufyd a wnaethant y rodi darystygedigaet udunt ac vfyllda6t. Ac ada

24.3 ufyd a wnaethant i rodi darestygedigaeth udunt ac vfyllta6t ac ada/

6 (ida6) teyrnget udunt o rufein yn / y lle y / dyn gan ganhat sened rufein yr

24.4 6 teyrnget udunt o rufein pop bl6ydyn gan ganhiat sened rufein er

gadu tagheued udunt. A rodi g6ystlon a / chedernyt ar gywirdeb. A

24.5 gadu tagneued udunt A rodi g6ystlon a chedernyt ar gywirdeb Ac

guedy ymhoelut beli a bran y 6rth rufein. A chyrchu parth a germania.

24.6 guedy ymhoelut beli a bran y 6rth rufein a chyrchu parth a germania

ediuarhau a wnaeth guyr rufein g6neuthur y tagneued na rodi g6ystlon

24.7 ediuarhau a wnaeth g6yr rufein gweuthur y tegneued na rodi g6ystlon

yuelly. Sef a wnaethant tr6y t6yll lluyda6 yn eu hol. A mynet yn porth

24.8 velly sef a wnaethant tr6y t6yll lluydaf yn eu hol a mynet yn porth

y wyr germania. A phan doeth y / chwedyl h6nn6 ar veli a bran. Sef a w

24.9 y wyr germania A phan doeth y chwedyl h6nn6 at veli a bran sef a w/

naethant llidya6 yn u6y no meint am wneuthur ac 6ynt y kyfry6 t6

24.10 [.a]ethant llitia6 yn v6y no meint am wneuthur ac 6ynt y kyfri6 t6/

yll h6nn6. A medylya6 py wed y gellynt ymlad ar deulu. A guyr ruf

24.11 yll h6nn6 A medylya6 py wed i gellynt ymlad ar deulu a gwyr ruf/

ein. Ac a guyr germania. Sef a ga6ssant yn eu kyghor. trigya6 beli ar

24.12 ein Ac a gwyr germania sef a ga6ssant yn eu kyghor trigya6 beli ar

⁷⁷ Sic.

brytanyeit ganta6 y ymlad a germania ac eu darest6g. A mynet bran

24.13 brytanyeit ganta6 i ymlad a germania ac eu darest6g A mynet bran

a freinc a b6rg6in ganta6 y / geissa6 dial eu t6yll ar wyr rufein. A

24.14 a frainc a b6rg6yn ganta6 i geissya6 dial eu t6yll ar wyr rufein A

phan doeth diheur6yd o hynny ar y rufeinyeit. Sef a wnaethant 6ynteu

24.15 phan doeth diheur6yd o hynny at y rufeineit sef a wnaethant 6ynteu

bryssya6 tracheuyn y / geissa6 rufein o / vlaen bran. Ac ada6 guyr ger

24.16 bryssia6 trachefyn i geissia6 rufein o vlaen bran ag ada6 gwyr ger/

mania. A guedy caffel o veli y chwedyl h6nn6. Sef a wnaeth ynteu ef

24.17 mania A guedy caffel o veli y chwedyl h6nn6 sef a wnaeth ynteu ef

ae lu y nos honno eu pydya6 6ynteu y my6n glyn dyrys a oed ar eu fo

24.18 ae lu y nos honno eu pydya6 6ynteu me6n glyn dyrys a oed ar eu ffo/

rd. A phan doeth guyr rufein trannoeth yr glyn{n} h6nn6. sef y / guelynt

24.19 rd A phan doeth gwyr rufein trannoeth yr glyn h6nn6 sef i gwelynt

y glyn{n} yn echtywynnu gan yr heul yn discleira6 ar arueu eu gelynyon. A

24.20 y glyn yn echtywynnu gan yr heu⁷⁸ yn discleira6 ar arueu i gelynyon

A chymra6u a / wnaethant o tebygu mae bran ae lu oed yn eu ragot.

24.21 A chymra6u a wnaethant o tybygu mae bran ae lu oed yn eu ragot

Ac yna guedy kyrchu o veli 6ynt. yn diannot. Sef a wnaeth y / rufei

24.22 Ac yna guedy kyrchu o veli 6ynt yn diannot sef a wnaeth y rufei/

neyit guascaru yn diaruot a ffo yn warad6ydus. Ac eu hymlit a w

24.23 neit guascaru yn diaruot a ffo yn warad6ydus Ac eu hymlit a w/

naeth y brytanyeit yn greula6n tra bara6ys y dyd. A gueuthur aer

24.24 naeth y brytanieit yn greulon tra para6ys y dyd a gneuthur aer/

ua trom o!nadunt. A chan y uudugolyaeth honno yd aeth beli hyt ar vran

24.25 ua onadunt A chan y uudygolyaeth honno yd aeth beli hyt at vran

y vra6t a oed yn eisted 6rth rufein. A guedy eu dyuot ygyt dechre

24.26 y vra6t a oed yn eisted 6rth rufein A guedy eu dyuot y!gyt dechre/

u ymlad ar dinas a briwa6 eu muroed. Ac yr guaratwyd y wyr ru

24.27 u ymlad ar dinas a briwa6 eu muroed ac er Gwarat6yd i wyr ru/

fein <dyrchauel> crog6yd rac bron y / gaer a / menegi udunt y crog

24.28 fein dyrchafel crogwyd rac bron y gaer a menegi udunt i crog/

ynt eu g6ystlon yn diannot ony rodynt y dinas a dyuot yn eu he

24.29 ynt eu g6ystlon yn diannot ony rodynt y dinas a dyuot yn eu hy/

wyllis. A guedy guelet o veli a bran wyr rufein yn ebryuygu eu

24.30 wyllys A guedy guelet o veli a bran wyr rufein yn ebryuygu eu

⁷⁸ Sic.

g6ystlon. Sef a wnaethant 6ynteu gan flemychu o anrugara6c

24.31 *g6ystlon sef a wnaethant 6ynteu gan fflemychu o anrugara6c*

irlloned. peri crogi y petwar g6ystyl ar hugeint o / dylyedogyon ru

24.32 *irlloned peri crogi y petwar g6ystyl ar hugeint o dylyetogyon ru/*

fein yg6yd eu ryeni ac eu kenedyl. Ac yr hynny yn u6yhaf holl

24.33 *fein yg g6yd eu rieni ac eu kenedyl Ac yr hynny yn v6yhaf oll*

parhau a wnaeth y rufeineit tr6y engiryolaeth yn eu herbyn. ka

24.34 *parahu⁷⁹ a wnaeth y rufeineit tr6y engiryolaeth yn eu herbyn ka/*

nys kennadeu a dothoed y / gan eu deu amhera6dyr y / dywedut

24.35 *nys kennadeu a dothoed y gan eu deu amhera6dyr i dywedut//*

[p 25/13] 3036 50.12

y / doynt trannoeth y eu hamdiffyn. Sef a wnaeth g6yr rufein oc eu kytgyghor pan

25.1 *y doynt trannoeth i eu hamdiffyn sef a wnaeth g6yr rufein oe kytgygor pan*

doeth y dyd trannoeth kyrchu allan yn arua6c y ymlad ac eu gelynyon. A thra yttoe

25.2 *doeth y dyd trannoeth kyrchu allan yn arua6c i ymlad ae gelynnnyon A tha⁸⁰ yttoe/*

dynt yn llunyaethu eu bydinoed. nachaf eu deu amhera6dyr yn dyuot megys y he

25.3 *dynt yn llunyaethu eu bydinoed nachaf eu deu amhera6dyr yn dyuot megys i he/*

de6ssynt guedy ym!gynnulla6 yr hyn ac diaghassei oc eu llu heb eu llad. A chyrchu eu

25.4 *de6ssynt guedy ymgynnulla6 yr hyn a diaghassei oc eu llu heb eu llad A chyrchu eu*

gelynyon yn dirybud drac eu kefyn. A guyr y dinas or parth arall. A gneuthur aer

25.5 *gelynyon yn dirybud drach eu kefyn A guyr y dinas or parth arall A gneuthur aer/*

ua dirua6r y meint or brytanyeit ac o wyr b6rg6in. A guedy guelet o veli a bran

25.6 *ua dirua6r i maint or brytanyeit ac o wyr b6rg6yn A guedi guelet o veli a bran*

llad aerua gymeint a honno oc eu marchogyon. gle6hau a wnaethant 6ynteu a

25.7 *llad aerua gymeint a honno oc eu marchogyon gle6hau a wnaethant 6ynteu a*

chymhell eu gelynyon trac[.] eu kefyn. A guedy llad milyoed o pop parth. y damw

25.8 *chymhell eu gelynyon trach eu kefyn A guedy llad milioed o pop parth i damw/*

ein6ys y uudugolyaeth yr brytanyeit. A llad gabius a phorce{n}na Ar hen s6llt cu

25.9 *ein6ys y uudygolyaeth ir brytanyeit a llad Gabius a phorcena Ar hen [..ll.] k[.]/*

dyedic a oed yn / y gaer. h6nn6 a / rann6yt y eu ketymdeithon. Ac yno y trigy6ys bran yn

25.10 *diedic a oed yn y gaer a rann6yt i eu kytmeithyon Ac yno i trigy6ys bran yn*

amhera6dyr yn rufein yn g6neuthur yr argl6ydiaeth ny chly6sp6yt kyn no hynny

25.11 *amhera6dyr yn rufein yn gwnethur yr argl6ydiaeth ny chly6sp6yt kyn noc*

y chreulonhet. A ph6y bynhac a uynho g6ybot gueithredoed bran guedy hyn

⁷⁹ Sic.

⁸⁰ Sic.

25.12 ef i chreulonhet A ph6y bynnac a vynho g6ybot gueithredoed bran guedy hy/

ny; edrychet istoriaeu g6yr rufein cany pherthyn <ar an defnyd ni.>

25.13 ny edrychet ystoriaeu g6yr rufein cany pherthyn ar an defnyd ni

AC yna y kychwyn6ys beli ac y doeth ynys prydein. Ac yn hed6ch tag

25.14 AC yna i kych6ynn6ys beli ac i doeth i ynys prydein Ac yn hed6[-]

nofedus y treul6ys y dryll arall oe oes. Ac odynd y kadarnhaa6d y keyryd

25.15 nofedus i treul6ys y dryll arall oe oes Ac odynd i cadarnha6ys y ke[yr.d]

ar kestyl ar / dinassoed yny bydynt yn llescu. Ac y g6naeth ereill o newyd. Ac yna

25.16 ar kestyl ar dinassoed yny bydynt yn llescu Ac i gwnaeth ereill o newyd A[c] [yna]

yd adeil6ys kaer a / dinas ar auon 6ysc. yr hon a elwit tr6y lawer o amser kaer

25.17 yd adeil6ys gaer a dinas ar auon 6ysc yr hon a elwit tr6y lawer o amser k[aer]

6ysc. Ac yno y bu trydyd archescobty ynys prydein guedy hynny. A guedy dyuot (i)

g6yr ru

25.18 6ysc Ac yno i bu trydyd archescobty ynys brydein guedy hynny A guedy g6yr [..]/

fein yr ynys hon. y gelwit kaer llion ar / 6ysc. A beli a wnaeth y porth yn llunde

25.19 fein ir ynys hon i gelwit kaer llion ar 6ysc A beli a wnaeth y porth yn llunde/

in enryfed y weith. Ac oe en6 y gelwir ettwa porth beli. Ac y / dana6 y / mae disgynua

25.20 in enryfed i waith ac oe en6 i gelwir etto porth beli Ac y dana6 i mae disgyn[..]

y llogeu. Ac yn / y oes ef y bu amhylder o eur ac aryant megys na bu yn gynhebic

25.21 y llogeu Ac yn i oes ef i bu amhylder o eu⁸¹ ac ariant megys na bu yn gynheb[..]

yn / yr oessoed g6edy ef. A phan doeth y diwed ae var6 y lloscet y / escyrn yn/ lludu.

25.22 yn yr oessoed guedy ef A phan doeth i diwed ae var6 i llosget i escyrn yn llud6

Ac y / dodet y my6n llestyr eur ym pen y t6r a wnathoed e / hun yn llundein.

25.23 Ac i dodet y me6yn llestyr eur ym pen y t6r a wnaethoed e hun yn llundein

A Guedy mar6 beli; y doeth G6r!gan varyft6rch y vab ynteu yn vrenhin.

25.24 AC yn ol beli y doeth G6rgan varyft6rch i vab ynteu yn vrenhin⁸²

g6r a euelech6ys g6eithredoed y tat tr6y tagnefed a ia6nder. A chyn

25.25 g6r a euelech6ys gweithredoed i tat tr6y tagnefed a ia6nder A chyn/

hal y / teyrnas rac estra6n genedyl yn prud a chan gymhell y elynyon yn dy

25.26 hal i teyrnas rac estra6n genedyl yn prud A chan gymhell i elynyon yn dy/

lyedus y / darest6g ida6. Ac ym plith y weithredoed y damwein6ys naccaw o

25.27 [lye]dus i darest6g ida6 Ac ym plith i weithredoeth i damwein6ys i naccaw o

vrenhin denmarc y teyrnget (a dyliei) y tat y talyssei ac a dyliei y talu ida6 ynteu. A

25.28 vrenhin denmarc i teyrnget a dylissei oe tat ac a dyliei i talu ida6 ynteu a

chyweira6 llyghes a oruc ynteu a mynet hyt yn denmarc. A guedy creula6n ym

⁸¹ Sic.

⁸² Gurg[an] inserted later in margin.

25.29 [...]weiria6 llyges A oruc ynteu a mynet hyt yn denmarc a guedy creula6n ym/

lad a llad y brenhin; y kymhell6ys y popyl y weda6l darystygedigaeth ida6. Ar

25.30 [...] a llad y brenhin y kymhell6ys y popyl i weda6l darestygedigaeth ida6 Ar

teyrnget val kynt y ynys prydein. A phan yttoed yn dyuot parth ac ynyssed

25.31 teyrnget val kynt i ynys prydein A phan yttoed yn dyuot parth ac ynyssed//

[p26/14] 3036 52.8

orc trachefyn. nachaf yn kyuaruot ac 6ynt dec llog ar / hugeint yn lla6n o wyr a

26.1 orc trachefyn nachaf yn kyfar⁸³ot ac 6ynt dec llog ar hugeint yn lla6n o wyr a

guraged. A guedy gouyn (d)udunt py le pan hanhoedynt. A phy le yd eynt. Y kyudes eu

26.2 guraged guedy gouyn udunt py le pan hanhoedynt a phy le yd eynt i kyfodes eu

tywyssa6c ac adoli y 6rgant. Sef oed y en6 bartholomi. Ac erchi na6d ida6. A dywed

26.3 tywyssa6c ac adoli i 6rgant sef oed i en6 bartholomi⁸⁴ Ac erchi na6d ida6 a dywed/

ut yr dihol or yspaen. Ac eu bot vl6ydynd a hanher yn cr6ydra6 moroed yn keissa6

26.4 ut i dehol or yspaen ac eu bot vl6ydynd a hanner yn cr6ydra6 moroed yn keissa6

lle y / gyfanhedu yn!da6. Ac erchi ida6 ran yn ufyd darystygedic o ynys predein y / chyua

26.5 lle i gyfanhedu ynda6 Ac erchi ran yn vfyd darestygedic o ynys prydein i chyua/

nhedu dan tragywyda6l geithiwet yr neb a uei vrenhin arnei. cany ellynt di

26.6 nhedu dan tragywyda6l geithiwet ir neb a uei vrenhin arnei cany ellynt di/

odef mord6y yn h6y no hynny. A guedy g6ybot eu neges. tru!anhau a wnaeth g

26.7 odef mord6y yn h6y no hynny A guedy g6ybot eu neges truanhau a wnaeth g/

6rgant 6rthunt. Ac anuon kyfar6ydyt udunt hyt yn iwerdon. a oed diffeith.

26.8 6rgant 6rthunt Ac Anuon kyfar6ydyt udunt hyt yn iwerdon a oed diffeith

Ac yna y / rodes g6rgant varyft6rch yr ynys honno yr g6ydyl yn gyntaf eir

26.9 Ac yna i rodes g6rgant varaft6rch yr ynys honno ir g6ydyl yn gynthaf eri/

oet. Ac yna yd aethant hyt yn iwerdon. Ac y kynnydassant yr hynny hyt hedi6.

26.10 oet Ac yna doethant hyt yn iwerdon Ac i kynnydassant er hynny hyt hedi6

Ac yna y doeth g6rgant y / ynys prydein. A guedy treula6 y oes tr6y tagneued

26.11 Ac yna i doeth g6rgant i ynys prydein A guedi treula6 i oes tr6y tagneued

*ae var6. y / clad6yt yg kaer llion ar 6ysc. y lle ar daroed ida6 ef y teccau ae gatarnhau guedy
<mar6 y tat.>*

26.12 ae var6 i clad6yt yg kaer llion ar 6ysc y lle ar daroed ida6 ef i teccau ae
gadarnhau guedy mar6 y tat

AC yn ol g6rgant y doeth kuhelyn

26.13 Ac yn ol G6rgant i doeth kuhelyn

yn vrenhin y vab ynteu. A hyt tra para6ys; yn tagnofedus y traeth6ys y teyrnas.

⁸³ Sic.

⁸⁴ *bartholomi* underlined.

26.14 yn vrenhin i vab ynteu a hyt tra para6ys yn tagnefedus i llywia6d i teyrnas

A marcia oed en6 y wreic. A honno oe hethrylith a dechymyg6ys kyfreith. A alwei y

26.15 A marcia oed en6 i wraic A honno oe hethrylith a dychymyg6ys kyfreith a alwei y

brytanyeit kyfreith marcia. Ar / gyfreith honno a troes aluryt vrenhin o gymraec yn saessnec.

26.16 brytanyeit kyfreith marcia Ar gyfreith honno a troes Aluryt vrenhin o gymraec yn Saesnec

A Guedy mar6 kuhelyn y doeth y vrenhinyaeth yn lla6 Var

26.17 A guedy mar6 kuhelyn y doeth y vrenhinyaeth yn lla6 var/

cia a Seissyll y / mab. kanyt oed oet ar y mab namyn seith mlyned pan uu ua

26.18 cia a Seissyll i mab kanyt oed oet ar y mab namyn seith mlyned pan uu va/

r6 y tat. Ac 6rth hynny y / gad6yt y vrenhinyaeth yn lla6 y wreic. kanys doeth ethreli

26.19 r6 y tat Ac 6rth hynny i gad6yt y vrenhinyaeth yn lla6 y wraic kanys doeth ethryli/

thus oed. A guedy y mar6 hitheu; y bu vrenhin Seissyll. A guedy seissell; y doeth kynuarch

26.20 thus oed A guedy i mar6 hitheu i⁸⁵ vrenhin Seissyll A guedy Seissyll i doeth kynuarch

y uab yn vrenhin. Ac yn ol kynuarch y doeth Dan y vra6t ynteu yn vrenhin. Ac yn

26.21 i vab yn vrenhin Ac yn ol kynuarch i doeth dan i vra6t ynteu yn vrenhin Ac yn

ol Dan y doeth Morud y vab. Ar g6r h6nn6 clotua6r uu pei nat ymrodei y greulon

26.22 ol dan i doeth morud i vab Ar g6r h6nn6 clotua6r uu pei nat ymrodei i greulon/

der. Pan lityei hagen; nyt arbedei y neb m6y noe gilyd. Tec oed ynteu a hael. Ac nyt oed

26.23 der pan litiei hagen nyt arbedei neb m6y noe gilyd tec oed ynteu a hael ac nyt oed

vn dyn de6rach. Ac yn / y amser ef y doeth brenhin moren yr gogled a / llu ma6r ganta6.

26.24 vn dyn de6rach Ac yn y amser ef i doeth brenhin moren ir gogled a llu ma6r ganta6

Ac y doeth (y) Morud yn / y erbyn. A guedy bot ymlad y rydunt a chaffel o uorud y / uudu

26.25 ac i doeth Morud yn y erbyn A guedy bot ymlad rydunt a chaffel o vorud y uudy/

golyaeth. erchi a wnaeth d6yn pa6b oe elynyon wedy y / gilyd atta6 y eu llad. y gyf

26.26 golyaeth erchi a wnaeth d6yn pa6b oe elynyon guedy y gilyd atta6 i eu llad i gyf/

lenwi y greulonder. A hyt tra vei yn gorffowys yd archei eu bliga6 yn uy6 rac y vron.

26.27 lenwi i greulonder A hyt tra vei yn gorff6ys yd archei eu bliga6 yn vy6 rac i vron

A guedy eu bliga6 eu llosci. Ac ar hynny y doeth ry6 v6ystuil athrugar y ueint y 6rth

26.28 A guedy blyga6 eu llosgi Ac ar hynny i doeth ry6 b6ystuil athrugar i va[int] i 6rth

vor iwerdon a dechreu llyncu a gyffarffei ac ef o dynyon. Ac yd aeth ynteu e hun

26.29 vor iwerdon a dechreu llyncu a gyffarhei ac ef o dynyon Ac yd aeth ynteu e hun

y ymlad ac euo. A guedy treula6 y arueu yn ouer; y kyrch6ys yr aneuil ef ae lyn

26.30 i ymlad ac euo A guedy treula6 i arueu yn ouer i kyrch6ys yr anieil⁸⁶ ef ae lyn/

⁸⁵ Sic.

⁸⁶ Sic.

cu mal pyscodyn. Ac o hynny allan ny welet nac ef nar aneueil. A phym meib a
26.31 *cu mal pyscodyn Ac o hynny allan ni welat nac ef nar an[.]ail A phym [meib a]//*

[p 27/14] 3036 54.6

uu ida6. Ar hynhaf oed Gorbonia6n A h6nn6 a gymyrth llywyodraeth y teyrnas. A h6nn6
27.1 *uu ida6 ar hynaf oed Gorbonia6n a h6nn6 a gymerth lywodraeth y teyrnas a h6n6*

tagnouedus ac araf oed. Ac ym blaen pop peth y talei teil6g anryded yr d6yeu. Ac vn
27.2 *tegneuedus oed ac araf ac ym mlaen pop peth i talhei teil6g enryded ir d6yeu ac vn/*

ya6n wiryoned yr bobyl. Ac atnewydhau temleu y / d6yeu ar dinassoed a oruc. A guneu
27.3 *ia6n wirioned ir popyl ac atnewydhau temleu y d6yeu ar dinassoed a oruc a gneu/*

thur ereill o newyd. Ac yn yr amser h6nn6 kymeint uu amhylder eur ac aryant a go
27.4 *thur ereill o newyd ac yn yr amser h6nn6 kymeint uu amhylder eur ac aryant a go/*

ludoed ereill; ac nat oed un or ynyssoed a allei kyffelybu idi. Ac ymplith hynny oll y
kyu
27.5 *l[.]doed erill ac nat oed vn or ynyssoed a allei gyfylybu idi ac ymplith hynny oll i kyf/*

oethogei ynteu yn hael pa6b or tlodyon mal na bei reit y neb wneuthur treis na lled
27.6 *oethogei ynteu yn hael pa6b or tlodyon mal na bei reit i neb wneuthur trais na lled/*

rat na chribdeil ar y / gilyd. A guedy mar6 Gorbonia6n yn llundein; y drychau6yt arth
27.7 *rat na chribdeil ar i gilyd A guedy mar6 Gorbonia6n yn llundein i dyrchaf6yt Arth/*

al y ura6t yn vrenhin. Ac anhebic uu y6 vra6t kyn noc ef. y bonhedigyon a ystygei.
27.8 *al i vra6t yn vrenhin Ac anhebic uu y6 vra6t kyn noc ef y bonhedigyon a ystygei*

Ar anlyedogyon a urdei. A guedy na all6ys y dylyedogyon y diodef. duuna6 yn / y
27.9 *ar anlyedogyon a urdei A guedy na all6ys y dylyedogyon i diodef duuna6 yn y*

erbyn ae diwreida6 o gadeir y teyrnas y ymdeith a / wnaethant. A dodi elidir y
27.10 *erbyn ae diwreida6 o gadeir y teyrnas i ymdeith a wnaethant o dodi Elidyr y*

vra6t yn / y le. Ac ym pen y pym blyned; guedy y uot yn vrenhin. yd oed yn hely
ffor
27.11 *vra6t yn y le Ac ym pen pym mlyned guedy i vot yn vrenhin yd oed yn hely ffor/*

est l6yn y kaladyr. nachaf arthal y ura6t y / g6r a deholassit oe vrenhinyaeth gue
27.12 *est ll6yn y caladyr nachaf Arthal i vra6t y g6r a deholassit oe vrenhinyaeth gue/*

dy ry uot yn cr6ydra6 guladoed ereill am borth y / geissa6 y gyfoeth trachefyn. Ac ny
27.13 *dy ry dyuot o gr6ydra6 g6ladoed erill am borth i geissa6 i gyfoeth trachefyn Ac ni*

cha6ssei dim. Sef a wnaeth Elidir truanhau 6rtha6. Ae d6yn ganta6 hyt yg kaer al
27.14 *cha6ssei dim sef a wnaeth Elidyr truanhau 6rtha6 ae d6yn ganta6 hyt yg kaer Al/*

clut. Ae dodi yn / y ystauell e / hun yn ymgaeledus. A chymryt cleuyt arna6 a oruc elidyr.
27.15 *clut ae dodi yn y ystauell e hun yn ymgaeledus a chymryt cleuyt arna6 a oruc Elidyr*

Ac anuon ar y holl wyrda y erchi dyuot oe 6ybot. A guedy eu dyuot yn ll6yr hyt y di
27.16 *ac Anuon at i holl wyrda i erchi dyuot oe 6ybot A guedy eu dyuot yn ll6yr hyt y di/*

nas. Erchi y pop vn o'nadunt guedy <yuot> y gilyd <y> ymwelet ac ef. Ac val y delhei pop vn

27.17 nas erchi i bop vn onadunt guedy i gilyd dyuot i ymwelet ac ef Ac val i delhei bop vn

g6yr yn para6t ganta6 y eu dala 6y. Ac y eu llad ony 6rhehynt y arthal. A guedy gue

27.18 g6yr yn para6t ganta6 i eu dala h6y ac i eu llad ony 6rheynt i Arthal A guedy gue/

let hynny rac ofyn eu llad; y / g6rhayssant y arthal. Ac odynd y doethant hyt yg kaer eff

27.19 let hynny rac ofyn eu llad i g6rhayssant i arthal Ac odynd i doethant hyt yg kaer eff/

ra6c. Ac y kymyrth elidir y goron y am y pen e / hun. Ac y / dodes am pen y vra6t. Ac 6rth

27.20 ra6c Ac i kymyrth elidyr y goron y am i pen e hun ac i dodes am pen i vra6t Ac 6rth

hynny y / gelwit ef elidir war. AC odynd y / guledych6ys arthal deg mlyned

27.21 hynny i gelwit ef Elidyr War AC odynd i g6ledych6ys arthal deg mlyned

gan ymchoelut y / chwyl yn / y gorth6yneb. vrda6 y dylyedogyon. ac est6g y rei anlye

27.22 gan ymcholut i ch6yl yn y g6rth6yneb vrda6 y dylyedogyon ac est6g y rei anlye/

da6c. A g6neuthur ia6nder a pha6b. A phan uu uar6; yg kaer lyr y clad6yt.

27.23 da6c a gneuthur ia6nder a pha6b A phan uu var6 yg kaer lyr i clad6yt:

AC yna eilweith y / deuth elidir yn vrenhin. Ac ym pen rynnad y kyudes

27.24 Ac yna eilwaith i deuth Elidyr yn vrenhin Ac ym pen rynnad i kyfodes

owein a pheredur y / deu vroder ieuaf yn / y erbyn. A guedy ymlad ac ef. da

27.25 owein a pheredur i deu vroder ieuaf yn y erbyn Ac guedy ymlad ac ef da/

ly elidir ae dodi yn llundein yg karchar. A rannu yr ynys y / rydunt. nyt amgen. lloeg

27.26 ly Elidyr ae dodi yn llundein yg karchar a rannu yr ynys rydunt nyt amgen lloeg/

yr. a chymry a / cherny6 y owein. Ar gogledd y / peredur. Ac ym pen y seith mlyned. y bu

27.27 yr a chymry a cherni6 i Owein Ar gogledd i peredur ac ym pen y seith mlyned i bu

uar6 owein. Ac y deuth y kyfoeth yn lla6 peredur. Ac ym pen yspeit wedy llywya6

27.28 var6 owein ac i deuth y kyfoeth yn lla6 peredur Ac ym pen yspeit wedy llywya6

y teyrnas yn hygar tagnouedus. A pha6b yn uodla6n ida6 y bu var6 peredur. Ac yna y

27.29 y teyrnas yn hygar tagnouedus a pha6b yn vodla6n ida6 i bu var6 peredur Ac yna i

doeth Elidir y tryded weith yn vrenhin. A phan aeth or byt h6nn; yd edewis a greiffeu da yn /

27.30⁸⁷ elidyr y tryded weith yn vrenhin A phan aeth or byt h6n yd edewis a greiffeu da yn

y ol. A guedy mar6 elidir. y doeth Rys mab Gorbonya6n yn vrenhin. A h6nn6 a del

27.31 y ol A guedy mar6 elidyr i doeth Rys mab Gorbonya6n yn vrenhin A h6nn6 a del/

is o g6byl yn ol gweithredoed elidir y ewythyrr. A guedy mar6 Rys; y / doeth mar

27.32 is o g6byl yn ol gweithredoed elidyr i ewythyrr Ac guedy mar6 Rys i doeth Mar/ //

[28/15] 3036 56.5

gan vab arthal. A h6nn6 o dysc y / rieni a wnaeth ia6nder a guiryoned. A Gue

28.1 gan vab arthal a h6nn6 o dysc i rieni a wnaeth ia6nder a gwirioned A gue/

dy mar6 Margan; y doeth Eyna6n y vra6t ynteu yn vrenhin. A phellau a oruc ynt

⁸⁷ Sic.

28.2 dy mar6 Margan i doeth Eina6n i vra6t ynteu yn vrenhin a phellau a oruc ynt/

eu. y 6rth weitredoed y (tat) vra6t. Ac am y / greulonder y byr6yt yn / y chwechet ul6
28.3 eu i 6rth weithredoed i tat vra6t ac am i greulonder i byri6yt yn y chwechet vl6/

ydyn oe teyrnas. Ac yna y / doeth idwal vab owein y gar yn / y le. A h6nn6 a wnaeth ia
28.4 ydyn oe teyrnas yna i doeth idwal vab owein i gar yn y le a h6nn6 a wnaeth ia/

6nder a guiryoned rac ofyn damwein y / gar. Ac yn ol idwal. y / doeth Run vab pere
28.5 6nder a gwirioned rac ofyn damwein i gar Ac yn ol idwal i doeth Run vab pere/

dur. Ac yn ol Run y doeth Gereint vab elidir. Ac yn ol Gereint y / doeth kadell y uab y
28.6 dur Ac yn ol Run i doeth Gereint vab elidir Ac yn ol gereint i doeth cadell i vab y/

nteu. Ac yn ol kadell y deuth koel. Ac yn ol koel y doeth porrex. Ac y porrex y bu tri meib.
28.7 nteu Ac yn ol cadell i doeth coel Ac yn ol koel i doeth porrex ac i borrex i bu tri meib

FFulgen. Ac eidal. Ac andry6. A rei hynny a wledych6ys pop vn guedy y / gilyd. Ac yn
28.8 ffulgen ac eidal ac andry6 ar re hynny a wledych6ys pop vn guedy y gilyd Ac yn

eu hol 6ynteu y / doeth vryen vab andry6. Ac yn ol andry6 y / doeth eluyd. Ac yn ol el
28.9 i hol 6ynteu i doeth vrien vab andry6 ac yn ol vrien i doeth Eluyd Ac yn ol El/

uyd y doeth clyda6c. Ac yn ol clyda6c y doeth clydno. Ac yn ol clydno y doeth Gor
28.10 uyd i doeth Clyda6c Ac yn ol clyda6c i doeth Clydno Ac yn ol clydno i doeth Gor/

6st. Ac yn ol gor6st y doeth meirya6n. Ac yn ol meirya6n y doeth bleidut. Ac yn ol
28.11 ust Ac yn ol gorust i doeth Meirya6n Ac yn ol meirya6n i doeth bleidut Ac yn

bleidut y doeth caph. Ac yn ol caph; y doeth owein. Ac yn ol owein y doeth seissyll.
28.12 bleidut⁸⁸ i doeth Caph Ac yn caph i doeth owein Ac yn ol owein i doeth Seissyllt

Ac yn ol Seissyll; y doeth blegywryt Ac ny bu yn / yr oessoed kantor kystal ac ef.
28.13 Ac yn ol seissyll i doeth blegywryt Ac ny bu yn yr oessoed cantor kystal ac ef

A rac dahet y canei; y / gelwit du6 y guaryeu. Ac yn / y ol ynteu y doeth armael y
28.14 a rac daet i canei i gelwit du6 y gwaryeu Ac yn y ol ynteu i doeth Ar⁸⁹mael i

vra6t. Ac yn ol ar<th>mael y / doeth eidol. Ac yn ol eidol y doeth Rydyon. Ac yn ol Ry
28.15 vra6t Ac yn ol arthmael i doeth eidol Ac yn ol eidol i doeth Rydyon Ac yn ol ry/

dyon y doeth Ryderch. Ac yn ol Ryderch y doeth sawyl penuchel. Ac yn ol sawyl y doeth pyrr.
28.16 dyon i doeth ryderch yn ol ryderch i doeth Saul⁹⁰ penuchel Ac yn ol saul i doeth pirr

Ac yn ol pyrr y / doeth kapoir. Ac yn ol kapoyr. y / doeth (y)Manogan. y vab g6r prud hyn
28.17 Ac yn ol pyrr i doeth Capoir Ac yn capoir i doeth Manogan i vab g6r prud hyn/

a6s oed h6nn6. Ac yn ol Manogan y doeth beli ma6r y vab ynteu. A deu vgeint
28.18 a6s oed h6nn6 Ac yn ol manogan i doeth beli⁹¹ ma6r i vab ynteu a deu vgeint

⁸⁸ *bleidut* inserted in margin.

⁸⁹ *th* inserted above line.

⁹⁰ *Saul penuchel* underlined in text and inserted in margin.

⁹¹ *Beli ma6r* underlined in text and inserted in margin.

mlyned y bu vrenhin ar ynys prydein. Ac y h6nn6 y bu tri meib. llud a chaswalla6n.

28.19 mlyned i bu vrenhin ar ynys prydein Ac i h6nn6 i bu tri meib llud a chaswalla6n

a nynhya6. A guedy mar6 beli ma6r y / gunaethp6yt llud y mab hynhaf ida6 yn

28.20 a nynhya6 A guedy mar6 beli ma6r i gwnaethp6yt llud y mab hynaf ida6 yn

vrenhin. Y / g6r a uu guedy hynny ogonedus adeila6dyr caeroed a dinassoed.

h6

28.21 vrenhin y G6r a uu guedy hynny ogonedus adeila6dyr caeroed a dinassoed h6/

nn6 a atnewyd6ys muroed llundein ae tyreu. A chyt bei lawer ida6 o dinassoed

28.22 nn6 a atnewyd6ys muroed llundein ae tyreu A chyt bei lawer ida6 o dinassoed

ereill. h6nn6 eissoes a garei ef m6y nor vn. Ac 6rth hynny y / gelwit (hi) kaer lud. A

28.23 ereill h6nn6 eissoes a garei ef m6y nor vn Ac 6rth hynny i gelwit kaerlud A

guedy hynny y / gelwit llundein gan lygru yr en6. A phan uu uar6 llud y cla

28.24 guedy hynny i gelwit llundein gan lygru yr en6 A phan uu var6 llud i cla/

d6yt yn llundein ger lla6 y porth (ar wnathoed eh) a elwir etwa oe en6 ef porth llud ygkymraec.

28.25 d6yt yn llundein ger lla6 y porth a elwir etto oe en6 ef porth llud yn gymraec

Ac yn saessnec ludysgat. A deu vab a uu ida6 ynteu. auar6y. a / theneuan. A phan

28.26 ac yn saessnec ludysgat a deu vab a uu ida6 ynteu Auar6y a then⁹²euan A phan

uu var6 llud; nyt oed oet ar vn onadunt val y gellit y wneuthur yn vrenhin.

28.27 uu var6 llud nyt oed oet⁹³ ar vn onadunt val i gellyut i wneuthur yn vrenhin

Ac 6rth hynny y g6naethp6yt kaswalla6n (yn) eu hewythyrr yn vrenhin. Ac y

28.28 Ac 6rth hynny i gwnaethp6yt kaswalla6n eu hewythyrr yn vrenhin Ac y/

mdrychael a / wnaeth ynteu yn haelder a dayoni. hyny oed y uolyant tros

28.29 mdrychael⁹⁴ a wnaeth ynteu me6n haelder a daeoni hyny oed i voliant tros

y teyrnassoed (teckaf) pellaf. Ac 6rth hynny y kauas ynteu bot yn vrenhin. Ac eisso

28.30 y teyrnassoed pellaf Ac 6rth hynny i kauas ynteu bot yn vrenhin ac eisso/

es herwyd y warder ny mynn6ys ef bot y / meibon yn diran or teyrnas namyn

28.31 es herwyd i warder ny mynn6ys ef bot y meibion yn diran or teyrnas namyn

rodi y auar6y lundein a / iarllaeth geint. Ac y teneuan iarllaeth kerny6. Ac ida6 ynteu

e / hun coron y teyrnas.

28.32 rodi i auar6y lundein a iarlleth geint Ac i teneuan iarlleth gerni6 Ac ida6 [yn]teu e hun coron y teyrnas//

[29/15] 3036 58.5

AC yn yr amser h6nn6 megys y keffir yn istoria guyr rufein. Guedy d

29.1 Ac yn yr amser h6nn6 megys i keffir yn ystoriaeu guyr rufein Guedy d/

aruot y vl!kessar orescyn freinc. A dyuot hyt ar lan y / mor ar / traeth R6y

⁹² u underdotted.

⁹³ oet inserted above line.

⁹⁴ Sic.

29.2 aruot i vlkessar orescyn freinc A dyuot hyt ar lan y mor ar traeth R6yd/

den. A guedy arganuot o'hona6 odyno ynys prydein. A g6ybot py tiroed a ph6y

29.3 den a guedy arganuot ohona6 odyno ynys prydein a g6ybot py tir oed a ph6y

oed yn / y chyuanhedu. y / dywa6t pan y6 vn genedyl oed wyr rufein ar brytan

29.4 oed yn y chyuanhedu i dywat pan y6 vn genedyl oed wyr rufein ar brytan/

yeit.kanys o eneas yd hanhoedynt 6y ar / brytanyeit. Ac eissoes om tebic neur

29.5 yeit kanys o Eneas yd hanoedynt h6y ar brytanyeit Ac eissoes om tebic neur

dery6 udunt digenedlu y 6rthym ni. kany 6dant beth y6 mil6ryaeth 6rth eu

29.6 dery6 udunt digenedlu i 6rthym ni kany 6dant beth i6 mil6ryaeth 6rth eu

bot y / my6n eiga6n odieithyr y byt yn press6yla6. Ac 6rth hynny mi a / tebygaf

29.7 bot y me6n eiga⁹⁵6n odieithyr y byt yn press6yla6 ac 6rth hynny mi a tebygaf

bod yn ha6d eu kymhell y talu teyrnget heb ef y rufeinha6l amherodraeth. me

29.8 bot yn ha6d eu kymhell i talu teyrnget heb ef i rufeina6l amherodraeth me/

gys y tal yr holl uyt. Ac eissoes heb ef ia6n y6 anuon y erchi teyrnget udunt. kyn

29.9 gys tal yr holl uyt Ac eissoes heb ef ia6n y6 anuon i erchi teyrnget udunt kyn

llafurya6 guyr kymeint a guyr rufein y / eu kymhell. A rac codi priaf hen an hen

29.10 llafurio g6yr kymeint a guyr rufein i eu kymhell A rac codi priaf hen an hen/

tat gan ell6g guaet an kereint. Ar ymadra6d h6nn6 a dodes vl!kessar y my6n lly

29.11 tat gan ell6g guaet an kereint ar ymadra6d h6n a rodes vlkassar y me6n lly/

thyr. Ac a anuones at kaswalla6n vab beli brenhin y brytanyeit. A phan datga

29.12 thyr ac a anuones at kaswalla6n vab beli brenhin y brytanyeit A phan datga/

n6yt y gaswalla6n y llythyr. sorri a wnaeth. Ac anuon llythyr ar vl!kessar trachefyn a oruc kaswalla6n yn / y mod h6n.

29.13 n6yt i gaswalla6n y llythyr sorri a wnaeth ac Anuon llythyr at vlkassar trachefyn a oruc kaswalla6n yn y mod h6n

K*Aswalla6n brenhin y bryta*

29.14 Kaswalla6n brenhin y bryta/

neyt yn anuon annerch y vl!kessar. A ryuedu meint sychet a chwhant

29.15 neyt yn anuon annerch i vlkassar a ryuedu meint sychet a chwhant

guyr rufein y / eur ac aryant mal na atant dnyon odieithyr y byt val ydym

29.16 guyr rufein i aur ac aryant ma⁹⁶ na attont dnyon odieithyr y byt val ydym

ni heb ef yn diodef perigleu yr eiga6n y my6n ynyssed heb gymhell teyrng

29.17 ni heb ef yn diodef perigleu yr eiga6n y me6n ynyssod heb gymhell teyrng/

et arnadunt. A menegi ida6 nat oed diga6n ganta6 keissa6 teyrnget namyn tra

29.18 et arnadunt a menegi ida6 nat oed diga6n ganta6 geissa6 teyrnget namyn tra/

⁹⁵ Macron over *a*.

⁹⁶ Sic.

gywyda6l geithiwet. A b6r6 eu rydit y gantunt yr hon yd oedynt 6y yn buchedoc
29.19 *gywyda6l geithiwet a b6r6 yn rydit gantunt yr hon yd oedynt 6y yn buchedoc/*

cau o!honei. A menegi y vlkessar nat herwyd keithiwet y dyliei adol6yn udunt.
29.20 *cau ohonei a menegi i vlkessar nat herwyd keithiwet i dyliei adol6yn udunt*

namyn herwyd kerenhyd. kanys o vn llin pan hanhoedynt. kanys rydit ry | ordy
29.21 *namyn herwyd kerennyd kanys o vn llin pan hanhoedynt kanys rydit ry ordy/*

fnassynt 6y yn gymeint ac na wydynt beth oed geithiwet. A rydit honno bei
29.22 *fnassynt 6y yn gymeint ac na 6ydynt beth oed geithiwet A rydit honno bei*

keissei y | d6yeu y | d6yn y | genhym. ni a | lafuryem yn | y veint y | gallem yn hamdiffyn.
29.23 *keissei y d6yeu i d6yn i genhym ni a lafuriem yn y veint i gallem yn amdiffyn*

Ac 6rth hynny menegi y vlkessar an bot ni yn para6t y ymlad dros an gulat Ac
29.24 *ac 6rth hynny menegi i vlkessar an bot ni yn para6t i ymlad dros an gulat ac*

an rydit. A thros y teyrnas os euo a geissei dyuot ynys prydein megys y | gogyuadawei.
29.25 *an rydit A thros y teyrnas os euo a geissei dyuot ynys prydein megys i gogyfadawei*

A Guedy datganu y llythyr h6nn6 y vlkessar kynulla6 llyghes
29.26 *A guedy datganu y llythyr h6nn6 i vlkessar kynulla6 llyges*

a | wnaeth ynteu 6rth d6yn ar weithret yr ymadra6d a anuonassei yn | y
29.27 *a wnaeth ynteu 6rth d6yn ar weithred yr amadra6d a anuonassei yn y*

lythyr ar gaswalla6n. A guedy kaffel damunedic wynt. drychafel eu h6y
29.28 *llythyr at gaswalla6n A guedy caffel damunedic wynt dyrchael eu h6y/*

leu a dyuot y aber temys yr | tir. Ac yna y | doeth kaswalla6n a holl gedernyt
29.29 *leu a dyuot i aber temys ir tir Ac yna i doeth kaswalla6n a holl gedernyt*

ynys prydein ganta6 yn eu herbyn y am beli tywyssa6c y ymladeu ae pente
29.30 *ynys prydein ganta6 yn eu herbyn y am beli tywyssa6c i ymladeu ae pente/*

ulu ae deu nyeint. Auar6y tywyssa6c llundein. A theneuan tywyssa6c ker
29.31 *ulu ae dau neyint Auar6y tywyssa6c llundein A theneuan tywyssa6c ker/ //*

[30/16] 3036 59.25

ny6. A chreidu brenhin prydein. A guerthaed brenhin g6yned. A brythael brenhin dy
30.1 *ni6 A chreidu brenhin predein A guerthaed brenhin G6yned A brithael brenhin dy/*

uet. Ac y am hynny ieirll a bar6neit a marchogyon urda6l. Sef y ka6ssant yn eu ky
30.2 *uet ac y am hynny ieirll a baroneit a marchogyon urda6l Sef i caussant yn eu ky/*

ghor kyrchu vlkessar yn | y pebylleu kyn kaffel o!hona6 dyuot yr wlat. Can tebygy
30.3 *ghor kyrchu vlkessar yn y pebylleu kyn caffel ohona6 dyuot ir wlat kan tebygy/*

nt bot yn anha6s y 6rthlad guedy y kaffei ae dinassoed ae kestyl. A guedy llunyaeth
30.4 *nt bot yn anha6s i 6rthlad guedi kaffei ae dinassoed ae kestyl A guedy llunyaeth/*

u eu bydinoed. kyrchu guyr rufein yn eu pebylleu yn diannot. Ac yna y bu kyn

30.5 u eu bydinoed kyrchu guyr rufein yn eu pebylleu yn dya⁹⁷ nnot Ac yna i bu kyn

galetet y ur6ydyr. yny oed y / tyweirch yn redec or g6aet mal pei delhei de

30.6 galettet y vr6ydyr hynny oed y tywairch yn redec or gwaet mal pei delhei de/

heuwynt yn deissyuyt y todi eira a re6. Ac ual yd oedynt yn yr ymfust h6nn6;

30.7 heuwynt yn deissyuyt i todi eira a re6 Ac val yd oedynt yn yr ymfust h6nn6

y kyfaruu y vydin yd oed nynnya6 vab beli bra6t kaswalla6n. ac auar6y mab

30.8 i kyfaruu y vydin yd oed nynnya6 vab beli bra6t caswalla6n Ac Auar6y vab

llud yn / y llywya6. A bydin vlkessar. A llinyaru bydin yr amhera6dyr. Ac ar hyn

30.9 llud yn y llywya6 a bydin vlkessar A llinyaru bydin yr amhera6dyr Ac ar hyn/

ny yd ymgyfaruu nynhya6 ac vlkessar. A dirua6r lewenyd a gymyrth nynhya6

30.10 ny yd amgyfuaruu nynhiA6 ac vlkessar a dirua6r lywenyd a gymerth nynhia6

ynda6. Am damweina6 ida6 ymgyfaruot a g6r kyfurd a h6nn6. Ac yn diannot

30.11 ynda6 am damweina6 ida6 ymgyfaruot a g6r kyfurd a h6nn6 ac yn diannot

y gyrchu. A phan weles vlkessar nynhya6 a chledyf noeth. troi y taryan yn 6y

30.12 ymgyrchu A phan welas vlkessar nynhya6 a chledyf noeth troi i darian yn 6y/

chyr gyflym a oruc ac erbynyeit y dyrna6t arnei. A megys y / gad6ys y nerthoed

30.13 chyr gyflym a oruc ac erbynieit y dyrna6t arnei A megys⁹⁸ i gad6ys i nerthoed

ida6 gossot a wnaeth ynteu a chledyf ar nynhya6 ar vchaf yr helym ar penff

30.14 ida6 gossot a wnaeth ynteu a chledyf ar nynhia6 ar uchaf yr helym ar penf/

estyn. A cheissa6 yr eil yn gyflym mal y bei agheua6l. A phan welas nynhya6

30.15 estin A cheissa6 yr ail yn gyuilym⁹⁹ ma¹⁰⁰ i bei agheua6l A phan welas nynhia6

hynny. erbynyeit y dyrna6t a oruc yn / y taryan. A chymeint uu y dyrna6t. Ac yny ly

30.16 hynny erbynieit i dyrna6t a oruc yn y tarian A chymeint uu y dyrna6t ac i gly/

n6ys y cledyf yn / y taryan. A rac ruthyr y bydinoed yn te6hau am eu pen y bu

30.17 n6ys i gledyf yn y tarian A rac ruthyr y bydinoed yn te6hau am eu pen i bu

reit yr amhera6dyr ada6 y gledyf gan nynhya6 heb y gaffel or taryan. A gue

30.18 rait yr amhera6dyr ada6 i gledyf gan nynhia6 heb i gaffel or tarian A gue/

dy caffel o nynhya6 y cledyf h6nn6. Aerua dirua6r y meint a wnaeth oe ely

30.19 dy caffel o nynhia6 y cledyf h6nn6 aerua dirua6r y meint a wnaeth oe ely/

nyon. A guedy treula6 y ran u6yhaf or dyd yn y wed honno. or diwed y goruu

30.20 nion A guedy treulau y ran v6yaf or dyd yn y wed honno or diwed i goruu

y brytanyeit ac y kabssant y uudugolyaeth. Ac y ffoes vlkessar y6 logeu ynyd

30.21 y brytanyeit ac i caussant y uudygolyaeth Ac i ffoes vlkessar y6 logeu yn yd

⁹⁷ a inserted above line.

⁹⁸ s inserted above line.

⁹⁹ Sic.

¹⁰⁰ Sic.

oed wascaredigyon y uydinoed. A chymryt y mor yn lle kastell udunt. A diru
30.22 *oed wasgeredigyon i vydinoed a chymryt y mor yn lle castell udunt A diru/*

a6r lewenyd a gymersant am gaffel hynny o / diogel6ch. Ac yn eu kyghor y
30.23 *a6r lewenyd a gymersant am gaffel hynny o diogel6ch ac yn eu kyghor i*

ka6ssant na dilynynt ymlad ar brytanyeit h6y no hynny. Ac ufyd!h
30.24 *ca6ssant na delynt dilynynt ymlad ar brytanyeit h6y no hynny Ac ufydh/*

au a oruc y hamhera6dyr 6rth gyg/hor y wyrda. A h6ylya6 parth a ffreinc.
30.25 *au A oruc yr amhera6dyr 6rth gyghor i wyrda a h6ylya6 parth a ffrainc*

A Guedy y uudugolyaeth honno dirua6r lewenyd a gymyrth kaswalla6n
30.26 *A guedy y uudygolyaeth honno dirua6r lewenyd a gymerth Caswalla6n*

ynda6. Ac yn gyntaf talu molyant y eu d6yeu. Ac odyndy rodi rodyon ma
30.27 *ynda6 Ac yn gyntaf talu moliant ir d6yeu ac odyndy rodi rodyon ma/*

6r y pa6b oe wyr. o tir a dayar eur ac aryant a goludoed ereill val y / dirperei
30.28 *6r i pa6b oe wyr o tir a daear ac eur ac Aryant a goludoed ereill val i dirparei*

eu henryded. Ac eissoes yr hynny goualus oed am vot nynhya6 yn vrathedic ac yn a
30.29 *eu henryded Ac eissoes gofalus oed am vot nynhia6 yn vrathedic ac yn an¹⁰¹/*

mheu y uy6. A chyn pen y / pythe6nos y bu uar6 ac y clad6yt yn llundein. ger
30.30 *mheu i vy6 A chyn pen y pythe6nos i bu var6 ac i clad6yt yn llundein ger/*

lla6 y porth tu ar gogled. guedy g6neuthur ar6ylyant ida6. A dodi cledyf
30.31 *lla6 y porth tu ar gogled guedy guerthur¹⁰² ar6ylyant ida6 a dodi cledyf¹⁰³//*

GAP IN PENIARTH 22

P 51/17 3036 102.4

amdiffyn eu heneit. Ac nyt arbedei wyr rufein ar brytanyeit nac y ua6r nac y
51.1 *Amdiffyn eu [heneit] [...] nyt Arbedei wyr rufein ar brytanyeit nac i va6r nac i*

vychan nac y hen nac y ieuanc. namyn yr guraged e / hunein. A guedy daruot u
51.2 *vychan nac i hen nac i ieuanc namyn yr guraged e hunein A guedy daruot [u]/*

dunt gorescyn yr holl wlat a distry6 y pobloed. Ac eu dileu yn ll6yr. kadarnhau y
51.3 *dunt orescyn yr holl wlat a dist[...]6 y pobloed Ac eu dileu yn ll6yr cadarnhau y*

kestyll ar kaeroed ar tyroed a wnaethant o varchogyon ynys prydein. A g6neuthur
51.4 *kestyll ar keyryd ar tyroed a wnaethant o varcho[gy..] ynys prydein a g6neuth*

ereill o newyd. hyny oed gymeint eu hofyn ar / pa6b or a gly6hei eu creulonder
51.5 *ereill o newyd hyny oe gymeint eu hofyn ar pa6b or a gly6hei eu creulonder*

tros teyrnas ffreinc. Ac yd oedynt pa6b ar ffo. rei yr kestyl.ac yr dinassoed cad
51.6 *tros teyrnas freinc ac yd oedynt pa6b ar ffo rei ir cestyll ac yr dinassoed c[...]/*

¹⁰¹ Sic.

¹⁰² Or gnerthur.

¹⁰³ Note added below - *ef a gollodd llawer o ddalennau yma*. Faint earlier wording also added.

arn. Ereill y / wladoed y byt y / geissa6 nodet y eu heneideu.

51.7 arn ereill i wladoed y byt i geissia6 nodet ac amdiffyn i eu heneitieu Ae [-]

AC yna gell6g guys a / oruc maxen hyt yn ynys prydein 6rth gynnulla6

51.8 AC yna gell6g g6ys a oruc maxen hyt yn ynys prydein 6rt¹⁰⁴ gynnull[.]

can mil or pobyl issaf eu breint or meibon eillon ar / tir di6hyllodron

51.9 can mil or bobyl issaf eu breint or meibon eillon ar [..]r dy6hyllodro[.]

ar llafurwyr. Ac ygyt a hynny deg mil ar / hugeint o varchogyon arua6c. Ac eu

51.10 ar llafurwyr ac gyt a hynny deg mil ar hugeint o varchogyon arua6c ac [e.]

hanuon hyt yn llyda6 hyt pan vei y can mil racco o pl6yf a gyfanhedei y w

51.11 hAnuon hyt yn llyda6 hyt pan vei y can mil racco o pl6yf [a] gyfanhedei y [w]/

lat tr6y ar ac eredic a di6hyllodraeth y dayar. Ar deg mil ar hugeint or marchio

51.12 lat tr6y ar ac eredic a d[i6]hyllodraeth y daear ar deg mil ar hugeint o marchio/

gyon yn argl6ydi arnadt 6ynteu. Ac y eu hamdyffin rac gormessoed. A rac

51.13 gyon yn argl6ydi arnadt 6ynteu ac i eu hamdiffyn rac gormessoed a rac

eu Gelynyon. A guedy dyuot hynny o nifer hyt ar uaxen; ef ae rann6ys dros

51.14 eu gelynyon a guedy dyuot hynny o nifer hyt ar vaxen ef ae rann6ys [t]ros

6yneb llyda6. Ac a dangosses y ran y pa6b ae achub ar neilltu. Ac yna y / gunaeth

51.15 6yneb llyda6 ac a dangosses i ran i pa6b ae achub ar neilltu Ac yna i g6naeth

maxen lyda6 yn eil brytaen. Ac / y / rodes y gynan meirada6c hi. A guedy daruot

51.16 maxen lyda6 yn eil brytaen ac i rodes i gynan meirada6c hi A guedy daruot

ida6 llunyaethu pop peth velly. y kychwhynn6ys maxen parth ac eithauo

51.17 ida6 llunyaethu pop peth velly i kychwynn6ys maxen parth ac ei[t]ha6o/

ed ffreinc. A ran arall or llu. Ac y / darestyg6ys 6ynt 6rth y argl6ydiaeth o /

51.18 e[d] freinc a ran arall or llu ac i darestyg6ys 6ynt [6rth] i arg[....]aeth [.]

g6byl tr6y ur6ydreu ac ymladeu. Ac y gyt a hynny holl g{er}mania dan

51.19 g6byl tr6y vr6ydreu ac ymladeu ac [y] gyt a hynny holl germania dan

y theruyneu a orescynn6ys. A guedy bot pop lle o hynny yn darestygedic ida6.

51.20 i theruyneu a orescynn6ys A guedy bot pop lle o hynny yn darestygedic [ida6]

y gossodes eistedua y / teyrnas yn / y dinas a elwit treueris. Ac odyne y / dechreuis

51.21 i gossodes eistedua i teyrnas yn y dinas a elwit treueris Ac ody[na y] dech[re]6y[s]

ryuelu ar y deu uroder. Gracian. A vala6nt a oedynt amherotron yn rufein. A guedy llad y

neill y deholes y llall o <rufein.>

51.22 ryuel[u] y deu vroder Gracian a vala6nt a oedynt amherodron yn rufein A g[uedy] llad

y neill i deholes y llall o [ru]fein

AC yn yr amser h6nn6 yd oed

51.23 Ac yn yr amser h6nn6 yd oed

¹⁰⁴ Sic.

wyr ffreinc a gbasguin a / pheita6 yn / ryuelu ar gynan meirada6c. Ac

51.24 *wyr ffrainc a gbas6in a pheita6 yn [r]yuelu ar gynan mei[.]ada6[.] ac*

ar y brytanyeit ereill oed yn llyda6 tr6y vyny ch ymladeu. ac ynteu yn 6ra6l

51.25 *ar y brytanyeit ereill a oed yn llyda6 tr6y vyny[c]h ymladeu ac ynteu yn 6ra6l*

ac yn 6ychyr yn ymdiffryt ac yn ymgynhal racdunt 6y; gan talu aerua dros

51.26 *ac yn 6ythyrr yn ymdiffryt ac yn ymgynhal [rac]dunt.6y gan talu aer[.] [-]*

y gilyd. Ac yna guedy hedychu y rydunt. medylia6 a oruc kynan keissa6 diwedi

51.27 *i gilyd Ac yna guedy hedychu i rydunt medylia6 [a oru]c kynan keissa6 [-]*

y6 gytuarchogyon o wraged dylveda6c 6rth hilya6 plant a / gynhalei y wlat

51.28 *y6 gytuarchogyon o wraged dylveda¹⁰⁵6c 6rth hilia6 plant a gynhalhei y wlat*

ar kyfoeth yn tragywyda6l. Ac val na bei neb kyfathrach y / rydunt ar / ffreinc

51.29 *ar kyuoeth yn tragywyda6l ac val na bei neb kyfathrach y rydunt a ffreinc*

na chymysc yn / y genedyl namyn eu bot yn ia6n vrytanyeit. Sef a / wnaeth ky

51.30 *na chymys[c] yn y genedyl namyn eu bot yn ia6n vrytanyeit sef a wnaeth ky/*

nan anuon ar duna6t vrenhin kerny6 y erchi y uerch yn wreic ida6 ef. kanys

51.31 *nan anuon ar duna6t vrenhin kerni6 i erchi y verch yn wraic ida6 ef kanys*

honno yd oed yn y charu yn u6yhaf gureic herwyd (eu) y bonhed ae dylhet ae phryt

51.32 *honno yd oed yn y charu yn v6yaf g6raic herwyd i bonhed ae dylhet ae phryt*

ae gosced ae theg6ch. ae diweirdeb. Ac y / am hynny erchi ida6 a / wnaeth kynan tr

51.33 *ae gosced ae theg6ch ae diweirdeb ac am hynny erchi ida6 a wnaeth kynan tr/*

6y y lythyreu kynnulla6 a / uei o wreic wed6 o verchet dylwedogyon ynys pry

51.34 *6y i lythyreu kynnulla6 a uei o w[r.]ic wed6 o verchet dyletogyon ynys pry/*

dein. 6rth eu rodi y6 dylwedogyon ynteu. Ac ygyt a hynny erchi a / wnaeth kyn

51.35 *dein 6rth eu rodi y6 dylwetogy[on] ynteu Ac i gyt a hynny e[rc]hi a wnaeth ky/*

nulla6 m6yhaf a allei o wraged g6ed6 ereill a uei is eu breint nor rei hynny

51.36 *nulla6 m6yaf a allei o wraged g6ed6 ere[ill] a uei is eu br[...]t nor rei hynny*

6rth eu rodi yn llyda6 y / gyfry6 ac y dyllynt. Sef oed y duna6t h6nn6. bra

51.37 *6rth eu rodi yn llyda6 i gyffri6 ac i dyleynt sef oed y duna6t h6nn6 bra //*

[52/18] 3036 104.8

6t y garada6c y / g6r a / dywesp6yt uchot. Ac / a dothoed yn lle y vra6t yn vrenhin.

52.1 *[.] i garada6c [.] g6[r a] dywesp6yt vchot ac a dothoed yn lle i vra6t yn vrenhin*

A phennaduryaf heuyt yn <y>nys prydein oed. kanys ida6 y / gorchymynnassei va

52.2 *A phennad6ryaf heuyt yn ynys prydein oed kanys ida6 i gorchymynassei va/*

xen llywodraeth a thywyssogyaeth y teyrnas er pan athoed o!honei hyt tra uei ynteu

odieith<yr> yn guneuthur y gveithredu hynny.

52.3 *xen llywodraeth a thywyssogyaeth i teyrnas er pan athoed ohonei hyt tra uei ynteu*

odiethyr yn g6neuthur y g6eithredu hynny

¹⁰⁵ a inserted above line.

A Guedy dyuot

52.4 AC guedy dyuot

ar duna6t y / gennad6ri honno vfydhau a oruc idi. Ac anuon guys

52.5 at duna6t y gennad6ri honno vfydhau a oruc idi Ac anuon g6ys

yn diannot a oruc dros 6yneb ynys prydein y gynnulla6 y guraged hynny m

52.6 yn diannot a oruc dros 6yneb ynys prydein i gynnulla6 y g6raged hynny m/

al yd archydoed ida6. Sef eirif a / gynnull6yt o verchet dilyedogyon. Vn vil ar

52.7 al yd archydoed ida6 sef eiryf a gynnull6yt o verchet dyletogyon vn vil ar

dec. Ac o wraged oed is eu breint y / am verchet y / tir diwhyllodron a bilein

52.8 dec ac o wraged a oed is eu breint y am verchet y tir di6hyllodron a bilein/

eit deu ugein mil. Ac erbyn dyuot y / gynnulleitua honno hyt yn llundein; y kyn

52.9 eit deu vgein mil ac erbyn dyuot y gynnulleitua honno hyt yn llundein y kyn/

null<6yt> a gaffat (ag) o logeu yg kylch traetheu ynys prydein 6rth eu hanuon me

52.10 ull6yt a gaffat o logeu yg kylch traetheu ynys prydein 6rth eu hanuon me/

gys yd erchyssit hyt yn llyda6. A chyt bei la6er ymplith hynny o wraged a ch

52.11 gis yd erchyssit hyt yn llyda6 A chyt bei lawer ymplith hynny o wraged a ch/

wennychei vynet yuelly y eu rodi y / wyr o / wlat arall. eissoes yd oed lawer

52.12 wennechei vynet y velly i eu rodi i wyr o wlat arall eissoes yd oed lawer

a / oed <well> gantunt eu mar6 yn eu g6lat e / hun. no mynet y wlat arall

gan a

52.13 a oed [w]ell gantunt eu mar6 yn eu g6lat e hun no mynet i wlat arall gan a/

da6 eu ryen(e)i ac eu kenedyl ar wlat y / ganydoed yndi. Ac ereill o!nadunt a / dewi

52.14 da6 eu rieni ac eu kenedyl ar wlat i ganydoed yndi ac ereill onadunt a dewi/

ssei cad6 eu diweirdeb ac eu guyrda6t y guassanaeth du6 gan diodef achen

52.15 ssei gad6 eu diweirdeb ac eu g6yrda6t y gwassanaeth du6 gan diodef aghen/

octit ymlaen mynet y / wlat arall y aruer o digriff6ch a drythyll6ch ac

52.16 octit ymlaen mynet y wlat arall i aruer o digriff6ch a drythyll6ch ac

edyllter cna6t. Ac yna pan yttoed y llyghes yn para6t ar / g6ynt yn hyr

52.17 edyllter cna6t Ac yna pan yttoed y llyges yn para6t ar g6ynt yn hyr/

r6yd a dodi a wnaethp6yt y guraged yndunt a dechreu h6ylyla6 ar

52.18 r6yd [a] dodi a wnaethp6yt y g6raged yndunt a dechreu h6ylyla6 ar

hyt temys yr mor. Ac mal yd oedynt guedy ry / dyuot yn agos y traeth lly

52.19 hyt temys ir mor ac ma yd oedynt guedy dyuot yn agos i traeth lly/

da6. nachaf wynt kythra6l g6rth6<y>neb udunt. Ac yn enkyt vechan guas

52.20 da6 nachaf wynt kythra6l g6rth6yneb udunt ac yn enkyt 6echan g6as/

caru eu llogeu ac bodi y ran u6yhaf o!nadunt. Ac ereill onadunt a / uiry6yt

52.21 caru eu llogeu a bodi y ran v6yaf onadunt ac ereill onadunt a uyrif6yt

y ynyssloed eghyfyeth ym plith estronnyon genedloed. Ac yno y / merthyr
52.22 *i ynyssloed aghyfyeth ymplith estronnyon genedloed Ac yno i merthyr/*

6yt ac y llas rei. Ac ereill a / etelit yg keithiwet. Ereill yg karchar. Ac ere
52.23 *6yt ac i llas rei ac ereill a ettelit yg keithiwet ac ereill yg karchar ac ere/*

ill o!nadunt a gyfaruu a dirua6r lyghes a anuonassei Gracian amhe
52.24 *ill onadunt a gyuaruu a dirua6r lyghes a anuonassei Gracian amhe/*

ra6dyr hyt yn Germania y / ryuelu ar yr aruordir yn erbyn y neb a wed
52.25 *ra6dyr hyt yn germania i ryuelu ar yr aruordir yn erbyn y neb a wed/*

assei y vaxen ac ar ae canhorth6yessei. A sef g6yr oedynt tywyssogyon
52.26 *assei i vaxen ac¹⁰⁶ ar ae canhorth6yassei a sef g6yr oedynt tywyssogyon*

arnadunt. Guinwas a melwas. A guinwas oed vrenhin ar y wlat
52.27 *arnadunt G6inwas a melwas a G6inwas a oed vrenhin ar y wlat*

a elwit huna6t. A melwas a / oed vrenhin ympeita6. A guedy ymgy
52.28 *a elwit huna6t a Melwas a oed vrenhin ym peita6 a Guedy ymgy/*

uaruot or morynyon ar yscymunedic pobyl honno yn y mord6y h6nn6
52.29 *uaruot or morynyon ar yscymunedic popyl honno yn y mord6y h6nn6*

A guelet o!nadunt eu tecket; keissa6 a / wnaethant ymra6hethu 6rthunt.
52.30 *a g6elet onadunt eu tecket keissa6 a wnaethant ymra6hethu 6rthunt*

Ac eilenwi eu godineb. A guedy na mynnei y morynyon kytsynhya6
52.31 *ac eu lenwi eu godineb A guedy na mynhei y morynyon kytsynya6*

ac 6ynt yn yr ewyllis honno; Sef a / wnaeth y bratwyr hynny llad y ran
52.32 *ac 6ynt yn yr ewyllis honno sef a wnaeth y bratwyr hynny llad y ran*

u6yhaf o!nadunt. Ac yn diannot pan gly6ssant bot ynys prydein yn
52.33 *v6yaf onadunt ac yn diannot pan glywyssant bot ynys prydein yn*

anreithedic oe marchogyon ac yn wed6 oe hymladwyr. sef a wna
52.34 *an[reith]edic oe marchogyon ac yn wed6 oe hymladwyr sef a wna/*

ethant bryssya6 eu hynt parth ac ynys prydein. A chymryt ygyt
52.35 *ethant bryssia6 eu hynt parth ac ynys prydein a chymryt ygyt*

ac 6ynt y porth u6yhaf a allasant y chaffel or ynyssed yn eu kylch.
52.36 *ac [6]ynt y porth m6yaf a allasant i caffel or ynyssed yn eu kylch*

[53/18] 3036 106.8

A dyuot yr alban yr tir. A dechreu anreitha6 y / guladoed oed heb ymladwyr
53.1 *A dyuot yr alban ir tir a dechreu anreitha6 y g6ladoeth a oed heb ymladwyr*

heb lywya6dyr heb ymdiffynn6r arnadunt. A llad y bileinllu ar tir di6hyll

¹⁰⁶ ac inserted above line.

53.2 he¹⁰⁷ lywya6dyr heb ymdyffynn6r arnadunt a llad y bileinlu ar tir di6hyll

odron. Ac yna eissoes guedy menegi y vaxen y trueni h6nn6; yd anuones ynteu
53.3 *odron Ac yna eissoes guedy i¹⁰⁸maxen y trueni h6n6 yd anuones ynteu*

Gracian rod gymryt a d6y leg o wyr arua6c ygyt ac ef y amdifffyn y bryt
53.4 *gracian rod gymryt a d6y leg o wyr arua6c gyt ac ef i amdifffyn y bryt/*

anyeit. A guedy dyuot gracian hyt yn ynys prydein. A dechreu ymlad ay
53.5 *anyeit A guedy dyuot gracian hyt yn ynys prydein a dechreu ymlad ae*

elynyon.g6neuthur aerua dirua6r onadunt a oruc Ac eu kymhell ar ffo hyt
53.6 *elynyon g6n¹⁰⁹euthur aerua dirua6r onadunt a oruc ac eu kymhell ar ffo hyt*

yn iwerdon. Ac yn yr amser h6nn6 y llas maxen yn rufein. Ac y / guascar
53.7 *yn iwerdon Ac yn yr amser h6nn6 i llas maxen yn rufein ac i g6ascar/*

6yt a oed gyt ac ef or brytanyeit. Ac y ffoassant hyt yn llyda6 ar gynan meirada6c.
53.8 *6yt a oed gyt ac ef or brytanyeit ac i foassant hyt yn llyda6 at gynan meiriada6c*

A Phan gicleu gracian rodgymryt ry / lad maxen yn
53.9 *A phan gicleu Gracian rodgymryt ry lad maxen yn*

rufein. kymryt a oruc ynteu brenhinyaeth ynys prydein. A
53.10 *rufein kymryt a oruc ynteu brenhinyaeth ynys prydein a*

guisca6 coron [...] yrnas am y pen. A guedy y / uot yn vrenhin kymeint uu
53.11 *g6isca6 coron y teyrnas am i pen a guedy i vot yn vrenhin kymeint uu*

y syberwyt ae greulonder yn / y argl6ydiaeth. Ac yny uu reit yr brytanye
53.12 *i syberwyt ae greulonder yn y argl6ydiaeth ac yny uu reit ir brytanye/*

it or diwed kyuodi yn / y erbyn ae lad. A phan gicleu y racdywededigyon e
53.13 *it or diwed kyuodi yn y erbyn ae lad A phan gicleu y racdywededigyon e/*

lynynon vchot a ffoassynt y iwerdon ry / lad Gracian. kynnulla6 a / wnaethant
53.14 *lynynon vchot a ffoassynt y iwerdon ry lad Gracian kynnulla6 a wnaethant*

6ynteu y / g6ydyl ar yscotyeit a guyr denmarc ar llychlynwyr ygyt ac 6y
53.15 *6ynteu y g6ydyl ar yscottieit a g6yr denmarc ar llychlynwyr ygyt ac 6y/*

nt. A dyuot hyt yn ynys prydein ae hanreitha6 o tan a hayarn or mor y / gi
53.16 *nt A dyuot hyt yn ynys prydein ae hanreitha6 o tan a haearn or mor i gi/*

lyd. Ac 6rth hynny anuon llythyreu a wnaeth y brytanyeit hyt yn ruuein
53.17 *lyd ac 6rth hynny anuon llythyreu a wnaeth y brytanyeit hyt yn rufein*

a / dagreua6l g6ynuanau yndunt gan ada6 tragywyda6l darystygedigaeth
53.18 *a dagreua6l g6ynuanau yndunt gan ada6 darestygedigaeth [tra]wyda6l*

ac ufyllda6t a(e) theyrget udunt yr ell6g canhorth6y attunt ac eu rydhau

¹⁰⁷ Sic.

¹⁰⁸ i inserted above line.

¹⁰⁹ n inserted above line.

53.19 ac vflylta6t a theyrnget vdunt er gell6g canhorth6y attunt ac eu rydhau

y / gan eu gelynyon. Ac yna yd anuonet llog o wyr arua6c attunt. A guedy

53.20 y gan eu gelynyon Ac yna yd anuonet llog o wyr arua6c attunt A guedy

eu dyuot hyt yn / ynys prydein ac ymlad ar / gelynyon. eu dihol a / wnaeth

53.21 eu dyuot hyt yn ynys prydein ac ymlad ar gelynyon eu dehol a wnaeth/

ant o holl teruynau ynys prydein. ac eu g6rthlad. a rydhau y / gywarsage

53.22 ant o holl teruynau ynys prydein ac eu g6rthlad a rydhau y gywarsage/

dic pobyl or truan geithiwet ormessa6l honno. Ac yr g6rthlad gormessoed

53.23 dic pobyl or truan geithiwet ormessa6l honno Ac yr g6rthlad gormessoed

a gelynyon yd archassei seuerus amhera6dyr gynt g6neuthur mur y r6g de

53.24 a gelynyon yd archassei seuerus amhera6dyr gynt g6neuthur mur¹¹⁰ y r6g de/

iuyr ar alban or mor y gilyd. kanys yr alban y / gnotaei pop gormes or a

53.25 iuyr ar alban or mor i gilyd kanys yr alban y gnotaei pop gormes or a

delhei y / ynys prydein dyuot yn gyntaf. Ac yna eilweith y ca6ssant 6ynteu

53.26 delhei i ynys prydein dyuot yn gyntaf Ac yna eilwaith i ca6ssant 6ynteu

*oc eu kyffredin gyghor guyr rufein a rei ynys prydein atnewyddau y mur h6nn6 ae /
g6pplau or mor p6y gilyd.*

53.27 oc eu kyffredin gyghor g6yr rufein a rei o ynys prydein atnewyddau y mur h6nn6 ae
g6pplau or mor p6y i gilyd

A Guedy daruot c6pplau

53.28 A Guedy daruot cupplau

y gueith h6nn6; y / menegis guyr rufein yr brytanyeit hyt na ell

53.29 y g6aith h6nn6 i mynegis g6yr rufein ir brytanyeit hyt na ell/

ynt 6y kymryt llafur a / pherigyl ac aneirif treul ar wyr rufein ac arueu

53.30 ynt 6y kymryt llafur a pherigyl ac aneirif treul ar wyr rufein ac arueu

a / meirch ac eur ac aryant ar vor ac ar tir yn keissa6 amdiffyn pobyl mor

53.31 a meirch ac eur ac aryant ar vor ac ar tir yn keissa6 amdiffyn pobyl mor

lesc ac 6ynteu y / gan gr6ydredigyon lladron a gormessoed. A bot ssened rufein

53.32 lesc ac 6ynt y gan gr6ydredigyon lladron a gormessoed a bot sened rufein

yn blina6 o treula6 eu da ac eu s6llt mor wastat a hynny yn kerdet mor a th

53.33 yn blina6 o treulau eu da ac eu s6llt mor wastat a hynny yn kerdet mor a th/

ir. ac yn diodef agheuolon perigleu drostunt. A bot yn well gantunt dily

53.34 ir ac yn diodef agheuolion perigleu drostunt a bot yn well gantunt dily/

ssu eu teyrnget no hynny. Ac y gyt a hynny bot yn ia6nach udunt e hunein

53.35 ssu eu teyrnget no hynny a y gyt a hynny bot yn ia6nach udunt e hunein

¹¹⁰ *mur* inserted in margin.

kymryt dysc ac aruer ar ymlad mal y / gellynt amdiffyn eu gulat ac eu guraged

54.1 *gymryt dysc ac aruer ar ymlad mal i gellynt amdiffyn eu g6lat ac eu g6raged*

ac eu plant ac eu goludoed. ac eu rydit. A thros eu buched e / hunein. No dodu eu g

54.2 *ac eu plant ac eu goludoed ac eu rydit a thros eu buched e hunein no dodu eu g/*

ogn6t ac eu hymdiret yn wastat ygwyr rufein. A guedy daruot udunt menegi

54.3 *ogn6t ac eu hymdiret yn wast¹¹¹ yg g6yr rufein A guedy daruot vdunt venegi*

yr ymadrodyon hynny yr brytanyeit. erchi a / wnaethant kynulla6 ieuenctit

54.4 *yr ymadrodyon hynny ir brytanyeit erchi a wnaethant gynulla6 ieuentit y*

ynys prydein ae holl ymladwyr ac eu d6yn hyt yn llundein yn eu herbyn 6yn

54.5 *ynys prydein ae holl ymladwyr ac eu d6yn hyt yn llundein yn y herbyn 6yn/*

teu. kanys mynnu ymchoelut trachefyn y rufein yd oedynt 6y. A guedy eu dyu

54.6 *teu kanys mynnu ymchoelut tracheffyn rufein yd oedynt 6y a guedy eu dyu/*

ot yn ll6yr hyt yn llundein; y / gorchymynn6yt y guhelyn archescob llundein pre

54.7 *ot yn ll6yr hyt yn llundein i gorchymynn6yt i guhelyn archesgob llundein pre/*

gethu udunt a / menegi yr ymadrodyon yd oed wyr rufein yn / y ada6 gantunt.

54.8 *gethu vdunt a menegi yr ymadrodyon yd oed wyr rufein yn y ada6 gantunt*

AC megys hyn y dechreu6s yr archescob y ymadra6d. Argl6ydi heb ef kyt

54.9 *AC megis hyn i dechreu6ys yr archesgob i ymadra6d Argl6ydi heb ef kyt*

archer imi pregethu i6chi. ys m6y ym kymhellir y 6yla6 noget y dywe

54.10 *archer imi pregethu y6chi ys m6y im kymhellir y 6yla6 noget i dywe/*

dut pregeth ac amadra6d vchel. rac truanhet genhyf yr ymdiuedi ar guand

54.11 *dut pregeth ac amadra6d vchel rac trymhet¹¹² genhyf yr ymdiuedi ar g6and/*

er a damwein6ys ichwi. guedy yspeila6 o vaxen ynys prydein oe marchogy

54.12 *er a damwein6ys ych6i guedy yspeilia6 o vaxen ynys prydein oe marchogy/*

on ae hynladwyr. Ac a dieghis o!hona6ch witheu pobyl agkyfr6ys y6ch heb

6ybot

54.13 *on ac ymladwyr ac a diegis ohona6ch whitheu pobyl aghyfr6ys y6ch heb 6ybot*

dim y / 6rth ymlad. namyn yn achubedic o amryfalyon negesseu a chyfnawi

54.14 *dim y 6rth ymlad namyn yn achubedic o amryfaylion negesseu a chyfnawi/*

dyeu. A di6yllodraeth y dayar. yn u6y noc yn dysc ymladeu. Ac 6rth hynny pa

54.15 *dieu a di6yllodraeth y daear yn v6y noc yn dysc ymladeu Ac 6rth hynny pa/*

n deuth a6ch gelynyon am a6ch pen{n}. y6ch kymhellasant y ada6 ach keibeu. A

54.16 *n deuth a6ch gelynion am a6ch pen y6ch kymhellasant y ada6 ach keibeu A*

megys deueit kyfeilornus heb ugeil arnadunt a6ch guascaru. kany myna

¹¹¹ Sic.

¹¹² Sic.

54.17 megis deuit kyfeilornus heb vugeil arnadunt a6ch g6ascaru kany myna/

ssa6ch kymyscu a6ch d6y la6 ac arueu nac ar dysc ymlad. Ac 6rth hynny py

54.18 ssa6ch kymyscu a6ch d6y la6 ac arueu nac ar dysc ymlad Ac 6rth hynny py

hyt y keiss6ch i bot rufeinha6l (amhe) arglydiaeth yn vn gobeith i6ch. Ac yd ym

54.19 hyt i keiss6ch chwi bot rufeina6l argl6ydiaeth yn vn gobeith i6ch Ac yd ym/

dired6ch yn estra6n genedyl ny bei de6rach na chadarnach no chwi pei nar

54.20 dired6ch yn estra6n genedyl ny bei deurach na chadarnach no chwi pei na

atte6ch y lesced a6ch goruot. Ednebyd6ch heuyt bot guyr rufein yn blina6 rago

54.21 attech i lesced a6ch goruot Ednebyd6ch heuyt bot g6yr rufein yn blina6 rago/

ch. Ac yn ediuar gantunt y gnifer hynt a gymersant tros vor a thros tir gan ym

54.22 ch ac yn ediuar gantunt y gnifer hynt a gymersant tros vor a thros tir gan ym/

lad ac eu gelynyon. trossoch yn wastat. Ac y weithon y maent yn dewissa6 mad

54.23 lad ac eu gelynyon trossoch yn wastat ac y weitheon i maent yn dewissa6 mad/

eu eu teyrnget i6ch ymlaen diodef kyfry6 lafur a h6nn6 trossoch bellach. pe

54.24 eu eu teyrnget i6ch ymlaen diodef kyfri6 lafur a h6nn6 trossoch bellach pe

byde6ch chwi yn yr amser y bu y marchogyon yn ynys prydein. beth a tebyg6

54.25 byde6ch chwi yn yr amser i bu y marchogyon yn yny¹¹³ prydein beth a tebyg6/

chi ae yr hynny y tebyg6ch i ffo dyna6l anyan y 6rthy6ch. A geni dyny

54.26 ch ch6i ae er hynny i tebyg6ch i ffo [.]yna6l anyan y 6rthy6ch A geni dyny/

on yg6rth6yneb anyan. megys pei genhit or bilein varcha6c. Ac or marcha

54.27 on y g6rth6yneb anyan megis pei ge[nh]it or bilein varcha6c ac or marcha/

6c vilein. Ac yr hynny eissoes discynnu dyn y / gan i / gilyd. ny thebygaf / i colli

54.28 6c vilein Ac er hynny eissoes discynnu dyn gan y gilyd ny thebygaf i colli

onadunt 6y eu dynya6l annyan yr hynny. Ac 6rth hynny kanys dynyon

54.29 onadunt h6y eu dyna6l annyan er hynny Ac 6rth hynny kanys dynyon

y6ch; g6ne6ch megys y / dyly dynyon. gel6ch ar grist hyt pan uo euo a / rodh<o> i

54.30 y6ch g6ne6ch megis y dyly dynyon gel6ch ar grist hyt pan vo euo a rodho i/

6ch le6der a rydit. A guedy teruynu or archescob y ymadra6d ae parabyll yn /

54.31 6ch le6der a rydit A guedy teruynu or archescob i ymadra6d ae parabyll yn

*y wed honno. kymeint uu y kynh6r6f yn / y pobyl ar / nifer. A megys y tebygit yn deissyuyt eu
bot guedy eu kyflenwi o le6der*

54.32 y wed honno kymeint uu y kynh6r6f yn y pobyl ar nifer a megis i tebygit y[n]
deissyuyt eu bot guedy eu kyflenwi o le6[der]

AC yn ol y / parabyll h6

54.33 Ac yn ol y parabyll h6/

nn6 y rodes y / rufeineit cadarnon dysgetdigaetheu ar ymladeu yr erg

¹¹³ Sic.

54.34 nn6 i rodes y rufeneit cadarnon dysgetigatheu¹¹⁴ ar ymladeu ir erg/

rynedic pobyl honno. Ac ada6 agreiff udunt y wneuthur aeruaeu. Ac erchi

54.35 [-] pobyl honno ac ada6 agreiff udunt i wneuthur aeruaeu ac erch[i]

udu{n}t adeiliat kestyl a thyroed ar lan y mor yn / y porthueyd y bei discynuaeu

54.36 [-] adeiliat kestyl a thyroed a¹¹⁵ lan y mor yn y porthueyd i bei discynuaeu

[55/19] 3036 110.11

llogeu 6rth cad6 eu gulat onadunt rac eu gelynyon. ha6s y6 eissoes wneuthur

55.1 llogeu 6rth gad6 eu g6lat onadunt rac eu gelynyon ha6s y6 eissoes g6nethur

heba6c or barcut; noget g6neuthur bilein yn dyscedic ar vr6ydyr. A ph6y byn

55.2 heba6c or barcut noget g6neuthur bilein yn dyscedic ar vr6ydyr A ph6y bynh/

hac a / rotho dysc o anodun doethineb ida6; kynhebic y6 yr neb a / was!carei ge{m}

55.3 hac a rotho dysc a Anodun doethineb ida6 kynhebic y6 yr neb a wascarei g[e]{m}¹¹⁶

meu ma6rweirtha6c dan traet moch. Ac yna kychwyn a / wnaeth g6yr rufe

55.4 meu ma6rweirtha6c dan traet moch ac yna kychwyn a wnaeth g6yr rufe/

in y ymdeith megys ar odeu na delhynt yr ynys hon trachefyn. Ac ar hynny

55.5 in i ymdeith megis ar odeu na delhynt ir ynys hon tracheffyn ac ar hynny

nachaf yn / y lle y / racdywededigyon elynyon ucho Guinwas a / melwas yn

55.6 nachaf yn y lle y racdywededigyon elynyon vcho G6inwas a Melwas yn

dineu or llogeu yr tir. A llawer o niferoed gantunt or g6ydyl ar yscoteit ar

55.7 dineu or llogeu ir tir a llawer o niferoed gantunt or g6ydyl ar yscoteit ar

ffichteit. Ar llychlynwyr a guyr denmarc. A phop kenedyl or a allasant y / gaff

55.8 ffichteit ar llychlynwyr a g6yr denmarc a phop kenedyl or a allasant y gaff/

el ygyt ac 6ynt. A gorescyn yr / alban yn diannot o vy6n y mur. A guedy g6ybot

55.9 el gyt ac 6ynt A gorescyn yr alban yn diannot o vy6n y mur A guedy g6ybot

onadunt yr vynet g6yr rufein y ymdeith heb obeith ymchoelut trachefen. Ehof

55.10 onadunt vynet g6yr rufein i ymdeith heb obeith ymchoelut tracheffyn ehof/

nach noc y / gnoteynt yd ymrannyssant y distry6 y mur. Ac yna y / gossodet y6 ham

55.11 nach noc y gnoteynt yd ymrannassant i distri6 y mur Ac yna i gossodet y6 ham/

diffyn 6ynteu y bileinllu diaruot aghyfr6ys ar ymlad para6t ar ffo bei lle ues

55.12 diffyn 6ynteu y bileinllu diaruot aghyfr6ys ar ymlad para6t ar ffo bei lleues/

synt. Ac ny orffowyssynt y / gelynyon o u6r6 agheuolyon ergytyeu yn eu plith. Ac o /

55.13 synt ac ny orffowyssynt y gelynyon o v6r6 a!gheuolyon ergytieu yn eu plith ac o

u6r6 bacheu g6rthuinya6c 6rth linyneu. Ac uelly y / trymyon uileinllu or kestyl

¹¹⁴ Sic.

¹¹⁵ Sic.

¹¹⁶ Macron over *e*.

55.14 v6r6 bacheu g6rth6inyayc 6rth linyneu Ac velly y trymyon uileineit or kestyll

ac or kaeroed a tynnynt hyt y lla6r. Ac yna tr6y amry6 poeneu y / gorffennynt eu

55.15 ac or keyryd a tynnynt hyt y lla6r Ac yna tr6y amry6 poeneu i gorfenhynt eu

hageu. A diga6n o didan ac o da oed gan y neb a gaffei yr ry6 agheu h6nn6 arna

55.16 hageu A diga6n o didan ac o da oed gan y neb a gaffei yr ry6 agheu h6nn6 arna/

6. rac y ry6 amryualyon poeneu a welynt y wneuthur ar eu kereint ac eu ket

55.17 6 rac y ry6 amryualyon poen a welynt i wneuthur ar eu kereint ac au kyt/

ymdeithon yn eu g6yd. Oi a du6 ma6r a beth y6 guelet d6ywa6l dial ar

55.18 ymdeithyon yn eu g6yd Oi a du6 ma6r o beth y6 g6elet y dywya6l dial ar

y pobyl am eu hen pechodeu. kanys pei bydynt yna y sa6l uarchogyon a duga

55.19 y pobyl am i hen pechodeu kanys bei bydynt yna y sa6l varchogyon a duga/

ssei vaxen ganta6 tr6y y ynuytr6yd ae syberwyt; ny deuei pobyl y / ynys pry

55.20 ssei vaxen ganta6 tr6y i ynuydroyd ae syber6yt ny deuei pobyl y ynys pry/

dein a allei oruot arnadunt. Ac aml6c oed bot yn wir hynny hyt tra uu

55.21 dein a allei oruot arnadunt Ac aml6c oed bot yn wir hynny hyt tra uu/

ant. 6ynt a werescenyssant y guladoed ar / brenhinaetheu o agos ac o / pell y /

55.22 ant 6ynt a orescynnassant y g6ladoed ar brenhinaetheu o agos ac o bell y

6rthunt. Ac a gynhelynt ynys prydein heuyt yn araf ac yn hed6ch. Ac y

55.23 6rthunt Ac a gynhelynt ynys prydein heuyt yn araf ac yn hed6ch Ac y

uely hagen y damweinha pan ada6her brenhinyaeth yr bilein creula6n.

55.24 velly hagen i damweinha pan ada6her brenhinyaeth yr bilein creula6n

Beth weithon a dywedaf ui. namyn yna yd edewit y dinassoed ar keyr(e)yd yn

55.25 Beth weithon a dywedaf [u]¹¹⁷ i namyn yna yd edewit y dinassoed ar keyryd yn

wac ac yn diffeith. guedy daruot yr gelynyon llad eu ki6da6twyr. Ac 6rth hy

55.26 wac ac yn diffeith guedy daruot yr gelynyon llad eu ki6ta6twyr Ac 6rth hy/

nny y kauas guedillon y pobyl truan yn eu kyghor anuon llythyreu ar hynt

55.27 nny y kauas guedillon y pobyl truan yn eu kyghor anuon llythyreu ar hynt

hyt yn rufein ar agitius y / g6r a oed amhera6dyr yna yn / y mod h6n.

55.28 hyt yn rufein at Agitius y g6r a oed amhera6dyr yna yn y mod h6n

K6ynuan ac vcheneiteu y brytanyeit yn eu dangos y agitius amhera6

55.29 K6ynuan ac vcheneiteu y brytanyeit yn eu dAngos i Agitius Amher6/

dyr rufein. Ac yn menegi bot y / mor yn eu kymhell yr tir ar torr eu ge

55.30 dyr rufein Ac yn menegi bot y mor yn eu kymell ir tir ar dorr eu gel/

lynion y eu llad. A bot eu gelynyon yn eu kymhell yr mor y / eu bodi. Ac uelly me

55.31 lynion y eu llad a bot eu gelynyon yn eu kymell ir mor y eu bodi Ac velly me/

¹¹⁷ Apparent correction made to *u*; scribal intention unclear.

negi nat oed vdunt namyn vn o deu peth. Ae eu bodi ar mor. Ae eu llad ar y
55.32 *negi nat oed vdunt namyn vn o deu peth ae eu bodi or mor ae eu llad [ar] y*

tir. Ac ymchoelut a / wnaeth y kennadeu yn / trist heb eu guaranda6 a / menegi hynny y / eu
ki6t<a6twyr>

55.33 *tir ac ymchoelut a wnaeth y kennadeu yn trist heb eu g6aranda6 a menegi hynny i eu*
ki6ta6twyr

AC yna y ka6ssant oc eu kyffredin gyghor ell
55.34 *AC yna i ka6ssant oc eu kyffredin gyghor ell/*

6g kuhelyn archescob llundein hyt yn llyda6 y geissa6 nerth y / gan eu
55.35 *6g kuhelyn archescob llundein hyt yn llyda6 i geissa6 nerth y gan eu*

kereint. Ac yn yr amser h6nn6 yd oed ald6r yn vrenhin yn llyda6 yn piwt
55.36 *kereint Ac yn yr amser h6nn6 yd oed ald6r yn vrenhin yn llyda6 yn p[-]/*

er yd g6edy kynan meirada6c. A guedy dyuot kuhelyn hyt yn llyda6 ae
55.37 *er yd guedy kynan meiriada6c A guedy dyuot kuhelyn hyt yn llyda6 ae//*

[56/20] 3036 112.16

welet or brenhin ef yn 6r d6ya6l creuydus a / d6yn megys yd / oed y erbyny
56.1 *welet or brenhin ef yn 6r d6yua6l creuedus a d6yn megis yd oed i erb[.]n[i]/*

eit a / oruc ida6 yn enrydedus. Ac amouyn ac ef acha6s y dyuotedigaeth
56.2 *eit a oruc ida6 yn enrydedus ac amo!uyn ac ef acha6s i dyuotedigaeth*

ac ystyr y negys. Ac yna y dywa6t kuhelyn 6rtha6. Argl6yd heb ef dig
56.3 *ac ystyr i neges Ac yna i dywa6t kuhelyn 6rtha6 Argl6yd heb ef dig/*

a6n y6 damllywychedicet itti a thi a ellut kyffroi ar dagreu ac 6yla6 o gly
56.4 *a6n damllywychedicet itti a thi a allut gyffroi ar dagreu ac 6yla6 o gly/*

bot y trueni ydym ni y brytanyeit yn / y diodef[.....]anreith Os maxen
56.5 *bot y trueni yd ym ni y brytanyeit yn i diodef er pan anreith6ys maxen*

ynys prydein oe hymladwyr yn ll6yr. Ac y gossodes yn / y wlat hon. yr
56.6 *ynys prydein oe hymladwyr yn ll6yr ac i gossodes yn y wlat hon yr*

hon yd 6yt titheu yn / y llywya6 ac yn / y medu. A guyn y uyt a weles pei
56.7 *hon yd 6yt titheu yn i llywya6 ac yn i medu A g6yn i vyt a welei pei*

guledychut titheu hihi byth tr6y hed6ch. A guedy y hyspeila6 uelly lu
56.8 *g6ladychut titheu hihi byth tr6y hed6ch A guedy i hyspeilia6 velly hi*

oe marchogyon. y kyuodassant yn an herbyn ninheu wedillon truein a ede
56.9 *oe marchogyon i kyuodassant yn an herbyn ninheu wedillon truein a ede/*

wit yn ([.])yr ynyssed oc an kylch. Ar ynys oed gyfla6n o eur ac aryant a
56.10 *wit yno yr [yn]yssoed oc an kylch ar ynys oed gyfla6n o eur ac aryant a*

goludoed ereill. y hanreitha6 yn gyn l6yret ac nat edewit dim yndi or
56.11 *goludoed erei[.] i hanreitha6 yn gyn ll6yret ac nat edewit dim yndi or*

y gallo neb ymossymdeitha6 yndi eithyr y / neb a allo ymborth ar hely. ka
56.12 [.] gallo neb ymossymdeitha6 yndi eithyr y neb a allo ymborth ar hely ka/

nyt oed gedernyt ymladwyr a allei 6rth6ynebu udunt. Ac ygyt a hynny ne
56.13 nyt oed gedernyt ymladwyr a allei 6rth6ynebu vdunt Ac ygyt a hynny ne/

ur dery6 y / wyr rufein blina6 weithon mal na chaff6n y / gantunt 6ynteu neb
56.14 [ur] dery6 y wyr rufein blina6 weithon mal na chaff6n y gantunt 6ynteu neb

ry6 amdiffyn. Ac 6rth hynny yd!ym ninheu yn guedia6 dy trugaredd
56.15 ry6 ymdiffyn Ac 6rth hynny yd!ym ninheu yn guedia6 dy trugared

titheu hyt pan rodych titheu nerth a chanhorth6y ac amdiffyn ohon
56.16 [d]itheu hyt pan rodych ditheu nerth a chanhorth6y ac amdiffyn ohon/

ot tu hun y / teyrnas yd 6yt dylveda6c arnei. cany dyly neb y / goronhau
56.17 [o]t tu hun y teyrnas yd 6yt dylveda6c arnei K¹¹⁸any dyly neb y goronhau

yn well no thydi o goron custenhin a maxen wledic. kanys y / guyr hynny ys
56.18 yn well no thydi o goron gustenhin a maxen wledic kanys y g6yr hynny ys/

syd gereint it. Ac 6rth hynny parota lyghes a deret y / gymryt teyrnas
56.19 syd gereint it Ac 6rth hynny parotaha lyghes a dyret i gymryt teyrnas

ynys prydein. A minheu ae rodaf hi y r6g d(6)y d6y la6 ti. Ac ar hynny yd at
56.20 [yn]ys prydein a minheu ae rodaf hi y r6g dy d6y la6 di Ac ar hynny yd at/

teba6d Ald6r y archescob. A 6rda heb ef. ef a uu amser na 6rthod6n i teyrnas
56.21 teba6d ald6r yr Archescob A 6rda heb ef ef¹¹⁹ a uu amser na 6rthod6n i teyrnas

ynys prydein o bei a rodhei im. kanys mi a / tebygaf nat oes teyrnas ffr6y
56.22 ynys prydein o bei ai rode[i] im kanys mi a tebygaf nat oes teyrnas fr6y/

thlonach na guell no hi tra gaffet yn hed6ch. Ac ar a6r hon eissoes can ky
56.23 thlonach na g6ell no hi tra gaff6yt yn hed6ch Ac ar a6r hon eissoes kan ky/

u[...]ry6 dryc tyghetuen a / ryuel a / hi. kas y6 genhyf / i hi a chan pop tywyss
56.24 uaruot dryc dyghetuen a ryuel a hi kas y6 genhyf i hi a chan pop tywiss/

a6c. A thros pop peth or a gyuary6 a hi dryc argl6ydiaeth guyr rufein a ar
56.25 a6c A thros pop peth or a gyuaruu a hi dryc argl6ydiaath g6yr rufein a ar/

gywed6ys yn u6yhaf idi. hyt na eill neb tywyssa6c bellach gynhal y theilyg
56.26 gywed6ys yn v6yaf idi hyt na eill neb tywyssa6c bellach gynhal i theilyg/

da6t idi. heb arwein rufeinha6l geithiwet arna6. gan talu teyrnget udunt o!honei.
56.27 da6t idi heb rufeina6l geithiwet arna6 gan dalu teyrnget vdunt ohonei

Ac 6rth hynny 6rda heb ef p6y ny bei well ganta6 kyuoeth bychan yn y lle
56.28 Ac 6rth hynny 6rda heb ef p6y ni bei well ganta6 gyuoeth bychan yn lle

arall yn ryd. a heb geithiwet. noc vn ma6r yn / y lle y bei y / dylyet gan tra

¹¹⁸ K has forked ascender.

¹¹⁹ ef inserted above line.

56.29 arall yn ryd i heb geithiwet noc vn ma6r yn y lle i bei i dylyet gan tra/

gywyda6l geithiwet. Ac eissoes heb ef. kanys yr ynys a dywedy ti a uu eid

56.30 gywyda6l geithiwet Ac eissoes heb ef kanys yr ynys a dywedy di a uu eid/

unt vy rieni inheu. minheu a / rodaf yn ganhorth6y itti gustenhin vym b

56.31 [unt] vy rieni inheu minheu a rodaf yn ganhorth6y iti gustenhin vym b/

ra6t a d6y vil o varchogyon y gyt ac ef y edrych a / uynho <du6> ida6 gallu ryd

56.32 [...] a d6y vil o varchogyon y gyt ac ef i edrych a vynho du6 ida6 gallu [ryd]/

hau yr ynys honno y / gan ormes estronyon genedloed agkyfieith. A chym

56.33 [hau] yr ynys honno y gan ormes estronyon genedloed agkyfieith A chym/

eret ef goron y teyrnas. A bit vrenhin yno o myn du6 y / ganhadu ida6. A

56.34 eret ef goron y teyrnas a bid vrenhin yno myn du6 i ganhyadu ida6 [A]

rac byg6th y ryuel yssyd arnaf inheu y / gan ffreinc. nyt ada6af i yr a6r

56.35 rac byg6th y ryuel yssyd arnaf inheu y gan ffreinc nyt ada6af i yr a6[r]

hon o varchogyon itti m6y no hynny. Abreid uu o daruu yr brenhin teru

56.36 hon o varchogyon itti m6y no hynny Abreid uu a daruu yr brenhin de[ru]

ynu y ymadra6d pan rodes kuhelyn archescob llawer o diolycheu ida6 am hynny.

56.37 [...] ymadra6d pan rodes kuhelyn archesgob llawer o diolcheu ida6 am [hynny]/

[57/20] 3036 114.17

Ac yn y lle gal6 custenhin. A dywedut 6rtha6 val hyn. Crist heb ef a oruyd. Crist a

57.1 Ac yn y lle gal6 Custenhin a dywedut 6rtha6 val hyn Crist heb a oruyd crist a

wledycha. Crist a orchyuycca. llyma vrenhin ynys prydein diffeith. Crist ae

57.2 wledycha crist a orchyuycca llyma vrenhin ynys prydein diffeith Crist ae

canhorth6yo. llyma an hamdiffyn ni ac an gobeith ac an llewenyd ni. Beth g

57.3 kynhorth6ys llyma an amdiffyn ni ac an gobeith ac an llywenyd ni beth g/

uedy hynny; yn / y lle guedy bot yn para6t y llogeu ar y traeth. ethol y march

57.4 uedy hynny yn y lle guedy bot yn para6t y llogeu ar y traeth ethol y march/

ogyon ac eu rifa6. Ac eu rodi y / guhelyn archescob llundein.

57.5 ogyon ac eu rifa6 ac eu rodi i guhelyn archesgob llundein:

AC yn diannot guedy bot pop peth oc eu kyfreideu yn para6t. kychwyn ar

57.6 AC yn diannot guedy bot pop peth yn para6t oe kyfreideu kychwyn ar

y mor a wnaethant. A dyuot y porth t6tneis yr tir. Ac yn diannot kynnu

57.7 y mor a wnaethant a dyuot i porth t6tneis ir tir ac yn diannot kynnu/

lla6 a allasant y / gaffel yn ynys prydein. a chyrchu eu gelynion. A guedy ym

57.8 lla6 a allasant y gaffel yn ynys prydein a chyrchu eu gelynion A guedy ym/

lad ac 6ynt tr6y euyrllit y / guynuytedic 6r h6nn6 kaffel y uudugolyaeth. A

57.9 lad ac bynt tr6y eu hyrlit or g6nuydedic 6r h6nn6 caffel y uudygolyaeth A

guedy mynet hynny yn honheit tros y teyrnas; ymgynnulla6 a wnaethant yr

57.10 guedy mynet hynny yn honheit tro y teyrnas ymgynnulla6 a wnaethant yr

holl vrytanyeit hyt yn cyrcestyr. A guisca6 coron y teyrnas am pen custenhin ven

57.11 holl vrytanyeit hyt yn Cystetyr A g6isca6 coron y ternas am pen custenhin ven/

digeit. Ae vrda6 yn vrenh{in} ar ynys prydein. A rodi gureic ida6 a hanoed o dy

57.12 digeit ae vrda6 yn vrenhin ar ynys prydein A rodi g6raic ida6 a hanoed o dy/

lyetogyon rufein. Ac a / uagyssit yn llys kuhelyn archescob llun!dein. Ac or wre

57.13 lyetogyon rufein ac a uagassit yn llys guhelyn archescob llundein ac or wre/

ic honno y bu ida6 tri meib. sef oed y / rei hynny; Constans. Ac Emreis wledic. Ac

57.14 ic honno i bu ida6 tri meib sef oed y rei hynny Constans ac Emreis wledic ac

vthyr pendragon. Ac y / rodes ef Constans y mab hynaf ida6 ar / uaeth y ma

57.15 vthyr pendragon ac i rodes ef gonstans y mab hynaf ida6 a[r] vaeth y ma/

nachloc amphibalus yg kaer wynt. Ac y / wneuthur yn vanach. Ar deu vab ere

57.16 nachloc amphibalus yg kaer wynt Ae wneuthur yn vynach ar deu vab ere/

ill emreis ac vthyr a / rodet ar vaeth ar kuhelyn archescob. Ac ym pen y / de

57.17 ill Emreis ac vthyr a rodet ar vaeth at guhelyn archesgob Ac ym pen y de/

u!dec mlyned guedy hynny y doeth vn or ffichteit ar / uuassei 6r ida6 kyn

57.18 udec mlyned guedy hynny i doeth vn or ffichteit ar auuassei¹²⁰ 6r ida6 kyn

no hynny. A gal6 y brenhin atta6 megys y gyfr6ch yn / lle yscyualaf. A guedy gyrru

pa6b y 6rthunt; y lad a chyllell.

57.19 no hynny A gal6 y brenhin atta6 megis i gyfr6ch yn lle yscyualaf a guedy gyrru pa6b y

6rthunt i lad a chyllell

AC yna guedy llad cus

57.20 AC yna guedy llad cus/

tenhin vendigeit. y kyuodes annuundeb y r6g guyrda y teyrnas am

57.21 tenhin vendigeit i kyuodes anundeb¹²¹ r6g g6yrda y teyrnas am

wneuthur brenhin. kanys rei a uynei wneuthur emreis wledic yn vre

57.22 wneuthur brenhin kanys rei a vynnei g6neuthur emreis wledic yn vre/

nhin. Ereill a vynnei wneuthur vthyr pendragon. Ereill a vynynt wn

57.23 nhin ereill a vynnei wneuthur vthy¹²² pendragon Ereill a vynynt wn/

euthur vn oc eu kenedyl. Ac or diwed guedy na duunynt am hynny. Sef a

57.24 euthur vn oc eu kenedyl Ac or diwed guedy na duunynt am hynny sef a

wnaeth G6rtheyrn g6rtheneu iarll oed h6nn6 ar went ac ergig ac euas 6rth

57.25 wnaeth G6rtheyrn g6rtheneu iarll oed h6nn6 ar went ac ergig ac euas 6rth

¹²⁰ Sic.

¹²¹ Difficult to distinguish between *ns* and *us*; there seems to be one minim too many.

¹²² Sic.

geissa6 ida6 e / hun y vrenhinyaeth or diwed mynet hyt yg kaer wynt y lle yd
57.26 *geissa6 ida6 e hun y vrenhinyaeth or diwed mynet hyt yg kaer wynt lle yd*

oed constans yn vynach. y mab hynaf y / gustenhin vendigeit
57.27 *oed gonstans yn vynach y mab hynaf ~~ir brenhin~~¹²³ i gustenhin vendigeit*

oed h6nn6. A dywedut 6rtha6 val hyn. Constans heb ef dy tat ti yssyd uar6.
57.28 *oed h6nn6 a dywedut 6rtha6 val hyn Constans heb ef dy tat ti yssyd var6*

Ath vrodyr heb ef yssyd ry ieueinc 6rth wneuthur brenhin o!nadunt. ac ny we
57.29 *ath vroder heb ef yssyd ry ieuainc 6rth wneuthur brenhin onadunt Ac ny we/*

laf inheu oth lin titheu a allo bot yn vrenhin. Ac 6rth hynny o bydy di 6rth
57.30 *laf inheu oth lin ditheu a allo bot yn vrenhin Ac 6rth hynny o bydy di 6rth*

gyghor ac achwanegu medyant a chyfoeth i minheu. minheu a ymhoelaf 6yneb
57.31 *gyghor ac Achwanegu mediant a chyfoeth i minheu mi a ym[.]hoelaf 6yneb*

pa6b or teyrnas parth ac attat titheu. Ac a / paraf dy tynnu or abit hon kyt
57.32 *pa6b or teyrnas parth ac attat titheu Ac a paraf dy dynnu or abit hon kyt*

bo g6rth6yneb gan yr vrdas ath wneuthur yn vrenhin. A phan gogleu Const
57.33 *[..] g6rth6yneb gan yr vrdas ath wneuthur yn vrenhin A phan gogleu Const/*

ans yr ymadra6d h6nn6; llawenhau yn va6r a wnaeth. Ac ada6 tr6y aruoll
57.34 *ans yr amadra6d h6nn6 llawenhau yn va6r a wnaeth ac ada6 tr6y aruoll*

rodi ida6 pop peth or a uynhei. Ac na wnelei dim oe vrenhinyaeth namyn
57.35 *rodi ida6 pop peth or a vynhei Ac na wnelei dim oe vrenhinyaeth namyn//*

[58] 3036 116.17

tr6y y gyghor Ae gymryt a / wnaeth g6rtheyrn g6rtheneu ae tynnu yn diann
58.1 *tr6y i gyghor Ac gymryt a wnaeth G6rtheyrn g6rtheneu ae dynnu yn diann/*

ot oe venechtit. Ae wisca6 o vrenhinya6l dillat. A dyuot ac ef hyt yn llundein.
58.2 *ot oe vynechtit ae wisca6 o vrenhina6l dillat A dyuot ac ef hyt yn llundein*

Ac o v Reid caffel canhat y pobyl oe dyrchafel yn vrenhin. Ac yn yr amser
58.3 *ac o v Reid caffel canhyat y bobyl oe dyrchael yn vrenhin Ac yn yr amser*

h6nn6 mar6 uuassei kuhelyn archescob llundein. Ac 6rth hynny ny ch
58.4 *h6nn6 mar6 vuassai guhelyn archesgob llundein Ac 6rth hynny ni ch/*

affat vn escob a gymerei arna6 y gyssegru ynteu yn vrenhin 6rth y /
58.5 *affat vn esgob a gymerei arna6 i gyssegru ynteu yn vrenhin 6rth i*

tynnu or creuyd. Ac eissoes yr hynny nyt ebyrgoues G6rtheyrn y gueithret
58.6 *dynnu or creuyd ac eissoes er hynny nyt ebyrgoues G6rtheyrn y g6eithret*

h6nn6. namyn mynet e / hun yn lle escob. A chymryt coron y teyrnas ae doddi am pen constans.
Ae vrda6 <yn vrenhin.>

¹²³ Dots placed under *ir brenhin*.

58.7 h6nn6 namyn mynet e hun yn lle escob a chymryt coron y teyrnas ae doddi am pen constans ae vrda6 yn vrenhin

A Guedy dyrchafel Constans yn vren

58.8¹²⁴ A Guedy dyrchauel Constans yn vren/

hin; y rodes ynteu holl lywodraeth y teyrnas yn lla6 6rtheyrn. Ac e / hun

58.9 hin i rodes ynteu holl lywodraeth y teyrnas yn lla6 6rtheyrn Ac e hun

heuyt a ymrodes ym pop peth 6rth y / gyghor. kanys amgen dysc a dyscassei yn / y

58.10 heuyt a ymrodes ym pop peth 6rth i gyghor kanys amgen dysc a dyscassei yn y

cla6styr no llywya6 brenhinyaeth. A guedy kaffel o 6rtheyrn medyant kyme

58.11 cla6styr no llywya6 brenhinyaeth A guedy caffel o 6rtheyrn medyant kyme/

int a h6nn6 yn / y la6. medylya6 a oruc py wed y / gallei caffel e / hun y vrenhiny

58.12 int a h6nn6 yn i la6 medylya6 a oruc py wed i gallei caffel e hun y vrenhiny/

aeth. kanys hynny yd oed yn / y damuna6 ac yn / y ystrywya6 oe holl dihwyt. D

58.13 aeth kanys hynny yd oed yn i damuna6 ac yn i ystrywia6 oe holl dihwyt d/

amwein tru!an heuyt ar daroed. yr var6 hynhafguyr y teyrnas ae chyghorwyr yn

58.14 amwein truan heuyt a daroed mar6 hynafg6yr y teyrnas ae chyghorwyr yn

ll6yr. megys nat oed vn g6r mor arbenhic a g6rtheyrn. A megys meibon oed pa6b

58.15 ll6yr megis nat vn g6r mor arbenhic a G6rtheyrn A megis meibon oed pa6b

o wyrda y teyrnas oll y / 6rtha6 ynteu. Ac euo a gaffei enryded pa6b o!nadunt 6y.

58.16 o wyrda y teyrnas oll y 6rtha6 ynteu Ac eno a gaffei enryded pa6b onadunt 6y

kanys ef a uedei eu kyghor. A guedy guelet o 6rtheyrn y uot yn caffel pop peth

58.17 kanys ef a uyei eu kyghor A guedy guelet o 6rtheyrn i vot yn caffel pop peth

6rth y / ewyllis. medylya6 a oruc oe holl ethrylith py wed y / gallei diot Constans

58.18 6rth y ewyllis medylya6 a oruc oe holl ethrylith py wed i gallei diot Constans

vynach oe vrenhinyaeth. Ae chymryt ida6 e / hun. Ac yna y kymyrth y s6llt ae tr

58.19 vynach oe vrenhinyaeth ae chymryt ida6 e hun Ac yna i kymyrth i s6llt ae tr/

esor ar kestyl ar kaeroed ar dinassoed cadarn yn / y vedyant e / hun. gan venegi

58.20 yssor ar kestyl ar karoed ar dinassoed cadarn yn i vedyant e hun gan venegi

yr brenhin bot dygyuor lluyd am eu pen or ynyssoed. A guedy caffel o!hona6 y / gan

58.21 ir brenhin bot dygyuor lluyd am i pen or ynyssoed A guedy caffel ohona6 i gan

y brenhin pop peth o hynny 6rth y vynnu. gossot a wnaeth y ann6yleit e / hun ae

58.22 y brenhin pop peth o hynny 6rth i vynnu gossot a wnaeth i ann6yleit e hun ae

diwydyon y / warchad6 y lleoed hynny. Ac odynd medylya6 a / wnaeth py wed yd

58.23 diwedion i warchad6 y lleoed hynny Ac odynd medylya6 a wnaeth py wed yd

ystrywei vrat y brenhin. A dywedut 6rth constans val hyn. Argl6yd vrenhin h

58.24 ystrywei vrat y brenhin a dywedut 6rth Constans val hyn Argl6yd vrenhin h/

¹²⁴ Co{n}stans inserted in margin.

eb ef reit y6 itti achwanegu dy teulu mal y bo dibryderach it ac y bych ehofna

58.25 *eb ef reit y6 itti achwanegu dy deulu mal i bo dibryderach it ac i bych ehofna/*

ch rac dy elynion. Ac yna y dywa6t constans. Ponyt yth la6 ti heb ef y / rodeis i me

58.26 *ch rac dy elynion Ac yna i dywat Constans pynyt yth la6 di heb ef i rodeis i me/*

dyant a / llywodraeth y teyrnas. Ac 6rth hynny guna ditheu pop peth or a uynh

58.27 *diant a lywodraeth y teyrnas Ac 6rth hynny g6na ditheu pop peth or a vynn/*

*y ch gan gan gad6 fydlonder i minheu. Ac yna y dywa6t g6rtheyrn. Ef a dywesp6
yt i*

58.28 *y ch gan gad6 ffydlonder i minheu Ac yna i dywat G6rtheyrn ef a dywesp6yt i*

mi heb ef bot y ffichteit yn mynnu d6yn g6yr llychlyn a denmarc yn vn ac

58.29 *mi heb ef bot y ffichteit yn mynnu d6yn g6yr llychlyn a denmarc yn vn ac*

6ynt 6rth ryuelu ar(i)nam ni. Ac 6rth hynny y kyghoraf / i itti guaha6d rei o!nadunt

58.30 *6ynt 6rth ryuelu arnam ni ac 6rth hynny i kyghoraf i itti g6aha6d rei onadu{n} ¹²⁵t*

6ynneu yn wyr it. <Ac> Ath / lys yn wastat mal y bont kymheruedwyr yrot ac eu ke

58.31 *6ynneu yn wyr it yth lys yn wastat mal i bont kymheruedwyr y rot ac eu ke/*

nedyl Ac y gallont whedleuha it a g6ybot med6l eu kenedyl ar t6yll ar brat a

58.32 *nedyl ac i gallon hwedleuha it a g6ybot med6l eu kenedyl ar t6yll ar brat a*

ystrywer odyo yth erbyn. A phony wel6ch i vrat g6rtheyrn. kanyt o acha6s ky

58.33 *ystrywer odyo ith erbyn A pony wel6ch i vrat g6rtheyrn kanyt o acha6s ky/*

nhal iechyt y brenhin yd ystrywei ef yr ymadrodyon hynny. namyn g6ybot

58.34 *nhal iechyt y brenhin yd ystrywei ef yr ymadrodyon hynny namyn g6ybot*

bot y g6yr hynny yn yscafnach eu hann6yt noc ereill. A bot yn ha6d gantunt

58.35 *b[...] g6yr hynny yn yscafnach eu hann6yt noc ereill a bot yn ha6d gantunt//*

[59] 3036 118.20

wneuthur kyflauan. A bot yn ha6d ida6 ynteu eu kyffroi h6y yn erbyn y brenhin

59.1 *W¹²⁶neuthur kyflafan a bot yn ha6d ida6 ynteu eu kyffroi h6y yn erbyn y bre/*

ae lad. A g6ybot guedy darffei hynny; y kaffei ynteu e / hunan y vrenhinyaeth. A

59.2 *Ae lad a g6ybot guedy darffei hynny i kaffei ynteu e hunan y vrenhinyaeth A*

guaha6d a wnaeth g6rtheyrn cant marcha6c yn wyn[...]brenhin or ffichteit

59.3 *g6aha6d a wnaeth G6rtheyrn cant marcha6c yn wyr ir brenhin or ffichteit*

o yscotlont. Ac eu hanr[...]edu a / wnaeth udunt o amryualyon rodyon eur

59.4 *ar yscotieit ac eu hanrydedu a wnaeth udunt o amryualyon rodion a aur*

ac aryant a dillat a meirch a thlysseu ma6rweirtha6c. hyny yttoedynt 6y

59.5 *ac aryant a dillat a meirch a thlysseu ma6rweirtha6c hynny yttoedynt 6y/*

¹²⁵ Macron over *u*.

¹²⁶ Different form of upper case *w* used.

nteu yn / y gymryt ef yn lle brenhin. Ac yn ufydhau yn / y wassanaeth. Ac yna y ke
59.6 *nteu yn i gymryt ef lle brenhin ac yn vfydhau yn i wasanaeth Ac yna i ke/*

nynt 6y kywydeu ida6 ar hyt yr heolyd. G6rtheyrn yssyd teil6g o amherod
59.7 *nynt 6y gywydeu ida6 ar hyt yr heolyd G6rtheyrn yssyd deil6g o amherod/*

raeth. ac o teyrnwyalen ynys prydein. A chonstans yssyd anheil6g. Ac ynteu
59.8 *raeth ac o teyrnwyalen ynys prydein A chonstans yssyd anheil6g Ac ynteu*

u6yu6y yn eu henrydedu 6y. Ac or diwed guedy caffel g6ybot o 6rtheyrn
59.9 *v6y v6y yn eu henrydedu h6y ac or diwed guedy caffel g6ybot o 6rtheyrn*

ry / gaffel eu karyat ac eu rybuchet yn ll6yr wedy eu medwi nosweith y / dyw
59.10 *ry gaffel eu karyat ac eu rybuchet yn ll6yr wedy eu medwi nosweith i dyw/*

a6t 6rthunt y / uot ef yn ada6 ynys prydein y geissa6 kyfoeth a uei u6y ac amla
59.11 *at 6rthun i uot ef yn gada6 ynys prydein i geissa6 kyuoeth a uei v6y ac amla/*

ch yn lle arall. kany allei ef herwyd y / dywedei kynhal dec marcha6c a deugeint
59.12 *ch yn lle arall kany allei ef herwyd i dywedi gynhal dec marcha6c ar uheint¹²⁷*

yn diwall or bychydic kyfoeth oed ida6. A guedy dywedut 6rthunt kymeint
59.13 *yn diwall or echydic kyuoeth a oed ida6 A guedy dywedut 6rthunt kymeint*

a hynny. mynet parth ae lety a wnaeth yn trist. Ac eu hada6 6ynteu yn / y ne
59.14 *a hynny mynet parth ae lety a wnaeth yn trist ac eu gada6 h6ynteu yn y ne/*

uad yn yuet. A guedy guelet or ffichteit hynny. tristau a / wnaethant 6ynteu
59.15 *uat yn yuet A guedy guelet or ffichtieit hynny tristau a wnaethant 6ynteu*

yn u6y noc yd oed ha6d y / gredu. o tebygu pan y6 prudder yr dywedassei 6rth
59.16 *yn v6y noc yd oed ha6d i gredu o tybygu pan y6 prudder i dywedassei 6rth/*

eyrn 6rthunt. A dywedut a wnaethant y / rydunt. py acha6s na lad6n ni
59.17 *theyrn 6rthunt a dywedut a wnaethant y rydunt py acha6s na lad6n ni*

yr atuynach h6n megys y caffo g6rtheyrn wedy hynny cadeir y teyrnas. P6y
59.18 *yr atuynach h6n megis i caffo g6rtheyrn wedy hnnny gadeir y teyrnas p6y*

a dyliei vrenhinyaeth yn well noc ef. canys teil6g y6 o pop enryded ac arg
l6ydiaeth; y / g6r ny orffowys oc an enrydedu ninheu yn wastat
59.19 *a dyliei vrenhinyaeth yn well noc ef kanys teil6g y6 o pop enryded ac arg/*
gl6ydiaeth y g6r ni orfowis oc an enrydedu ni yn wastat

AC yn diannot
59.20 *AC yn diannot*

kychwyn a wnaethant a d6yn ruthyr am pen y brenhin y ystauell
59.21 *kychwyn a wnethant a d6yn ruthyr am pen y brenhin i ystauell*

ae lad a chymryt y pen ae d6yn gantunt hyt rac bron g6rtheyrn. A phan
59.22 *ae lad a chymryt i pen ae d6yn gantunt hyt rac bron g6rtheyrn A phan*

¹²⁷ Sic.

welas ynteu megys tristau odieith<yr.> ac byla6. Ac eissoes ny buassei lawena
59.23 *welas ynteu megis tristau o diethyr ac byla6 Ac eissoes ni buassei lywena/*

ch ynteu eiroet oe vy6n noc yd oed yna. Ac eissoes gal6 a / oruc atta6 ki6ta6twyr llu
59.24 *ch ynteu erioet oe vy6n noc yd oed yna Ac eissoes Gal6 a oruc atta6 ki6ta6twyr llu/*

ndein. kanys yno y gunathoedit y gyflauan honno. Ac erchi udunt dala oll y bra
59.25 *ndein kanys yno i g6naethoedit y gyflafan honno Ac erchi vdunt dala oll y bra/*

twyr hynny. Ac odyne eu dihenydu 6rth ry wneuthur o!nadunt kyflauan
59.26 *twyr hynny Ac odyne eu dihenydu 6rth ry wneuthur onadunt kyflafan honno*

gymeint a honno. nyt amgen llad y brenhin. A rei o wyr y teyrnas a dywedei p
59.27 *gymeint a honno nyt amgen llad y brenhin A rei o wyr y teyrnas a dywedei p/*

an y6 g6rtheyrn ry / wnathoed y brat h6nn6. Ac nas g6naei y ffichteit oc eu dech
59.28 *an y6 g6rtheyrn a wnaethoed y brat h6nn6 ac nas g6nai i ffichtieit oc eu dych/*

ymic e / hunein. Ereill ae diheurei. Ac eissoes sef a wnaeth tatmaetheu y mei
59.29 *ymic e hunein Ereill ae diheurei Ac eissoes sef a wnaethoed tatmaetheu y mei/*

bon ereill emreis ac vthyr pen dragon ffo ac 6ynt hyt yn llyda6 rac ofyn G6r
59.30 *bion ereill emreis ac 6thyr pendragon ffo ac 6ynt hyt yn llyda6 rac ofyn G6r/*

theyrn. Ac na bei oc eu hetuied a dalyei y teyrnas o diffodynt y rei hynny. Ac
59.31 *theyrn Ac na bei oc eu hetuied a dalyei y teyrnas o diffodynt y rei hynny Ac*

yn yr amser h6nn6 yd oed emyr llyda6 yn vrenhin yn llyda6. Ar g6r h6nn6 a
59.32 *yn yr amser h6nn6 yd oed emyr llyda6 yn vrenhin yn llyda6 Ar g6r h6nn6 a*

aruolles y meibon yn llawen. Ac a peris eu meithrin mal y dilyit meithrin te
yrned.
59.33 *aruolles y meibion yn llawen ac a peris eu meithrin mal i dilyit meithrin teyrned*

AC yna pan welas g6rtheyrn nat oed a allei ymerbyny
59.34 *AC yna pan welas g6rtheyrn nat oed a allei ymerbyny/*

eit ac ef. sef a wnaeth ynteu kymryt coron y teyrnas ae g6isca6 am
59.35 *eit ac ef sef a wnaeth ynteu kymryt coron y teyrnas ae g6iscau am*

y pen e hun. A gorescyn y tywyssogyon ereill. Ac eissoes guedy clybot y vrat6ry
59.36 *i pen e hun a gorescyn y tywyssogyon ereill ac eissoes g6edy clybot y vrat6[../]*

[60] 3036 120.22

aeth honno ym pop lle yn honneit. Sef a / wnaeth guyr yr ynyssed; ymduuna6 y
60.1 *aeth honno ym pop lle yn honneit sef a wnaeth g6yr yr ynyssed ymduuna6 y*

gyt 6rth ryuelu a g6rtheyrn. kanys y fichteit a / dyfynassei or alban attad
60.2 *gyt 6rth ryuelu a g6rtheyrn kanys y ffichtieit ae dyffynassei or alban attad/*

unt y dial eu kytuarchogyon ar parassei 6rtheyrn eu llad am ry lad onadunt
60.3 *unt i dial eu kytuarchogyon a parassei 6rtheyrn eu llad am ry llad onadunt*

6ynteu constans vab custennin vendigeit. Ac yna dirua6r ofal a / phryder a

60.4 6yn-teu constans vab custenhin ve{n}¹²⁸ digeit Ac yna dirua6r ofal a phryder a

oed ar 6rtheyrn or neill parth o acha6s y uot yn colli y wyr tr6y peunydyadl

60.5 oed ar 6rtheyrn or neill parth o acha6s i vot yn colli i wyr dr6y beunyda6l

ymladeu a br6ytreu. Ac or parth arall rac ofyn emreis wledic ac vthyr pe

60.6 ymladeu a br6ytreu Ac or parth arall rac ofyn Emreis wledic ac 6thyr pe/

n dragon. kanys y rybud traе / gilyd a doeи atta6 y uenegи eu bot yn dyuot a lly ghes (dir) dirua6r gantunt y6 orescyn ac y dial eu bra6t arna6.

60.7 n dragon kanys y rybud traе gilyd a doeи atta6 oe venegi eu bot yn dyuot a lly/ ges dirua6r gantunt i orescyn ac eu dial ageu eu bra6t arna6:

AC ar hynny nachaf

60.8 AC ar hynny nachaf

teir llog hiryon yn discynnu yn s6yd geint yr tir

60.9 teir llog hirion yn discynnu yn s6yd geint ir tir

yn lla6n o varchogyon arua6c. A deu 6r yn deu uroder yn tywyssogyon ar

60.10 yn lla6n o varchogyon arua6c A deu 6r yn deu vroder yn tywyssogyon ar/

nadunt. Sef oed eu henweu. hors. A hen!gyst. Ac yn yr amser h6nn6 yd oed 6r

60.11 nadunt sef oed eu henweu hors a hengyst Ac yn yr amser h6nn6 yd oed 6r/

theyrn yn dinas dorobern. sef dinas y6 h6nn6 kaer geint. A[.....]eu a do

60.12 theyrn yn dinas dorobern sef dinas y6 h6nn6 kaer geint A chennadeu a do/

eth ar 6rtheyrn y uenegи ida6 ry / dyuot guyr ma6r <hyd6f> heb 6ybot pan hanhoe

60.13 eth at 6rtheyrn i vynegi ida6 dyuot g6yr ma6r!hedic heb 6ybot pan hanoē/

dynt y my6n llogeu hiryon a rodi na6d a / wnaeth g6rtheyrn udunt. Ac erchi

60.14 dynt y me6n llogeu hirion a rodi na6d a wnaeth G6rtheyrn vdunt Ac erchi

eu d6yn atta6. A guedy eu dyuot rac y vron. Arganuot yn / y lle a oruc g6rth

60.15 eu d6yn atta6 A guedy eu dyuot rac i vron arganuot yn y lle a oruc g6rth/

eyrn y deu uroder oed tywyssogyon ar y rei ereill. kanys ragor oed arnunt

60.16 eyrn y deu vroder a oed tywyssogyon ar y rei ereill kanys ragor oed arnu{n}¹²⁹t

o pryd a gossced a th6f a / theledir6yd rac y rei ereill. A guedy edrych arnad

60.17 o pryd a gosced a th6f a theledir6yd rac y rei ereill a guedy edrych arnad/

unt. Gofyn a / wnaeth p6y oedynt. Ac o py le pan hanhoedynt. A phy dayar y

60.18 unt gouyn a wnaeth p6y oedynt ac o py le pan hanoedynt A phy daear i

megyssit arnei. A phy acha6ys a / phy neges y / dothoedynt y6 teyrnas ynteu.

60.19 megessit arnei A phy acha6s a phy neges i dothoedynt y6 teyrnas ynteu

Ac yna y rodes hengyst ateb ida6 dros y getymdeithon. kanys hynaf oed

60.20 Ac yna i rodes hengyst ateb ida6 dros i gytymdeithyon kanys hynaf oed

¹²⁸ Macron over e.

¹²⁹ Macron over u.

ac aeduettaf a doethaf a / phrudaf Ac yn / y wed hon y dechreuis y ymadra
60.21 *ac aeduettaf a doethaf a phrudaf ac yn y wed hon y dechre6ys i ymadra/*

6d. O tidi vonhediccaf or brenhined y g6lat saxonía yn ganet ni Ac yn
60.22 *6d O tydi vonhediccaf or brenhined yn g6lat saxonía yn ganet ni ac yn*

mag6yt. Vn y6 <honno> o wladoed germa[...] Acha6s an dyuodedigaeth ninheu
60.23 *mag6yt 6n y6 honno o wladoed germania acha6s yn dyuotedigaeth ninheu*

y6 y rodi an g6assanaeth itti neu y / tywyssa6c arall a wnel da in. Ac nyt oes acha6s
60.24 *y6 i rodi an g6assanaeth itti ne¹³⁰ i tywyssa6c arall a wnel di in Ac nyt oed acha6s*

y an g6rthlad oc an gulat namyn a / dywed6n itti heuyt. Sef y6 hynny. gulat vechan
60.25 *yn g6rthlad on g6lat namyn a dywed6n iti heuyt sef y6 hynny g6lat vechan*

gyfyg y6 an g6lat ni. A phan amlahont y pobyl mal na anh6ynt yndi. Sef y6 eu
60.26 *gyfyg y6 an g6lat ni A phan amlahont y boby1 mal na anh6ynt yndi sef y6 eu*

kyneua6yt. kynnulla6 holl wyr ieueinc y wlat rac bron eu tywyssso(6)gyon. A b6
60.27 *kyneua6t kynnulla6 holl wyr ieueinc y wlat rac bron eu tywyssygyon A b6/*

r6 preneu y rydunt. Ac megys y del y / coelbren udunt yd / etholir ac yd / ell
60.28 *r6 preneu y rydunt Ac megis i del y coelbren vdunt yd etholir ac i gell/*

ygir y wladoed y byt y / my6n llogeu megys y guely ti y geissa6 gossymdeith. Ac
60.29 *ygir i wladoed y byt y me6n llogeu megis i g6ely ti i geissia6 gossymdeith Ac*

yuelly rydhau an gulat o tra amhylder pobyl. Ac ar a6r hon argl6yd heb ef yd
60.30 *velly rydhau an g6lat o tra amylder pobyl Ac ar a6r hon Argl6yd heb ef yd*

amla6ys ki6ta6t yndi. hyny uu reit ethol yr ieuentit a / wely ti yma rac
60.31 *amla6ys ki6ta6t yndi hynny uu reit ethol yr ieuentit a wely di yma rac*

dy vron. Ac erchi udunt ufydhau 6rth y / gyneua6t ar gyfreith a oed ossodedic
60.32 *dy vron Ac erchi vdunt vfydhau 6rth y gyneua6t ar gyfreith a oed ossodedic*

yr y dechreu yndi. A ninheu y deu uroder a wely ti yn tywyssogyon arnadt.
60.33 *er y dechreu yndi A ninheu y deu vroder a wely di yn tywyssogyon arnadt*

kanys o lin brenhined yd henym. Sef y6 vy en6 i; hengyst. A hors y6 en6 vym
60.34 *kanys o lin brenhined yd henym sef y6 vy en6 i hengyst a hors y6 en6 vym*

bra6t. A hynny argl6yd aryfu reit i / ninheu ufydhau 6rth y gyfreith a / uassei
60.35 *bra6t Ar hynny argl6yd a uu reit i ninheu vfydhau 6rth y gyfreith a uassei//*

[61] 3036 122.22

yr / y dechreu. Ac y doetham hyt dy vrenhinyaeth ti. ynyd oed mercurius (yn) an
61.1 *er y dechreu ac i doetham hyt dy vrenhinyaeth di yn yd oed mercurius an*

du6 ni yn an tywyssa6. A phan gicleu y breenhin kyrb6yll mercurius. drychafel
61.2 *du6 ni yn an tywyssa6 A phan gicleu y brenhin kyrb6yll mercurius dyrchael*

¹³⁰ Sic.

y byneb a oruc a gouyn py ry6 gret yssyd genh6ch. Ac yna y dywa6t hengyst. Ar
61.3 *i byneb a oruc a gouyn py ry6 gret yssyd genh6ch Ac yna i dywat hengyst Ar/*

gl6yd heb ef an tatolygon d6yeu a enryded6n nyt amgen saturnus auibit{us}.
61.4 *gl6yd heb ef an todalyon d6yeu a enryded6n nyt amgen saturnus a uibiter*

ar d6yeu ereill yssyd yn llywya6 y byt. Ac eissoes yn benhaf yd enryded6n mer
61.5 *ar d6yeu ereill yssyd yn llywya6 y byt Ac eissoes yn benhaf yd enryded6n m{er}/¹³¹*

curius yr h6n a alw6n yn an ieith ni wogen. Ac y h6nn6 y parth6ys an ryeni y
61.6 *curius yr h6n a alw6n yn an ieith ni wogen Ac y h6nn6 i parth6ys an rieni y*

pedweryd dyd or 6ythnos Ac a alw6n ninheu oe en6 ef wogenes. A h6nn6 a
61.7 *petweryd dyd or 6ythnos ac a alw6n ninheu oe en6 ef wogenes dae¹³² A h6nn6 a*

elwir yg kymraec du6 merchyr. Ac yn nessaf y h6nn6 yd enryded6n y d6yes gyf
61.8 *elwir yg kymraec du6 merchyr Ac yn nessaf i h6nn6 yd enryded6n y d6yes gyf/*

foethoccaf or d6yesseu. yr hon a elwir effream. Ac y honno y kyssegr6ys an ryeni
61.9 *oethoccaf or d6yesseu yr h6n a elwir effream Ac i honno i kyssegr6ys yn rieni*

y chwechet dyd or 6ythnos. Ac yn an ieith ni y / gelwir ffridei. sef y6 hynny du6 gue
61.10 *y chwechet dyd or 6ythnos ac yn ieith ni i gelwir fridei sef y6 hynny du6 g6e/*

ner. Am a6ch cret chwi yr hon yssyd ia6nach y gal6 yn agret noc yn gret dolurus
61.11 *ner Am a6ch cret ch6i yr hon yssyd ia6nach i gal6 yn agret noc yn gret dolurus*

y6 genhyf / i. llawen 6yf inheu hagen 6rth a6ch dyuotedigaeth chwi. kanys amser reit
61.12 *y6 genhyf i llawen 6yf inheu hagen 6rth a6ch dyuotedigaeth ch6i kanys reit*

im 6rthy6ch y dothy6ch na du6 a6ch dycco na pheth arall. kanys vy gelynyon y
61.13 *ym 6rthy6ch y doetha6ch na du6 a6ch dycco na phet arall kanys vy gelynion y/*

ssyd ym kywarsagu o pop parth. Ac 6rth hynny o mynn6ch chwitheu kymryt kyt la
61.14 *syd ym kywarsagu o pop parth Ac 6rth hynny o mynn6ch ch6itheu kymryt kyt la/*

uur a miui y ymlad am gelynyon. minheu ac a6ch kynhalyaf ch6i yn enryded
61.15 *uur a myni i ymlad am gelynion minheu a6ch kynhalyaf ch6itheu yn enryded/*

us ym teyrnas. Ac a6ch kyfoethogaf o amryualyon donyeu a / rodyon eur ac ary
61.16 *us ym teyr¹³³nas ac a6ch kyfoethogaf o amryualyon donyeu a rodyon eur ac ary/*

ant A meirch a thir a dayar a da arall. Ac yn diannot ufydhau a / wnaethant 6y
61.17 *ant a meirch a thir a daear a da arall ac yn diannot vfydhau a wnaethant 6y/*

nteu y hynny. A g6rhau yr brenhin. Ac ada6 ffydlonder ida6 tr6y aruoll. A thrigya6
61.18 *nteu i hynny a g6rhau yr brenhin Ac ada6 ffydlonder ida6 tr6y aruoll A thrigya6*

gyt ac ef yn / y lys. Ac yn / y lle nachaf y ffichteit y elynion yn dineu or alban a llu
61.19 *gyt ac ef yn i llys ac yn y lle nachaf y ffichteit i elynion yn dineu or alban a llu*

¹³¹ Macron over *m*.

¹³² Sic.

¹³³ *r* inserted above line.

dirua6r y veint gantunt ac yn anreitha6 y guladoed. Ac yn llad y pobloed. A phan
61.20 *dirua6r i veint gantunt ac yn anreitha6 y g6ladoed ac yn llad y poploed A pan*

gigleu G6rtheyrn hynny. kynnulla6 y varchogyon a / wnaeth ynteu a / mynet yn eu her
61.21 *gigleu G6rtheyrn hynny kynnulla6 i varchogyon a wnaeth ynteu a mynet yn eu her/*

byn 6y. A guedy dyuot y deulu ygyt. ac ymlad. ny bu reit hayach yr ki6ta6twyr
61.22 *byn 6y a guedy dyuot y deu!lu ygyt ac ymlad ny bu reit haeach yr ki6ta6twyr*

ymlad y / dyd h6nn6. kanys y ssaesson a ymladassant yn kyn 6rolhet. Ar gelynyon a o
61.23 *ymlad y dyd h6nn6 kanys y saesson a ymladassant yn kyn 6rolhet Ar gelynyon a o/*

edynt yn pylu y ki6ta6twyr; hyny uu reit udunt ymchoelut ar ffo yn gewilydyus.
61.24 *edynt yn pylu y ki6ta6twyr hyny uu reit vdunt ymchoelut ar ffo yn gywiledus*

A Guedy caffel o 6rtheyrn y uudugolyaeth honno tr6y y saesson. ynteu a am
61.25 *A Guedy caffel o 6rtheyrn y uudugolyaeth honno tr6y y saesson ynteu a am/*

la6ys yn / y lle rodyon udunt 6ynteu. Ac y hen!gyst eu tywyssa6c y rodes yn
61.26 *la6ys yn y lle rodyon vdunt 6ynteu Ac i hengyst eu tywyssa6c i rodes yn*

s6yd lindysei tir a dayar megys y / gallei ymossymdeitha6 yn da o!hona6. Ac ef ae
61.27 *s6yd lindesei tir a daear megis i gallei ymossymdeitha6 yn da ohona6 ac ef ae*

gytuarchogyon. Ac odynd mal yd oed hengist yn 6r doeth call ystrywyus guedy
61.28 *gytuarchogyon Ac odynd mal yd oed hengyst yn 6r doeth call ystrywyus guedy*

g6ybot o!hona6 ry / gaffel ketyndeithas y brenhin ae garyat. Sef a wnaeth ym
61.29 *g6ybot ohona6 gaffel ketyndeithas y brenhin¹³⁴ ae garyat Sef a wnaeth ym/*

adra6d ar brenhin yn / y wed hon. Argl6yd heb ef dy elynyon yssyd yn / ryue
61.30 *adra6d ar brenhin yn y wed hon Argl6yd heb ef dy elynion yssyd yn ryue/*

lu arnat o pop parth. A hyt y / guelir imi heuyt ychydic o wyr dy teyrnas ath
61.31 *lu arnat o pop parth A hyt i g6elir imi heuyt ychydic o wyr dy teyrnas di ath*

gar. kanys eu can / m6yhaf a / glywaf ui yth o gyuada6 ti am d6yn emreis wledic
61.32 *gar kanys eu canm6yhaf a gly6af i yth o gyfada6 di am d6yn emreis wledic*

o lyda6 am dy pen ath diot oth vrenhinyaeth. Ac 6rth hynny os da genhyt ti
61.33 *o lyda6 am dy pen ath diot oth vrenhinyaeth ac 6rth hynny os da genhyt ti/*

theu ac o byd ranc!bod; kyghor y6 genhyf / i anuon kennadeu hyt vyg wlat i
61.34 *theu ac o byd ra{n}¹³⁵c bod kyghor y6 genhyf i Anuon kennadeu hyt vyg wlat i*

y waha6d marchogyon etwa odynd megys y bo m6y a / chadarnach an niuer ni
61.35 *y waha6d marchogyon etto odynd megis i bo m6y a chadarnach an nifer ni*

6rth ymlad ath elynyon titheu. Ac val y bo dibbryderach a titheu. Ac ygyt a hy
61.36 *6rth ymlad ath elynion ditheu Ac val i bo dibryderach i titheu Ac gyt a hy/*

¹³⁴ Sic.

¹³⁵ Macron over a.

nny heuyt vn arch a archaf it bei na bei rac ofyn vy gomed o!honei. Ac yna
61.37 *nny heuyd vn arch a archaf it bei na bei rac ofyn vy gomed ohonei Ac yna//*

[62] 3036 125.3

y dywa6t g6rtheyrn. Anuon ti heb ef de genn!adeu hyt yn germania y | waha6d ody
62.1 *i dywat G6rtheyrn Anuon di heb ef dy gennadeu hyt yn germania i waha6d ody/*

no kymeint ac a uynhych. Ac ody na arch i minheu A phy beth bynhac a erchych;
62.2 *no kymeint ac a vynnych Ac ody na arch i minheu a phy beth bynnac a erchych*

nyth necceir o!hona6. Ac yna est6g y pen a | wnaeth hengyst a diol6ch ida6 hyn
62.3 *nyth neckeir ohona6 Ac yna est6g i ben a wnaeth hengyst a diolch ida6 hyn/*

ny. A dywedut 6rtha6 val hyn. tydi argl6yd heb ef am kyuoethogeist i. Ac a | ro
62.4 *ny A dywedut 6rtha6 6al hyn Tydi argl6yd heb ef am kyuoethogeist i ac a ro/*

deist im eisteduaeu amhyl ehalaeth o tir a dayar. Ac eissoes nyt megys y | gue
62.5 *deist ym eisteduaeu amhyl ehelaeth o tir a daear Ac eissoes nyt megis i g6e/*

dei enrydedu tywyssa6c a | hanffei o lin brenhined. Sef acha6s y6. ti a dylut
62.6 *dei enrydedu tywyssa6c a hanfei o lin brenhined Sef acha6s y6 ti a dylut*

rodi imi ae kastell ae dinas ygyt ac a | rodut. megys ym guelit inheu yn enry
62.7 *rodi imi ae kastell ae dinas gyt ac a rodut megis ym g6elit inheu yn enry/*

dedus ymplith y tywyssogyon. kanys teilygda6t iarll neu var6n oed ia6n y rodi
62.8 *dedus ym plith y tywyssogyon kanys teilygda6t iarll neu var6n oed ia6n i rodi*

y | tywyssa6c a anffei o lin tywyssogyon. Ac yna y dywa6t g6rtheyrn ida6 ynteu
62. *i tywyssa6c a hanfei o lin tywyssogyon Ac yna i dywat G6rtheyrn ida6 ynteu*

yn atdeb. A 6rda heb ef vyg wahard i a wnaethp6yt rac rodi y ry6 rodyon (hynny) hy
62.10 *yn atdeb a 6rda heb ef vyg wahard i a wnaethp6yt rac rodi y ry6 rodyon hy/*

nny itti. kanys estra6n genedyl y6ch a | phaganyeit. Ac nat atwen inheu etwa
62.11 *nny itti kanys estra6n genedyl y6ch a phaganyeit Ac nat atwen inheu etto*

a6ch moes chwi nac a6ch deua6t megys y gall6yf a6ch keffelybu ym ki6ta6twyr. Kan
62.12 *nach moes ch6i nach deua6t megis i gall6yf a6ch kyflybu ym ki6ta6twyr kan/*

ys pei dechreu6n i a6ch enrydedu chwi megys pria6t gi6da6t yr ynys. guyrda y
62.13 *ys pei dechreu6n i a6ch enrydedu ch6i megis pria6t gi6da6t yr ynys G6yrda y*

teyrnas a gyudynt ym herbyn ac a 6rth6ynebynt im. Ac yna y dywa6t heng
62.14 *deyrnas a gyudynt ym herbyn ac a 6rth6ynebynt im Ac yna i dywat heng/*

yst. Argl6yd heb ef canhata ditheu yth was guneuthur kymeint ac a gyrhae
62.15 *yst Argl6yd heb ef canhatia ditheu yth was wneuthur kymeint ac a gyrhae/*

dho ka(i)rrei y damgylchynu o hunty ar y tu a | rodeist im. mal y bo diogelach im ym
62.16 *do karrei i damgylchynu o h6nti ar y tir a rodeist im mal i bo diogelach ym ym/*

gad6 y my6n h6nn6 rac vy gelynyon. kanys ffydla6n uum ac 6yf ac vydaf it.

62.17 gad6 y me6n h6nn6 rac vy gelynion kanys ffydla6n vum ac 6yf ac a vydaf it

A phy beth bynhac a wnelh6yf yno. yn ffydlonder itti y / g6naf. A chanhyadu a wna

62.18 A phy beth bynnac a wnel6yf yno yn ffydlonder itti i g6naf a chanhyadu a wna/

eth y brenhin ida6 hynny. A gorchymyn ida6 ell6g kennadeu hyt yn germania

62.19 eth y brenhin ida6 hynny A gorchymyn ida6 ell6g kennadeu hyt yn germania

y geissa6. porth odyo. Ac yna heb vn gohir ell6g a oruc hengyst hyt yn germania.

62.20 i geissa6 porth odyo Ac yna heb vn gohir gell6g a oruc hengyst hyt yn germania

Ac odyo kymryt croen tar6 a / wnaeth ynteu ae holli yn vn garrei. Ac odyo ethol

62.21 Ac odyo kymryt croen tar6 a wnaeth ynteu ae holli yn vn garrei Ac odyo ethol

y lle cadarnhaf a all6ys y gaffel ar y tir a / rodassit ida6. Ac ar garrei honno messura6

62.22 y lle cadarnhaf a all6ys y gaffel ar y tir a rodassit ida6 a ar garrei honno messura6

lle kastell. A dechreu y a!deilat yn diannot. A guedy daruot adeilat y gaer. y / gel

62.23 lle kastell a dechreu y adeilat yn diannot a guedy daruot adeilat y gaer i gel/

wit yg kymraec kaer y / garrei. 6rth y messura6 ar / garrei. Ac yn saessnec tanc

62.24 wit yn gymraec kaer y garrei 6rth i messura6 ar garrei ac yn saesnec thanc/

astyr. Ac yn lladin castr6m corrigie. Ac or enweu hynny y / gelwit er hynny hyt hedi6.

62.25 astyr ac yn lladin castru{m}¹³⁶ corigie ac or enweu hynny y gelwit er hynny hyt hedi6

AC ymchoelut a wnaeth y kennadeu o Germania a deu na6 llog yn lla6n o etho

62.26 AC ymchoelut a wnaeth y kennadeu o germania a deu na6 llog yn lla6n o etho/

ledigyon varchogyon arua6c gantunt. A merch hen!gyst gantunt. Sef oed y

62.27 ledigyon varchogyon arua6c gantunt A merch hengyst gantunt sef oed y

hen6 Ronwen. Ac nyt oed yr eil a gyffelypit idi rac y theccet. A guedy dyuot y niuer h6

62.28 hen6 Ronwen Ac nyt oed yr eil a gyfflybit idi i theccet A guedy dyuot y nifer h6/

nn6. Sef a / wnaeth hengyst guaha6d g6rtheyrn y / edrych yr adeilat deissyuyt ar w

62.29 nn6 sef a wnaeth hengyst g6aha6d G6rtheyrn i edrych yr adeilat deissyuyt a w/

nathoedit. Ac y edrych y / marchogyon newyd dyuot. A guedy dyuot y brenhin y

62.30 nathoedit ac i edrych y marchogyon newyd dyuot A guedy dyuot y brenhin y/

no A niuer bychan ganta6. moli a / wnaeth y / gueith newyd. A chymryt y

62.31 no a nifer bychan ganta6 moli a wnaeth y g6yth g6erth newyd a chymryt y

marchogyon newyd dyuot yn wyr ida6. A guedy daruot udunt u6yta o vre

62.32 marchogyon newyd dyuot yn wyr ida6 A guedy daruot vdunt v6ytta o vre/

nhinya6l anregyon. nachaf y uor6yn yn dyuot or ystauell a gorul6ch eur yn

62.33 nhina6l anregyon nachaf y vor6yn yn dyuot or ystauell a gorul6ch eur yn

lla6n o win yn / y lla6. Ac yuelly dyuot hyt rac bron y brenhin. A guedy adoli i

62.34 lla6n o win yn i lla6 Ac velly dyuot hyt rac bron y brenhin a guedy adoli i/

¹³⁶ Macron over u.

da6 ar tal y deu lin. kyfarch guell ida6 a oruc. A heila6 arna6 mal hyn. lofart
62.35 *da6 ar tal i deu lin kyfarch gbell ida6 a oruc a heilia6 arna6 val hyn lofart*

kig wasseil. A phan weles y brenhin pryt y uor6yn. enryuedu a oruc yn ua
62.36 *kig wasseil A phan welas y brenhin bryd y vor6yn i henrydedu a oruc yn va/*

6r y / theccet. Ac yn / y lle ymlenwi oe charyat. A gouyn yr ieithyd peth a /
dywedassei y uor6yn.¹³⁷ A phy beth a dyliei ynteu y / dywe
62.37 *6r i theccet Ac yn y lle ymlenwi oe chariat A phy beth a dyliei ynteu i dywe/ //*

[63] 3036 127.10

dut yn 6rtheb idi hitheu. Ac yna y dywa6t y ieithyd 6rtha6. Argl6yd heb ef hi ath elw
63.1 *dut yn 6rtheb idi hitheu Ac yna i dywat y ieithed 6rtha6 Argl6yd heb ef hi ath elw/*

is ti yn argl6yd ac yn vrenhin yn / y ieith hi. Ac yuelly yth enryded6ys. yr hyn a dy
63.2 *is di yn argl6yd ac yn vrenhin yn y ieith hi Ac velly yth enryded6ys yr hyn a dy/*

ly y titheu y 6rtheb idi hi hyn y6. Sef y6 hynny drincheil. Ac yna y dywa6t g6rthe
63.3 *lye ditheu i 6rtheb idi hi hyn y6 sef y6 hynny drinchail Ac yna i dywat g6rthe/*

yrn 6rthi. drincheil. Ac erchi yr uor6yn y guin yuet. Ac yr hynny hyt hedi6 y mae
63.4 *yrn 6rthi drinchail ac erchi ir vor6yn y g6in i yuet ac er hynny hyt hedi6 i mae*

y deua6t honno wedy hynny ymplith y kyfedychwyr yn ynys prydein. Ac yna gue
63.5 *y deua6t honno wedy hynny ym plith y kyfedachwyr yn ynys prydein Ac yn¹³⁸ g6e/*

dy medwi g6rtheyrn neida6 a wnaeth diaf6l ynda6. A pheri ida6 kytsynhya6
63.6 *dy medwi G6rtheyrn neida6 a wnaeth diaf6l ynda6 A pheri ida6 kytsynnya6*

ar paganes yscymun heb bedyd arnei. A sef a wnaeth hen!gyst mal yd oed ystr
63.7 *ar paganes yscymun heb vedyd erni A sef a wnaeth hengyst mal yd oed ystry/*

wus adnabot ysca6nr6yd ann6yt y brenhin. (Ac ymghor) Ac ymgyghor ae vra6t ac ae gety
63.8 *wus atnabot ysca6nr6yd ann6yt y brenhin ac ymgyghor ae vra6t ac ae gety/*

mdeithon am rodi y uor6yn 6rth ewyllis y brenhin. Ac o gytgyghor y ca6ssant y ro
63.9 *mdeithion am rodi y vor6yn 6rth ewyllis y brenhin ac o gytgyghor i ca6ssant i ro/*

di yr brenhin. Ac erchi ida6 ynteu s6yd geint yn / y heguedi hi. Ac yn diannot y / rod
63.10 *di ir brenhin ar erchi ida6 ynteu s6yd geint yn y heguedi hi Ac yn diannot i rod/*

et y uor6yn y<r> brenhin. Ac y rodes ynteu s6yd geint yn / y heguedi hi. heb 6ybot yr
63.11 *et y vor6yn ir brenhin Ac i rodes ynteu s6yd geint yn y heguedi hi heb 6ybot ir*

g6r a / oed iarll yno. Sef oed y en6 G6rgant. ar nos honno y kysc6yt gan y uor6yn.
63.12 *g6r a oed iarll yno sef oed i en6 g6rgant ar nos honno i kysc6yt gan y vor6yn*

A m6y no messur y carei 6rtheyrn hi o hynny allan. A thri meib a / uuassei y 6r
63.13 *a m6y no messur i karei 6rtheyrn hi o hynny allan A thri meib a uuassei i 6r/*

theyrn kyn no hynny. Sef oed eu henweu kyndeyrn. A guertheuyr vendigeit. A phascen.
63.14 *theyrn kyn no hynny sef oed eu henweu kyndeyrn a g6ertheuyr vendigeit a phascen*

¹³⁷ Sentence omitted from P22.

¹³⁸ Sic.

AC yn yr amser h6nn6 y / doeth Garmon escob. A lupus tra

63.15 AC yn yr amser h6nn6 i doeth garmon esgob a lupus tra/

uocius y / pregethu geir du6 yr brytanyeit. kanys llygredic oed eu cri

63.16 uocius i pregethu geir du6 ir brytanyeit kanys llygredic oed eu cri/

stonogaeth er pan dothoed y paganyeit yn eu plith. Ac yna guedy pregethu or

63.17 stonogaeth er pan dothoed y paganieit eu plith Ac yna guedy pregethu or

guyrda hynny; yd atnewyd6yt y ffyd ymplith y brytanyeit. kanys py beth byn

63.18 g6yrda hynny yd atnewyd6yt y ffyd ym plith y brytanyeit kanys py beth byn/

hac a pregethynt ar eu taua6t; 6ynt ae kedernheynt tr6y peunydyadl wyrtheu

63.19 hac a pregethynt ar eu taua6t 6ynt ae kedernheynt tr6y peunydyadl 6rtheu

ac enryuedodeu a / wnaei du6 yrdunt. Ac yna guedy rodi y uor6yn yr brenhin;

63.20 ac enryuedodeu a wnaei du6 erdunt Ac yna guedy rodi y vor6yn yr brenhin

y / dywa6t hen!gist yr ymadra6d h6n. Miui heb ef yssyd megys tatmaeth itti. Ac

63.21 i dywat hengyst yr ymadra6d h6n Myui heb ef yssyd megis tatmaeth itti Ac

o bydy ti 6rth vyg kyghor i. ti a orchyuygy (dy holl elynyon) dy holl elynyon tr6y vym porth i am

63.22 o bydy di 6rth vyg kyghor i ti a orchyuygy dy holl elynion tr6y vym porth i am

kenedyl. Ac 6rth hynny; gohod6n etwa offa vy mab attam. Ac ossa vyg keuynde

63.23 kenedyl ac 6rth hynny g6ahod6n etto offa vy mab attom ac ossa vyg keuynde/

r6. kanys ryuelwyr goreu yn / y byt ynt. A dyro vdunt y guladoed yssyd y r6g dei

63.24 r6 kanys ryuelwyr goreu yn y byt ynt a dyro vdunt y g6ladoed yssyd y r6g dei/

uyr a[.....]h ar mur. Ac 6ynt ae kynhalyant rac estra6n genedloed mal y gellych titheu

63.25 uyr ar mur ac 6ynt ae kynhalyant rac estra6n genedloed mal i gellych titheu

kaffel yn hed6ch or p{ar}th h6n y humyr. Ac ufydhau a / wnaeth G6rtheyrn 6rth

63.26 gaffel yn hed6ch or parth h6n i humyr ac vfydhau a wnaeth G6rtheyrn 6rth

y kyghor h6nn6. Ac odynd yd anuones hen!gyst hyt yn germania. Ac y doeth

63.27 y kyghor h6nn6 Ac odynd yd anuones hengyst hyt yn germania ac i doeth/

ant odynd offa ac ossa a / cheldric a / thrychant llog gantunt yn lla6n o var

63.28 ant odynd offa ac ossa a cheldric a thrycant llog gantunt yn lla6n o var/

chogyon arua6c. A hynny oll a ar/[.]olles G6rtheyrn yn llawen. Ac a / urd6ys pa

63.29 chogyon arua6c a hynny oll a aruolles g6rtheyrn yn llawen ac a urd6ys pa/

6b onadunt yn / y lle o rodyon ma6rweirtha6c. kanys ym pop kyfranc

63.30 6b onadunt yn y lle a rodion ma6rweirtha6c kanys kanys¹³⁹ yn pop kyfranc

y bydei Goruyda6dyr tr6ydunt. Ac yuelly beunyd eissoes yd achwanegi he

63.31 i bydei goruyda6dyr tr6ydunt ac velly peunyd eissoes yd achwanaecaei he/

¹³⁹ Sic.

ngyst y lu tr6y t6yll a brat ganedic ganta6. A guedy adnabot or brytanye
63.32 *ngyst i lu tr6y d6yll a brat ganedic ganta6 A guedy atnabot or brytanye/*

it hynny. dala ofyn a / wnaethant. Ac erchi yr brenhin eu gyrru o teyrnas y
63.33 *it hynny dala ofyn a wnaethant Ac erchi yr brenhin eu gyrru o teyrnas y/*

nys prydein. kany wedei y / gristonogyon ketymdeithocau a phaganyeit nac
63.34 *nys prydein kany wedei i gristonogyon kytymdeithocau a phaganieit nac*

ymgymyscu ac 6ynt. kanys kyfreith a dedyf gristonogaeth ae guahanei.
63.35 *ymgymyscu ac 6ynt kanys kyfreith a dedyf gristonogaeth ae g6ahanei*

[64]3036 129.14

Ac ygyt a / hynny kymeint oed eu nifer ac nat oed ha6d adnabot p6y a / uei gristya
64.1 *Ac ygyt a hynny kymeint oed eu nifer ac nat oed ha6d atnabot p6y a uei grista/*

6n p6y a uei pagan. Ac ygyt a hynny Seint Garmon escob a orchymynnassei ud
64.2 *6n p6y a uei pagan Ac y gyt a hynny Seint garmon esgob a orchymynnassei vd/*

unt dehol y paganyeit saesson oc eu plith. Ac eissoes sef a / wnaeth G6rtheyrn
64.3 *unt dehol y paganyeit saesson oc eu plith Ac eissoes sef a wnaeth G6rtheyrn*

o garyat y wreic ar saesson yscaelussa6 y brytanyeit. A guedy guelet or bry
64.4 *o garyat y wraic ar saesson yscaelussa6 y brytanyeit A guedy g6elet or bry/*

tanyeit hynny. Sef a wnaethant ymada6 a G6rtheyrn. A chymryt Guerthe
64.5 *tanyeit hynny sef a wnaethant ymada6 a g6rtheyrn a chymryt G6erthe/*

uyr vendigeit y vab ynteu ae vrda6 yn vrenhin arnadunt. A dechreu ym
64.6 *uyr vendigeit i vab ynteu ae vrda6 yn vrenhin arnadunt A dechreu ym/*

lad ar saesson. A g6neuur aeruaeu ma6r creula6n onadunt megys yd o
64.7 *lad ar saesson A g6neuthur aeruaeu ma6r creula6n onadunt megis yd o/*

ed da gan du6 y wneuthur onadunt. A phedeir br6ydyr a uu y r6g guerthe
64.8 *ed da gan du6 i wneuthur onadunt A phedeir br6ydyr a uu y r6g g6rthe/*

uyr ar saesson. Ac ym pop vn y / goruu ef tr6y nerth du6. Yr ymlad kyntaf a uu
64.9 *uyr ar saesson ac ym pop vn i goruu ef tr6y nerth du6 yr ymlad kyntaf a uu*

ida6 ac 6ynt ar auon terwenhyd. Ar eil a uu ar ryt epiffort. Ac yna yd ym
64.10 *ida6 ac 6ynt ar auon terwenhyd Ar eil a uu ar ryt y pifort Ac yna yd ym/*

gyuaruuant kyndeyrn vab G6rtheyrn. A hors bra6t hengyst. Ac y llada6d
64.11 *gyfaruuant kyndeyrn vab g6rtheyrn a hors bra6t hengyst ac i llada6d*

pop vn o!nadunt y gilyd. Y trydyd ymlad a uu ar lan y mor. Ac yna y ffoes
64.12 *pop vn onadunt i gilyd y tryded vr6ydyr a uu a lan y mor Ac yna i ffoes*

y season yn wreiga6l y / eu llogeu. Ac yd aethant hyt yn ynys tanet y /
64.13 *foes¹⁴⁰ y saesson yn wreiga6l i eu llogeu Ac yd aethant hyt yn ynys tanet y*

geissa6 ymgad6 yno. Ac eissoes g6edy eu damgylchynu o wertheuyr ac eu blina6

¹⁴⁰ Sic.

64.14 geissa6 ymgad6 yno Ac eissoes eu damgylchynu o wertheuyr ac eu blina6

o peunydyadl ymlad mal na ellynt y diodef. Sef a / wnaethant anuon G6rth

64.15 o peunydyadl ymlad mal na ellynt i diodef sef a wnaethant Anuon G6rth/

eyrn ar uuassei ygyt ac 6ynt ym pop br6ydyr yn porth udunt. hyt ar werth

64.16 eyrn a uuassei gyt ac 6ynt ym pop br6ydyr yn porth vdunt 6y hyt at werth/

euyr y vab y erchi ida6 canhyadu udunt vynet y eu gulat yn / ryd. A thra

64.17 euyr i vab i erchi ida6 canhyadu vdunt 6y vynet i eu g6lat yn ryd A thra

yttoed(ynt) yn kymryt kyghor ymdanadunt. Sef a wnaeth y season kymr

64.18 yttoedynt yn kymryt kyghor amdanadunt sef a wnaeth y saesson kymr/

yt eu llogeu ac ada6 eu guraged ac eu meibyon a ffo hyt yn germania.

64.19 yt eu llogeu ac ada6 eu g6raged ac eu meibion a fo hyt yn germania

A Guedy caffel o wertheuyr y uudugolyaeth honno; dechreu a / wnaeth

64.20 A Guedy caffel o wertheuyr y vudugolyaeth honno dechreu a wnaeth

ynteu talu y / pa6b eu dylyet ar daroed yr saesson y / d6yn y arnadunt.

64.21 ynteu dalu i pa6b eu dylyet a daroed ir saesson i d6yn y arnadunt

Ac enrydedu y / wyr a / chad6 ia6nder ac 6ynt. Ac y gyt a hynny atnewydhau

64.22 Ac enrydedu i wyr a chad6 ia6nder ac 6ynt ac y gyt a hynny atnewydhau

yr egl6ysseu. Ac eu hanrydedu 6rth gyghor garmon escob. Ac eissoes kyghor

64.23 yr egl6ysseu ac eu hanrydedu 6rth gyghor garmon escob Ac eissoes kyghor/

uynu a / wnaeth diaf6l 6rth y / dayoni ef ae gyfarchwel. A dodi yg kallon R

64.24 uynu a wnaeth diaf6l 6rth i dayoni ef ae gyfarchwel A dodi yg calon R/

onwen y lysuam med6l y / geissa6 ystrywya6 y agheu. A guedy medylya6 oho

64.25 onwen i lysuam med6l i geissa6 ystrywia6 i agheu A guedy medylya6 oho/

nei pop ystry6. or diwed sef a / wnaeth rodi guen6yn ida6 yn lla6 vn oe

64.26 noi pop ystri6 or diwed sef a wnaeth rodi g6enh6yn ida6 yn lla6 vn oe

wassanaethwyr. A guedy kymryt y guen6yn o!hona6. cleuychu a wnaeth

64.27 wasanaethwyr a guedy kymryt y g6enh6yn ohona6 cleuychu a wnaeth

o 6rthtr6m heint yn deissyuyt. Ac yn / y lle dyuynnu atta6 holl wyrda y teyr

64.28 o 6rthtr6m heint yn deissyuyt Ac yn y lle dyuynnu atta6 holl wyrda i teyr/

nas. A guedy eu dyuot. rannu udunt a gynnullassei o eur ac aryant a da arall.

64.29 nas A guedy eu dyuot rannu vdunt a gynnullassei o eur ac aryant a da arall

A menegi udunt y uot ef yn mynet y / gantunt y agheu. A pha6b o!nadunt 6y

64.30 a menegi vdunt y vot ef yn mynet y gantunt i agheu A pha6b onadunt 6y/

nteu yn griduan ac yn drychyruerthu. Ac ynteu yn eu didanu 6y ac yn eu

64.31 nteu yn griduan ac yn drychyruerthu Ac ynteu yn eu didanu 6y ac yn eu

kyghori. Ac yn annoc yr guyr ieueinc de6r bot yn 6ra6l ffynedic y ymlad tr

64.32 kyghori ac yn annoc yr g6yr ieuaic de6r bot yn 6ra6l fynedic i ymlad tr/

os eu gulat. Ac y amdiffyn eu teyrnas rac gormes estra6n genedyl. A gue
64.33 *os eu g6lat ac i amdiffin eu teyrnas rac gormes estra6n genedyl a gue/*

dy eu hannoc velly yn herwyd y gallei. erchi a wnaeth dineu del6 euydeit
64.34 *dy eu hannoc velly yn herwyd i gallei erchi a wnaeth dineu del6 euydeit*

tr6y tana6l geluydyt. Ae gossot yn / y porthua y / gnotaei y saesson disgynnu
64.35 *tr6y tana6l geluydyt ae gossot yn y porthua i gnotaei y saesson discynnu*

GAP IN PENIARTH 22

[p 89] 3036 182.14

serch yn / y brenhin. dolurya6 a oruc yn ua6r a dywedut 6rtha6 val hyn. Argl6yd heb ef
89.1 *serch yn y brenhin dolurya6 a oruc yn va6r a dywedut 6rtha6 val hyn Argl6yd heb ef*

o mynny ti gaffel y wreic 6rth dy vynnu mal yd 6yt yn / y damuna6. reit y6 it arueru
89.2 *o mynhy di gaffel y wreic 6rth dy vynnu mal yd 6yt y i damuna6 reit y6 ith arueru*

o geluydodeu newyd ny chly6sp6yt eiroet yth amser di. kanys mi a / 6n keluydyt tr6y
89.3 *o geluydodeu newyd ni chly6sp6yt erioet yth amser di kanys mi a 6n geluydyt tr6y*

yr hon y / gallaf / i rodi drych Gorlois arnat ti. hyt na bo neb a 6yppto nac a adnapo na bo Gorlois
89.4 *yr hon i gallaf i rodi drych G6rleis arnat ti hyt na bo neb a 6yppto nac a atnapo na bo G6rleis¹⁴¹*

uych ti. Ac a / rithaf vlfin yn rith i6rdan o tintagol guas ystauell Gorlois oed h6nn6.
89.5 *vych di ac a rithyaff vlfin yn rith i6rdan o dindagol g6as ystauell G6rleis oed h6nn6*

A minheu a gymeraf drych arall arnaf Ac a af yn trydyd gyt a chwi. Ac yuelly y ge
89.6 *A minheu a gymerhaf drych arall arnaf Ac a af yn trydyd gyt a chwi Ac velly i ge/*

lly ti yn ehofyn dibryder mynet y / gastell tintagol. A chaffel y / wreic 6rth dy gyghor A
89.7 *lly di yn ehofyn dibryder vynet i gastell tindagol a chaffel y wreic 6rth dy gyghor A*

gorchymyn a oruc y brenhin y an6yleit warchad6 y kastell yn da a chynhal yr ymlad.
89.8 *gorchymun a oruc y brenhin i ann6yleit warchad6 y castell yn da a chynhal yr ymlad*

Ac ymrodi a oruc ynteu y geluyddodeu myrdin. Ac yna y / rodes myrdin arna6 ef drych Gor
89.9 *ac ymrodi a oruc ynteu i geluyddodeu myrdin Ac yna i rodes myrdin arna6 ef drych Gor/*

lois. Ac ar vlfin drych i6rdan o tintagol. Ac arna6 e / hun drych brithael arall. megys nat oed
89.10 *leis Ar vlfin drych i6rdan o dindagol Ac arna6 e hun drych brithael arall megys nat oed*

neb or ae guelhei a 6ypei na bei y / guyr hynny vydynt yn eu guir drych. Ac odynd kym
89.11 *neb or ae g6elhei a 6yppei na bei y g6yr hynny vydynt yn eu drych Ac odynd kym/*

ryt eu hynt a wnaethant parth a chastell tintagol. A phan doethant yno yd oed yn
89.12 *ryt eu hynt a wnaethant parth a chastell tindagol A phan doethant yno yd oed yn*

gyflych6r. A guedy mynegi yr portha6r bot yr iarll yn dyuot. Agori y pyrth a oruc yn
89.13 *gyflych6r A guedy menegi yr portha6r bot yr iarll yn dyuot Agori y pyrth a oruc yn*

¹⁴¹ *G6rleis* extends into margin.

diannot. Ac eu hell6g y my6n. kanyt oed neb or ae guelei a 6yppei na bei y iarll uei.

89.14 diannot Ac eu gell6g y my6n kanyt oed neb or ae g6elhei a 6yppei na bei yr iarll vei

Ar nos honno kyscu a oruc y brenhin gyt ac eigyr gan ymrodi y damunedic serch. kan

89.15 Ar nos honno kyscu a oruc y brenhin gyt ac Eigyr gan ymrodi y damunedic serch kan/

ys y falst drych a rodassei vyrdin arna6 ar / t6yllassei y wreic. Ac ygyt a hynny y geireu

89.16 ys y ffalst drych a rodassei vyrdin arna6 a d6yllassei y wreic A gyt a hynny y geireu

t6yllodrus dechymycua6r a dywedei ynteu. kanys dywedut 6rthi a wnaeth yr dyuot

89.17 t6yllodrus dychymycuar a dywedei ynteu kanys dywedut 6rthi a wnaeth i dyuot

yn lledrat or kastell kany allei yr dim bot heb y / guelet rac meint oed y amgeled ym

89.18 yn lledrat or castell kany allei er dim bot heb i g6elet rac meint oed i ymgeled am/

danei. 6rth 6ybot py ansa6d a uei arnei ac ar y gastell. A chredu a / wnaeth hitheu yr

89.19 danei 6rth 6ybot py ansa6d a uei arnei ac ar i gastell A chredu a wnaeth hithau yr

ymadrodyon hynny a guneuthur y uynnu ef. Ar nos honno y kafas hi veichogi. Ac or

89.20 ymadrodyon hynny a g6neuthur i vynnu ef Ar nos honno i kauas hi veichogi ac or

beichogi h6nn6 y ganet arthur y / g6r clotuorussaf ac ardychocaf a uu oe genedyl wedy hynny. megys y dangossant y weithredoed.

89.21 beichogi h6nn6 i ganet Arthur y g6r clotuorussaf ac arderchocaf a uu oe genedyl wedy hynny megys i dangossant i weithredoed

AC yna hagen guedy g6y

89.22 AC yna hagen guedy g6y/

bot nat yttoed y bren/hin ym plith y llu. Sef a / wnaethant yn aghyghorus

89.23 bot nat yttoed y brenhin ym plith y llu ssef a wnaethant yn aghyghorus

ymlad ar muroed a cheissa6 eu distry6 a / chymhell y guarchaedic iarll allan y rodi

89.24 ymlad ar muroed a cheissya6 eu distry6 A chymhell y g6archaedic iarll allan y rodi

kat ar vaes udunt. Ar iarll heuyt a / wnaeth yn aghyghorus mynet allan a nifer bychan

89.25 kat ar vaes vdunt Ar iarll heuyt a wnaeth yn aghyghorus mynet allan a nifer bych[.]

o varchogyon ganta6 gan tebygu gallu rodi kat ar uaes y holl lu y brenhin. Ac val yd

89.26 o varchogyon ganta6 gan dybygu gallu rodi kat ar vaes i holl lu y brenhin Ac val yd

oedynt yn ymlad uelly. (yny) o pop parth. yn / y lle ym plith y rei kyntaf y llas Gorlois. Ac y / gu

89.27 oedynt yn ymlad velly o pop parth yn y lle ym plith y rei kyntaf i llas gorleis ac i g6/

ascar6yt y getymdeithon. Ac y kahat y kastell yd oedynt 6rtha6. Ar golut hagen oed

89.28 ascar6yt y getymdeithyon ac i kat y castell yd oedynt 6rtha6 Ar golut hagen a oed

ynda6 nyt tr6y vnya6n goelbre{n}n y rann6yt. namyn herwyd y bei de6red pa6b ae

89.29 ynda6 nyt tr6y vnia6n goelbren i rann6yt namyn herwyd i bei de6red pa6b ae

gedernyt. yn / y gribdeila6. A guedy daruot y gyfranc honno. y deuthp6!yt y uenegi

89.30 gedernyt yn y gribdeilia6 A guedy daruot y gyfranc honno i deuthp6yt i venegi

y eigyr ry lad y iarll ar gaffel y y kastell. A phan weles y kennadeu eissoes y brenhin
89.31 *y Eigyr*¹⁴² *lad yr iarll a chaffel y castell A phan welas y kennadeu eissoes y brenhin*

yn drych Gorlois yn eisted ar neilla6 yr iarll. kewilydya6 a wnaethant yn ua
89.32 *yn drych Gorlois yn eisted ar neilla6 yr iarll. kewilydya6 a wnaethant yn va/*

6r. A ryuedu yn u6y no meint guelet yno yn eu blaen; y g6r yd oedynt yn dywe
89.33 *6r a ryuedu yn v6y no meint g6elet yno yn eu blaen y g6r yd oedynt yn dywe/*

dut y ry lad. A phan gogleu vthyr dywedut y chwedyl h6nn6. Sef a wnaeth ynteu ch
89.34 *dut i lad A phan gogleu vthyr dywedut y chwedyl h6nn6 sef a wnaeth ynteu ch/*

werthin a dodi y d6y la6 am vyn6gyl yr iarll. A dywedut 6rthi nym llas i et
89.35 *werthin a dodi y d6yla6 am vyn6gyl yr iarll A dywedut 6rthi nim llas i et/*

twa dioer heb ef argl6ydes. Ac eissoes dolur y6 genhyf ry / gaffel vgy kastell. A llad
89.36 *[..] dioer heb ef argl6ydes Ac eissoes dolur y6 genhyf i gaffel vgy kastell a llad*

vgy wyr. Ac 6rth hynny ofyn y6 genhyf dyuot y brenhin am an pen ninheu a ch
89.37 *vgy wyr Ac 6rth hynny ofyn genhyf dyuot y brenhin am an pen ninheu a ch/*

affel y kastel h6n heu/yt. Ac an kaffel ninheu ynda6 ef an deu. Ac 6rth hynny heb ef miui
89.38 *affel y castell h6n heuyt An caffel ninheu ynda6 ef an deu Ac 6rth*¹⁴³ *heb ef miui*

[90] 3036 184.26

a af yn ewyllis y brenhin rac kyfaruot a ni a uo gwaeth no hynny. Ac ar hynny kychwyn a w
90.1 *af yn ewyllis y brenhin rac kyuaruot a mi a vo g6aeth no hynny Ac ar hynny a w/*

naeth y brenhin a mynet ar y llu. A b6r6 drych gorlois y arna6. A mynet yn / y drych e
90.2 *naeth y brenhin a mynet at i lu a b6r6 drych Gorlois y arna6 a mynet yn y drych e*

hun. A guedy menegi ida6 yn wir ar daroed. dolurya6 yn ua6r a oruc o agheu Gorlois.
90.3 *hun A guedy menegi ida6 yn wir a daroed dolurya6 yn va6r a oruc o agheu gorlois*

Ac eissoes or parth arall llawen uu o acha6s bot eigyr yn ryd o r6ym y priodas. Ac ody
90.4 *Ac eissoes or parth arall llawen uu o acha6s bot Eigyr yn ryd o r6ym priodas Ac ody/*

na ymchoelut a oruc y brenhin parth a chastell tintagol y gymryt yn eida6 e / hun.
90.5 *na ymchoelut a oruc y brenhin parth a chastell tindagol i gymryt yn y eida6 e hun*

Ac y gymryt eigyr yn wreic ida6 heuyt. Ac o hynny allan y trigassant ygyt yn / r6yme
90.6 *Ac i gymryt Eigyr yn wreic ida6 heuyt Ac o hynny allan i trigassant y gyt yn r6yme/*

dic o dirua6r garyat. Ac y ganet udunt mab a merch. Ac arthur oed en6 y mab. Ac anna oed
90.7 *en6 y uerch.*

90.7 dic o dirua6r garyat Ac i ganet vdunt mab a merch ac Arthur oed en6 y mab ac Anna
oed en6 y verch:

AC ym pen yspeit guedy mynet dydyeu ac am
90.8 *AC ym pen yspeit guedy mynet dydeu ac Am/*

¹⁴² Gap in MS.

¹⁴³ Sic.

seroed heibya6. cleuychu a / wnaeth y brenhin o vrthtr6m heint a / nychda6t. A
90.9 *seroed heibia6 clyuychu a wnaeth y brenhin o 6rthtrum heint a nychda6t A*

guedy yuot llawer o diwed yn / y cleuyt h6nn6 blina6 a / wnaeth y / guyr a oed yn ka
90.10 *guedy y vot lawer o dieuoed yn y cleuyt h6nn6 blinhau a wnaeth y g6yr a oed y ka/*

d6 octa ac eossa. Ac eu hell6g or karchar. A mynet ygyt ac 6ynt hyt yn Germania. Ac
90.11 *d6 Octa ac Eossa ac eu gell6g or karchar a mynet gyt ac 6ynt hyt yn germania Ac*

6rth hynny kynh6ryf a gymyrth y holl teyrnas. kanys peunyd y detgenit udunt
90.12 *6rth hynny kynh6ryff a gymmerth yr holl deyrnas kanys peunyd i detgenyt vdunt*

eu bot yn paratoi llyghes ac yn ym!choelut trachefyn y / orescyn ynys prydein. Ac
90.13 *eu bot yn paratoi llyghes Ac yn ymchoelut tracheffyn i orescyn ynys prydein Ac*

ar hynny 6ynt a doethant a llyghes dirua6r y meint gantunt ac amhylder o niuer y
90.14 *ar hynny 6ynt a doethant a llyghes dirua6r y meint gantunt ac amhylder o nifer*

gyt ac 6ynt y tir yr alban. a dechreu llosci y wlat ae hanreitha6. Ac yna y gorchy
90.15 *gyt ac 6ynt i dir yr alban a dechreu llosci y wlat ae hanreithya6 Ac yna i gorchy/*

myn6yt y leu vab kynuarch llu ynys brydein 6rth ymlad ar gelynyon hynny.
90.16 *mynn6yt i leu vab kynuarch llu ynys prydein 6rth ymlad ar gelynion hynny*

Jarll oed h6nn6. A marcha6c prouedic clotua6r. A doeth a phrud y oet ae synh6yr. Ac
90.17 *Jarll oed h6nn6 a marcha6c prouedic clotua6r A doeth a phrud y oet ac synh6yr Ac*

6rth veint y glot [...] volyant y rodassei y brenhin anna y verch ida6 yn wreic. A llywo
90.18 *6rth veint i glot ae volyant i rodassei y brenhin Anna y verch ida6 yn wreic a llywo/*

draeth y teyrnas yn / y la6 tra yttoed ynteu yn glaf. A guedy mynet lleu vab kynuarch
90.19 *draeth y deyrnas yn y la6 tra yttoed ynteu yn glaf Guedy mynet lleu vab kynuarch*

a llu ynys prydein ganta6. A dechreu ymlad ar / gelynyon. Yn vynyach y ffoei ef racdunt
90.20 *a llu ynys prydein ganta6 a dechreu ymlad ar gelynion yn vynyach i ffoi ef racdunt*

6y yr dinassoed. Ac yn vynyachach y kymhellei ynteu 6ynt6y ar ffo y 6rtha6. Weithu
90.21 *vy yr dinassaoed ac yn vynyachach i kymhellei ynteu 6ynteu ar ffo y 6rtha6 weithu*

yr diffeith. gueithu ereill y / eu llogeu. A mynych kyfrageu a uu y / rydunt heb 6ybot pi
90.22 *yr diffeith weithu ereill i eu llogeu a mynych gyfrangeu a uu y rydynt he¹⁴⁴6ybot pi/*

eiuydei y uudugolyaeth. kannys syberwyt y ki6ta6twyr e / hun oed yn eu guanhai.
kanyt oed teil6g gantu{n}t ufydhau 6rth gyghor <yr iarll.>
90.23 *euydei y uudugolyaeth kanys syberwyt y ki6ta6twyr e hun a oed yn eu g6anhau*
kanyt oed deil6g gantunt vfydhau 6rth gyghor yr iarll

A Guedy anreith
90.24 *A guedy Anreith/*

a6 yr ynys hayach menegi a / wnaethp6yt hynny yr brenhin. A llidya6
90.25 *A6 yr ynys hayach menegi a wnaethp6yt hynny yr brenhin a llitia6*

¹⁴⁴ Sic.

a oruc y brenhin yn u6y no meint. Ac noc y / diodeuei y heint. A guedy dyuynnu
90.26 *a oruc y brenhin yn v6y no meint ac noc i diodeuei i heint A guedy dyuynnu*

atta6 y holl wyrda. A guedy eu dyuot rac y vron eu hagreiffa6 a oruc yn dost ac yn
90.27 *atta6 i holl wyrda A guedy eu dyuot rac i vron i hagreiffa6 a oruc yn dost ac yn*

drut am eu syberwyt. A / thr6y y lit tygu yd aei e / hun yn eu blaen yr ymlad. Ac
90.28 *drut am eu syberwyt A thr6y i lit tygu yd ai e hun yn eu blaen yr ymlad Ac*

yn y lle erchi paratoi elor ida6 6rth y arwein. kany ellit yn amgen no hynny y / d6
90.29 *yn y lle erchi paratoi elor ida6 6rth i arwein kany ellit yn amgen no hynny i d6/*

yn rac y gleuyt ae wander. A guedy bot eu kyfreideu yn para6t. gossot a wnaeth
90.30 *yn rac i gleuyt ae wander A guedy bot eu kyffreideu yn para6t gossot a wnaeth/*

p6yt y brenhin ar y elor. A dyfot ac ef hyt y dinas a elwit verolan yn /
90.31 *p6yt y brenhin ar yr elor a dyuot ac ef hyt y dinas a elwit verolan yn*

y lle yd oed y saesson yn / y distry6. A guedy clybot or saesson bot y brytanyeit yn dy
90.32 *y lle yd oed y saesson yn y distry6 A guedy clybot or saesson bot y brytanyeit yn dy/*

uot ac eu brenhin gantunt ar elor. Sef a / wnaethant eu hyscaelussa6 a megys an
90.33 *uot ac eu brenhin gantunt ar elor sef a wnaethant eu hyscaelussa6 a megys an/*

teilygu ymlad ar neb a arwelit ar elor o wyr kyfurd ac 6ynteu. Ac 6rth hynny
90.34 *heilygu ymlad ar neb a arwedit ar elor o wyr kyfurd ac 6ynteu Ac 6rth hynny*

sef a / wnaethant mynet yr dinas y my6n. Ac o syberwyt megys na bei ofyn ar
90.35 *sef a wnaethant mynet yr dinas y me6n ac o syberwyt megis na bei ofyn ar/*

nunt ada6 pyrth y dinas yn agoret yn eu hol. Ac / eissoes guedy menegi hy
90.36 *nadunt ada6 pyrth y dinas yn agoret yn eu hol Ac eissoes guedy menegi hy/*

nny y vthyr pendragon. Erchi a oruc ynteu mynet am pen y dinas ae gylch
90.37 *nny i vthyr pendragon erchi a oruc ynteu mynet am pen y dinas ae gylch/*

ynu ac ymlad ac ef. Ac ufydhau a oruc y ki6ta6twyr 6rth arch y brenhin.
90.38 *yn¹⁴⁵u ac ymlad ac et Ac vfudhau a oruc y ki6ta6twyr 6rth arch y brenhin*

[91/26] 3036 187.9

A dechreu ymlad ar / muroed yn 6ra6l ac yn llitya6c. A megys yd oed y brytanyeit guedy
91.1 *A dechreu ymlad ar muroed yn 6ra6l ac yn llitya6c. A megys yd oed y brytanyeit guedy*

yr oruot hayach ar y muroed. A g6neuthur aerua ua6r or saesson pei na 6rth6ynepit udunt
91.2 *goruot hayach ar y muroed A g6neuthur Aerua va6r or saesson pei na 6rth6yneppit*
vdunt

ar y diwed. Sef a / wnaeth y saesson dala ediuar6ch am ar / wnathoedynt am ymdiffryt rac
91.3 *ar y diwed Sef a wnaeth y saesson dala ediuar6ch am a wnaethoedynt am ymdiffryt rac*

y brytanyeit. Ac or diwed eissoes mal yd oedynt yn ymlad yn drut ac yn galet. y doeth y nos

¹⁴⁵ Extra minim apparently inserted.

91.4 y brytanyeit Ac or diwed eissoes mal yd oedynt yn ymlad yn drut ac yn galet y doeth y nos

yr hon a wahan6ys pa6b onadunt y 6rth y arueu. Ac yna pan welas y saesson bot eu sy

91.5 yr hon a wahan6ys pa6b onadunt y 6rth i arueu Ac yna pan welas y saesson bot eu sy/

berwyt yn argyweddu udunt. A bot y brytanyeit hayach guedy ry / oruot arnunt. Sef a wn

91.6 berwyt yn argyweddu vdunt A bot y brytanyeit hayach guedy goruot arnut Sef a wn/

aethant medylia6 ac aruaethu pan vei dyd trannoeth mynet allan or dinas y rodi

91.7 aethant medylia6 ac aruaethu pan vei dyd drannoeth mynet allan or dinas i rodi

kat ar uaes udunt. A phan dyborthes yr heul y / dyd trannoeth; yd aeth y ssaesson or di

91.8 kat ar vaes vdunt A phan dyborthes yr heul y dyd drannoeth yd aeth y saesson or di/

nas allan megys y darparassynt. A gossot eu marchogyon yn vydinoed. A phan weles

91.9 nas allan megys i darparassynt A gossot eu marchogyon yn vydinoed A phan welas

y brytanyeit hynny. llunyaethu a / wnaethant 6ynteu eu marchogyon yn uydinoed ac

91.10 y brytanyeit hynny llunyaethu a wnaethant 6ynteu eu marchogyon yn vydined Ac

yn diannot kyrchu y saesson. A g6rth6ynebu a wnaethant 6ynteu yn 6ra6l.

Ac eisso

91.11 yn diannot kyrchu y saesson A g6rth6ynebu a wnaethant 6ynteu yn 6ra6l Ac eisso/

es guedy treula6 llawer or dyd y uelly y uudugolyaeth a syrth6ys yn lla6 y brytanyeit.

A guedy llad octa ac eossa. ffo a / oruc y rei ereill oll.

91.12 es guedy treula6 llawer or dyd y velly y vudugolyaeth a syrth6ys yn lla6 y brytanyeit A guedy llad Octa ac Eossa ffo a oruc y rei eraill oll:

A Chymeint o lewenyd a gy

91.13 A chymeint o lewenyd a gy/

myrth y brenhin ynda6 yna. Ac ual yd oed gynt heb allu ymtreigla6 ar yr e

91.14 merth y brenhin ynda6 yna Ac ual yd oed gynt heb allu ymtreigla6 ar yr e/

lor heb nerth dynyon. yna hagen kyuodi a / wnaeth yn / y eisted e / hun heb ganhorth<6y>neb

91.15 lor heb nerth dynyon yna hagen kyuodi a wnaeth yn y eiste¹⁴⁶ e hun heb ganhorth6yneb

rac llewenyd. yn vn agwed a chyt bei deissyuyt iechyt a delhei ida6. yn yr a6r hon

91.16 rac llewenyd yn vn agwed a chyt bei deissyuyt iechyt a delhei ida6 yn yr a6r hon/

no. Ac y dan chwerthin dywedut a oruc yr ymadra6d h6n. y bratwyr t6yllwyr

91.17 no Ac y dan chwerthin dywedut a oruc yr ymadra6d h6n y bratwyr t6yllwyr

am gelwynt i yn hanher mar6 6rth vy mot yn gorwed ar yr elor yn glaf. Guir

91.18 am gelwynt yn hanner mar6 6rth vy mot yn gorwed ar yr elor yn glaff G6ir

oed hynny. Velly yd oed6n inheu heb ef. Ac eissoes guell y6 genhyf / i vy mot yn han

91.19 oed hynny velly yd oed6n inheu heb ef Ac eissoes g6ell y6 genhyf i vy mot yn han/

¹⁴⁶ Sic.

her mar6 gan oruot arnunt 6y. noget vy mot yn iach a goruot o!nadunt 6y
91.20 *ner mar6 dr6y oruot arnadunt 6y noget vy mot yn iach a goruot onadunt 6y*

arnaf / i. kanys guerthuorach y6 merwi yn glotua6r gan enryded. no buchedocau yn gewilydus gan warat<wyd.>
91.21 *arnaf i kanys g6erthuorach y6 merwi yn glotua6r gan enryded no buchedocau yn gywilydius gan waratwyd*

AC yna guedy goruot ar y saesson mal y
91.22 *AC yna guedy goruot ar y saesson mal i*

dywesp6yt vchot. yr hyn ny pheidassant 6y ac eu dryc ystry6. namyn mynet
91.23 *dywesp6yt vchot Er hynny ni pheidassant 6y ac eu dryc ystri6 namyn*

hyt yr alban. Ac yno ryuelu heb orffowys. Ac eu herlit a vynassei vthyr megys y /
91.24 *hyt yr alban ac yno ryuelu heb orffowys Ac eu hyrlit a vynassei vthyr megys i*

dechreussei ac y buassei darpar ganta6. Ac eissoes nys gad6ys y wyrda ida6. kanys.
91.25 *dechreussei ac y buassei darpar ganta6 Ac eissoes nys gad6ys i werda ida6 kanys*

trymach uu y heint arna6. A guannach no chynt uu guedy y uudugolyaeth honno.
91.26 *trymach uu y heint arna6 a g6annach no chynt uu guedy y vudugolyaeth honno*

Ac or acha6s h6nn6 gle6ach oed y / gelynyon a m6y y llafurynt y ryuelu ar y bry
91.27 *ac or acha6s h6nn6 gle6ach oed eu gelynyon a m6y i llafuriynt i ryuelu ar y bry/*

tanyeit. Ac o pop fford ymrodi y eu gnotaedic vrat gan geissya6 gorescyn yr ynys ae
91.28 *tanyeit Ac o pop fford ymrodi i eu gnotaedic vrat gan geissa6 gorescyn yr ynys ae*

distry6. Ac ym plith pop peth prydu a / medylia6 a wneynt o pop fford <y gellynt>g6
91.29 *distri6 Ac ym plith pop peth prydu a medylia6 a wneynt o pop fford y gellynt g6/*

neuthur brat y brenhin yn gyntaf. A guedy diffygya6 pop ystry6 a phop dechym
91.30 *neuthur brat y brenhin yn gyntaf A guedy dyffgya6 pop ystri6 a phop dychym/*

ic udunt. Sef a / wnaethant keissa6 y uredychu a guen6yn. Sef a / wnaethant anuon
91.31 *ic vdunt sef a wnaethant keissa6 i vrydychu a g6en6yn sef a wnaethant anuon*

kennadeu ([.]n) yn rith aghenogyon hyt yn verolan y dinas yd oed y brenhin yn
91.32 *kennadeu yn rith aghenogyon hyt yn verolan y dinas yd oed y brenhin yn/*

da6 yn glaf. 6rth 6ybot ansa6d y llys Ae chereddyat. A guedy eu dyuot a chaffel an
91.33 *da6 yn glaff 6rth 6ybot ansa6d y llys ae chereddiat A guedy eu dyuot a chaffel an/*

sa6d pop peth yn ll6yr. ym plith y petheu hynny. 6ynt a welsont fynha6n fynhonvs
91.34 *sa6d pop peth yn ll6yr ym plith y petheu hynny 6ynt a welsant ffynha6n fynhon6s*

loy6 eglur. Ac or d6fyr h6nn6 y gnotaei y brenhin yuet pryt na allei yuet o
91.35 *loe6 eglur Ac or d6fyr h6nn6 i gnotaei y brenhin yuet pryt na allei yuet o*

neb ry6 dim arall or byt. Ac yna g6edy kaffel or yscymunedigyon vrat
91.36 *neb ry6 dim arall or byt Ac yna guedy caffel or yscymunedigyon vrat/*

wyr g6ybot hynny. Sef a / wnaethant 6ynteu yn / y lle kyrchu parth ac yno. A damgy
91.37 *wyr 6ybot hynny sef a wnaethant 6ynteu yn y lle kyrchu parth ac yno A damgy/*

chynu y ffynha6n o wen6yn a / llenwi kylch y / glaneu o!hona6 megys y bei wen6yne
91.38 *chynu y ffynha6n o wen6yn a llenwi kylch i glanneu ohona6 megys i bei wen6yne/*

dic y d6fyr a rettei o!honei. Ac yna guedy yuet or brenhin y d6fyr llegredic guen6
91.39 *dic y d6fyr a rettei ohonei Ac yna guedy yuet or brenhin y d6fyr llygredic g6en6/*

ynic h6nn6 oe bryssedic agheu y bu uar6. Ac y gyt a / hynny m6y no chan dyn oc a lewes
91.40 *nic h6nn6 o ebyssedic agheu i bu var6 A chyt a hynny m6y no channyn¹⁴⁷ oc a lewas*

y d6fyr a uu uar6. Ac yna guedy g6y!bot or brytanyeit y brat h6nn6 ar t6yll. Sef a /
91.41 *or d6fyr a uu var6 Ac yna guedy g6ybot or brytanyeit y brat h6nn6 ar t6yll ssef a //*

[92/27] 3036 189.23

wnaethant llenwi y ffynha6n or dayar a guneuthur cruc ma6r ar y guarthaf. Ac yna
92.1 *wnaethant llenwi y ffynha6n or daear a g6neuthur cruc ma6r ar i g6arthaf Ac yna*

guedy honni mar6olaeth y brenhin. ym!gynnulla6 a / wnaethant yr archescyb. ar escyb
92.2 *guedy honni mar6olaeth y brenhin ymgynnulla6 a wnaethant yr archesgyb ar Escyb*

ar abadeu ar athrawon ar yscolheigon o pop lle tr6y yr holl teyrnas. Ac odyne
92.3 *ar abadeu ar athrawon ar yscolheigyon o pop lle dr6y yr holl deyrnas Ac odyne*

kymryt corff y brenhin ae d6yn yn enrydedus hyt ymanachloc ambri. Ac yno y /
92.4 *kymryt corff y brenhin ae d6yn yn enrydedus hyt manachloc Ambri Ac yno y*

my6n kor y kewri ger lla6 emreis y vra6t y clad6yt tr6y vrenhina6l ar6ylyant.
92.5 *my6n kor y kewri ger lla6 Emreys y vra6t i cladwyt dr6y vrenhina6l Ar6ylyant*

AC yna guedy mar6 vthyr pen!dragon yd ymgynnullasant holl wyrda ynys pry
92.6 *AC yna guedy mar6 vthyr pendragon yd ymgynnullasant holl wyrda ynys pry/*

dein. ieirll a / bar6yneit. A marchogyon urda6l. Ac escyb ac abadeu. hyt yg
92.7 *dein ieirll a bar6neit a marchogyon vrda6l Ac escyb ac Abadau hyt yg*

kaer y uudei. Ac o gytsynhyedigaeth pa6b yd archassant y dyfric archescob kaer llion
92.8 *kaer vudei ac o gytsyn[h]yadigaeth pa6b yd archassant y dyffric Archescob kaer llion*

ar 6ysc kyssegru arthur vab vthyr yn vrenhin arnadunt. kanys eu hagheu ac eu kymhe
92.9 *ar 6ysc kyssegru Arthur vab vthyr yn vrenhin arnadunt kanys eu hagheu ae kymhe/*

llel. kanys pan gogleu y saesson mar6olyaeth vthyr pendragon. yd anuonassynt 6yn
92.10 *llel kanys pan gogleu y saesson mar6olyaeth vthyr pendragon yd anuonassynt 6yn/*

teu hyt yn germania y / geissa6 porth. Ac neur dathoed attunt llyghes ua6r a cholgrim
92.11 *teu hyt yn germania y geissa6 porth Ac neur dathoed attunt llyghes va6r a cholgrim*

yn tywyssa6c arnadunt. y geissa6 distry6 kenedyl y brytanyeit yn oreu y gellynt. Ac
92.12 *yn tywyssa6c arnadunt i geissia6 distri6 kenedyl y brytanyeit yn oreu i gellynt Ac*

neur daroed udunt gorescyn or parth tra6 y humyr. Sef oed hynny tryded ran ynys
92.13 *neur daroed udunt orescyn or parth dra6 y humyr sef oed hynny tryded ran i ynys*

¹⁴⁷ Sic.

prydein. A guedy guelet o dyffric aghen y pobyl ae thrueni; kyt!dolurya6 ac 6ynt a / wnaeth a
92.14 *prydein A guedy o dyffric aghen y pobyl ae thrueni kyt!dolurya6 ac 6ynt a wnaeth A*

chyssegru arthur yn vrenhin. A guisca6 coron y teyrnas am y pen. A phymtheg ml6yd
92.15 *chyssegru arthur yn brenhin A g6isca6 coron y deyrnas am i pen A phymteg mlyned*

oed arthur yna. Ac ny chly6ssit ar neb kyn noc ef y ry6 deuodeu oed arna6 ef o nerth
92.16 *oed Arthur yna Ac ny chly6ssyt ar neb kyn noc ef y ry6 deuodeu oed arna6 ef o nerth*

a chedernyt a gle6der a dayoni. A chymeint o rat a rodassei du6 ida6 ef. ac nat oed
92.17 *a chedernyt a gle6der a daeoni A chymeint o rat a rodassei du6 ida6 ef ac nat oed*

yn eithauoed byt dyn or ae cly6hei nys carei. A noethac<h> or ae guelei. A hynny yn a
92.18 *yn eithauoed byt dyn or ae cly6ei nys karei A noethach or ae g6elei A hynny yn a/*

nedic ganta6. A guedy y hardhau o vrenhinya6l ar6ydon y teyrnas; ymrodi y haelder
92.19 *nedic ganta6 A guedy i hardhau o vrenhina6l ar6ydon y deyrnas ymrodi y haelder*

a oruc. hyt nat oed ha6d ida6 kaffel o da kymeint ac a oed reit ida6 y rodi yr sa6l var
92.20 *a oruc hyt nat oed ha6d ida6 gaffel o da kymeint ac a oed rait ida6 y rodi yr sa6l var/*

chogyon a lithrei atta6. Ac eissoes p6y bynhac y bo ganta6 haelder anana6l ygyt a / phrou
92.21 *[cho]gyon a lithrei atta6 Ac Eissoes p6y bynhac y bo ganta6 haelder anyana6l gyt a phrof/*

edic volyant. kyt boet eisseu arna6 ar talym. ny at du6 wastat aghenocitit y argywe
92.22 *[e]dic volyant kyt boet eisseu arna6 ar dalym ny at du6 wastat aghenocitit i argywe/*

du ida<6>. Ac 6rth hynny sef a wnaeth arthur can oed eida6 ef molyant yn ketymdei
92.23 *du ida6 Ac 6rth hynny sef a wnaeth Arthur can oed eida6 ef molyant yn kytymdei/*

thocau haelder a dayoni; llunyaethu ry!uel ar / saesson hyt pan vei oc eu da 6ynteu
92.24 *thochau haelder a daeoni llunyaethu ryuel ar saesson hyt pan vei oc eu da 6ynteu*

ac oc eu s6llt y / gallei ynteu kyuoethogi y uarchogyon ae teulu. A ia6nder a dyscei
92.25 *ac ar eu sullt i gallei ynteu gyuoethogi y varchogyon ae deulu a ia6nder a dyscei*

hynny ida6. kanys ef a dylei o wir treftada6l dyllet holl vrenhinyaeth ynys pry
92.26 *hynny ida6 kanys ef a dylei o wir treftada6l dyllet holl vrenhineaeth ynys pry/*

dein. A chynnulla6 a / wnaeth holl ieuencitit ynys prydein a chychwyn parth a / cha
92.27 *dein A chynnulla6 a wnaeth holl ieuencitit ynys prydein a chychwyn parth a cha/*

er efra6c. A phan gicleu golgrim hynny. kynnulla6 a / oruc ynteu ygyt ac ef y saesson ar ys
92.28 *er efra6c A phan gicleu golgrim hynny kynnulla6 a oruc ynteu gyt ac ef y saesson ar ys/*

cotieit. ar ffichteit a dyuot yn erbyn arthur hyt y glan dulas. Ac yno y perigl6ys y
92.29 *cotieit ar ffichteit a dyuot yn erbyn arthur hyt y glan dulas ac yno y perygl6ys y*

deu lu yn ua6r. Ac eissoes y uudugolyaeth a gauas arthur. A chymhell colgrim ar
92.30 *deu lu yn va6r Ac eissoes y vudugolyaeth a gauas Arthur A chymhell colgrim ar*

ffo hyt ygkaer efra6c. Ae warchae yn / y dinas. A phan gicleu bald6lf a oed a chwe
92.31 *ffo hyt ygkaer efra6c ac warchae yn y dinas A phan gicleu bald6lf a oed a chwe*

mil o wyr arua6c ganta6 ry ffo y ura6t ae warchae yg kaer efra6c. Sef a / wnaeth yn
92.32 *mil o wyr arua6c ganta6 ffo i vra6t ae warchae yg kaer efra6c sef a wnaeth yn/*

teu kyrchu parth ac yno a hynny o niuer ganta6 y geissa6 gell6g y vra6t. ka
92.33 *teu kyrchu parth ac yno a hynny o nifer ganta6 i geissya6 gell6ng y vra6t ka/*

nys pan ymladyssei arthur a cholgrim yd oed ynteu yna ar lan y mor yn arhos
92.34 *nys pan ymladyssei Arthur a cholgrim yd oed ynteu yn¹⁴⁸ ar lan y mor yn arhos*

dyuotedigaeth cheldric tywyssa6c a llu ganta6 o germania. yn borth udunt.
92.35 *dyuotedigaeth keldric dywyssa6c a llu ganta6 o germania yn borth vdunt*

A guedy dyuot bald6lff hyt ar dec milltir y / 6rth y / gaer. medylya6 a / w
92.36 *A guedy dyuot bald6lf hyt ar deg milltir y 6rth y gaer medylia6 a w/*

naeth d6yn kyrch nos am pen arthur ae lu. Ac nyt ymgel6ys hynny eissoes
92.37 *naeth d6yn kyrch nos am pen Arthur ae lu Ac nyt ymgel6ys hynny eissoes*

rac arthur. Sef a oruc ynteu. anuon kad6r tywyssa6c kerny6 a chwechant march
92.38 *rac Arthur sef a oruc ynteu Anuon kad6r dywyssa6c kerni6 a chechant march/*

a6c ganta6 a their mil o pedyt y / raculaenu y fford y tebygynt eu dyuot. A guedy
92.39 *a6c ganta6 A their mil o pedyt i raculaenu y fford i tebygynt eu dyuot A guedy*

caffel o gad6r g6ybot y fford y / doynt. d6yn kyrch a oruc am eu pen. Ac eu guasca
92.40 *caffel o gad6r 6ybot y fford i doynt d6yn kyrch a oruc am eu pen ac eu g6as[ca]/*

ru Ac eu kymhell ar ffo. A dirua6r tristit a goul a gymyr bald6ff ynda6 6rth
92.41 *ru Ac eu kymhell ar ffo A dirua6r dristyd a goul a gymerth bald6lf ynda6 6rth//*

[93/27] 3036 192.12

na all6ys gell6g y / ura6t or guarchae yd oed. A medylya6 a / wnaeth py wed y gallei kaffel
93.1 *na all6ys ell6g y vra6t or g6archae yd oed a medylya6 a wnaeth py wed i gallei gaf [-]*

kyffuryf y ymdidan ae vra6t. kanys ef a tebygei y keffynt holl ryddit a guaret. pei
93.2 *kyffuryf i ymdidan ae vra6t [kan]ys ef a debygei i keffynt holl rytdit a g6aret pei*

keffynt kyffuryf ygyt ystrywya6 beth a wnelhynt am hynny. A guedy nat oed fford
93.3 *keffynt kyffuryf i gyt ystriwya6 beth a wnelhynt am hynny A guedy nat oed fford*

amgen Sef a / wnaeth eilla6 y pen a g6neuthur diwyll erestyn arna6. A chymryt te
93.4 *amgen sef a wnaeth elha6 y pen a g6neuthur diwyll erestyn arna6 A chymryt te/*

lyn yn / y la6 a / cherdet tr6y pebylleu arthur gan ymdangos yn erestyn. A guedy na
93.5 *lyn yn y la6 a cherdet dr6y pebylleu Arthur gan ymdangos yn erestyn A guedy na*

thebygei neb 6rtha6 y uot yn / t6yll6r mal yd oed. Sef a oruc dynessau parth ar ga
93.6 *thebygei neb 6rtha6 y uot yn d6yll6r mal yd oed sef a oruc dynessau parth ar ga/*

er y chweric y dan ganu y telyn. A guedy y adnabot or rei guarchaedic ef. Sef a
93.7 *er y chweric y dan gAnu y delyn A guedy i atnabot or rei g6archaedic ef Seff a*

¹⁴⁸ Sic.

wnaethant estynnu raffeu ida6. Ac 6rth y rei hynny y tynnu y my6n attunt. A

93.8 *wnaethant ystynnu raffeu ida6 ac 6rth y rei hynny i dynnu i me6n attunt Ac*

guedy guelet o'hona6 y vra6t. mynet d6y la6 myn6gyl yn vn furyf a chyn kyuottynt o

93.9 *guedy g6elet ohona6 y vra6t mynet d6y la6 myn6gyl yn vn ff6r[y]f a chynt kyuottynt o*

ueir6. A guedy medylya6 o'lnadunt py wed y gellynt ymrydhau odyo. nachaf eu ken

93.10 *veir6 A guedy medylya6 onadunt py wed i gellynt ymrydhau odyo nachaf eu ken/*

nadeu yn dyuot o germania a whechant llog gantunt yn lla6n o varchogyon arua6c.

93.11 *nadeu yn dyuot o germania a chwechant llog gantunt yn lla6n o varchogyon arua6c*

A cheldric yn tywyssa6c arnunt. Ac yn discynnu yn yr alban A guedy clybot o

93.12 *A cheldric yn dywyssa6c arnadunt ac yn discynnu yn yr alban A guedy clybot o*

arthur hynny. Sef y kauas yn / y gyghor nat eistedei 6rth y gaer yn h6y no hynny rac

93.13 *arthur hynny sef i kauas yn y gyghor nat eistedei 6rth y gaer yn h6y no hynny r[-]*

pedruster ymlad a / chynulleitua gymeint a honno o delhynt am y pen. A / mynet aw/

93.14 *pedruster ymlad chynulleitua gymeint a honno o delhynt am i pen A mynet a w/*

naeth odyo hyt yn llundein. A gal6 atta6 holl wyrda ynys prydein ieirll a bar6

93.15 *naeth odyo hyt yn llundein a gal6 atta6 holl wyrda ynys prydein ieirll a bar6/*

neit a marchogyon urda6l. Ac escyb ac abadeu ac athra6on. Ac o gyt gyghor

93.16 *neit a marchogyon ~~arua6c~~¹⁴⁹ vrda6l Ac escyb ac Abadeu ac athrawon ac o gyt gyghor*

y k6nsli h6nn6 yd anuonet kennadeu hyt ar hywel vab emyr / llyda6 a oed vrenhin

93.17 *y k6nsli h6nn6 yd anuonet kennadeu hyt at howel vab emyr llyda6 a oed vrenhin*

yn llyda6. y venegi ida6 yr ormes a oed ar y brytanyeit gan genedyl saesson pagan

93.18 *yn llyda6 i venegi ida6 yr ormes a oed ar y brytanyeit gan genedyl saesson pagany/*

eit. Nei vab y chwaer y arthur oed h6nn6 o emyr llyda6 y tat. A phan gogleu hywel y

93.19 *eit nei vab chwaer i arthur oed h6nn6 o emyr llyda6 i tat A phan gogleu howel y*

ryuel a oed ar y ewythyrr. Sef a wnaeth paratoi llyges ac ethol pymtheg mil o uar

93.20 *ryuel a oed ar i ewythyrr Sef a wnaeth paratoi llyghes Ac ethol pymteg mil o [-]/*

chogyon arua6c ygyt ac ef. Ac ar y g6ynt kyntaf a gauas yn / y ol. kychwyn parth ac y

93.21 *chogyon arua6c gyt ac ef ac ar y g6ynt kyntaf a gauas yn y ol kychwyn parth ac y/*

nys prydein. A dyuot sautha{m}t6n yr tir. Ae aruol yn enrydedus a / wnaeth arthur

93.22 *nys prydein a dyuot i Southamt6n yr tir Ae aruoll yn enrydedus a wnaeth Arthur*

ida6 mal y dilyit y 6r kyfurd a h6nn6. A guedy mynet ychydic o dydyeu heiba6. kych

93.23 *ida6 mal i dyleit i 6r kufurd a h6nn6 A guedy mynet echydic o dydyieu heibya6 kych/*

wyn a / wnaethant odyo parth a chaer l6ytcoet am pen y paganyeit a / oed yn / y. chy

93.24 *wyn a wnaethant odyo parth a chaer l6ytcoet am pen y paganyeit a oed yn y chy/*

warsagu. Ar tref honno yssyd yn / y lindyser ar pen mynyd y r6g d6y auon. Ac a elwir

93.25 *warsagu ar tref honno yssyd yn lindesei ar pen mynyd y r6g d6y auon ac a elwir*

¹⁴⁹ Dots under *arua6c*.

o en6 arall lincol. A guedy eu dyuot yno; ymlad a / wnaethant yn diannot ar saesson.
93.26 *o en6 arall lincol a guedy eu dyuot yno ymlad a wnaethant yn diannot ar saesson*

Ac yn yr vn dyd h6nn6 y dyg6yd6ys whe mil or saesson r6g eu llad ac eu bodi.
93.27 *ac yn yr vn dyd h6nn6 i dyg6yd6ys chwe mil or saesson r6g eu llad ac eu bodi*

Ac 6rth hynny y ffoassant yn gewilydyus. Ac ny orffowyss6ys arthur oc eu
93.28 *ac 6rth hynny i ffoassant yn gywilydius Ac yn orff6yss6ys Arthur [-]*

hymlit odyo hyt yn ll6yn kelydon. Ac odyo yd ymgynnullasant
93.29 *hymlit odyo hyt yn ll6yn kelydon Ac odyo yd ymgynnullasant*

6ynneu oc eu ffo o pop lle. Ac y medyllyssant eilweith g6rth6ynebu y
93.30 *6ynneu oc eu ffo o pop lle ac i medyllassant eilwaith g6rth6ynebu y*

arthur. A guedy dechreu ymlad o pop parth; aerua ny bu vychan a /
93.31 *Arthur A guedy dechreu ymlad o pop parth aerua ny bu vechan a*

wnaethant or brytanyeit gan eu hamdiffyn e / hunein. Ac aruer o gys
93.32 *wnaethant or brytanyeit gan eu hamddiffyn e hunein ac aruer o gys/*

ca6t y deri gan (eu hamdiffyn) ochel ergytyeu y brytanyeit. A guedy guelet hynny o arthur. er
93.33 *ca6t y deri gan ochel ergytieu y brytanyeit A guedy g6elet hynny o Arthur er/*

chi a oruc trychu y guyd or parth h6nn6 yr ll6yn. Ac eu gossot yn gae (yg) yn eu
93.34 *chi a oruc drychu y g6yd or parth h6nn6 yr ll6yn ac eu gossot yn gae yn eu*

kylch mal na cheffynt vynet odyo. hyny ymrodynt yn ewyllis arthur. neu
93.35 *kylch mal na cheffynt vynet odyo hynny ymrodynt yn ewyllis Arthur neu*

ynteu hyny vydynt veir6 o newyn. A guedy g<6>neuthur y kae. y rann6yt y by
93.36 *ynteu hynny vydynt veir6 o newyn A guedy g6neuthur y kae i rann6y y by/*

dinoed yg kylch y ll6yn. Ac y uelly y bu6yt yn eu guarchae tri dieu a their nos.
93.37 *dinoed yg kylch y ll6yn ac velly i bu6yt yn eu g6archae tri dieu a their nos*

A guedy nat oed dim b6yt gan y saesson. Sef a / wnaethant rac eu mar6 o newyn.
93.38 *A guedy nat oed dim b6yt gan y saesson sef a wnaethant rac eu mar6 o ne[-]//*

[94/28] 3036 194.21

Anuon kennadeu ar arthur y atol6yn eu goll6g y ymdeith yn ryd y eu llogeu. Ac ad
94.1 *Anuon kennadeu at Arthur i adol6yn eu gell6[-] deith yn ryd i eu llogeu ac gad/*

a6 ida6 ynteu eu heur ac eu haryant ac eu holl s6llt. A theyrnet ida6 heuyt pop bl6
94.2 *a6 ida6 ynteu eu heur ac eu haryant ac eu holl s6llt a theyrnet ida6 heuyt pop bl6/*

ydyn o germania. A g6ystlon ar hynny. Sef y kauas arthur yn / y gyghor kymryt hyn
94.3 *ydyn o germania a g6ystlon ar hynny ssef y kauas Arthur yn y gyghor kymryt hyn/*

ny y gantunt a rodi canhyat udunt y vynet ym!deith yn ryd. Ac ual yd oedynt yn
94.4 *ny y gantunt a rodi canhyat vdunt y vynet yn ryd i ymdeith Ac val yd oedynt yn*

r6yga6 moroed yn mynet tu ac eu g6lat. y bu ediuar gantunt wneuthur yr amot h6

94.5 r6yga6 moroed yn mynet tu ae g6lat y bu ediuar gantunt wneuthur yr amot h6/

nn6 ac arthur. Ac yn / y lle trossi eu h6ylyeu parth ac ynys prydein. A dyuot y traeth

94.6 nn6 ac Arthur Ac yn y lle trossi eu h6yleu parth ac ynys prydein a dyuot i draeth

t6tneis yr tir. A dechreu anreitha6 y / g6ladoed o hynny hyt y mor hafren. A llad

94.7 t6tneys yr tir a dechreu anreitha6 y g6ladoed o hynny hyt ym mor hafren a llad

y bileinllu. Ac odynd kerdet racdunt hyt yg kaer uadon. A dechreu ymlad a hi. A gue

94.8 y bileinllu Ac odynd kerdet racdunt hyt yg kaer vadon a dechreu ymladd a hi A gue/

dy menegi hynny y arthur. ryfedu a oruc medu eu t6yll arnadunt yn gymeint ac

94.9 dy menegi hynny i arthur ryfedu a oruc medu eu t6yll arnadunt yn gymeint ac

y torhynt eu haruoll mor ebr6yd a hynny. Ac yn diannot crogi eu g6ystlon. Ac ym

94.10 i torhynt eu haruoll mor ebr6yd a hynny ac yn diannot crogi eu g6ystlon ac ym/

ada6 a oruc Ar yscoteit yd oed yn eu kywarsagu. A mynet parth ac yno. Ac eissoes

94.11 ada6 a oruc ar yscoteit yd oed yn eu kywarsagu a mynet parth ac yno Ac eissoes

goualus oed am ry / ada6 hywel vab emyr llyda6 yn glaf yg kaer alclut. A phan we

94.12 goualus oed am ada6 hywel vab Emyr llyda6 yn glaff yg kaer alclut A phan we/

les ef y paganyeit yn ymlad ar gaer y dywa6t yr ymadra6d h6n. kyny bo teil

94.13 las eff y paganyeit yn ymlad ar gaer y dywat yr amadra6d h6n kyny bo teil/

6g gan yr yscymunedigyon t6yllwyr saesson bratwyr anudona6l cad6 aruoll a

94.14 6g gan yr yscymunedigyon d6yllwyr saesson bratwyr anudona6l gad6 aruoll a

miui. eissoes miui a gatwaf ffyd 6rth du6. gan geissa6 dial arnunt 6y waet an

94.15 myui eissoes myui a gatwaf ffyd 6rth du6 gan geissya6 dial arnut 6y waet an

ki6ta6twyr. Guisc6ch a6ch arueu a chyrch6ch ni yn 6ra6l y t6yllwyr paganyeit racco. A chan porth crist ni a oruyd6n <arnunt.>

94.16 ki6ta6twyr g6[isc]6ch a6ch arueu a chyrch6ch yn 6ra6l y t6yllwyr paganyeit racco A chan borth crist ny a oruyd6n arnut: -

A Guedy dywedut o!hona6 yr ym

94.17 A Guedy dywedut ohona6 yr am/

adra6d h6nn6. y kyudes dyfric archescob kaer llion ar / 6yisc. A seuyll ar pen

94.18 [a]dra6d h6nn6 y kyudes dyfric archescob kaer llion ar 6yisc A seuyll ar pen

bryn aruchel. A dechreu y ymadra6d val hyn. A wyrda heb ef y rei yssyd ardyrch

94.19 bryn [a]ruchel a dechreu i ymadra6d val hyn A wyrda heb ef y rei yssyd arderch/

a6c o gristonoga6l fyd gatholic coffe6ch waet a6ch ki6ta6twyr yssyd ellygedic

94.20 a6c o gristonoga6l ffyd gatholic coffe6ch waet a6ch ki6ta6twyr yssyd ellygedic

y gan yscymun estra6n genedyl saesson paganyeit. kanys guaratwyd tragywy

94.21 [.] gan yscymun estra6n genedyl saesson paganyeit kanys g6aratwyd tragywy/

da6l y6 i6ch ony lafury6ch y / geissa6 dial a6ch kenedyl arnadunt. Ac 6rth

94.22 [da6l] [-s]yd ywch [on]y lafuri6ch i geissya6 dial a6ch kenedyl arnadunt Ac 6rth

hynny ymled6ch tros a6ch gulat a diodeff6ch agheu drosti o byd reit i6ch. A ph6y
94.23 *hynny ymled6ch dros a6ch g6lat a diodeff6ch agheu drosti o byd reit iwch A ph6y*

bynhac a damweinho ida6 yr agheu honno yn ymlad dros y wlat ae gyturodyr
94.24 *bynhac a damweina6 ida6 yr agheu honno yn ymlad dros y wlat ae gyturodyr*

ef a ymryd e / hun yn wir aberth y du6 gan euelychu crist y / g6r a / ymrodes yn
94.25 *ef a ymryd e hun yn wir aberth y du6 gan euelychu crist y g6r a ymrodes yn*

wir aberth dros y pobyl. A guedy kymryt bendith y gan y guynuydedic archescob.
94.26 *wir aberth dros y bobyl A guedy kymryt bendith gan y g6ynuydedic Archescob*

bryssya6 a oruc pa6b yn / y gyfeir y wisca6 eu harueu. Ac yna y guisc6yt am
94.27 *bryssy[-] oruc pa6b yn y gyfey¹⁵⁰r y wisca6 eu harueu Ac yna y g6isc6yt am*

arthur lluryc oed teil6g y urenhin. Ac am y pen y dodet helym eu
94.28 *A[-]r lluric a oed deil6g y vrenhin ac am i ben y dodet helym eu/*

reit A dreic yn yscythredic arnei. A guen taryan arthur a ossodet
94.29 *[r]eit A dreic yn yscythredic arnei A g6en taryan Arthur a ossodet*

ar y ysc6yd. Yn yr hon yd oed del6 yr argl6ydes ueir. kanys ym pop
94.30 *[-] ysc6yd yn yr hon yd oed del6 yr argl6ydes vair kanys ym pop*

lle kalet ac yg y galwei arnei ac y coffaei. Ac ar y glun y dodet
94.31 *[-]e kalet ac ig y galwei arnei ac i coffaei Ac ar y glun i dodet*

kaletu6lch y cledyf goreu a wnathoedit yn ynys auallach. Gu
94.32 *k[a]letu6lch y cledyf goreu a wnaethoedit yn ynys auallach G6/*

ay6 a / rodet yn / y la6 yr h6n a elwit Ron. Goruchel oed h6nn6 a llydan ac adas
94.33 *ay6 a rodet yn y la6 yr h6n a elwit [r]on Goruchel oed h6nn6 a llydan ac adas*

y aeruau ac ef. A guedy daruot guisca6 a bydina6 o pop parth. ymgyrchu a wn
94.34 *i aeruau ac ef A guedy daruot g6isca6 a bydina6 o pop parth ymgyrchu a wn/*

aethant. Ac yna y llas llawer o pop parth. Ac val yd oed yr heul yn est6g. Ar dyd
94.35 *aethant Ac yna y llas llawer o pop parth ac val yd oed yr heul yn gest6g ar dyd*

yn daruot ar nos yn dyuot. Achub a wnaeth y ssaesson y mynyd oed yn agos u
94.36 *yn daruot ar nos yn dyuot Achub a wnaeth y saesson y myn[.]d a oed yn agos [.] /*

dunt. A chymryt h6nn6 yn lle kastell. Ac ym!diret yn eu kedernyt. Ac yn amhyl
94.37 *dunt A chymryt h6nn6 yn lle castell ac ymdiret yn eu kedernyt ac yn amh[.] /*

der eu nifer. Ac eissoes pan argwed6ys yr heul y / dyd trannoeth. escynnu a oruc
94.38 *der eu nifer Ac eissoes pan argwyed6ys yr heul y dyd drannoeth yscynnu a or[uc]*

arthur pen y mynyd ae lu. A llawer oe wyr a / golles yn escynnu y mynyd. kanys
94.39 *Arthur pen y mynyd ae lu a llawer oe wyr a golles yn yscynnu y mynyd kanys//*

[p 95/28] 3036 197.1

¹⁵⁰ y subsequently inserted?

ha6s oed yr saesson ymlad o oruchelder y mynyd. noc yr brytanyeit argyweddu udunt 6y
95.1 *ha6s oed yr saesson ymlad o oruchelder y mynyd noc yr brytanyeit argyweddu udunt 6y*

yn / y g6rth6yneb. A guedy treula<6> [...] llawer or dyd yn ymlad yn / y wed honno. llitya6 a
95.2 *yn y g6rth6yneb A guedy treula6 llawer or dyd yn ymlad yn y wed honno llitya6 [a]*

[...] blyghau a oruc arthur o welet y saesson yn ymlad mor 6ra6l a hynny. Ac nat.
95.3 *blyghau a oruc Arthur o welet y saesson yn ymlad mor 6ra6l a hynny ac [...]*

yttoed yn kaffel y uudugolyaeth. Ac ar hynny tynnu caletu6lch oe wein o
95.4 *yttoed yn kaffel y vudugolyaeth Ac ar hynny tynnu kaletu6lch or wein o*

arthur gan al6 en6 du6 ar argl6ydes ueir. Ac oe uuan ruthyr kyrchu y lle te6h
95.5 *Arthur gan al6 en6 du6 ar argl6ydes vair Ac oe vuan ruthyr kyrchu y lle [te6]/*

af y guelei uydinoed y ssaesson. Ac ny orffowyss6ys hyny lada6d e / hun ae vn cle
95.6 *af i guelei vydinoed y saesson Ac ny orff6yss6ys hynny lada6d e hun ae vn [-]/*

dyf deg wyr a thri vgeint a phetwar canh6r. A guedy guelet hynny or brytany
95.7 *dyf deg wyr a thrugaint A phetwar canh6r A guedy g6let hynny or brytany/*

eit. gle6hau a wnaethant. A guneuthur aerua dirua6r y meint or saesson. Ac yn /
95.8 *[eit] [.]le6hau a wnaethant A g6neuthur aerua dirua6r y m[...]t or saesson Ac yn*

y vr6ydyr honno y llas colgrim a bald6lf y vra6t. A llawer o uilyoed ygyt ac / 6ynt.
95.9 *y vr6ydyr honno y llas colgrim a bald6f y vra6t a llawer o viloed gyt ac 6ynt*

A phan weles keldric yr aerua trom honno o / getymdeithon; ffo a wnaeth ynteu.
95.10 *[A] phan welas keldric yr Aerua drom honno oe gytymdeithyon ffo a wnaeth ynteu*

A Guedy kaffel o arthur y uudugolyaeth honno. Sef a wnaeth anuon kad6r
95.11 *A G6edy kaffel o Arthur y vudugolyaeth honno ssef a wnaeth anuon kad6r*

tywyssa6c kerny6 y erlit y saesson ry ffoassei. tra urysssei ynteu parth
95.12 *dywyssa6c kerni6 y erlit y saesson a ffoassei tra [u]ryssyaei ynteu parth*

ar alban yn erbyn yr yscoteit oed wedy dyuot am pen kaer alclut y lle yd e
95.13 *Ar alban yn erbyn yr yscotieit a oed wedy dyuot am pen kaer Alclut y lle yd e/*

de6ssit hywel vab emyr llyda6 yn glaf. Ac 6rth hynny y bryssei ynteu rac kaffel
95.14 *de6ssit hywel vab emyr llyda6 yn glaff Ac 6rth hynny a brysseyi ynteu rac kaffel*

y gaer am pen hywel. Ac yna y kychwynn6ys kad6r a deg mil o varchogyon ar
95.15 *y gaer am ben hywel Ac yna y kychwynn6ys kad6r a deg mil o varchogyon ar/*

ua6<c> ganta6. Ac nyt yn eu hol yn vnya6n y kerd6ys. namyn achub eu llogeu. A g
95.16 *ua6c ganta6 ac nyt yn eu hol yn vnya6n i kerd6ys namyn Achu¹⁵¹ eu llogeu A g/*

uedy kaffel y llogeu ac eu briwa6 ymchoelut ar y elynyon ac eu llad heb trugar
95.17 *uedy kaffel y llogeu ac eu briwa6 ymchoelut ar y elynyon ac eu llad heb drugar/*

ed. A rei onadunt a gyrchei diogel6ch y ll6yneu ar / coedyd. Ereill onadunt yr myn
95.18 *ed a rei onadunt a gyrchei diogel6ch y ll6yneu ar coetyd ereill onadunt yr myn/*

¹⁵¹ Sic.

yded ar gogoueu y geissa6 yspeit oc eu hagheu. A guedy nat oed [.....] dim diogel6ch ud
95.19 *yded ar gogoueu y geissya6 yspeit oc eu hageu A guedy nat oed dim diogel6ch ud/*

unt Sef a / wnaethant kyrchu [.....] ynys tanet ynyd oedynt ladedigyon eu bydinoed. Ac
95.20 *unt sef a wnaethant kyrchu ynys tanet yn yd oedynt ladedigyon eu bydinoed*

eu herlit a oruc kad6r hyt yno gan wneuthur aerua dirua6r y meint o!nadunt.
95.21 *eu hyrlit a oruc kad6r hyt yno gan wneuthur aerua dirua6r i meint onadun[t]*

Ac ny orffowys6ys hyny lada6d cheldric A chymhell y rei ereill y darest6g y arthur.
95.22 *Ac ny orffowys6ys hynny lada6d cheldric A chymhell y rei ereill i darest6g i Arthur*

A Guedy guneuthur tagnefed ac 6ynt y kerd6ys parth a / chaer alclut yr
95.23 *A Guedy tegnefed ac 6ynt y kerd6ys parth a chaer Alclut yr*

hon rydhaassei Arthur y gan yr yscotteit ar ffichteit. Ac odynd y kychw
95.24 *hon a rydhaassei Arthur y gan yr yscotieit ar ffichtieit Ac odynd y kychw/*

ynyssant parth a mureiff yn ol yr yscotteit ar ffichteit a ymladassei teir gueith ac arth
95.25 *ynyssant parth a mureiff yn ol yr yscotieit ar ffichtieit a ymladassei teir¹⁵² ac Arth/*

ur. ac a ffoassynt hyt yno. Ac yna yd athoedynt my6n ynyssed a oed yn llyn llu
95.26 *ur ac a ffoassynt hyt yno Ac yna yd aethoedynt me6n ynyssed a oed yn llyn llu/*

mony6 y geissa6 diogel6ch ac amdifffyn or lle kadarn h6nn6. kanys yn / y llyn h6
95.27 *mony6 y geissya6 diogel6ch ac ymdifffyn or lle cadarn h6nn6 kanys yn y llyn h6/*

nn6 y mae tri vgein ynys. A thri ugein auon a da6 ida6. Ac ny ret o!hona6 nam
95.28 *nn6 y mae tri vgein ynys A thri vgein auon a da6 ida6 Ac ny ret ohona6 nam/*

yn vn auon. A thri vgein carrec. A nyth er(e)yr ym pop carrec. Ac vn weith pop bl6y
95.29 *yn vn auon a thri vgein carrec a nyth eryr ym pop [..]rec Ac vn waith pop bl6y/*

dyn yd ymgynullynt ygyt yn yr amseroed hynny. Ac y / dangossynt ar eu lleisseu
95.30 *dyn yd ymgynullynt ygyt yn yr amseroed hynny Ac y dangossynt ar eu lleisseu*

y / damweineu a delhei yr teyrnas o hynny hyt ym pen y vl6ydynd. A hyt y lle h6n
95.31 *y damweineu a delhei yr deyrnas o hynny hyt ym pen y vl6ydynd A hyt y lle h6n/*

n6 y ffoassei yr yscotteit ar ffichteit. Ac ny dygrynoes udunt. kanys kynulla6 llogeu
95.32 *n6 y ffoassei yr yscotieit ar ffichtieit Ac ny dygrynoes vdunt kanys kynulla6 llogeu*

ac yscraffeu a wnaeth arthur ac eu kylchynu. ac eu guarchae uelly tr6y yspeit py
95.33 *ac yscraffeu a wnaeth Arthur ac eu kylchynu ac eu g6archae velly tr6y yspeit py/*

the6nos. hyny uu ueir6 hyt ar uilyoed o!nadunt o newyn. Ac val yd oed[.....]ynt uelly
95.34 *the6nos hynny uu var6 hyt ar vilioed onadunt o newyn Ac val yd oedynt velly*

diwarna6t. nachaf Gillam6ri vrenhin iwerdon a llyghes anueitra6l y meint g
95.35 *diwarna6t nachaf Gillam6ri vrenhin iwerdon a llyghes anueitra6l y meint g/*

anta6. yn dyuot yn porth yr genedyl druan poenedic yd oedit yn / y guarchae. Sef

¹⁵² Sic.

95.36 anta6 yn dyuot yn borth yr genedyl druan boenedic yd oedit yn y g6archae ssef

a / wnaeth arthur ymada6 ar yscotteit ac ar ffichteit Ac ymchoelut eu harueu

95.37 a wnaeth Arthur ymada6 ar yscotieit ac ar ffichtieit ac ymchoelut eu harueu

yn / y g6ydyl. Ac eu llad heb trugared. Ac eu kymhell ar / ffo. A guedy ffo y g6ydyl; ym

95.38 yn y g6ydyl ac eu llad heb drugared ac eu kymhell ar ffo A guedy ffo y g6ydyl ym//

choelut a oruc arth{ur}. ar yr yscotteit ar ffichteit y vynnu eu dileu hyt ar vn. Ac

95.39 choelut a oruc Arthur ar yr yscotieit ar ffichtieit y vynnu eu dileu hyt ar vn Ac

val yd oed guedy ymrodi y greulonder yn erbyn y pobyl honno. nachaf escyb y truan

95.40 val yd oed guedy ymrodi y greulonder yn erbyn y bobyl honno nachaf escyb y druan//

P 96/29 3036 199.10¹⁵³

wlat honno ae hofferreit ae hathrawon ae hyscolheigon. yn troet noeth ac escyrn

96.1 wlat honno ar heffeiryeit [ar hat]rawon ae hyscolheigyon yn droet noeth ac escyrn

y seint ac a chrogeu gantunt yn dyuot y wedia6 trugared arthur dros atlibin

96.2 [y] seint ac a chrogeu [gant]unt yn dyuot y wedia6 trugared Arthur dros atlibin

y truan pobyl vonhedic honno A guedy y adoli ar tal eu glinyeu;

96.3 y druan bobyl vonhedic honno A guedy i adoli ar dal eu glinnieu

adol6yn ida6 gadu udunt y ran vychan a oed gantunt or ynys y arwein tragy

96.4 adol6yn ida6 gadu v[du]nt y ran vechan a oed gantunt or ynys y arwein trag[y]/

wyda6l geithiwet y dana6 ynteu. A chyffroi a wnaeth arthur ar warder a thrugared. A rodi yr / g6yrda seint hynny eu hadol6yn

96.5 wyda6l geithiwet dana6 ynteu A chyffroi a wnaeth Arthur Ar warder a thrugared a rodi yr g6yrda seint hynny eu hadol[uy]n

A Gwedy daruot hyn

96.6 A Gwedy daruot hyn/

ny. sef a / wnaeth hywel vab emyr llyda6. edrych ansa6d y llyn. A ryue

96.7 ny sef a wnaeth hywel vab enyr llyda6 edrych ansa6d y llyn a ry[fe]/

du y sa6l auonoed a deuei ida6. Ac ny redei o!hona6 namyn vn. Ar sa6l ynys ar

96.8 [d]u y sa6l auono¹⁵⁴ed a deuei ida6 ac ny redei ohona6 namyn vn Ac sa6l ynys [ar]

sa6l garrec ar sa6l nyth eryrot. Sef a / wnaeth arthur dywedut 6rtha6 bot llyn

96.9 sa6l garrec Ar sa6l nyth eryrot sef a wnaeth Arthur dywedut 6rtha6 bot llyn

arall yn / y wlat honno a oed ryuedach no honno. Sef oed y hansa6d. Vgein troet

96.10 [ara] yn / y wlat honno a oed ryedach no honno sef oed y hansa6d vgein troet/

ued a oed yn / y hyt. Ac vgein yn / y llet. A phump yn / y dyfynhet a hynny yn pedrogyl.

96.11 ued a oed yn y hyt ac vgein yn y llet A phump yn y dyfnet a hynny yn petrog[y]

¹⁵³ On p. 96 all [] in P22 are filled by text from P 266. See thesis Chapter 3 p. 24.

¹⁵⁴ o inserted above line.

A phede(ir)[.....]ir kenedyl o pyscaſt yn / y pedeir cogyl. Ac ny cheffit byth yr vn or rei

96.12 A phedeir kenedyl o pyscaſt yn y pedeir cogyl Ac yn cheffit byth yr vn or rei

hynny yn ran y gilyd. namyn pop rei yn y ran e / hun. Ac y mae llyn arall yn

96.13 hynny yn ran y gilyd namyn pop rei yn eu ran e hun Ac y mae llyn arall yn

emylyeu kymry ar lan hafren heb ef. Sef yſ y henſ llyn lliwan. A phan lanwho

96.14 emylyeu kymry ar lan hafren heb ef Sef yſ i henſ llyn lliwan A phan lan[uhſ]

y mor hyt attaſ. y llſnc ynteu megys morgerſyn. Ac ny byd kyfuſch ac y cud

96.15 [y] mor attaſ y llſnc ynteu megys morgerſyn Ac yn byd kuffuch ar y c[ud]/

yo y glanneu yr meint uo y llanſ. A phan treiho y mor yd hſydha ynteu megys

96.16 yo y glanneu er meint vo y llanſ A phan dreiho y mor yd hſyda ynteu meg[ys]

mynydd maſr y dan taflu o!honaſ y tonneu a gymerho yndaſ. A phſy bynhac

96.17 [myn]yd maſr y dan daflu ohonaſ y tonneu a gymerho yndaſ A phſy bynnac

a uo yn seuyll yn agos idaſ ae ſyneb attaſ. breid uyd o dicaſn ymdianc heb y lyncu

96.18 [a] uo yn seuyll yn agos iadſ ae ſyneb attaſ breid vyd o dicaſn dianc heb y l[yncu]

or llyn. O bei y gefyn ar y llyn hagen; nyt oed perigyl idaſ yr nisset <y bei idaſ.>

96.19 [or] llyn o bei y gefyn ar y llyn hagen nyt oed perigyl idaſ yr nisset i bei id[au]

A Guedy daruot hedychu ar yscottyeit. yd aeth y brenhin hyt yg kaer efraſc.

96.20 A [.]wed[y] daruot hed[y]chu ar yscotieit yd aeth y brenhin hyt yg kaer efraſ[c]

y anrydedu gſylua y nadolyc oed yn dyuot. A guedy y dyuot yno a guelet distryw

96.21 [y an]rydedu gſylua y nadolic a oed yn dyuot A guedy y dyuot yno dist[ryw]

edigaeth y glan eglſysseu o!honaſ. A guedy ry ſrtlad y guynuydedic sampsſn

96.22 [edigaet] y glan eg[lſ]ysseu ohonaſ A guedy ry ſrthlad y gſynuydedic Sampsſn

archescob ar dſyolyon wyrda ereill effeireit a diagonyeit ac yscolheigon a gra

96.23 [arc¹⁵⁵escob ar] dſy[ol]yon wyrda ereill effeireit a diagonyeit ac ysgolheigyon a gr[a]/

dwyr yr eglſys gatholic. A guedy peidaſ a dſywaſl wassanaeth o gſbyl. dolur

96.24 [dw] yr [eg]lſys gatholic A guedy peidyaſ a dſyuaſl wassanaeth o gſbyl dol[ur]

yaſ a oruc arth{ur} yn uaſr. A guedy galſ y wyrda ygyt. O gyt synhedigaeth paſb

96.25 [yau] a oruc arthur yn [f]aſr A guedy galſ y wyrda ygyt O gytsynhetigaeth paſb

y gossodes ef priaſ y gaplan e / hun yn archescob yg kaer efraſc. Ac y peris adeil

96.26 [y g]ossodes ef p[ria]f i¹⁵⁶ gaplan e hun yn archescob yg kaer efraſc Ac i peris adei[l]/

at yn enrydedus yr eglſysseu lloscedigyon o newyd ac y peris gossot yndunt cſ

96.27 [at] yn [en]rydedus yr eglſysseu lloscedigyon o newyd ac i peris gossot yndunt cſ

fenhoed creuydus y talu guassanaeth dſywaſl yg kyfnodedic amser yn herwyd gossotedi

96.28 fen[hoed] creuydus y dalu gſassanaeth yg kyfnodedic amser yn herwyd gossotedi/

¹⁵⁵ c with dot under in P 266.

¹⁵⁶ Omitted in P266.

gaeth y ffyd lan gatholic. Ar dylyedogyon ry daroed yr saesson eu diwreida6. gossot pa6b o!nadunt yn / y dylyet ae vedyant. o g6byl.

96.29 gae[th] y ffyd lan gatholi[c] a dylyedogyon ar daroed yr saesson eu diwreida6 gossot pa6b onadunt yn y dylyet e hun ae vedyant o g6byl

AC yna yd oed

96.30 Ac yna yd oed/

ynt tri broder a hanhoedynt o vrenhina6l uonhed a dylyet. Sef oedynt. lleu

96.31 ynt [tri] broder a hanoedynt o vrenhina6l voned a dylyet Sef oedynt lle[.]

vab kynuarch. Ac uryen vab kynuarch. Ac ara6n vab kynuarch. A rei hynny a dyly

96.32 [-] kynuarch [ac] vrien vab kynuarch Ac Aron vab kynuarch ar rai hynny [-]/

ynt tywyssogyaeth y guladoed hynny. Ac yd oed yn eidunt kyn dyuot y saesson y

96.33 [ynt] dywyssogyaeth y g6ladoed hynny Ac yd oed yn eidunt kyn dyuot y saesson [y]

eu gorescyn. Ac yna y rodes arth{ur} y ara6n vab kynuarch brenhinyaeth yscotlont.

96.34 [eu] gorescyn Ac yna i rodes Arthur y Aron vab kynuarch brenhinyaeth yscotl[ont]

Ac y leu vab kynuarch y rodes iarllaeth lodoneis ac a / perthynei 6rthi. Kanys er

96.35 Ac i leu vab kynuarch i rodes iarllaeth lod[.]eis Ac a berthynei 6rthi kanys[.]

yn oes emreis wledic y / rodyssit anna verch vthyr chwaer y arthur yn wreic

96.36 yn oes emreis wledic y rodassit Anna verch vthyr chwaer y Arthur yn [..]raic

ida6 yr hon oed vam walchmei a medra6t. A guedy hynny y / rodes y vryen

96.37 ida6 yr hon a oed vam walchmei a medra6t A guedy hynny y rodes i vr[...]

vab kynuarch reget dan y theruyn. A guedy daruot llunyaethu pop peth A d6

96.38 vab kynuarch reget dan y theruyn A guedy daruot llunyaethu pop peth [-]

yn yr ynys ar y henteilygda6t. A rodi y pa6b y dylyet. y kymyrth y brenhin g6re

96.39 yn yr ynys ar y hendeilygda6t a rodi y pA6b y dylyet y kymyrth y brenhyn [-]/

ic a hanoed o dylyedogyon rufein. A guenh6yuar oed y hen6. Ac yn llys cad6r

96.40 ic a hanoed o dylyedogyon rufein A G6enh6yar oed i hen6 Ac yn llys [-]

iarll kerny6 y magydoed. A / phryt a / theg6ch y wreic honno a orchyuygei holl wraged ynys <prydein>

96.41 [i]arll kerni6 y mag6y[t] A phryt a theg6ch y wraic honno a orchyuygei holl wraged [-] prydein

[121/29-30] 3036 246.27

wnaethant hyt yn iwerdon. Ar dothoed a llyghes dirua6r gantha6 y orescyn

Jw

121.1 wnaethant hyt yn iwerddon Ar ddoethoedd a lyghes ddir6awr gantaw i orescyn iw/

erdon. Ac yna tr6y vrat y saesson y doeth Gotm6nt yr alban yr tir A thri vgeint llong

121.2 erddon Ac yna drwy 6rat y saesson y doeth Gotmwnt ir alban yr tir a thi¹⁵⁷ ugein llog

¹⁵⁷ Sic, or possibly *thrugein*.

- a chant llog gantha6. yno yd oed y ssaesson t6yllwyr bratwyr heb vedyd arnad*
 121.3 a chan llog gantaw yno idd oedd y saesson twyllwyr bratwyr heb 6edydd arnadd/
- unt. Ac yn / y ran arall yd oed pria6t genedyl yr ynys A theruysc ac anuundeb*
 121.4 unt Ac yn y ran arall idd oedd priawt genedyl yr ynys A theruysc ac an6ndeb
- y rygthunt. A guedy duuna6 y saesson a Gotm6nt; ymlad a / wnaethant a chere*
 121.5 rygtunt A guedy dunaw y saesson at Gotmwnt ymladd a wnaethant a chere/
- dic vrenhin. A guedy y ffo y erlit o dinas p6y gilyd hyt yn circestyr. Ac yna*
 121.6 dic brenhin A Gwedy i ffo y yrlit o ddinas pwy gilydd hyt yn Cistestyr Ac yna
- y doeth imbert nei y lowis vrenhin freinc. A g6rhau yr Gotm6nt gan amot*
 121.7 y doeth imbert nai i lowys brenhin fraink A gwrha6 ir Gotmwnt gan Amot
- y / ganhorth6ya6 ynteu or Gotm6nt h6nn6 6rth oresscyn teyrnas ffreinc ar torr y*
 121.8 i ganhorthwyaw ynteu or Gotmwnt hwnnw wrth oresscyn fraink ar dor i
- ewythy. Kanys herwyd y kadarnhaei; Aghyfreitha6l y deholysit y ymddeith*
 121.9 ewythy kanys herwydd i kadarnhaei Aghyfreithiawl i deholassit i ymddeith
- o!honei. Ac or diwed guedy kaffel e dinas ae losci; ymlad kat ar uaes a orugant*
 121.10 ohonei Ac or diwedd guedy caffel y dinas ae losci ymladd kat ar 6aes a orugant
- a cheredic vrenhin ae gymhell ar ffo tr6y hafren. hyt yg kymry. Ac ny orffowys*
 121.11 a cheredic 6renhin ai gymhell ar ffo drwy hafren hyt yg kymry Ac ni orffowys/
- 6ys Gotm6nt yna oe dechreuedic irloned o lad a llosci y dinassoed ar kestyl*
 121.12 wys Gotmwnt yna oe ddechreuedic ir llonedd o ladd a llosci y dinassoedd ar kestyl
- ar treuyd; hyny daruu ida6 dileu holl 6yneb 6yneb yr ynys hayach or mor p6y*
 121.13 ar treuydd hynny ddaru iddaw ddileu holl wyneb yr ynys hayach or mor pwy
- gilyd y guyr ar guraged ar meibon ar merchet ar gueisson ar morynyon*
 121.14 gilydd y gwyr ar gwragedd ar meibion ar merchet ar gweission ar morynion
- Ar yscolheigyon ar effeireit heb trugared o fflam a chledyf a distrywei hyt*
 121.15 ar yscolheigyon ar effeirieit heb drugaredd o fflam a chleddyf a ddistrwyai hyt
- y prid. Ar hyn a diaghei or truan aerua honno a / ffoynt y ynyal6ch a diffe*
 121.16 y pridd Ar hyn a ddiaghei or druan Aer¹⁵⁸ua honno a ffoynt i ynialwch a diffe/
- ith6ch y geissa6 amdiffyn eu heneiteu. Py beth genedyl lesc gywarsag*
 121.17 ithwch i geissiaw ymddiffyn eu heneiteu Py beth genedyl lesc gywarsag/
- edic o dirua6r a g6rthtr6m pinier pech<a6t> a syberwyt y rei a / udynt*
 121.18 edic o ddiruawr a gwrthwrm pinier pechawt a syberwyt y rei a 6yddynt
- gynt yn wastat yn sychetocau guaet ac anuundeb a theruysc r6g eu ki6t*
 121.19 gynt yn wastat g¹⁵⁹ yn sychetocau gwat¹⁶⁰ ac anundeb a theruysc rwg eu kiwt/

¹⁵⁸ Long r.

¹⁵⁹ Sic.

¹⁶⁰ Sic.

a6twyr e / hun. Yuelly yuelly genedyl truan ynys prydein y guenheeist ti. kanys
121.20 awtwyr e hun Velly Velly genedyl druan ynys brydein i gwenheeisti kanys

titheu kyn no hynny a / gymhelleist kenedloed y teyrnassoed pell y 6rthyt
y da
121.21 titheu kyn no hynny a gymhelleist keneddloeth y teyrnassoedd pell y wrthyt i dda/

rest6g itt. Ac y weithon megys guinllan yd 6yt titheu guedy ry ymchoelut
121.22 restwg itt Ac weithiau megis gwinllan idd wyt titheu guedy ymchoelut yn

yn werwed a cheithi6[.]hyt na elly bellach amdiffyn dy wlat nath wraged
121.23 chwerwedd a cheithiwet hyt na elly bellach amddiffyn dy wlat nath wragedd

nath veibon o la6 dy elynyon. Ac 6rth hynny truan syber6 genedyl kymer
121.24 nath 6eibion o law dy elynion Ac wrth hynny druan syberw genedyl kymer

dy penyt. Ac ednebyd y geir a / dyweit yr argl6yd yn yr euegyl. Pop teyrn
121.25 dy benyt Ac etnebydd y geir a ddyweit yr arglwydd yn yr euegil pop teyrn/

as ar ranher ac a wahaner yndi e / hun a ddistrywir ac a diffeithir. A thy a syrth
121.26 as a raner ac a wahaner yndi e hun a ddistrywir ac a ddiffeithir Ar ty a syrth

ar y / gilyd. Ac 6rth hynny kanys ymlad ac anuundeb y gi6da6t e / hun A m6c
121.27 ar i gilydd Ac wrth hynny kanys ymladd ac an6ndeb y giwdawt e hun A mw[c]

teruysc a / chyghoruyn a / tywyll6ys dy vryt ti. kanys dy syberwyt ti ny mynn
121.28 teruysc A chyghoruyn a dywyllawdd dy 6ryt ti kanys dy syberwyt ti ni myn[n]/

6ys ufydhau y vn brenhin. 6rth hynny y guely titheu y creulonhaf pa
121.29 awdd 6fyddhau i 6n brenhin wrth hynny i gwely titheu y creulonhaf pa/

ganyeit yn distry6 dy wlat. Ac yn b6r6 y tei ar torr y gilyd yr hyn a / wyl
121.30 ganieit yn distriw dy wlat ac yn bwrw y tei ar dor y gilydd yr hyn wyl

dy etiued hyt dyd bra6t. kanys 6ynt a / welant estronyon genedloed yn
121.31 dy ettiuedd hyt ddyd brawt kanys wynt a welant estronyon geneddloedd yn

medu eu tei ac eu trefneu. Ac eu kestyl ac eu dinassoed Ac eu tref tat o rei
121.32 meddu eu tei ac eu trefneu ac eu kestyl ac eu dinassoedd ac eu tref tat or [rei]

y maent deholedic ac yspeiledic. y rei onyt du6 ae peir ny allant eu kynydu byth trachefyn
121.33 y maent deholedic ac yspeiledic y rei onyt duw ae pair ny allant eu kynyddu byth trachefyn

A Guedy daruot yr creula6n yscymunedic h6nn6
121.34 A Gwedy daruot ir creulawn ysc[ymune]dic h6nn6

a guyr yr affric ygyt ac ef anreith[...] yr ynys ae llad ae llosci or mor
121.35 a gwyr yr affric gyt ac ef Anreithiaw yr ynys a lladd a llosci or mor

p6y gilyd megys y / dywesp6yt uhot y rodes ef loegyr yr saesson. kanys
121.36 pwy gilydd megis i dywespwyd uhot y rodde ef loegyr ir saesson kanys

tr6y eu brat yr dothoed ef yr ynys. Ac 6rth hynny y kily6ys atlibin y brytanyeit
121.37 drwy brat y dothoedd ef ir ynys Ac wrth hynny i kiliawdd atlibin y brytanieit

hyt yn emlyeu yr ynys hyt yg kymry a cherny6. A g6neuthur mynych ryuel a
121.38 *hyt yn ymylieu yr ynys hyt yg kymry a cherniw A gwneuthur mynych gyr/*

mynych gyrcheu odyuo am pen eu gelynyon. Ac yna guedy guelet o theon
121.39 *cheu a ryuel oddyno am ¹⁶¹eu pen eu gelynion Ac yna gwedy gwelet o theon*

archescob llundein Ac archescob kaer efra6c yr egl6ysseu ar kenueinhoed
121.40 *archescob llundein ac archescob kaer efrawc yr eglwyssieu ar kenueinhoedd//*

[122/31] 3036 249.7

d6ywa6l ae / guassanaethei guedy eu distry6 hyt y dayar. Sef a wnaethant kymryt es
122.1 *d6ywawl ae gwasanaethei guedy eu distriw hyt y ddaear Sef a wnaethant kymryt es/*

kyrn y seint a ffo ac 6ynt yr lleoed diffeithaf a ga6ssant yn ynyal6ch eryri. rac of
122.2 *gyrn y seint a ffo ac wynt ir lleoedd diffeithaf a gawsant yn yniawch eryri rac of/*

yn eu distry6 yn g6byl or yscymun diuedyd estra6n genedyl (n) saesson. y sa6l ar ei
122.3 *yn eu distriw yn gwbyl or yscymun ddiuedydd estrawn genedyl saesson y sawl ar ei/*

rif o escyrn seint. A hentadeu a oed ganthunt. A rac colli hynny ot ymrodynt 6ynteu oc
122.4 *rif o escyrn saint a hentadeu a oedd gantunt Ac rac colli hynny ot ymrodynt 6ynteu oc*

eu bod y merthyrolyaeth. Ac ereill a gerddys yn llogeu o!nadunt hyt yn llyda6. Ac ar vyrder yr
122.5 *eu bodd y merthyrolyaeth Ac ereill a gerddwys onaddunt hyt llydaw Ac ar 6yrder yr*

holl egl6ysseu or a oed yn / y d6y archescoba6t llundein a / chaer efra6c a edewit
122.6 *holl eglwysseu or a oedd yn y ddwy archescobtawt llundein a chaer efrawc a edewit*

yn diffeith. Ac yna tr6y lawer o amser y colles y brytanyeit coron ynys prydein
122.7 *yn ddiffeith Ac yna drwy lawer o amser i colles y brytanieit coron ynys brydein*

ae / theilygda6t. Ar hyn a / trigyassei gan [.]unt 6ynteu o!honei hi nyt y dan vn
122.8 *ae theilygdawt Ar hyn a drigyassei gantunt wynteu ohonei hi nyt y dan 6n*

brenhin y kynhelit namyn dan tri creula6n yd oed darystygedic gan vynyh
122.9 *brenhin i kynhelynt namyn dan dri creulawn idd oedd ddarestygedic gan 6ynyh*

ymandreitha6. Ac yr hynny he/uyt ny chauas y saesson y goron. namyn daly y dan
122.10 *ymandreithaw Ac er hynny he6yt ni chauas y saesson y goron namyn daly y dan*

tri brenhin a orugant 6ynteu y / dan ymanreitha6 heuyt. Weitheu ar brytanyeit. Weitheu e/reill
y ryghunt e / hunein.

122.11 *dri brenhin a orugant wynteu y dan ymanreithaw heuyt weithieu ar brytanieit*
weithieu ereill y rygtunt e hunein

[.]c yn yr amser h6nn6 yd an
122.12 *Ac yn yr amser hwnnw ydd an/*

uones Giryael pap A6stin y pregethu yr saesson hyt ynys prydein. kanys yn /
122.13 *uones Giryael pab Awstin i bregethu yr saesson hyt ynys brydein kanys yn*

¹⁶¹ Dots under *eu*.

y ran yd oedynt or ynys yr daroed dileu crisonogyaeth ohonei. A chan y brytanyeit
122.14 *yr ran idd oeddynt or ynys y daroedd dileu crisonogaeth ohonei A chan y brytanieit*

yd oed ffyd gatholic gyuan ditramg6yd er yn oes eleuterius pap. y g6r kyntaf
122.15 *idd oedd ffydd gatholic gyfan ddidramgwydd er yn oes eleuterius bab y gwr kyntaf*

a anuonassei (g) pregethwyr attadunt. A guedy dyuot A6stin y kauas seith escoba6t ac arch
122.16 *[-] bregethwyr attaddunt A guedy dyuot Awstin y kauas seith escob¹⁶²awt ac Arch/*

escoba6t yn gyfla6n o prelatyeit credyfus catholic. A manachlogoed llawer. yn yr
122.17 *escobiawt yn gyflawn o brelatieit cre6yddus¹⁶³ co¹⁶⁴tholic A manachlogoedd llawer yn yr*

rei yd oedynt kenueinoed d6ywa6l yn talu dedua6l wassanaeth yn herwyd eu hur
122.18 *[rei] idd oeddynt kenueinoedd dywawl yn talu dedduawl wassanaeth yn herwydd eu hur/*

das y du6. Ac ym plith y manachlogoed hynny yd oed vanachloc arbenhic yn
122.19 *[...] i dduw ac ym plith y manachlogoedd hynny idd oedd manachlog Arbennic yn*

dinas bangor y maela6r. Ac yn / y vana/chloc honno y dywedit bot yn gymeint eiryf eu
122.20 *dinas bangor y maelawr Ac yn y 6anachloc honno i dywedit bot yn gymeint eiryf eu*

c6fent o vyneich. A guedy ranhet yn seith ran; y bydei try chant mynach ym pop
122.21 *cwf[.]e[.]t o vyneich A guedy ranhet yn saith ran y bydei try chant mynach yn pob*

ran heb eu prioreit ac eu s6ydwyr. A hynny oll yn ymborth o / lauur eu d6y la6. Sef
122.22 *ran heb eu [-]oriet ac eu [sw]ddwyr a hynny oll yn ymborth o lafur eu dwylaw Sef*

oed en6 eu habat. Duna6t. G6r enryued y ethrylith ae dysc yn / y keluydodeu. Ac
122.23 *[-] eu habat dunAwt Gwr enryuedd ethrylith ae ddysc yn geluyddodeu Ac*

yna y keiss6ys A6stin gan yr escob darest6g 6r[...]yt lafurya6 gyt ac ef y pre
122.24 *[-] keissiwys awstin gan yr escob ddarestwg wrth gyt lafuriaw gyt ac ef i bre/*

gethu yr saesson. Ac yna y dangosses duna6t tr6y amryualyon a6durda6t yr
122.25 *gethu yr saesson Ac yna i dangosses dunAwt drwy amryualion awdurdodeu yr*

ysgrythur lan hyt na dylyynt 6y pregethu eu ffyd eu ffyd 6y y eu gelynyon. kanys
122.26 *[...]ythur] lan hyt na ddylyynt wy bregethu eu ffydd hwy i eu gelynyon kanys*

eu har[.....] oed uduent e / hunein. A chenedyl y saesson yn ormes arnadunt.
122.27 *[...] harchescob a oedd uddunt eu hunein A chenedyl y saesson yn ormes arnaddu¹⁶⁵t*

Ac yn dy6[.]n eu guir tref tat [...]nad/unt. Ac 6rth hynny na mynnynt na pregethu yr saesson
122.28 *Ac yn dwyn eu gwir treftat¹⁶⁶ Ac wrth hynny na mynnynt na phregethu yr saesson*

na chetyndeithas [.....]<eu ffyd> eu ffyd ac 6ynt m6y noc a / ch6n. A g

¹⁶² Sic.

¹⁶³ See Chapter 5 p. 81 on metathesis.

¹⁶⁴ Sic.

¹⁶⁵ Line on page, but not clearly a macron.

¹⁶⁶ Sic.

122.29 na chyt[...].eithias ac wynt na chyfrannu eu fydd ac wynt mwy noc a chwn Ac

uedy guelet o edelbert. vrenhin keint y brytanyeit yn ym6rthot A phregethu

122.30 guedy guelet o edelbert brenhin keint y brytanieit yn ymwrthot a phregethu

yr saesson ygyt a6stin; sef a / wnaeth ynteu blyghau. Ac anuon hyt ar edelflet

122.31 ir saesson y!gyt [sef] Awstin Sef a wnaeth ynteu blyghau Ac Anuon hyt ar edelflet

vrenhin y gogledd ac ar y brenhined ereill or saesson. Ac erchi udunt luyda6

122.32 brenhin y gogledd ac ar y brenhinedd ereill or saesson Ac erchi uddunt luyddaf

am pen dinas bangor ygyt ac ef. y dial ar duna6t ac ar yr yscolheigon ar ath

122.33 am pen dinas bangor gyt ac ef i ddial ar ddunawt ac ar yr yscolheigyon ar ath/

ra6on ereill ygyt ac ef a / tremygassei A6stin ae pregeth yr saesson. A guedy kynulla6

122.34 [-] ereill a dremygassei awstin ae bregeth yr saesson A guedy kynullaw

dirua6r lu onadunt. dyuot a wnaethant ar llu h6nn6 ganthunt hyt yg ka

122.35 [-]r lu onaddunt dyuot a wnaethant ar llu hwnnw gantunt hyt yg ka/

erlleon. yn / y lle yd oed brochuael yskithra6c yn eu herbyn. Ac yno y dothoe

122.36 erlleon yn y lle idd oedd brochuael [-]hrawc yn eu herbyn Ac yno i doethoe/

dynt meneich a chre/dyfwyr o pop manachloc or a hanoed o teyrnas y bryta

122.37 ddynt myneich a chrefyddwyr o bob manachloc or a hanoedd o deyrnas y bryta/

nyeit. Ac yn u6yhaf o dinas bangor y wedia6 du6 ygyt ac eu kenedyl. Ac yna

122.38 [-] [-]af o ddinas bangor i weddiaw duw gyt ae kenedyl Ac yna

guedy ymgynulla6 y llu<oed> o pop parth; dechreu ymlad a / wnaethant y saesson ar

122.39 [-] [-]jullaw llu o bob parth dechreu ymladd a wnaethant y saesson ar

brytanyeit. Ac or diwed y bu reit y vroch[...].Jel ada6 y / dinas. Ac eissoes nyt heb

122.40 brytanyeit Ac or diwedd y bu rait y 6rochuael adaw y dinas Ac eissoes n[.]t heb

wneuthur dirua6r aerua oe elynyon. A guedy kaffel o edelflet y dinas a g6ybot

122.41 [-]thur diruawr [-] elynion A guedy¹⁶⁷ o Edelflet y dinas a gwybot//

[123/31] 3036 251.20

yr acha6s yr dothoed y sa6l gredyfwyr hynny yno; ymchoelut eu harueu a / wnaeth

123.1 [-]haws y dothoedd y sawl gre6yddwyr hynny yno ymchoelut eu harue6 a wnaeth/

ant yn / y credyfwyr. Ac yn yr vn dyd h6nn6 gan coron merthyrolyaeth yd ell

123.2 [...].t yn y cre6yddwyr Ac yn yr 6n dydd hwnnw gan goron merthyrallyaeth i [ga]ll/

yg6yt y wlat nef deu can6r a mil or meneich hynny. Ac odyne megys yd oed y

123.3 ygwyt y wlat nef deu cant a mil or myneich hynny Ac yna megis idd oedd y

creula6n h6nn6 ar saesson ygyt ac ef. yn kyr[...] dinas bangor wedy clybot

123.4 creulawn hwnnw ar saesson gyt ac ef yn kyrchu dinas bangor guedy clybot

or brytanyeit y [...].eulonder. ymgynulla6 a / wnaeth holl tywyssogyon y brytanyeit hyt ym ban

¹⁶⁷ Sic.

123.5 or brytanieit i greulonder ymgynnullaw a wnaeth holl dywyssogyon hyt ym ban/

gor. Ac yna y doeth bledris tywyssa6c kerny6. A Maredud vrenhin dyuet. Cat

123.6 gor Ac yna i doeth bledris tywyssawc kerniw A Meredudd brenhin dyuet Cat/

uan brenhin g6yned. Mab oed h6nn6 y iago vab beli vab einya6n vab Ma

123.7 uan brenhin gwynedd Mab oedd hwnnw i iago 6ab beli 6ab Einyawn 6ab Ma/

elg6n g6yned. A guedy dechreu y vr6ydyr honno; drut a chalet ac aruthyr ac

123.8 elgwn gwynedd A guedy dechreu y broydyr honno drut a chalet Ac Aruthyr ac

athrugar uu yr aerua o pop parth. Ac eissoes tr6y trugared du6 y goruu

123.9 athrugar 66 yr Aerua o bob parth Ac eissioes drwy drugaredd dduw y goruu

y brytanyeit. Ac y brath6yt edelflet. Ac y kymell6yt ar ffo. Ar hyn a diag

123.10 y brytanieit Ac i brathwyt Edelflet Ac i kymhellwyt ar ffo ar hyn a ddia[.]/

hassei oe lu ganta6. A Sef eiryf a las o lu edelflet; whe g6yr a thri vgeint a

123.11 hassei oe lu gantaw A sef eirif a las o lu Edelflet chwe gwyr a thrueint [.]

deg mil. Ac ym parth y brytanyeit y dyg6ydwys bledris tywyssa6c kerny6.

123.12 deg mil Ac ym parth y brytanieit i dygwyddwys bledris tywyssawc kerniw

Ac ar / nyt oed ha6d eu gossot yn rif ygyt ac ef.

123.13 ac ar nit oedd hawdd eu gossot mewn rif y gyt ac eff

AC yna yd ymgynnullasant yr holl vrytanyeit hyt yg kaer lleon. Ac oc eu kyffre

123.14 Ac yna idd ymgynnullasant yr holl 6rytanyeit hyt yg kaer lleon Ac ae kyffre/

din gyghor y / g6naethant Catuan vab Jago yn vrenhin arnaddunt.

123.15 din gyghor y gwnaethant Catuan 6ab iago yn 6renhin ar!naddunt

Ac odynd ymlit edelflet hyt y parth tra6 y humyr. Ac yna kynnulla6 a / wnaeth

123.16 Ac yna ymlit Edelflet hyt y parth draw i humyr Ac yna kynnullaw a wnaeth

edelflet yr holl vrenhined saesson ygyt ac ef. A dyuot yn erbyn Catuan. A guedy

123.17 Edelflet holl 6renhinedd saesson y!gyt ac ef A dyuot yn erbyn Catuan A guedy

bydina6 o pop parth; y doeth ketyndeithon y rygtunt ac eu tagneuedu yn / e

123.18 byddinaw o bob parth y doeth ketyndeithion rygtunt ac eu tegnofeddu yn y

wed hon. Gadu y edelflet or tu dra6 y humyr. A chatuan yn vrenhin ar ynys

123.19 wedd hon Gadu i Edelflet or tu draw i humyr A chatuan yn 6renhin ar ynys

prydein oll guedy wedy hynny. Ac yn eida6 coron lundein. A guedy kadarnhau y / gyt

123.20 brydein oll guedy hynny Ac yn eiddiaw goron lundein A guedy kadarnhau y gyt/

uot honno (honno) tr6y aruoll a g6ystlon o pop parth; y bu gymeint ketyndeithas

123.21 uot honno drwy aruoll a gwystlon o bob parth y bu gymeint ketyndeithias

a charyat a duundeb y rygthunt. A megys yd oed pop peth yn gyffredin y ryg

123.22 a chariat a duundeb rygtunt Ac megis idd oedd bob peth yn gyffredin y ryg/

thunt. Ac yn yr amser h6nn6 y damwein6ys y edelflet dihol y / wreic pria6t

123.23 tunt Ac yn yr amser hwnnw y damweinwys i Edelflet dihol y wraic briawt

y 6rtha6 o / garyat g6reic arall mal nas gad6ys hyt yd oed teruyn y / gyf
123.24 y wrthaw o gariat gwraic arall mal nas gadwys hyt idd oedd teruyn i gyf/

oeth ef. A beicha6c oed y / wreic. A chyrchu a oruc hitheu hyt ar Catuan ac
123.25 oeth eff A beichiawc oedd y wraic A chyrchu a oruc hitheu hyt ar Catuan ac

adol6yn ida6 y / chymodi hi ae g6r. A guedy na all6ys Catuan kaffel kym
123.26 adolwyn iddaw i chymodi hi ai gwr A guedy na allwys Catuan gaffel kym/

ot idi. Sef a / wnaeth rodi tr6ydet idi yn / y lys e / hun. Ac yna heuyt yd oed
123.27 mot iddi sef a wnaeth roddi trwyddet iddi yn i lys e hun Ac yna heuyt idd oedd

wreic Catuan yn veicha6c. A phan doeth eu hamser; y / ganet deu vab vduint.
123.28 wraic Catuan yn 6eichiawc A phan ddoeth eu hamser y ganet da6 6ab uddunt

A chatwalla6n uu en6 mab katuan. Ac etwin uu en6 mab edelflet. A guedy
123.29 A chatwallawn 66 enw mab CATuan ac Etwin 66 enw mab Edelflet A guedy

eu meithrin ygyt hyny oedynt weisson ma6r; eu hanuon a / wnaeth eu ryeni
123.30 eu meithrin y!gyt hynny oeddynt weisson mawr eu hanuon a wnaeth eu rieni

uddunt hyt ar Selyf vrenhin llyda6 y dyscu moes a deua6t a mil6ryaeth
123.31 uddunt hyt ar selyf 6renhin llydaw i ddyscu moes a deuawt a milwriaeth

a chyfreitheu llys. A guedy eu haruoll yn llys selyf 6ynt; kymeint uu eu car
123.32 a chyfreithieu llys A guedy eu haruoll yn llys selyf uddunt kymeint 66 eu ka/

yat ar yspeit vechan ac eu ketymdeithas ar brenhin; ac nat oed neb oc eu kyfoet
123.33 [-] ar yspeit 6echan ac eu kytymddeithias ar brenhin ac nat oedd neb oe kyfoet/

yon kyn garedicet ac 6ynt. Ac erbyn yspeit vechan yny bei reit yn vyny ch yd
123.34 [..]n kyn geredicet ac wynt Ac erbyn yspeit 6echan yny bei rait yn 6yny ch idd

eynt yn / y vlaen yr yg ac yr kalet ac yr vr6ydyr. Ac ny bydei neb a / ragorei rac
123.35 [-] i 6laen yr yg ac yr kalet ac yr 6rwydyr Ac ni bydei neb a ragorei rac

dunt ymil6ry<aeth>
123.36 [-] ymilwryaeth

[124/32] 3036 253.22

AC ym pen yspeit guedy hynny; y bu var6 eu ryeni. Catuan ac edelflet. Ac y deu
124.1 Ac yn pen yspeit guedy hynny a bu 6arw eu rieni Catuan a Edelflet Ac [-]/

thant 6ynteu trach eu kefyn y eu g6lat. Ac y kymyrth pop vn o!nadunt llywodraeth y
124.2 thant wynt y eu gwlat Ac y kymerth pob 6n onAddunt llywodraeth y

tat ae gyfoeth Ar caryat ar getymdeithas a / uuassei y r6g eu tadeu; h6nn6 a
124.3 tat ae gyfoeth Ar kariat ar kytymddeithias a 66assei y r6g eu tatdeu hwnnw a

gatwassant 6ynteu ar talym. Ac eissoes ym pen y d6y vlyned guedy hynny yd erch
124.4 gatwassant wynteu ar dalym Ac eissioes ar ben dwy 6lynedd guedy hynny idd er[..]

is Edwin canhyat y gatwalla6n y wisca6 coron am y pen ynteu or tu tra6
124.5 *is Edwin kanhyat y gatwallawn i wiscaw coron am i ben ynteu or tu draw*

y humyr. Ac y enrydedu g6yluaeu arbenhic megys y g6nelhei ynteu yn llundein
124.6 *i humyr Ac enrydeddu gwyluaeu arbenhic megis i gwnelhei ynteu yn llundein*

ac yn / y dinassoed y mynhei or parth h6n y humyr o hen gyneua6t. A guedy gos
124.7 *ac yn y dinassoedd i mynhei or parth hwn y humyr o hen gynefawt A guedy gos/*

sot oet dadleu o!nadunt y traethu o hynny ar lan dulas auon yssyd yn / y gog
124.8 *sot oet datleu ohonunt i draethu am hynny ar lan dulas Auon y sydd yn y gog/*

led. A gossot doethon o pop parth y dylifein y / dadleu. Sef yd oed gatwalla6n
124.9 *ledd a gossot doethion o bob parth i ddylifein y datleu Sef idd oedd gatwallawn*

or neill parth yr auon yn gorwed ae pen ar arffet breint hir y nei. A thra yttoed y
124.10 *[or] naill parth ir a6on yn gorwedd ae ben ar arfet braint hir i nai tra yttoedd y*

kennadeu yn arwein attebyon y r6g y deu niuer; Sef a / wnaeth breint hir 6yly
124.11 *[.]ennadeu yn arwein atebion y rwg y ddeu nifer Sef a wnaeth braint hir wyli/*

a6 yn praff. hyny oed kyn wlypet 6yneb y brenhin a / chyt byrit ffioleit o / d6
124.12 *[.]6 yn braf hyny oedd kyn wlyppet wyneb y brenhin a chyt byrit fioleit o ddw/*

f yr am y pen. Ac ar hynny deffroi a oruc katwalla6n. a thebygu y mae kawat
124.13 *[.]yr am i ben Ac ar hynny deffroi a oruc Catwallawn gan dybygu mae kawat*

o la6 a oed. A phan dyrcheif y / 6yneb eissoes a guelet y / g6r ieuanc yn 6yl
124.14 *o law oedd A phan ddyrcheif eissoes i wyneb a gwelet y gwr ieuank yn wy[.]*

a6. gouyn a wnaeth ida6 pa ham yd 6ylei. Ac yd atteba6d ynteu yr bren
124.15 *aw go6yn a wnaeth iddaw pa ham idd wylhei Ac y atebawdd ynteu ir bren/*

hin val hyn. Defnyd y6 imi 6ylya6 ac y / genedyl y brytanyeit o hedi6 allan
124.16 *hin 6al hyn defnydd yw imi wyliaw ac i genedyl y brytanieit o heddiw allan*

yn tragwyda6l. y / genedyl yssyd yn dioddef poen a / cheithiwet yr yn oes m
124.17 *yn dragwyddawl y genedyl y sydd yn dioddef poen a cheithiwet er yn oes*

aelg6n g6yned. Ac yr hynny etwa na chauas vn tywyssa6c a allei kyny
124.18 *Maelgwn gwynedd Ac er hynny etwa ni chauas 6n twyssawc a allei gyny/*

du y theilygda6t idi. Ar bychydic o enryded yd oedet etwa yn / y gynhal; titheu
124.19 *ddu i theilygdawt iddi Ar ychydic o enrydedd idd oeddit etto yn i gynhal titheu*

hedi6 yn canhyadu y Saesson d6yn hynny tr6y eu gnotaedic t6yll ac
124.20 *heddiw yn canhiadu yr saesson ddwyn hynny drwy eu gnotaedic twyll ac*

eu brat. Ponyt clotua6r udunt 6y kynydu yn gymeint a g6neuthur
124.21 *eu brat ponyt clotuawr uddunt wy gynyddu yn gymeint a gwneuthur*

brenhin o!nadunt e / hun. A phan gly6her hynny yn eu g6lat 6ynteu; yd ym!
124.22 *brenhin onaddunt e hun A phan glywer hynny yn eu gwlat wynteu idd ym/*

gynnullant eu kenedyl. A thr6y eu gnotaedic vrat y gorescynant ni. Ac y dis

124.23 gynullant eu kenedyl a thrwy eu gnotaedic 6rat y gorescynnant ni ac i [-]/

trywant an kenedyl hyt ar dim. kanys kyneuodic y6 ganthunt oc eu me

124.24 trywyant an kenedyl hyt ar ddim kanys kyneuodic yw gantunt oc eu [me]/

byt tr6y vrat a th6yll na chatwant na ffyd na chywirdeb 6rth neb. Ac 6rth

124.25 byt trwy 6rat a thwyll na chatwant na ffydd na chywirdeb wrth¹⁶⁸ Ac wrth

hynny argl6yd iabnach oed inni heb ef eu kywarsagu noc eu henrydedu.

124.26 hynny arglwydd iawnach oedd inninheu¹⁶⁹ eu kywarsagu noc eu henrydeddu

kanys pan etelis g6rtheyrn g6rtheneu 6ynt yn gyntaf (tr6y) megys y ymlad

124.27 kanys pan ettelis gwrtheyrn gwrthene6 wynt yn gyntaf megys i ymladd

ygyt ac ef val guyr fydlabn tros y wlat yn erbyn y elynyon. eissoes pan all

124.28 gyt ac ef 6al gwyr ffyddlawn tros y wlat yn erbyn i elynion eissoes pan all/

assant 6y gyntaf caffel lle ac amser; y dangossassant eu t6yll ac eu brat ida6.

124.29 assant wy gyntaf gaffel lle ac amser i dangossassant eu twyll ac eu brat idd[.]

gan talu dr6c dros da. Ac y bredychyssant guyrda y teyrnas ac y lladassant

124.30 gan dalu drw[c] dros da Ac i bradychassant wyrda y deyrnas ac i lladdassant

6y o dywal aerua. Ac odynd tr6y vrat y / guen6ynassant emreis wledic. A gue

124.31 wy y ddywal aerua A thrwy 6rat y gwenwynassant Emyr wledic A gue/

dy hynny y bredychassant vthyr bendragon. A guedy hynny y / g6naethant vrat

124.32 dy hynny y bradychassant 6thyr bendragon A guedy hwy a wnaethant 6rat

arthur gan duuna6 a medra6t yn / y erbyn. Ac odynd y torrassant eu

124.33 Arthur gan dduunAw a medrawt yn i erbyn Ac oddyna y torrassant eu

haruoll A cheredic vrenhin ac y dugant gotm6nt vrenhin yr affric ar y torr.

124.34 haruoll a cheredic 6renhin ac a dduosant gotmwnt 6renhin yr affric ar y dor[.]

A thr6y eu brat 6y y diholet ef yn warad6ydu. Ac y distry6yt y / genedyl yn diuessur.

124.35 [...].rwy eu brat hwy y diholat ef yn wradwyddus ac i distry[wy] [-] [y] [-]

A Guedy dywedut o vreint hir yr ymadro.....

124.36 A Gwedy dywedut o 6reint hir yr ymadro/

dyon hynny; ediuar uu gan gatwalla6n wneuthur dadleu or acha6s

124.37 ddion[hynny ediuar] 66 gan gatwallawn wneuthur da[t-]

h6nn6. Ac anuon a oruc ar etwin y uenegi nat yttoed yn kaffel kyghor y

124.38 hwnnw Ac [anuon] a oruc at Edwin y 6ynegi nat yttoedd yn [c]affel [-]

ganhyadu ida6 yr hyn yd oed ef yn / y erchi. kanys gossodedic oed o gyneua6t yr

124.39 [ganh-] yr hyn idd oedd ef yn y [e]rchi kanys gossodedic [oed] o gyn[-]

yn dechreu kynyd ynys prydein na bydei yndi namyn vn goron vrenhinyaeth.

124.40 [...] dechr[-] [-] na bydei yndi namyn 6n goron 6renhiny[-]//

¹⁶⁸ Sic.

¹⁶⁹ Sic.

[125/32] 3036 256.3

Ac na ellit kynnyssaw deu vrenhin ynteu ar ossymddeith vn. Ac am hynny llidya6 a / wnaeth et

125.1 *Ac na ell[it] kynnyssaw deu vrenhin [.] ossymddeith 6n Ac am hynny ll[-]/¹⁷⁰*

win. Ac ada6 y dadleu. A thygu tr6y irloned y guiscei ef goron heb ganhat Catwall

125.2 *win A gadaw datleu a thygu drwy irlonedd i guiscei ef goron heb [-]/*

a6n. A guedy dyuot yr ymadra6d h6nn6 ar Catwalla6n; y tyg6ys ynteu tr6y

125.3 *awn A guedy dyuot yr ymadrodd hwnnw at Gatwallawn y tygw[-]*

lit a oed u6y. o / g6iscei ynteu goron yn teruynneu ynys prydein. y lladei ynteu y

125.4 *lit a oedd 6wy o guiscei ynteu goron yn teruynneu ynys brydein i ll[-]*

pen ef y dan y goron. Ac o hynny geni teruysc y rygthunt. A guedy kynnulla6 y llu m6y

125.5 *ben ef y dan i goron A o hynny geni teruysc rygtunt A guedy kynu[-]/*

haf a allasant y / gaffel o pop parth. dyuot erbyn yn erbyn hyt y tu tra6 y humyr. Ac yna

125.6 *haf a allasant i gaffel o bob parth dyuot erbyn yn erbyn y tu draw [-] Ac yna*

guedy ymgyuaruot or deu lu. A dechreu ymlad. colli a oruc Catwalla6n law

125.7 *guedy ymgyfaruot or ddeu lu a dechreu ymladd colli a oruc Catw[-]n law/*

er o vilyoed oe wyr. Ae gymhell e hun ar / ffo. A chymryt y hynt a wnaeth ar ffo tr6y.

125.8 *er o filioedd oe wyr ae gymhell e hun ar ffo A chymryt i hynt a wnaeth ar fo drwy*

y / gogled. A chaffel llogau. A mynet hyt yn iwerdon. A guedy caffel o etwin y

125.9 *y gogledd a chaffel llogau a mynet hyt yn iwerddon A guedy caffel o Etwin y*

uudugolyaeth honno; kerdet a oruc tr6y gyfoeth Catwalla6n a llosci y dinasso

125.10 *uuddygoliaeth honno kerdet a oruc trwy gyfoeth Catwallawn a llosci y dinasso/*

ed Ac eu hanreitha6. A llad y bileinllu ar tir di6hyllodron. Ac ar hynny eissoes

125.11 *edd ac eu hanreithiaw a llad y bileinllu ar tir ddiwhyllodron Ac ar hynny eissoes*

guedy kaffel o Gatwalla6n porth o iwerdon keissa6 a oruc dyuot parth ac ynys

125.12 *guedy caffel o gatwallawn borth o iwerddon keissawc¹⁷¹ a oruc ddyuot parth ac ynys*

prydein. A phy borthua bynhac y delhei; yna y bydei etwin a llu ganta6 yn / y

125.13 *brydein A phy borthua bynnac i delhei yno i bydei Etwin a llu gantaw yn y*

ludya6. kanys dewin doethaf or byt oed gyt ac etwin pelis enwir oed y hen6.

125.14 *luddyaw kanys dewin doethaf or byt a oedd gyt ac Etwin pelis enwir oedd i [-]*

A h6nn6 a ednebydei ar redec y syr ac ar t6r6f escyll yr adar y damweineu

125.15 *a hwnnw a Atnabyddei ar redec y syr ac ar ddrwf escyll yr adar y damwein eu*

a delhei rac lla6. A hynny a vanagei ynteu y etwin. Ac 6rth hynny ny allei gat

125.16 *a ddelhei rac llaw A hynny a 6ynagei ynteu i Etwin Ac wrth hynny ny allei Cat/*

walla6n dyuot y ynys prydein. A guedy g6ybot hynny o gatwalla6n; anobei

¹⁷⁰ Corner of page missing.

¹⁷¹ Sic.

125.17 wallawn ddyuot i ynys brydein A guedy gwybot hynny o Catwallawn Annobei/

tha6 a oruc o tebygu na chaffei byth dyuot trachefyn ynys prydein. Ac

125.18 thia a oruc ynteu a thybygu na chaffei byth ddyuot dracheffyn i ynys brydein Ac

or diwed sef y cauas yn / y gyghor mynet hyt yn llyda6 y atol6yn nerth a chan

125.19 or diwedd a kauas yn i gyghor 6ynet hyt yn llydaw Ac adolwyn nerth a chan/

horth6y y / gan selyf vrenhin llyda6 megys y / gallei dyuot y6 gyuoeth trachefyn.

125.20 horthwy y selyf 6renhin llydaw megis y gallei ddyuot yw gyfoeth drachefyn

A throssi a wnaethant eu h6yleu parth a llyda6. Ac yn hynny kyuodi g6ynt kyth

125.21 A throssi a wnaethant eu hwyliu parth a llydaw Ac yn hynny kyuodi gwynt kyth/

ra6l g6rth6yneb yn eu herbyn. Ac yn deissyuyt guascaru eu llyghes hyt nat oed

125.22 rawl gwrthwyneb yn eu herbyn Ac yn ddisyuyt gwascaru y llyghes hyt nat oedd

vn llog y gyt ae gilyd. A dirua6r ofyn a dygyrch6ys llywyd llog y brenhin. Ac

125.23 6n llog gyt ai gilydd A diruawr ofyn a ddygyrchwys llywydd llog y brenhin Ac

ymada6 ae ly6 a oruc. Ac yuelly y buant ar va6d yn gyhyt ar nos mal y dyccei

125.24 ymadaw ae lyw a oruc Ac 6elly i buant ar 6awdd yn gyhyt ar nos [-]

y tonneu h6nt ac yma. A phan doeth y dyd trannoeth y doethant y ynys ve

125.25 y tonneu hwnt ac yma A phan ddoeth y dydd drannoeth y doethant i ynys [ve]/

chan y tir. Sef oed y hen6 Garnarei. A guedy caffel y tir onadunt tr6y di

125.26 chan y dir sef oedd i henw Garnarei A guedy caffel y tir o!nAddunt drwy [-]/

rua6r o lauwr a mord6y; cleuychu a oruc y brenhin o 6rthtr6m heint. y / r6g

125.27 uawr lauwr a mordwy clyuychu a oruc y brenhin o wrthrw haint y rwg

dolur colli y / wyr ar tymhestyl ar mord6y ar diuroed ar alltuded oed arna6

125.28 dolur colli y wyr ar dymestyl ar mordwy ar diuroedd ar alltudedd a oedd arnaw

ynteu e / hun. A chyn trymhet uu y heint ac na lewes teir nos a / thri dieu na

125.29 ynteu e hun A chyn drymhet 66 yr haint ac na lewas teir nos a thri dieu na

b6yt na dia6t. Ar petweryd dyd y doeth arna6 blys kic hely. A guedy me

125.30 bwyt na diot Ar petwrydd dydd y doeth arnaw blys kic hely A guedy me/

negi hynny o!hona6 y vreint hir; kymryt b6a a wnaeth breint a mynet y

125.31 negi hynny o!honaw i 6reint hir kymryt bwa a wnaeth breint a mynet i

cr6ydra6 yr ynys y edrych a damweinhei ida6 caffel y vlys y6 argl6yd.

125.32 grwytraw yr ynys y edrych a ddamweinei iddaw gaffe¹⁷² i 6lys yw arglwydd

A guedy na chauas dim. goueileint a / thristit a gymyrth ynda6 rac ofyn dy

125.33 a guedy na chauas ddim goueileint a thristydd a gymerth yndaw rac ofyn dy/

uot agheu y argl6yd am na chaffei yr hyn yd oed yn / y whenychu. A / cha

125.34 uot agheu y arglwydd am na chaffei yr hyn idd oedd yn i whynychu A cha/

¹⁷² Sic.

ny wydyat beth a / wnaei; aruer a / oruc o geluydyt ny gly6ssei eiroet. trychu
125.35 *na wyddiat beth a wnai Aruer a oruc o geluyddyt nis clywassei erioet try[-]*

a oruc dryll o gehyr y uord6yt a / chyllell. Ae dodi ar ver ae artymheru yn
125.36 *a oruc dryll o gehyr i 6orddwynt a chyllell ai ddodi ar 6er ai ardymher[-]*

da. Ae rodi y Catwalla6n. Ae yssu a oruc Catwalla6n gan tebygu y mae kic (h)aneueil
125.37 *dda ai rodidi y Catwallawn Ae yssu a oruc gan dybygu mae [-]*

g6yllt oed. A ryuedu yn ua6r a / wnaeth na ry / ga6ssei eiroet y ry6 chweith
125.38 *gwyllt oedd a ryueddu a wnaeth yn 6awr na rygawssei erioet y ry6 chw[-]*

a blas ar ga6ssei ar y gol6yth h6nn6. Ac ar hynny y dechreuis grymhau y
125.39 *a blas ar gawssei ar y golwyth hwnnw Ac ar hynny y dechrewys grym[-]*

anyan. Ac ar pen y trydydyd yd oed yn iach. Ac yna dechreu a wnaethant
125.40 *Anyan Ac ar ben y trydydd dydd idd oedd yn iach Ac yna dechreu a wnaeth[-]//*

[126/33] 3036 258. 12

kyweira6 eu llog. A drychauel h6yl. A chymryt mora6l hynt. Ac y gaer gydalet y doeth
126.1 *g [-] g a dyrchaffel hwyl a chymryt morawl hynt Ac y gaer gydalet y doeth/*

ant y tir llyda6. Ac odynt yd aethant hyt ar Selyf vrenhin llyda6. Ac y herbynn6ys ynteu 6ynt
yn enry<dedus.>
126.2 *an[-]¹⁷³ 6renhin llydaw ac y herbynnwys ynteu wynt yn enrydeddus ~ ~ ~*

A Guedy g6ybot ohona6 yr acha6s yr dothoedynt yno; Ada6 nerth a chanh
126.3 *A [-]ybot ohonaw yr achaws y doethoydynt yno addaw nerth a chanh/*

orth6y a wnaeth udunt. A dywedut megys hyn. Dolur{us} y6 genhyf / i etho
126.4 *[-] wnaeth uddunt A dywedut megys hyn dolurius yw genhyf i etho/*

ledigyon wyr ieueinc bot g6lat an hentadeu ni guedy ry / werescyn o estra6n
126.5 *led [-] eueinc bot gwlat yn hentadeu ni guedy ry orescyn o estrawn*

genedyl. A chwitheu guedy a6ch dehol yn warad6ydus. Ac ereill oc a6ch kene
126.6 *ge [-] theu guedy awch dehol yn wradwyddus Ac ereill oc awch kene/*

dyl yn gywarsagedic y danunt. A phop kenedyl yn a6ch kylch yn amdiffyn eu g6
126.7 *dyl [-] edic y danut¹⁷⁴ A phob kenedyl yn awch kylch yn amddiffyn eu gw/*

lat yn 6ra6l. A ryued y6 g6lat gystal a chyn gadarnet ac ynys prydein na
126.8 *lat yn [..]awl A ryuedd yw gwlat kystal a chyn gydarnet ac ynys brydein na*

ell6ch chwitheu y hamdiffyn hi rac kenedyl saesson. pan yttoed a6ch hentadeu
126.9 *ellwch chwitheu y hamddiffyn hi rac kenedyl saesson pan yttoedd awch hentadeu*

chwi a guyr y wlat hon yn / y guarchad6 hi; nyt oed u6y ganthunt no dim y
126.10 *chwi a gwyr y wlat hon yn i gwarchadw hi nyt oedd 6wy gantunt no dim y*

hamdiffyn hi rac kenedyl saesson. a rac pop kenedyl. Ac 6ynt a udynt argl6

¹⁷³ Words apparently omitted.

¹⁷⁴ Sic (no macron).

- 126.11 hamddiffyn hi rac kenedyl saesson a rac pob kenedyl ac wynt a byddynt arglw/
ydi ar yr holl ynyssed yn eu kylch. Ac ny bu vn genedyl a allei 6rth6yne
 126.12 yddi ar ~~hy~~¹⁷⁵ yr holl ynyssedd yn eu kylch ac ni bu 6n genedyl a allei wrthwyne/
bu udunt. eithyr guyr rufein. A chyt bei darystygedic ar yspeit y wyr rufein; 6ynt a /
gymhell6yt eissoes o!honei yn warad6
 126.13 bu udd[u]nt eithyr gwyr ruffein^{176 177} eissoes wynt a gymhellwyt ohonei yn wradw/
ydsu wedy llad eu tywyssogyon yn ll6yr. Ac eissoes er pan duc maxen wledic
 126.14 yddus wedy ladd eu tywyssogyon yn llwyr Ac eissoes er pan dduc Maxen wledic
a chynan meirada6c y dyledogyon o!honei hyt y wlat hon; ny bu yno yr hynny
 126.15 A chynan meiraddawc y dyledogyon ohonei hyt y wlat hon ni bu yno er hynny
hayach a allei kynydu y breint idi (i) trachebyn. A chyt ryffeit heuyt rei a gynydei udunt
 126.16 hayach a allei [g]ynyddu y breint iddi dracheffyn A chyt bei heuyt rAi a gynyddei
 uddu¹⁷⁸_t
eu breint o beth. ereill a vei wannach a gollei hynny eilweith. Ac 6rth hynny do
 126.17 eu breint o beth ereill a 6ai wannach a gollei hynny eilwaith Ac wrth hynny do/
lur y6 genhyf / i a6ch guander. kanys vn genedyl ym. Ac o vn en6 yn gelwir
 126.18 lur y6 genhyf i awch gwander kanys 6n genedyl ym Ac o 6n enw yn gelwir
brytanyeit megys chwitheu. Ar wlat (yd) a / wel6ch i yman; yd ym ni yn / y gu
 126.19 brytanieit megis chwitheu ar wlat a welwch chwi ymAn ydd ym ni yn i gw/
archad6 hi ac yn / y hamdiffyn rac pa6b oc an gelynyon yn 6ra6l
 126.20 archadw hi ac yn i hamddiffyn rac pawb oc an gelynyon yn wrawl ~ ~ ~
A Guedy daruot y selyf dywedut yr ymadra6d h6n. megys kewilydya6
 126.21 A Gwedy daruot y Selyf ddywedut yr ymadrawdd hwn megis kywilyddiaw
a / wnaeth Catwalla/6n. Ac atdeb yr brenhin a oruc val hyn. Argl6yd vrenhin heb
 126.22 a wnaeth Catwallawn ac atdeb ir brenhin a oruc 6al hyn Arglwydd 6renhin heb
ef. du6 a / talho it ada6 nerth a chanhorth6y imi y / geissa6 uyg kyuoeth trachef
 126.23 ef duw a dalho it addaw nerth a chanhorthwy imi i geissiaw 6yg kyfoeth drachef/
yn. A minheu ae diolchaf. Yr hyn a dywedy titheu bot yn ryued genhyt llescet
 126.24 yn a minheu a[e] diolchaf yr hyn a ddywedy titheu bot yn ryuedd genhyt llescet
kenedyl ynys prydein. hyt na allasant kynhal breint eu hentadeu. guedy dyuot y
 126.25 kenedyl ynys brydein hyt na allasant kynhal breint i hentadeu guedy dyuot y
brytanyeit hyt y wlat hon. nyt reit ryuedu hynny herwyd y tebygaf ui. Sef acha
 126.26 brytanieit hyt y wlat hon nit rait ryueddu hynny herwydd i tybygaf i Sef acha/
6s y6 hynny; dyledogyon yr holl teyrnas a duc y tywyssog[.]n hynny ganthunt

¹⁷⁵ *hy* struck through.

¹⁷⁶ Scribe has missed eight words.

¹⁷⁷ Only example of ‘ruffein’.

¹⁷⁸ Possible macron over *u*.

126.27 *ws yw hynny dylyedogyon yr holl deyrnas a dduc y tywyssogyon hynny gantunt*

hyt y wlat hon. Ar anlyedogyon a trigyassant yma. A phan gauas yr anlyedogyon

126.28 *hyt y wlat hon Ar anlyedogyon a drigassant yno A phan gauas yr anlyedogyon*

medyant ma6r y guyr bonheddic dylyeda6c ymdrychauel a / wnaethant

126.29 *meddiant mawr y gwyr bonheddic dylyedogyon ymddyrchafel a wnaethant*

bynteu yg kamryuyc a syberwyt yn u6y noc y canhadei dylyet Ac o or

126.30 *wynteu mewn kamryuic a syberwyt yn uwy noc y kanhadei ddilyet Ac o or/*

modyon kyfoeth a drythyll6ch a golut ymrodi y odinab megys na chly6sp6yt y

126.31 *moddion kyfoeth a drythyllwch a golut ymroddi i odinab megis na chlyws[.]t y*

kyffelyp ym plith y kenedloed. A megys y dyweit Gildas hyt nat m6y y pech

126.32 *kyffelip y mysc y keneddloedd A megis i dyweit Gildas hyt nat mwy y p[ec]h/*

a6t h6n no phop pecha6t or a uyd ym plith y kenedloed. Ac yn penhaf y

126.33 *awt hwn no phob pechawt or a bydd ym plith¹⁷⁹ y keneddloedd Ac yn penhaf [.]*

peth a distryw yr holl da. Cassau guiryoned. A charu kelwyd. A thalu dr6c dros

126.34 *peth a ddistriw pob da cassau gwirionedd a charu kelwydd a thalu drwc dros*

da. Anrydedu enwired dros hygar6ch. Aruoll diaf6l dros egyl goleuat. Vr

126.35 *da Anrydeddu enwired dros hygarwch Aruoll diafwl dros egyl goleuat [..]/*

da6 brenhined Awneynt or rei A byppynt eu bot yn greulonhaf. Ac yn / y lle

126.36 *ddaw brenhinedd a wneynt or rei a wyppynt eu bot yn greulonhaf Ac [-]*

tr6y t6yll ac enwired y bredychynt ac y lledynt. Ac eilweith ethol ereill a

126.37 *drwy dwyll ac enwired y lleddynt drwy bradycheu ac eilwaith ethol ereill [.]*

uei greulonach. Ac o bei vn a garei wiryoned yn u6y noe gilyd; h6nn6 a di

126.38 *6ei greulonach Ac o bai 6n a garei wirionedd yn 6wy noe gilydd hwnnw a [-]*

holynt megys brat6r ynys prydein. Ac a distrywynt oc eu holl ynn(y)i. Ac yuelly y

126.39 *holynt megis bratwr ynys brydein ac a ddistrywynt oc [eu] holl ynni Ac 6elly [.]*

g6neynt pop peth y g6rth6yneb y wiryoned. Ac ny cheissynt dim gan ved

126.40 *[-] peth gwrthwyneb i wirionedd Ac ni cheiss[...] dim gan 6ed/*

yc yr holl nerthoed. Ac ygyt a hynny hyt nat m6y y / g6naei

126.41 *[-] holl nerthoedd Ac y gyt a hynny hyt nat m[6y] [.] gwnaei [-] hy[n] [-]//*

(3036/33 260.23)

GAP

For the following section, for which NLW 3036B is not extant, the relevant section of NLW 5266 (from 312.17) has been substituted.

[131/33/4]

yn dial arnam ninheu hynny, ac yn an diwreidya6 ac yn an dihol oc yn gane

131.1 *yn dial arnam ninheu hynny ac yn an diwreiddiaw ac yn an dih [-]/*

¹⁷⁹ Sic.

dic daear cany all6s guyr Ruuein gynt an dihol. nar yscotyeit nar fycht
131.2 dic ddaear kan ni allwys gwyr rufein gynt an dihol nar yscoti[-]/

eit nar bratwyr saesson twyllwyr. wedy hynny tra oed uod du6 ae ew
131.3 eit nar bratwyr saesson twyllwyr wedy hynny tra yttoedd 6[-]/

yllys y gyt a ni. A hyt tra uynn6ys ef guledychu ohonam ninheu. 6rth hyn
131.4 yllys gyt a ni A hyt tra 6ynwys ef wledychu ohonam ninh[-]/

yn euo ysyd wir 6ra6dwr yn an gwelet ni heb peidya6 ac an pechodeu. Ac
131.5 ny efo yssydd wir 6rawdwr yn an gwelet ni heb peidiaw an [-]

nat oed un genedyl a allei na distry6 na dihol an kenedyl ninheu oc eu gulat.
Ac ynteu
131.6 nat oed 6n genedyl a allei na distriw na dihol an kenedyl ninhe[-]

yr mynnu cospi a ya6nhau y rei ynuyt. A anuones y dial yn tr6m ac yn
131.7 er mynn6 cospi a iawnhau y rei yn6yt a anuones [.] dial yn drwm ac [..]

tost arnam ni. megys y mae reit yn. yn toruoed ada6 an pria6t wlat a
131.8 dost arnam ni megis y mae rait in yn doruoedd a[-] gwlat [-]/

thref an tat. Ac 6rth hynny ymchuelet guyr ruuein. ymchuelet yr yscotyeit a'r
131.9 wt tref tat Wrth hynny ymchoelet gwyr rufein ym[-] yscot[iet ar]

fychteit. ymchuelet y bratwyr twyllwyr saesson. llyma enys prydein yn
131.10 ffichtieit ymchoelet y bratwyr twyllwyr saesson llyma ynys prydein yn

diffeith udunt. hvy. guedy ry diffeitha6 o uar duv. yr honn ny allasant h
131.11 ddiffeith uddunt wy guedy y diffeithiaw o 6ar duw [-] allasant [h]/

6y oc eu holl gedernyt y diffeitha6.
131.12 wy oc eu holl gedernyt i diffeithiaw nai goresc[...] ~ ~ ~

A Chan y ry6 g6ynuan honno y doeth catwaladyr uendigeit a hynny o
131.13 A chan y ryw gwyn6an honno y doeth Catwaladyr 6endigeit [a] hynny [.]

gynulleitua y gyt ac ef hyt yn llyda6. A chyrchu a wnaethant hyt ar
131.14 gynulleitua gyt ac ef hyt yn llydaw A chyrchu a wnaethant hyt ar

alan urenhin llydav. nei y selyf oed h6nn6. Ac ynteu ae herbynn6s
131.15 alan 6renhin llydaw nai y selyf oedd hwnnw Ac ynteu ae herbyn[...]

ef yn llawen anrydedus mal yd oed teil6ng aruoll brenhin. Ac yna yd edewit
131.16 ef yn enrydeddus mal idd oedd deilw[g] aruoll brenhin Ac yna [..] edew[it]

enys prydein y diffeith oe phria6t gi6da6twyr. Eithyr ychydic a di
131.17 ynys brydein yn ddiffeith oi phriawt giwtawtwyr [eithyr echydic a ddi]/

anchei yn diffeith6ch kymry tr6y ymborth ar hely. rac creulonder y uall ne
131.18 aghei y ddiffeithwch kymry drwy ymborth ar hely rac [creulonder y 6all ne]/

wyn honno. Ar aruthred y uall honno a barha6s ar y brytanyeit tr6y un 6ly
131.19 wyn honno Ar aruthyr 6all honno a barhawys ar y [brytanyeit - 6ly]/

ned ar dec. Ac ar y saesson heuyt y bu aruthyr y uall honno tr6y hynny o amser.
131.20 nedd ar ddec Ac ar y saesson heuyt y bu aruthyr 6all drwy hynny [...er]

Ar hyn a diangassei or saesson eissyoed a anuonassant
131.21 Ar hyn a ddiaghassei or saesson eissoes a anuonassant [-]

hyt yn Germania ar eu kenedyl. Y uenegi udunt bot enys prydein yn diffeith. Heb
131.22 hyt yn germania i 6enegi uddunt bot ynys brydein [-]

neb o'e phriodoryon yn y hamdiffyn a mynegi udunt bot yn ha6d
131.23 neb yn i chyuanheddu oi phriod6ryon nac yn i hamddiffyn [-]

udunt y goresgyn ae chyuanhedu canyt oed neb ae llu
131.24 uddunt bot yn hawdd i chyuanheddu ai gorescyn [kan - oedd -]/

dyei udunt. A phan gigleu y saesson hynny. kynnulla6 a wnaethant lluos
131.25 ddiei uddunt A phan gigleu y saesson hynny kynulla[.] a [-]/

ogr6yd ac amylder o wyr a guraged. A dyuot hyt y gogled yr
131.26 [.]wydd ac amhylder o niuer gwyr a gwragedd a [-]

tir. A dechreu kyuanhedu y guladoed diffeith a wnaethant or alban hyt
131.27 tir a dechreu kyuanheddu y gwladoeth diffeith a wnaeth [-]

yg kerny6. canyt oed. nac ae lludyei oed nac ae guarauunei udunt. Ac or
131.28 yg kerniw Canyt oedd ai lluddiehi nac ai gwraf [-]

amser h6nn6 allan y colles y brytanyeit llywodraeth enys prydein Ac
131.29 amser hwnnw allan y colles y brytanieit llywodraeth [-]

y dechreuis y saesson y chyuahedu.
131.30 y dechrewys y saesson i gwleddychu ~ ~ ~

AC ym pen yspeit wedy ymgadarnhau or ysgymunedic pobyl hon
131.31 AC ym pen yspeit [..edy] ymgadarnhau or ys[-]

no. Coffau a wnaeth catwaladyr ry peidya6 y tymhestyl honno
131.32 no coffau a wnaeth Catwaladyr ry peidiaw y [-]

ar uall ae gyuoeth. Ac erchi porth a wnaeth y alan urenhin llyda6 y ores
131.33 ar 6all oe gyffoeth Ac [erchi] porth a oruc i alan 6renhin ll[-]/

gyn y gyuoeth ida6 tracheuyn. A guedy ada6 porth ida6 o alan tra
131.34 cyn i gyfoeth id[....] cheffyn A guedy addaw porth iddaw [-]

yt oed yn paratoi y llyghes. y doeth llef o nef ar catwaladyr y erchi ida6 peidya6 ae
131.35 yttoedd [-] doeth llef o nef [..] Catwaladyr [-]

darpar. Cany mynnei du6 guledychu or brytanyeit ar enys prydein h6y no
131.36 [-] ei dduw [..]lledychu or [b -]

[132/35]

hynny. Eny delhei yr amser tyghetuena6l. A darogan6s myrdin

132.1 [-an] ddelhei yr amser teghetueunawl a ddr¹⁸⁰ oganwys merddin

rac bron arthur Ac erchi a wnaeth y llef y catwaladyr mynet hyt yn ruuein

132.2 [-] Ac erchi a wnaeth y llef i gatwaladyr gynet hyt yn rufein

hyt ar sergius pap. ac yno guedy darfei ida6 y penyt ef a riuit y r6ng y rei guy

132.3 [-] Ac yno guedy darffei iddaw i benyt ef a riuit rwg y rai Gw/

nuydedic. Ac y gyt a hynny y dywa6t yr agel 6rtha6 y mae tr6y euyr

132.4 [-] y gyt a hynny i dywat yr ag6el wrthaw mae drwy euyr/

llit y fyd ef. y caffei y brytanyeit yn y diwed llywodraeth enys pry

132.5 [-] y caffei y brytanieit yn y diwedd llywodraeth ynys bry/

dein. pan darfei eilenwi yr amser tyghetueuna6l. Ac ny bydei gynt

132.6 [-] rfei eilenwi yr amser teghetueunawl ac ni byddei gynt

hynny ynteu. noc yny geffit esgyrn catwaladyr uendigeit o Ruuein.

132.7 hynny [-] noc hynny geffit esgyrn Catwaladyr 6endigeit o rufein

ac eu d6yn hyt yn enys prydein. A hynny a geffir or diwed pan dangosser

132.8 ac eu dwyn hyt ynys brydein a hynny a geffir or diwedd pan ddangosser

esgyrn y seint ereill a gudwyt y gyt ac ef rac ouyn y paganyeit yn ru

132.9 escyrn y seynt ereil[l] a g6ddiwyt gyt ac ef rac ofyn y paganieit yn ru/

uein. A phan gaffer yr esgyrn hynny y keiff y brytanyeit eu hargl6ydi

132.10 fein A phan gaffer yr esgyrn hynny y kaif y brytanieit eu hargl[.]yddi

aeth ar enys prydein. Ac eu hen teilygda6t. Ac yna wedy caffael o cat

132.11 aeth ar ynys brydein ac eu hen teilygdawt Ac yna guedy caffel o Cat/

waladyr y d6ywa6l atdeb h6nn6. y doeth hyt ar alan urenhin llyda6 y uenegi ida6 hynny.

132.12 waladyr y ddwywawl atdeb hwnnw y doeth hyt ar alan 6renhin llydaw y 6enegi hyn[ny] iddaw

AC yna y kymyrth alan amrauael lyureu

132.13 AC yna y kymerth alan amryuael lyfreu

o darogan myrdin emreis. a darogan yr eryr a proff6yd6s yg caer

132.14 o daroganeu Merddin emrys a darogan [yr] eryr a brofwyd[wys] yg caer

septon. ac o cathleu sybilla. a dechreu edrych y rei hynny yn ll6yr. 6rth

132.15 [sep...] Ac o Gathleu Sibilla a dechreu edrych y rei hynny yn llwyr wrth

6ybot ae prud yr atdeb yr ga6ssei ef y gan yr angel. A guedy na weles

132.16 6ybot a uei prudd yr atdeb a gawssei ef gan yr agel A guedy na welas

dim yn g6rth6ynebu idav. y annoc a wnaeth alan ida6 y uuydhau

132.17 dim yn gwrthwynebu iddaw i annoc a wnaeth Alan iddaw i 6fyddhau

6rth y d6ywa6l gyghor h6nn6. ac y peidya6 ac enys prydein. Ac an

¹⁸⁰ Sic.

132.18 yr ddwywawl gyghor hwnnw ac i warandaw wrth ynys brydein Ac an/

uon iuor y uab ac yni y nei hyt enys prydein rac diffodi dyleda6c

132.19 uon iuor y 6ab a ini y nai hyt yn ynys brydein rac diffodd dylyedawc

o lin teyrned a brenhined enys prydein. a rac mynet dyffeyth6c. o g6byl arnei.

132.20 [o lin] teyrnedd a brenhinedd ynys brydein A rac mynet Gwelygordd arnei

AC yna yd ymedewis catwaladyr uendigeit. ac yd ym6rthodes a phob

132.21 AC yna idd emedewis Catwaladyr 6endigeit ac idd ymwrthodes a pob

peth byda6l. yr caryat tragywyda6l teyrnas du6. ac yd aeth hyt

132.22 peth bydawl er kariat tragywyddawl teyrnas duw Ac idd aeth hyt

yn ruuein. Ac yna y cadarnha6s sergius pap ef ymplith eiryf y seint gleinnyon.

132.23 yn rufein Ac yna i [k]adarnhawys Sergius pap ef ym plith y seint gleinion

Ac yn y lle o deissyuyt heint y cleuych6s. Ac yn y deudecuet dyd wedy

132.24 ac yn y lle o ddisyuyt heint y cleuychwys Ac yn y deuddecuet dydd guedy

calan cei yd aeth or byt h6n ef. y tragywyda.. teyrnas wlat nef. yn

132.25 kalan mai idd aeth or byt hwn y dragwyddawl deyrnas gwlat nef yn

yr 6ythuet 6l6ydyd a phetwar ugeint. a seith gant guedy geni mab

du6 o'r arglvydes ueir wry.

132.26 yr wythuet 6lwydyd a phetwar ugeint a seith gant guedy geni m[ab]

AC yna wedy kynnulla6 or iuor uab catwaladyr ac ini y keuynder6 yr

132.27 AC yna guedy kynnullaw a iuor 6ab katwaladyr Ac ini y gefynderw yr

hyn a allasant o longeu 6ynt a doethant hyt yn enys prydein. Ac

132.28 hyn a allasant a logeu wynt a ddoethant hyt yn ynys brydein Ac

6yth mlyned a thrugeint y buant yn ryuelu y dywal. ac yn wastat

132.29 [.]yth mlynedd a thrugeint y buant yn ryuelu yn ddiwall ac yn wastat

ar y saesson. ac nyt ma6r dygrynoes udunt. Canys y uarwa6l tymestyl

132.30 ar saesson Ac ni mawr ddygrynwys uddunt kany y 6arwawl dy[.]estyl

a assei o uaal a newyn. yr daroed idi llad a distry6 syber6 genedyl

132.31 [-]assei o 6all newyn ry ddaroedd iddi ladd a distriw syberw [gene...]

y brytanyeit hyt na ellynt g6rthlad gormes estra6n genedyl y 6rthunt.

132.32 [-] hyt na ellyng¹⁸¹ gwrthladd gormes estraw[n] genedyl [..]rth[.]

Ac o hynny allan ny elwit 6ynt yn urytanyeit. namyn yn gymry.

132.33 [...] hynny allan ni elwit wynt yn 6rytanieit namyn y [-]

Ac o hynny allan y gunaeth y saesson yn gall ac yn doeth. cad6tagneu

132.34 [-] hynny allan y gwnaeth y saesson yn gall ac yn ddoeth [-] tegnef/

ed a duundeb y rygthunt ehunein. A diwyllya6 y tired ac adeilat y dinassoed ar

132.35 [-]deb ryg[thunt] ehun A diwylliaw y tiredd ac ade[-]

¹⁸¹ Sic.

kestyll. Ac yuelly y b6ryassant argl6ydiaeth y brytanyeit y arnad

132.36 [-] bwriassant [..gl]wyddiaeth y brytan[-] /

[133/35] 5266 316.9

unt, ac 6ynt ehunein yn medu holl loegyr a dan Edelstan yn tywyssavc

133.1 unt ac wynt e hunein yn meddu holl loegyr ydan eddylstan yn dy[-]

Arnadunt. y g6r kyntaf or saesson a wisg6s coron y teyrnas. Ac o hynny

133.2 arnaddunt y gwr kyntaf or saesson a wiscwys coron y deyrnas Ac [-]

allan y colles pria6t genedyl yr enys eu hen6 ac eu dylyet ac ny allas

133.3 allan y colles priawd genedyl ynys brydein eu henw ac eu dylyet ac [-]/

sant y chaffael o hynny allan. namyn yn uynych neu ynteu yn w [-] ef

133.4 sant y gaffel o hynny allan namyn yn 6ynych neu yn wastat ynteu d[-]

keithiwet saesson arnadunt. E tywyssogyon a uuant ar gymry wedy hynny

133.5 keithiwet ssaesson arnaddunt y tywyssogyon a 66ant ar y Kymry guedy hyn[-]

pob eilwers a orchymynneis i y carada6c o lan carban uyg kytoeswr Ac idav ef

133.6 pob eilwers a Orchmyneis i Caradawc [.] lan carban 6yg kyt!oeswr ac i [-]

yd edeweis i y defnyd. y ysgriuennu y llyuyr o hynny allan. Brenhined y saesson y rei a

133.7 idd edeweis ddefnydd i yscriuenn6 o hynny allan Brenhinedd y saesson y rei [.]

doethant ol ynol, a orcymynneis i y wilym o walmesbyr. a henri o hontendeson.

133.8 ddoethant ol yn ol A orchmynnais i wi[..m] o walm[e]sbyr a [h....] hon[...].deso[.]

A thewi a rei kymry.

133.9 a thewi am y rei kymry kanys y [di]w gantunt y llyfyr kymra[ic] [.....]hoel[..]

133.10 Gwallt[e]r archddiagon rydychen o gymraec yn lladin yr hw[.] [- aeth -]

133.11 yn wir o weithredoedd y rac ddywededigyon gymry hynny A hy[nny] [oll -]/

133.12 choeles [inheu] [o] gymraec yn llad[in] ac eilchw[eth] [o] lladin honno ydd ymch[...].

133.13 y llyfyr hwn yn gymraec [..]6ell[.] i teruyna y gw[eithr]et hwn ~ ~ ~

133.14 Llyma ual y terfyna ystoria y brenhinedd brytaneit o 6rutus hyt Cat/

133.15 Walydyr 6endigeit yr hon a yscriuenawdd dauid ap meredith Glais:-

133.16 Llyma ual i dechreu ystoria brenhinedd y saesson a ymchoelawdd y rac/

133.17 ddywededic david o ladin yn gymraec oet crist Mil CCCCxliiij°: -

133.18 Gwedy hynny rAnn6 lloegyr a orugant y saesson yn pvm ran rygtunt

133.19 6n onaddynt a gymerth kent yr Ail a gymerth Essex y trydydd a gymerth

133.20 M{er}thenerich y petwerydd or parth draw i hymyr p6mhet a gymerth

133.21 Engle ac yn ol hwnnw i geilw y saesson loegyr yn Engleont Sef yr oedd i 6ren/

133.22 hin kent o 6ywn i allu ef Archescob Kaer geint ac Escob Roncestyr Ac o 6ywn

133.23 brenhinyaeth Essex yr oedd Wiltshire. Berchamschire dorcetyrschir Essexschir [So]

- 133.24 uthamptonschir a holl Gerniw a dyfneint Ac o 6ywn y 6renhinyaeth honno yd
 133.25 oedd petwar Esgob nyt Amgen Esgob Salysburi Escob silicia y rwn a elwir yr
 133.26 awr hon Chichestyr Escob kaer wynt ac Escob ryt ychen ac i hwnnw idd oedd
 133.27 ddwy esteddua y naill yn lloegyr y llall yn kerniw Ac o 6ywn brenh[iny]aeth [m{er}]/
 133.28 thenerich idd <oedd> S6ydd Gaerloyw Swydd Gaerwyrangon Swydd henffordd
 Swydd
 133.29 Amwythic Swydd Stafford Swydd Wairwi[.] Swydd Gaerlleon Swydd dderby
 133.30 Swydd Bwckyingam Swydd ryt ychen Swydd huntyngham A hanner Swydd [bed]/
 133.31 fford [Ac] yn y 6renhinyaeth honno ir oedd petwar Escob Nyt Amgen [Esgob]

p 134

- 134.1 [-] brenhinyaeth
 134.2 [-] Swydd Caer Grawnt Swydd Northffolk Swydd Southffolk Swydd Ess[-]
 134.3 [hanner] Swydd [Bed]fordd ac yn y gallu hwnnw idd oedd tri esgob nyt Am[gen]
 134.4 [E]scob [llundein] Escob [N]orwiche ac Escob heli y p6mhet brenhinyaeth
 134.5 [-] hyt yscotlond Ac o 6ywn hynny idd oedd Archescob kaer efra/
 134.6 [wc] escob Durham Ac 6elly i bu Loegyr yn hir o amser gwedi rannu rwg
 134.7 [y sae]sson yn wedd hon Ar kydarnhaf mewn brwydyr ar trechaf onaddunt
 134.8 [-] g [- haf] ac a ddygei y[.]r[.]aw i allu [.]i bywyd Ac velly ny cha/
 134.9 [-] lwodraeth yr holl deyrnas [Mert]hendernic gaeth o 6ywn
 134.10 [-] [n]ny yr rwn amser a barhawys [yn] hir ~ ~
 134.11 [-] hynny i kyuodes gwas ie6ank cryff prouedic ae enw oedd Ed/
 134.12 [-] [6ab] [Ealhmwnt] 6renhin yr hwn oedd geredic gan dduw A chyme/
 134.13 [-] gan ddynion a hwnnw gyntaf a enillawdd oll drwy gedernit ac Ar
 134.14 [-] ac i gymerth lywodraeth yr holl deyrnas loegyr ac a 66 gyntaf brenhin
 134.15 coronawc or saesson a hwnnw a briodes m{er}ch charlis 6oel a naw mlynedd
 134.16 i gwledychawdd ac gwedy i 6arw yg kaer wynt y claddwyt ~~
 134.17 A Gwedy [-] [Edderth] y brenhin Coronawc kyntaf or saesson y doeth
 134.18 [Ethelwulf] [-] ynteu. A hwnnw oedd wr da karedic gan dduw derthyr
 134.19 [-] ef [am] 6renhinyaeth 6ydaw hwnnw a ganhyataodd
 134.20 [-] Abostol g[er]nyawc o bob ty yn lloegyr 6nwaith bob [blw]/
 134.21 [-] hyt heddiw A hwnnw a aeth [hyt] [y] [Ru]fein ac a roddes lawer
 134.22 [-] ssem er enrydedd i beder [-]. Ac oddyno ef a ddoeth
 134.23 [-] guedy yspeit ddwy 6lynedd y bu 6arw ac yg kaer wynt y claddwyt.
 134.24 A [-] Ed[wolf] a gwledychasant i betwar meib ynteu ol yn [a]
 134.25 [-] Ethelbalt Ethelret ac Alfred Ar Alfred oedd
 134.26 [-] [karedic] gan dduw doeth oedd ynteu ac dedd6awl a chymen A

- 134.27 [-] kyfreith da a dauodeu frwythlawn yn lloegyr y rei y
 134.28 [-] r6er o honneit er hynny hyt heddiw A hwnnw a
 134.29 [-] [rann -] [-] deyrnas yn pedeir ran Ac o hynny 6n ran a roddai
 134.30 [-] ria a [-] [i lys] yr eil ran ou weithwyr y trydedd ran i dlot/
 134.31 [-] ac y y [sawl] [perer[-] a oed pererinyon ac kymddi6ert y petwaredd ran
 134.32 [-] dder ef y wneuthur mynachlogoedd ac Eglwyseu ac 6elly wyth[-]
 134.33 [-] dd ar [hugeint y] bu yn gwleddychu ac eissoes marw ac yg kaer wynt y
 cla[dd]wyt
 134.34 [A guedy marw]. Alfred i doeth Edward y 6ab ynteu yn 6r[dd..]
 134.35 [-] oedd 6archawc telediwy ac lywodraethawdd y [-]
 134.36 [-] [- aw.] ac yn wychyr Ac yn amser hwnnw [hy] [lyuassei] na
 134.37 [-] nebr[-] ormes ddyvot y [-] lloegyr y wn[aeth] [-]

[later manuscript addition]

p 135

- 135.1 [....]wedd a hwnnw a wleddychawdd yn heddychol deu blynedd arh[u]geint
 135.2 Ac guedy y or6ot o Aghe6 y gwr nit arbet neb y claddwyt yg kaer wynt ~~~
 135.3 A Gwedy marw yr Edward hwnnw y doeth Elystan y 6ab ynteu yn 6ren/
 135.4 hin sef oedd hwnnw marchawc teg kadarn a hwnnw gyntaf a orescygawdd
 135.5 dywyssogyon kymry ac ai gwnaeth yn drethawl y loegyr Ac am hynny y dy/
 135.6 weit ystoria y brytanyeit mae hwnnw 66 y brenhin kyntaf or saesson a wisca/
 135.7 wdd Coron y deyrnas Sef idd oedd yr brenhin hwnnw o wynedd pob blwyddyn
 135.8 trychant punt o ariant ac 6gein punt o Eur a ph6m mil o warthec A hwn
 135.9 nw a wleddychawdd seith mlynedd a guedy y 6arw y claddwyt y Malmesb[yr]
 135.10 A Gwedy marw Elystan y doeth Edmwnd y 6ab ynteu yn 6renhin de[-]
 135.11 honneit yw mae yn amser y raddywededic Elystan yr ymladdawdd [G..]
 135.12 o wairwik a Cholbrwnt dros iawn y deyrnas yr hwn iawn idd oedd brenhin de[n]/
 135.13 mar[k] yn y ofyn o herwydd llew 6ab kyn6arch y hyneif a briodassei Anna 6erch
 135.14 6thyr bendragon a 66assei brenhin ar ddenmark tra 66 6yw A deg mlynedd y
 135.15 bu 6yw yr Edmwnd hwnnw a¹⁸² yn lledrateidd y lladdawdd lleidyr ef yg kaer geint ac
 yna y claddwyt
 135.16 A Gwedy marw yr Edmwnd hwnnw y doeth Eth/
 135.17 elred y 6ab ynteu yn 6renhin a hwnnw a wleddychawdd yn y ol ynteu
 135.18 naw mlynedd a gwedy dyuot y amser ai 6arwolaeth y gorfwyssawdd yg kaer wynt
 135.19 A Gwedy marw Ethelred y doeth Edwin y 6rawt ynteu yn 6renhin A hwnnw
 135.20 oedd 6archawc kadarn derthyr y 6ot yn ry oddinebus hwnnw a lygrawdd [yn]

¹⁸² Sic.

- 135.21 6awr ar yr Eglwys Catholic <ac> ar yr 6rde6 dwywawl Ac am hynny drwy y haedd[u]
- 135.22 ohonaw ir enillawdd 6ar duw yn gynt Ac ar ben yspeit pedeir blynedd a [golles]
- 135.23 y 6ywyt ai 6renhinyaeth a theilwg oedd hynny ac yg kaer wynt yn¹⁸³ mae gorff[wy..]
- 135.24 A Gwedy marw yr Edwin hwnnw y doeth Edgar yn 6renhin Ac nyt oedd hwnnw
- 135.25 onyt seith mlwydd pan naethpwyt yn 6renhin A thrwy aruerodd a gweithre/
- 135.26 doedd da y kyflenwis y oedran Ac wrth Enedigaeth hwnnw y clywas dwnstan
- 135.27 sant Eglyion yn cAnu ac yn dywedut yn y wedd hon heddwch a bo yn lloegyr
- 135.28 mewn Amylder o ddaioni tra 6o byw yr Edgar brenhin hwn a dwnstan aer6[...]
- 135.29 y bu A hwnnw a wledychawdd 6n 6lwyddyn arbymthec A phob blwyddyn y parei
- 135.30 w[neuthur] mynachloc ne6 Eglwys yn enrydedd i dduw ar y gost ehun drwy A[.....]
- 135.31 dwnstan sant Ac 6elly yn gymeredic gan dduw a bu 6arw ac yg kaer wynt y cladd[wyt]
- 135.32 A Gwedy marw Edgar y doeth Edward y 6ab ynteu yn 6renhin A hwnnw
- 135.33 a wledychawdd teir yn ol y dat Ac eissoes drwy ddrygioni ac enwiredd [...]
- 135.34 [.]ilde i lys6am drwy dwyll a brat y lladwyt A chyt ae dat y mae¹⁸⁴ gorwedd~~
- 135.35 A Gwedy marw Edward y doeth Ethelred y 6rawt 6ndat ynteu yn 6renhin
- 135.36 a hwnnw a wledychwadd 6n blynedd ar bymthec ar hugeint a thr[-]
- 135.37 [...] a thrauael y kynhellis y 6renhinyaeth kanys gwyr denmark drwy [-]
- 135.38 [-] ddawl [.]rwydren oyddynt [yn y] hannes [.]wythaw A thrwy gyg[-] a brat [-]
- 135.39 [-] ll yr hwn a oedd [.]ad[...] mawr ac a wnaeth [-] yn llundein y claddwyt

p. 136

- 136.1 A [G]wedy marw Ethelred y kyuodes y saesson Edmwnd y 6ab ynteu [-]
- 136.2 yn brenhin o blegyt i gedernyt dewr or gwythoedd ynteu A hwnnw [a]
- 136.3 elwit Edmwnd ystlis haearn Ac yn amser hwnnw y doeth Knu6t brenh[..]
- 136.4 denmark a llu mawr gantaw i loegyr Ac 6nwaith y goruu Edmwd ar Kn/
- 136.5 6t ac i kymhellowdd ef ar ffo Ac eilwaith idd ymladassant ac yna y kym/
- 136.6 hellwyt Edmwnd y ffo Ac eissoes or diwedd heddychu a wnaethant a hy/
- 136.7 nny drwy 6rat Ebricir iarll¹⁸⁵ Ac yna idd aeth¹⁸⁶ yr Edmwnt hwnnw y pererina hy
- 136.8 andras Abostol y yscotland Ac ar y ffordd drwy 6rat yr enwedic iarll yn
- 136.9 6radychus y lladdwyt ae gorff a dducpwyt hyt yg kaer wydrin iw gladdu
- 136.10 A Gwedy marw yr Edmwnd hwnnw y doeth Knuwt 6renhin denmark yn
- 136.11 6renhin ar loegyr drwy Annoc Ebricir iarll a thrwy gyfundeb pobyl
- 136.12 [loe]gyr ac yn heddychol i kauas y 6renhinyaeth a thrwy wirionedd a chyf/

¹⁸³ Sic.

¹⁸⁴ Sic - *yn* omitted.

¹⁸⁵ Eadric, Ealdorman of Mercia.

- 136.13 iawnder tra 66 6yw i glweddychawdd ac y kymmerth Eb[ri]cir iarll ac a barawdd
- 136.14 rwy mo y draet a ddwylaw gwedy kyfaddeu y holl 6radwryaeth ai en[.]
- 136.15 ehun ac 6elly i gorchmynnawdd y daflu i demys ac 6elly drwy agheu
- 136.16 [dybyt] y anrydeddus 6ywyt a golles ac or achaws honno y kauas glot ma/
- 136.17 [w]r ac 6rddas y gan holl wyrda y deyrnas Ac he6yt ef a barawdd yn ddile6
- 136.18 [gyf] grogi holl 6ratwyr Edmwnd 6renhin er ofyn a rybudd i ereill Ac eis/
- 136.19 soes or diwedd marw ac yg kaer wynt y mae yn gorfowys.
- 136.20 A Gwedy marw Knu6t y doeth harontus yn 6renhin a sef oedd hwnnw
- 136.21 bastard a hwnnw a elwit harant droet yscyuarnoc A hwnnw 66 yr
- 136.22 eil o wyr denmark a phedeir blynedd y bu yn gwleddychu a phetwar
- 136.23 mis A phan 66 6arw yg kaer wynt y claddwynt.
- 136.24 A Gwedy marw harant droet yscyuarnoc y doeth haerdeknú6t yn 6ren/
- 136.25 hin mab oedd hwnnw y knú6t 6renhin a dwy 6lynedd a hanner y bu
- 136.26 yn teyrnassu ac eissoes yn lambeth ar demys a riw ddiot y bu 6arw a chyt ae at ygkaer
wynt y claddwynt
- 136.27 A Gwedy marw haerdeknú6t y doeth saint
- 136.28 Edward mab oedd hwnnw i Etheldret 6renhin dwywa[l] a bendigedic
- 136.29 [..]wa[.]r a deddwal gan dduw A hwnnw guedy marw i dat a ffoassei hyt Nor/
- 136.30 mandi A thra yttoedd yn trigyaw yno i ragorei ar bawb oi gyfoedon o dd[.]
- 136.31 [achel y.dadeu] y saint Edward hwn a ddam6nwyt yn w[i]r etiuedd yr bren/
- 136.32 hinyaeth Ac a ddeisynyawdd pobyl loegyr yn 6awr a thrwy ddiruawr
- 136.33 lawenydd ae kyuodassant yn 6renhin arnaddunt a phedeir blynedd ar huge/
- 136.34 ynt y teyrnassawdd yn ddoeth drwy gywirdeb a chyfiawnder yn ger/
- 136.35 redic gan y penadurieit yn 6fydd ir tlodion ac yn wareddawc ac yn
- 136.36 amddifynnwr i Eglwys duw clotuawr oedd ynteu mewn mawredd a hwnnw
136. 37 a briodes merch Edwin iarll kent sef oedd honno teccaf ac ardderch//

¹⁸⁶ *aeth* inserted above line.

Appendix B

Suggested corrections to the DV MSS

The following list comprises a number of apparent errors in transcription that were noted in the course of my work on the different orthographical, grammatical and stylistic aspects of the MSS. It does not, however, in any way purport to be a complete list of errors that may have been made in the transcriptions.

MS	Page/line	Present text	Suggested correction	Notes
5266	131.13	6rth <i>yb uynnu</i> Gossot na wnaeth	6rth <i>y uynnu</i> Gossot a wnaeth	The <i>n</i> before <i>a</i> is a mark on the page.
	217.3	bot eigyr yn ryd ellyngedic <i>a</i> r6ym y briodas	bot eigyr yn ryd ellyngedic <i>o</i> r6ym y briodas	Error on web-site; Henry Lewis' <i>Brut Dingestow</i> is correct.
3036	30.15	<i>silinus</i> enneas yn yr eidal	<i>silvius</i>	<i>ns</i> and <i>us</i> are indistinguishable, but elsewhere the transcription in 3036 and other MSS is <i>silvius</i> .
3036	112.10	<i>ar</i> mor	<i>or</i> mor	
Hafod 1	77v.19	A dreic escithredic <i>arueu</i>	a dreic escithredic <i>arnei</i>	
Llst 1	27.30	Ac gwedy e6 bot e6elly en tagnhe6ed6s trwy <i>byr</i> amser	Ac gwedy e6 bot e6elly en tagnhe6ed6s trwy <i>hyr</i> amser	
Llst 1	176.30	<i>goby</i> r	<i>go</i> hyr	